การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชน ให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ปริญญานิพนธ์

ของ

ฐิติมา เวชพงศ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
ตุลาคม 2553

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชน ให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ปริญญานิพนธ์

ของ

ฐิติมา เวชพงศ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
ตุลาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชน ให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

บทคัดย่อ

ของ

ฐิติมา เวชพงศ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
ตุลาคม 2553

ฐิติมา เวชพงศ์. (2553). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน*. ปริญญานิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร.อรพินทร์ ชูชม, รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา, อาจารย์ ดร.พรรณี บุญประกอบ.

การวิจัยเรื่องนี้มีจุดประสงค์ 1)เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและตรวจสอบความต้องการของเยาวชนในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน 2) เพื่อศึกษากระบวนการแสวงหากิจกรรม และความรู้ในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยผ่านตัวแทนโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3)เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ ที่ได้รับความร่วมมือจากตัวแทนโรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมที่ใช้เทคนิค AIC ในการสร้างการมีส่วนร่วมให้กับผู้ร่วมวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย แบบสัมภาษณ์และการสังเกต ซึ่งพบผลการศึกษา ดังนี้

1. จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า สภาพพื้นที่ และทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีความสมบรูณ์และมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ หมู่ที่ 1 คือ โรงทอผ้าและที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จุดเฝ้าระวังช้างป่าและศูนย์อนุรักษ์ช้าง หมู่ที่ 2 คือ บ้านผู้นำชุมชนที่ยึดวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง หมู่ที่ 3 คือ หมู่บ้านกะเหรี่ยงและเส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกป่าละอูน้อย หมู่ที่ 6 คือ ฟาร์มโคนมของผู้นำชุมชน โดยมีเยาวชน 33 คนสนใจที่เข้าร่วมพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. การแสวงหากิจกรรม และค้นหาความรู้ในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของผู้ร่วมวิจัย เริ่มจากผู้ร่วมวิจัยแสวงหากิจกรรมจากการศึกษาชุมชนต้นแบบ ร่วมกิจกรรมเทคนิค AIC และการถ่ายทอดความรู้จากชุมชนสู่เยาวชน ผลพบว่าผู้ร่วมวิจัยร่วมมือกันพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยจัดกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน 8 กิจกรรมและกิจกรรมการพัฒนาทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การทอผ้าเพื่อสุขภาพ การเฝ้าระวังช้างป่าและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าละอูน้อย การแสดงของชาวกะเหรี่ยง การทอผ้ากี่เอวของชาวกะเหรี่ยง การท่องเที่ยวฟาร์มโคนม การเรียนรู้มารยาทจรรยาบรรณของผู้นำเที่ยว การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว และให้เยาวชนลงมือทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับนักท่องเที่ยวจริงในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว การนำเที่ยว

3. รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกระบวนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ 1)ปัจจัยป้อน ได้แก่ การเตรียมกลุ่มผู้ร่วมวิจัย เยาวชน และการเตรียมกรณีศึกษาชุมชนต้นแบบ 2)กระบวนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้ร่วมวิจัยในการกำหนดกิจกรรมการพัฒนา

เจตคติการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเยาวชน การถ่ายทอดจากชุมชนผ่านกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน 3)ผลของการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ เยาวชนได้รับการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการกำหนดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวด้วยเนื้อหาความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมกับบริบทของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งเกิดผลประโยชน์ด้านอื่นๆ คือ เกิดความร่วมมือร่วมใจของชุมชนกับองค์การบริหารส่วนตำบลให้เกิดการพัฒนาที่ยังยืน และเกิดสมาชิกในครอบครัวและชุมชนเห็นคุณค่าในตัวเยาวชนที่สามารถทำงานร่วมกับชุมชนได้

PARTICIPATORY ACTION RESEARCH IN DEVELOPMENT OF YOUTH's ECO TOURISM WORK IN THE COMMUNITY

AN ABSTRACT

BY

THITIMA VECHPONG

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the

Doctor of Philosophy degree in Applied Behavioral Science Research

at Srinakharinwirot University

October 2010

Thitima Vechpong. (2010). *Participatory Action Research in Development of Youth's Eco -Tourism Work in the Community.* Dissertation, Ph.D. (Applied Behavioral Science Research). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Dr. Oraphin Chuchom , Assoc. Prof. Dr. Dusadee Yolao, Dr. Pannee Boonprakob.

This research's purposes are as follows: 1) to study Eco-tourism resources and monitor youth's needs to do Eco-tourism work in community 2) to study the activity seeking process and knowledge of youth development to do Eco-tourism work via schools, communities and related agency delegation 3) to develop youth's Eco-tourism work in suitable area, that are cooperated from schools, communities and related agency delegation, by using participatory action research process with AIC technique to make involvement with participated researchers. This qualitative research tools is interview and observation.

The results shown that

1. The study Eco-tourism resources database found that Eco-tourism resources in Tombon Huaysatyai, Prachaubkirikun Province, is plentiful and the attractive tourist place are the following; initially, Moo 1 are weave plant, silk worm farm, wild elephant caution spot and elephant conservation center; Moo 2 is the house of community leader who live with sufficient economy; Moo 3 are Kareang tribe village and Pa-la-u-noi waterfall trekking route; lastly, Moo 6 is community leader's dairy farm. After got opportunities to get used to and practiced in Eco-tourism work, 33 youth satisfied to join Eco-tourism work development project.

2. Activity seeking and knowledge searching for youth development to do Eco-tourism work came from collaborated researchers' cooperated activities. Initially, collaborated researchers seek activities from model communities cooperate with AIC technique and spread out communities' knowledge to youth. The result shown that collaborated researchers had cooperated to develop youth to do Eco-tourism work by set 8 activities and Eco-tourism work development activities including, at first, health weaving; second, wild elephant precaution and happiness together living, third. sufficient economy; forth-sixth, study Pa-la-u-noi waterfall trekking route, Kareang tribe performances, Kareang tribe's Kee Aeaw weaving, respectively; seventh, dariy farm tour and, at last, guides' manners and ethics as well as tour program arrangement, additionally, to let youth practiced in the real Eco-tourism situation, such as tour programmers and guides.

3. The format of youth development to do Eco-tourism work is youth development process to do Eco-tourism work which were classified into three parts; 1) Input factor including collaborated researcher group preparation, youth and case study preparation to study model communities; 2) The process of youth development to do Eco-tourism work including participation of collaborated researchers to specify the activity of Eco-tourism work attitude development, youth's Eco-tourism work and spread out community knowledge via youth development activity, 3) The result of Eco-tourism work development including youth were developed attitude to do Eco-tourism work by set up tour program and guide tourists with correct and suitable document in the context of Tombon Huaysatyai, Prachaubkirikun, moreover, cooperation between communities and local administrative organization to compose sustainable development and show youth assessment, in case of working with communities, to family members and communities.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชน
ให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน
ของ
ฐิติมา เวชพงศ์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีคณะบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.25.....

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.อรพินทร์ ชูชม)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พรรณี บุญประกอบ)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คีรีบูรณ์ จงวุฒิเวศย์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อรพิมพ์ ชูชม)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พรรณี บุญประกอบ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อ้อมเดือน สดมณี)

ประกาศคุณูปการ

“รากฐานของการพัฒนาชุมชนแห่งนี้ อยู่ที่ความร่วมมือของพวกเราชาวห้วยสัตว์ใหญ่ทุกคน พวกเราจะร่วมมือกันพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนของเราต่อไป” คำพูดนี้เป็นคำพูดในที่ประชุมวันสุดท้ายของการสรุปผลการวิจัย เป็นคำพูดที่สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือที่จะก้าวเดินต่อไปแม้งานวิจัยจะจบลง จากเริ่มแรกที่แต่ละหมู่บ้านต่างมุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวของตนเองแบบต่างคนต่างทำอย่างเข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง แต่ในวันนี้พวกเขาทุกคนต้องการที่จะพัฒนาชุมชนอย่างมีเป้าหมายเดียวกัน พร้อมทำงานร่วมกันความสำเร็จดังกล่าวนับเป็นผลงานที่ผู้ร่วมวิจัยเยาวชน และข้าพเจ้าร่วมมือกันสร้างขึ้นมา ด้วยความรักและความเมตตาที่ค่อยสนับสนุนการผลิตผลงานมาโดยตลอด ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ ในความอนุเคราะห์ให้ความช่วยเหลือจากคณาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.อรพินทร์ ชูชม รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา และ อาจารย์ ดร.พรรณี บุญประกอบ ที่ได้ให้กำลังใจ คำแนะนำ และปรับแก้การร้อยเรียงภาษาของข้าพเจ้ามาโดยตลอด นับตั้งแต่การสอบโครงร่าง และระหว่างการดำเนินงานวิจัย ผู้ช่วยศาสตารจารย์ ดร. อ้อมเดือน สดมณี เป็นบุคคลสำคัญที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ และความมั่นใจในการทำงานวิจัยมาโดยตลอด รวมทั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสลักษณ์ ชัววัลลี อาจารย์ ดร.มนัส บุญประกอบ ที่คอยให้คำแนะนำ และให้กำลังใจด้วยดีมาโดยตลอด

ข้าพเจ้าเป็นนิสิตที่โชคดีมากคนหนึ่งที่ ได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาในสถาบันแห่งนี้ สถาบันที่มุ่งสร้างนักวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ด้วยกระบวนการให้ความรู้ ให้ความรัก ให้ความเมตตา และการเป็นแบบอย่างที่ดีจากคณาจารย์ทุกท่าน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของสถาบันที่ให้ความอนุเคราะห์อย่างสม่ำเสมอมาโดยตลอด และอีกกลุ่มคนสำคัญที่เป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จ คือ ดร.ฐาศุกร์ จันทร์ประเสริฐ พี่รุ่น 4 และเพื่อนรุ่น 5 ที่ร่วมกันสร้างบรรยากาศในการเรียน การทำงาน การแลกเปลี่ยนความรู้ ร่วมกันสร้างความดีและความสุขร่วมกัน

กระบวนการพัฒนาข้าพเจ้าให้กลายเป็นนักวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ จะสำเร็จไม่ได้ถ้าปราศจากบุคคลเหล่านี้ที่ข้าพเจ้ารำลึกถึงมาโดยตลอด ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ศรีสุโข รองศาสตราจารย์ ดร.อารี เพชรผุด และคุณครู อาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ข้าพเจ้า รวมทั้งรองศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ ณ สงขลา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุทธะนันท์ ที่ให้โอกาสข้าพเจ้าได้มาทำงานในมิติของสาขาการจัดการชุมชน และให้ลาศึกษาต่อเพื่อเพิ่มเติมความรู้จนได้เข้ามาศึกษาที่สถาบันแห่งนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิตศักดิ์ พุฒจร ที่จุดประกายความคิดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแง่มุมการท่องเที่ยวกับผู้ร่วมวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว อาจารย์สุนี คำนวลศิลป์ และอาจารย์เกศราพร พรหมนิมิตรกุล ที่ปรับการร้อยเรียงภาษาให้ ถูกต้องตามหลักการเขียน เพื่อน พี่ น้อง ของคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยศิลปากร ที่คอยเป็นกำลังใจมาโดยตลอด และที่ข้าพเจ้าจะลืมกล่าวขอบคุณเสียมิได้

คือ ผู้นำชุมชนทุกท่าน ผู้ร่วมวิจัย พ่อ แม่ พี่ น้อง ในชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ทุกคนที่ให้ความรัก การต้อนรับจากคนที่ไม่เคยรู้จักกันกลายเป็นเหมือนญาติ ที่คอยเป็นห่วงทุกข์สุขระหว่างกันตลอดมา

แรงผลักดันทั้งทางกายและทางใจที่สร้างพลังให้ข้าพเจ้าหันมาทำงานวิจัยฉบับนี้ คือ การเป็นแบบอย่างที่ดีงามของคุณพ่อและคุณแม่ ที่ทำให้ข้าพเจ้าเชื่อว่า การที่เรารู้จักเป็นผู้ให้จะนำมาซึ่งความสำเร็จทั้งปวง ท่านเป็นแบบอย่างของการให้กับทุกคน ให้กับข้าพเจ้าในทุกเรื่องตั้งแต่เยาว์วัยจนถึงปัจจุบัน เป็นพระคุณที่ยิ่งใหญ่ที่ชาตินี้ข้าพเจ้าจะทดแทนพระคุณได้หมด รวมถึงญาติพี่น้องทุกคนที่ร่วมรับรู้และคอยช่วยเหลือข้าพเจ้าทุกครั้งด้วยดีตลอดมา

ฐิติมา เวชพงศ์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	**บทนำ**	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	จุดมุ่งหมายของการวิจัย	4
	ความสำคัญของการวิจัย	4
	ขอบเขตของการวิจัย	5
	นิยามศัพท์เฉพาะ	6
2	**เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**	7
	ตอนที่ 1 สภาพของพื้นที่ห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และประวัติโรงเรียนอานันท์	7
	ตอนที่ 2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน	9
	ตอนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงเจตคติตามแนวคิดของแมคไกวร์	20
	ตอนที่ 4 วิธีการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน	22
	ตอนที่ 5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม	31
	ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย	42
3	**วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า**	44
	การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	44
	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	45
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	53
	การวิเคราะห์ข้อมูล	58
4	**ผลการวิเคราะห์ข้อมูล**	60
	ตอนที่ 1 สภาพพื้นที่และทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	60
	ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแต่ละวงจร	68
	ตอนที่ 3 ผลการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	103

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

4 (ต่อ)

ตอนที่ 4 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 110

5 สรุปผล อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ 117

สังเขปความมุ่งหมายและวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า 117

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า 118

อภิปรายผลการวิจัย 124

ข้อจำกัดของการวิจัย 134

ข้อเสนอแนะในการวิจัย 135

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 135

บรรณานุกรม 136

ภาคผนวก 145

ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 146

ภาคผนวก ข ภาพบรรยากาศตลอดกระบวนการวิจัย 154

ภาคผนวก ค กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบ 162

ภาคผนวก ง ความรู้ของ 4 หมู่บ้านในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ 190

ประวัติผู้วิจัย 253

บัญชีตาราง

ตาราง **หน้า**

1 สรุปขั้นตอนดำเนินการในวงจรการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 51
2 แบบประเมินผลการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผู้ร่วมวิจัยร่วมมือกันกำหนดขึ้น 55
3 แบบบันทึกกิจกรรมของเยาวชน 55
4 แบบบันทึกผลการสังเกตการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน 56
5 ตารางสรุปช่วงเวลา แหล่งในการเก็บข้อมูล และประเภทของเครื่องมือ 57
6 สรุปผลการวิเคราะห์ชุมชนต้นแบบ 73
7 สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการในขั้นตอน A (Appreciation) การวิเคราะห์สภาพการณ์ในอดีตจนถึงปัจจุบันและกำหนดอนาคต 77
8 สรุปกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 84
9 การพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนและการพัฒนาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 103
10 สรุปผลการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว 107

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	กรอบแนวคิดพื้นฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	10
2	หลักการวางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	16
3	วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของเคมิส	33
4	กรอบแนวคิดและขั้นตอนการวิจัย	43
5	สรุปขั้นตอนการวางแผนพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน	49
6	แผนที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ที่ประกอบด้วยหมู่ที่ 1 ถึง หมู่ที่ 11	61
7	แผนที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ที่ประกอบด้วยหมู่ที่ 1	62
8	แผนที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ที่ประกอบด้วยหมู่ที่ 2	63
9	แผนที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ที่ประกอบด้วยหมู่ที่ 3	64
10	แผนที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ที่ประกอบด้วยหมู่ที่ 6	65
11	การเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชน	112
12	กระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชน	113
13	การพัฒนาเจตคติและการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	115
14	การทำงานร่วมกันระหว่างผู้ร่วมวิจัยกับเยาวชนในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	116
15	รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	122

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีสภาพภูมิประเทศ วัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาสัมผัสบรรยากาศ และเรียนรู้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศไทยทำให้แต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ.2539 รายได้ของประเทศไทยที่ได้รับจากการท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับหนึ่งถึง 219,364 ล้านบาท (รสิกา อังกูร. 2542: 118) ช่วงภาวะวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ.2540 ภาครัฐบาลใช้การท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ในการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจ เพื่อดึงเงินเข้าประเทศ ด้วยแผน “การเปิดบ้านต้อนรับผู้มาเยือน” ช่วงปี พ.ศ.2547 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวถึง 384,360 ล้านบาท (พัทธ์ธีรา ลภัสเศรษฐศิริ. 2549: 1) ซึ่งรายได้ที่เกิดขึ้นกระจายไปยังภาคส่วนต่างๆ เช่น ภาคธุรกิจโรงแรม บริษัทนำเที่ยว และแหล่งชุมชนโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น องค์การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (WTTC) ได้คาดการณ์ว่าระหว่างช่วงปี พ.ศ.2543-2553 จะเกิดการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อมในงานของการท่องเที่ยวถึง 4.8 ล้านคน (พรทิพย์ เธียรธีรวิทย์. 2548) โดยเฉพาะสถานที่ต้องเที่ยวประเภทของอุทยานแห่งชาติ พบว่ามีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมาเป็นจำนวนมาก เช่น สถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังอุทยานแห่งชาติ เดือนกันยายน พ.ศ.2550 จำนวน 568,656 คน (อุทยานแห่งชาติ. 2550: ออนไลน์) ถือเป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวตามความต้องการของภาครัฐบาลและคนในประเทศ

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นรายได้เพียงอย่างเดียวจะทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาการกระจายรายได้ไปยังกลุ่มงานต่างๆ อย่างไม่เท่าเทียมกัน สมาชิกในชุมชนมุ่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างขาดการดูแลรักษาอย่างถูกต้อง ปริมาณขยะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น นักท่องเที่ยวทำเสียงดังรบกวนสัตว์ป่า นักท่องเที่ยวลักลอบเก็บของป่าและจับสัตว์ป่า เป็นต้น ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ค้นหาและรวบรวมประวัติ ตำนาน ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น (สมดิษดี พิศาลก่อสกุล. 2549: 14) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมในยุคปัจจุบัน เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สร้างให้คนมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องมีการทำงานอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540) หน่วยงานของภาครัฐบาลและเอกชน ปราชญ์ของชุมชน ผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี รวมทั้งสถาบันการศึกษา ต้องร่วมมือกันพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ถ่ายทอดความรู้ในการทำงานให้กับเยาวชนที่เปิดโอกาสให้

เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ตัวอย่าง ชุมชนบ้านต๋ำ บริเวณป่าต้นน้ำกว๊านพะเยาที่ “คณะกรรมการป่าชุมชนได้ถ่ายทอดแนวคิด และดึงคนรุ่นใหม่ให้เข้ามารับรู้ร่วมกัน ให้ความรู้เกี่ยวกับป่าและพืชสมุนไพร จนกลายเป็นวิทยากรและคนนำทางให้ผู้มาเยี่ยมชมหรือมาศึกษาดูงาน โดยกำหนดเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ที่มีป้ายสื่อความหมาย และคำอธิบายลักษณะต่าง ๆ ของพื้นที่ มีทั้งจุดดูนก พืชสมุนไพร เป็นต้น” (จารุภัทร วิมุตเศรษฐ์. 2550: 187)

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของประเทศไทยคงเหลือเพียงไม่กี่แห่ง หนึ่งในนั้นคือ พื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชายทะเลสวยงาม มีโครงการอันเนื่องจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่หลายแห่ง และมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญอยู่ในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน ภายในมีน้ำตกป่าละอูที่มีชื่อเสียง มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ มีแหล่งทรัพยากรป่าไม้เป็นที่อาศัยของช้างป่าและสัตว์ป่าจำนวนมาก มีวัฒนธรรมประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชาวกะเหรี่ยง นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นกลุ่มครอบครัวหรือหมู่คณะ (มธุรส ปราบไพรี; และคณะ. 2550: 107) ส่งผลให้ในปี พ.ศ.2547 อำเภอหัวหินมีปริมาณนักท่องเที่ยวมากถึง 2,004,603 คน (พัทธ์ธีรา ลภัสเศรษฐศิริ. 2549: 2)

ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ นับว่าเป็นพื้นที่ที่คงความเป็นธรรมชาติของทรัพยากรและวัฒนธรรมมากที่สุดแห่งหนึ่งของอำเภอหัวหิน เดิมประชาชนของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่เป็นคนกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่บริเวณพรมแดนประเทศไทยกับสหภาพพม่า พื้นที่นี้จึงเป็นพื้นที่สำคัญที่ต้องได้รับการดูแลมากเป็นพิเศษ เพื่อความมั่นคงของประเทศ ทั้งในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และปลูกฝังความเป็นคนไทย ความรักต่อประเทศไทย และจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนโดยเริ่มตั้งแต่ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงพระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์จัดสร้างโรงเรียน พระราชทานนามโรงเรียนว่า “อานันท์” ในปัจจุบันโรงเรียนอานันท์เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี พ.ศ.2550 ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ได้รับรางวัลระดับประเทศ และระดับจังหวัดหลายรางวัล เช่น การประกวด OTOP หมู่บ้านระดับประเทศได้รับรางวัลในอันดับที่ 31 หรือ การกู้ชีพกู้ภัยได้รับรางวัลอันดับ 1 ระดับภูมิภาค เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมในหลายด้าน เช่น มีแหล่งท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ มีความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นต้น พื้นที่ของห้วยสัตว์ใหญ่จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทั้งนักท่องเที่ยว นักวิชาการ และบุคคลทั่วไป เข้ามาเยี่ยมชมชุมชนเป็นจำนวนมาก เพื่อมาศึกษาดูงานและท่องเที่ยวตามแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติ เยี่ยมชมวัฒนธรรมประเพณีของชาวกะเหรี่ยงและการดำรงชีวิตของชุมชน ปัจจุบันผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐบาล และหน่วยงานภาคเอกชน ได้พยายามส่งเสริมให้บริเวณพื้นที่ป่าละอูเป็นพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเสริมรายได้ให้สมาชิกของชุมชน และมีความพยายามในการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชนให้ถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ไปสู่เยาวชนของชุมชน

ผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน โรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นกลุ่มที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ให้กับเยาวชนที่อาศัยอยู่โดยรอบห้วยสัตว์ใหญ่ให้เกิดความรักต่อถิ่นฐานบ้านเกิด มีความสามารถในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้โดยไม่บุกรุกทำลายป่า ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ให้เกิดความยั่งยืน และสอดคล้องกับแนวนโยบายของโครงการดูแลรักษาป่าไม้บริเวณป่าละอูบนและเขาพะเนินทุ่ง ที่อยู่ในพื้นที่อำเภอแก่งกระจาน จรดอำเภอหัวหิน เพื่อป้องกันการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ตรศักดิ์ นิภานันท์. 2546: 42) การส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรเริ่มตั้งแต่สร้างความรู้ เจตคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม งานที่เยาวชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนได้ คือ การนำเที่ยวที่ให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการและสื่อต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น การสื่อความหมายธรรมชาติโดยใช้ป้ายบอกทาง คู่มือท่องเที่ยว ข้อมูลทรัพยากรท่องเที่ยว นิทรรศการ ศูนย์บริการการท่องเที่ยว เป็นต้น (พันธ์ทิพย์ อธิปัญจพงษ์. 2543: 45) ดังนั้นเยาวชนผู้นำเที่ยวต้องมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องระบบนิเวศ หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และมีทักษะการอธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ ผู้นำเที่ยวต้องวางแผน และจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. 2541: 66-67) การทำงานการท่องเที่ยวยังส่งผลให้เยาวชนเกิดความรักและเป็นเจ้าของในผืนแผ่นดินที่เขาอาศัยอยู่ ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เกิดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พร้อมกับสร้างให้ผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยวมีส่วนรับผิดชอบ ดูแล และรักษาสถานที่ท่องเที่ยวนั้น (ภคนนท์ เอี่ยมเศรษฐี. 2544) ดังตัวอย่างกลุ่มเยาวชน กลุ่มรักษ์ดอยอินท์ที่ได้รับการปลูกฝังให้รักทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และได้รับการฝึกให้รู้จักคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหาโดยพึ่งตนเองให้มาก สร้างความพร้อมขึ้นในตนเอง จนปัจจุบันเยาวชนกลุ่มนี้สามารถเป็นแกนนำ ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ให้กับรุ่นน้องได้ (เยาวนุช เวศร์ภาดา; และจีรภา อุดมมงคล. 2543: 94)

เยาวชนของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน จากการประชุมโครงการคาราวานเด็กที่องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่จัดทำขึ้น เยาวชนได้สะท้อนความคิดความสนใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว คือ เรื่องการจัดการขยะที่เกิดจากนักท่องเที่ยวในบริเวณน้ำตกป่าละอู และโครงการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ แต่การพัฒนาเยาวชนในปัจจุบันชุมชนยังขาดการประสานงานที่ดี และไม่มีความต่อเนื่องต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชนและหน่วยงานต่างๆ (ปัญญา บุษราคัม; และคณะ. 2549: 82) จึงทำให้เยาวชนไม่ได้รับการพัฒนาความสามารถในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างจริงจัง

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านการเป็นผู้นำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว โดยที่เยาวชนสามารถ บอกเล่าประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน และอธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตกับ

ทรัพยากรธรรมชาติ และให้เยาวชนรู้จักการวางแผน จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้สัมผัสทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ห้วยสัตว์ใหญ่และเลือกโรงเรียนอานันท์ เป็นพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาเยาวชนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะโรงเรียนอานันท์เป็นโรงเรียนศูนย์กลางของลูกหลานในพื้นที่ห้วยสัตว์ใหญ่ ที่มีการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยม-ศึกษาปีที่ 2-3 ซึ่งอยู่ในวัยของการเรียนรู้ สามารถปลูกฝัง และพัฒนาให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างเหมาะสม

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัย โดยส่วนใหญ่พบว่าการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะสอนในหลักสูตรท้องถิ่นที่มีการบูรณาการเข้ากับหลายๆรายวิชาที่นักเรียนต้องเรียน แต่ด้วยสภาพของโรงเรียนและพื้นที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนที่โดดเด่น จึงควรดึงจุดเด่นต่างๆ มาเผยแพร่และพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ด้วยความร่วมมือ ความร่วมใจจากชุมชน โรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ร่วมวิจัย ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นวิธีการพัฒนาเยาวชนที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่สุด เพราะชุมชนและผู้วิจัยจะร่วมกันกำหนดกระบวนการพัฒนา รูปแบบของการพัฒนาและวิธีการถ่ายทอดการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เยาวชนเกิดเจตคติที่ดีต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จนนำไปสู่การเป็นผู้นำเที่ยวและจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่อย่างแท้จริง

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งจุดมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและตรวจสอบความต้องการของเยาวชนในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อศึกษากระบวนการแสวงหากิจกรรมและความรู้ในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยผ่านตัวแทนโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ โดยได้รับการประสานความร่วมมือจากตัวแทนโรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้าน ประวัติความเป็นมาของชุมชน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน

2. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแสวงหากิจกรรม ความรู้ และ รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเน้นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

3. ทำให้เยาวชนได้รับการพัฒนาให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนอย่างเหมาะสมตามสภาพพื้นที่

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขต ด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนอานันท์ และพื้นที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิง-ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการพัฒนาเยาวชน โดยเริ่มจากผู้วิจัย เยาวชน ผู้นำชุมชน ครู โรงเรียนอานันท์ และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมกันศึกษาชุมชนต้นแบบด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ประสบความสำเร็จพร้อมกับใช้เทคนิค AIC (Appreciation Influence Control) สร้างการมีส่วนร่วมในการค้นหากระบวนการแสวงหาความรู้ กิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เยาวชนพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างเหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งให้ผู้วิจัยสรุปรูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเยาวชน

3. ระยะเวลาในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ใช้ระยะเวลาในการวิจัยระหว่าง เดือนมีนาคม 2551-พฤศจิกายน 2552

4. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 10 คน มาจากแหล่งต่าง ๆ คือ กลุ่มผู้นำชุมชนจำนวน 6 คน มาจากผู้นำชุมชนของ 4 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 1 ผู้นำและสมาชิกกลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 2 ผู้นำด้านเศรษฐกิจพอเพียง หมู่ที่ 3 ผู้นำด้านวัฒนธรรมของกะเหรี่ยง และหมู่ที่ 6 สมาชิกในชุมชนโคนมพัฒนา และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จำนวน 2 คน และ ครูของโรงเรียนอานันท์ ซึ่งเป็นที่ปรึกษาชมรมการท่องเที่ยวที่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวและมีความชำนาญในการจัดกิจกรรมให้กับเยาวชน จำนวน 2 คน

2. กลุ่มเยาวชน จำนวน 33 คนเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2-3 ของโรงเรียนอานันท์ ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่อยู่ในชมรมการท่องเที่ยวและสนใจเข้าร่วมการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

การทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน หมายถึง การที่เยาวชน นำรายละเอียดเรื่องแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศของธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชน มาจัดโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวตามโปรแกรมที่กำหนด

เจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน หมายถึง การรับรู้เชิงประเมินค่า ที่แสดงออกถึงความรู้สึกชอบ หรือพอใจ หรือ เห็นคุณค่า หรือเห็นประโยชน์ ต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนและมีความพร้อมในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

การพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน หมายถึง กระบวนการ พัฒนาให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศของธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชน มีเจตคติที่ดีต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความสามารถในการสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และมีความสามารถในการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวโดยใช้กระบวนการพัฒนาผ่านการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ครู และผู้ร่วมวิจัย

รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน หมายถึง ขั้นตอนหรือกระบวนการที่ทำไปสู่การพัฒนาเยาวชนที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นปัจจัยป้อน ได้แก่ การเตรียมกลุ่มผู้ร่วมวิจัย เยาวชน และการเตรียมกรณีศึกษา 2) กระบวนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชน การถ่ายทอดทางสังคมผ่านกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน การพัฒนาเจตคติ และพฤติกรรมต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) ผลของการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การจัดโครงการหรือกิจกรรมการเดินทางท่องเที่ยวตั้งแต่ช่วงแรกจนถึงช่วงสุดท้ายของการท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดระบุ วัน เวลา สถานที่ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผู้ร่วมวิจัย หมายถึง ตัวแทนจากโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในพื้นที่ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึงชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จนได้รับการยอมรับและได้รับรางวัลจากกระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือกระทรวงพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬา

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยแยกเป็นประเด็นต่างๆ และนำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สภาพของพื้นที่ห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และประวัติโรงเรียนอานันท์

ตอนที่ 2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ตอนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงเจตคติตามแนวคิดของแมคไกวร์

ตอนที่ 4 วิธีการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชน

ตอนที่ 5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพของพื้นที่ห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และประวัติโรงเรียนอานันท์

สภาพของพื้นที่

บริเวณพื้นที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แต่เดิมเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชาวกระเหรี่ยงที่ตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งประกอบอาชีพทำไร่เลื่อนลอยล่าสัตว์ หาของป่า ต่อมาในปี 2510 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีรับสั่งให้รวบรวมชาวกระเหรี่ยงที่กระจัดการจายอยู่มาอยู่ในพื้นที่บ้านป่าละอู อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และบริเวณบ้านป่าเด็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี พร้อมจัดการส่งเสริมการประกอบอาชีพการเกษตร จัดหาเครื่องอุปโภค บริโภค เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวกะเหรี่ยงให้ดีขึ้น ต่อมาหน่วยงานราชการได้จัดตั้งพื้นที่บริเวณนี้ เพื่อดำเนินการเป็นโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ป่าเด็งและป่าละอู พื้นที่โครงการสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่มีสภาพพื้นที่โดยรอบเป็นป่าดิบแล้งที่มีสภาพป่าที่สมบูรณ์อยู่ มีภูเขาล้อมรอบทุกด้าน อากาศหน้าร้อนสูงสุดประมาณ 40 องศา หน้าหนาวหนาวต่ำสุด 10 องศา หน้าฝนมีฝนตกหนักประจำทุกปี พื้นที่ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มีอาณาเขต ในแต่ละทิศติดต่อกับส่วนต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลป่าเด็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับสหภาพพม่า โดยมีแนวเขตสันเขาตะนาวศรีเป็นเขตแดน

ทิศใต้ ติดแนวสันเขา จนถึงแม่น้ำปราณบุรี

ข้อมูลประชากรและการประกอบอาชีพ

บริเวณพื้นที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 712 ครัวเรือน มีประชากรรวม 1,802 คน แบ่งการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน คือ บ้านเฉลิม-เกียรติพัฒนา บ้านฟ้าประทาน บ้านป่าละอู บ้านห้วยผึ้ง บ้านเฉลิมพร บ้านโคนมพัฒนา บ้านคลองน้อย บ้านเฉลิมราชพัฒนา บ้านโปร่งสำโหรง บ้านหนองสะแก และบ้านปากคลอง ซึ่งราษฎรในโครงการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกมะนาว หญ้า กล้วย ไม้ยืนต้น ผัก ยางพารา สับปะรด ทำปศุสัตว์ การเลี้ยงโคนม โคเนื้อ หมู แพะ รับจ้างบริษัทโดล์ไทยแลน และมีอาชีพเสริม คือการทอผ้า การทำใยสับปะรด ด้วยสภาพพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่นี้ จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คนส่วนใหญ่นิยมมาท่องเที่ยว เช่นที่ น้ำตกป่าละอู นักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของชาวกระเหรี่ยง รวมทั้งมี นักเรียน นักศึกษา และหน่วยงานราชการเข้ามาศึกษาการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ดูขั้นตอนการทำกระดาษจากใยสับปะรด เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติของพื้นที่ห้วยสัตว์ใหญ่

พื้นที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่เป็นพื้นที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และมีวัฒนธรรมของชาวกระเหรี่ยง ชาวกระหร่าง และคนไทยที่ดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างลงตัว จากการศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวของพื้นที่ห้วยสัตว์ใหญ่ ของปัญญา บุษราคัม และคณะ (2549: 58-61) มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนี้

น้ำตกป่าละอู ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 มีพื้นที่ 273,125 ไร่ อยู่ทางตอนใต้ของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ น้ำตกป่าละอูเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติประเภทน้ำตก ที่มี 15 ชั้นสภาพเป็นป่าธรรมชาติที่มีน้ำไหลตลอดปี โดยภาพรวมน้ำตกยังคงมีสภาพความเป็นธรรมชาติและสวยงามค่อนข้างสูง (คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2545: 51) มีนกที่หายากหลายชนิด เช่น นกเงือกกรามช้าง นกกก นกแก๊ก และผีเสื้อกว่า 30 ชนิด เช่น ผีเสื้อหางติ่งปารีส ผีเสื้อหางดาบ ผีเสื้อปลายปีกส้มใหญ่ เป็นต้น (วิมล จิโรจพันธุ์; และคณะ. 2548: 136)

หอดูช้าง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีช้างป่าเดินหาของกิน และกินโป่ง นอนและเล่นน้ำที่อ่างอาบน้ำช้าง

ถ้ำเม่น หรือถ้ำค้างคาว ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นลานหิน มีหินที่มีรูปร่างสวยงาม ส่วนที่ 2 เป็นห้องโถงกว้าง และผนังของถ้ำมีความโค้งเว้า มีหินงอกหินย้อยสวยงามตามธรรมชาติ ส่วนที่ 3 มีหินงอกหินย้อย และเป็นที่อยู่ของค้างคาวจำนวนมาก

บ่อมรกต หรือบ่อปูคีรีขันธ์ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า วังช้างเล่น ตั้งอยู่หมู่ที่ 11 เป็นพื้นที่น้ำตกไหลมารวมกัน มีน้ำตกขนาดเล็ก และหินงอกหินย้อยพร้อมกับพบปู 7 สี หรือปูคีรีขันธ์อาศัยอยู่ด้วย

จุดชมวิวเขาทุ่ง ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 เป็นพื้นที่ภูเขาที่สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม

โรงเรียนอานันท์ ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

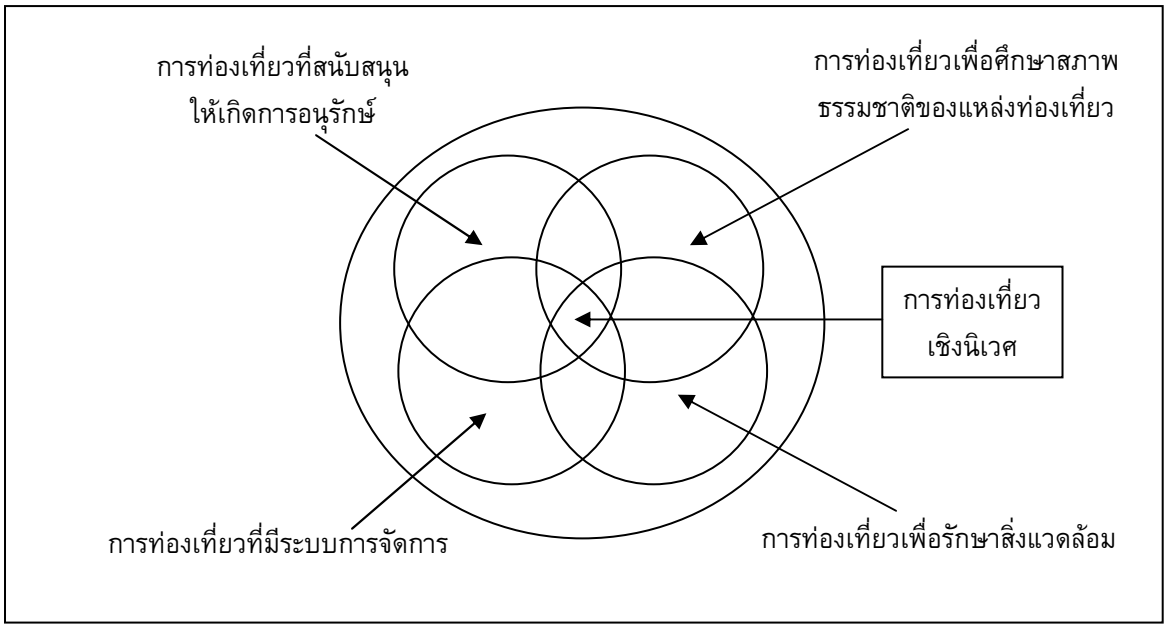
บริเวณพื้นที่ห้วยสัตว์ใหญ่มีโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาเพียงแห่งเดียว คือ โรงเรียนอานันท์ มีประวัติความเป็นมา คือ ในปี พ.ศ. 2509 รัฐบาลมอบให้นายคะ ผู้ใหญ่บ้านป่าละอู ประชุมชาวบ้านที่เป็นคนกะเหรี่ยงทั้งชาย-หญิง และเด็กรวมทั้งสิ้น 122 คน เพื่อฟังความคิดเห็นในการก่อตั้งโรงเรียน พบว่าชาวบ้านต้องการให้มีการสร้างโรงเรียน ชาวบ้านจึงร่วมมือกันปรับพื้นที่สร้างโรงเรียน และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ทรงพระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนเงิน 60,000 บาทในการสร้างอาคารเรียนพร้อมพระราชทานนามโรงเรียนว่า อานันท์ และเสด็จประกอบพิธีเปิดด้วยพระองค์เองเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2509 ปีแรกจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีนักเรียนชายและหญิง จำนวน 16 คน ในปีพ.ศ. 2515 โรงเรียนเปิดทำการสอนเพิ่มถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีนักเรียนทั้งหมด 168 คน และ มีครูตำรวจพลร่มทั้งหมด 6 นาย ปีพ.ศ. 2522 ได้โอนโรงเรียนไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเปิดทำการสอนนักเรียนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันเปิดเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่มีการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 471 คน ครู 18 คน

ตอนที่ 2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

การเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมยามว่างที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในหลายๆ ทาง เช่น เพิ่มพูนความรู้ พักผ่อนหย่อนใจ สร้างความสนุกสนานตื่นเต้น เป็นต้น การที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความสนใจ ความชอบของกิจกรรมแต่ละประเภทที่จัดขึ้นในสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เน้นการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตของแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะเฉพาะของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว มาจากหลากหลายกลุ่มที่มีลักษณะแตกต่างกันไป เช่น กลุ่มนักธรรมชาติวิทยา (Naturalists) ที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาพืช สัตว์ ระบบนิเวศ หรือกลุ่มรักธรรมชาติสนใจความงดงามของธรรมชาติ วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในท้องถิ่น หรือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบความแปลกใหม่ ตื่นเต้น มีการผจญภัยในการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ แหล่งวัฒนธรรมตามลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนร่วมกันจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และจัดการสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และมีแนวทางในการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยวในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว กรอบแนวคิดพื้นฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเบอร์กเลย์ (Buckley,R.1994: 661) เชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง 4 ประการ คือ การท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาสภาพธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว การ

ท่องเที่ยวที่มีระบบการจัดการ และการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดพื้นฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา: Buckley,R. (1994: 661) และ (Scheyvens,Regina. 2002: 70)

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศข้างต้น มีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ พจนา สวนศรี (2546: 16) กล่าวไว้ 4 ประการ คือ 1) ด้านพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การดูแลสิ่งปลูกสร้างที่สร้างขึ้นมาเพื่อรับรองนักท่องเที่ยว เช่น สถานที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค เป็นต้น 2)ด้านการจัดการ เช่น การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การกำจัดขยะ การจัดการน้ำเสีย เป็นต้น โดยหน่วยงานของภาครัฐบาล ภาคเอกชน หรือสมาชิกในชุมชนเป็นผู้จัดการร่วมรับผิดชอบ นอกจากนั้นยังมีการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว จัดทำคู่มือการท่องเที่ยว ป้ายบอกทางรวมถึงการกระจายข้อมูลการท่องเที่ยวให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 3)ด้านกิจกรรมและกระบวนที่สร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว และสมาชิกในชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จัดได้มีหลายรูปแบบ เช่น การศึกษาธรรมชาติ การเดินป่า การดูนก การดำน้ำดูปะการัง การล่องแพ การศึกษาท้องฟ้าและดวงดาว และการตกปลา เป็นต้น 4)ด้านการมีส่วนร่วม โดยให้ชุมชนและประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงมีส่วนร่วมในการกระจายรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และการแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้นำกลับมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนั้น

ต่อไป การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดความสอดคล้องกับชุมชนและทรัพยากรธรรมชาตินั้น ผู้เกี่ยวข้องควรต้องรู้รายละเอียดของระบบนิเวศ และการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างชัดเจน จึงจะมองเห็นความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายระบบนิเวศ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อนำมาเป็นแนวคิดพื้นฐานการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดประโยชน์สูงสุด

องค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรศึกษา ด้วยเหตุนี้คือ องค์ประกอบหลักของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้ง 4 ด้านมีความเกี่ยวโยงกัน ได้แก่ 1) การจัดทรัพยากรและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่คำนึงถึง พื้นที่ระบบนิเวศในการรองรับการท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2)นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน 3)การบริการด้านต่างๆ และสิ่งอำนวยความสะดวก และผู้นำเที่ยวมาจากสมาชิกของชุมชนที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ วัฒนธรรมของท้องถิ่น 4)การจัดการวางแผนจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การบริหารงานในรูปแบบต่างๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และกรมป่าไม้เป็นต้น โดยให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันกำหนดแผนงาน จัดทำโครงการ กำหนดมาตรการและกฎระเบียบรักษาความสะอาด และรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว (คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2547: 3-7)

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแต่ละชุมชนอย่างมีคุณภาพต้องมีการทำงานเป็นระบบและมีกระบวนการทำงานชัดเจน กำหนดกระบวนการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 4 ขั้นตอน คือ 1)การวางแผนการทำงานอย่างสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ทั้งสภาพทางกายภาพ สภาพเศรษฐกิจ ลักษณะประชากร ทรัพยากรธรรมชาติ ตลาดของการท่องเที่ยว ความพร้อมของสมาชิกในชุมชน 2)การจัดองค์การและการจัดกระบวนการทำงานอย่างมีโครงสร้าง และมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อให้การทำงานเกิดความคล่องตัว 3)การนำหรือการชักจูงใจของผู้ร่วมทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4)การควบคุม เป็นการติดตามตรวจสอบผลการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการปรับปรุงแก้ไขให้งานออกมามีคุณภาพสูงสุด (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2545: 29-30) นอกจากนี้ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้นำเสนอกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว (2546: 165-166) เป็นขั้นตอนดังนี้ 1)การสำรวจความพร้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อรวบรวมข้อมูลทรัพยากรท่องเที่ยวบุคลากรและงบประมาณเพื่อนำไปประกอบการวางแผนการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว กำหนดเส้นทางศึกษาธรรมชาติ สร้างคู่มือในการให้ความรู้แก่ประชาชน (อุไรวรรณ วินะพันธ์และคณะ. 2546: 24) 2)การวางแผนการจัดการท่องเที่ยวตามการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว โดยอาศัยฐานข้อมูลหลายด้าน และนำมาใช้เพื่อวางแผนด้านการพัฒนา และด้านการตลาดท่องเที่ยว 3)การตลาดท่องเที่ยวการประชาสัมพันธ์ และการสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นแนวทางการดำเนินการเสาะหาความ

ต้องการด้านผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และพัฒนาส่วนประสมทางการตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชน 4)การดำเนินการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นขั้นตอนที่ต้องดำเนินอย่างต่อเนื่อง และมุ่งผลเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ 5)การประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐบาล ภาคเอกชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน 6)การติดตามและประเมินผลการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องดำเนินอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ก่อนเริ่มโครงการ ขณะดำเนินโครงการ และหลังจากเสร็จสิ้นโครงการเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้น

จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ แหล่งวัฒนธรรมตามลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ร่วมกันจัดการทรัพยากรธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และมีแนวทางในการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยวในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว หากหน่วย-งานหรือองค์การใดที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องคำนึงถึงหลักพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการ คือ 1)การดูแลพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากร-ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชน 2)การจัดการ ด้านสิ่งแวดล้อม จัดการระบบการกำจัดขยะ การจัดการน้ำเสียและจุดอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว 3)การจัดกิจกรรม และกระบวนที่สร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว และสมาชิกในชุมชน 4)การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น เป็นความร่วมมือที่เกิดการพัฒนาอย่างเข้าใจลักษณะการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีกระบวนการทำงานการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากวางแผนการทำงาน การจัดองค์การและงาน การนำและการชักจูงใจ และการควบคุมงาน จึงจะทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นำไปสู่การพัฒนามีความยั่งยืนต่อไป

การทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

การศึกษาพฤติกรรมการทำงานเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาบุคคลให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีผู้ให้ความหมายของการทำงานว่า หมายถึง สิ่งที่บุคคลแสดงออกเพื่อตอบสนอง หรือตอบโต้สิ่งใดสิ่งหนึ่งในขณะปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการแสดงออกภายนอกร่างกาย (อุทัยรัตน์ เนียรเจริญสุข. 2544) หรือ ลักษณะการกระทำที่บุคคลแสดงออกเพื่อตอบโต้สิ่งใดสิ่งหนึ่งในขณะปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถสังเกตวัดได้ (อิสรียา สดมณี. 2546: 10) หรือพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาในสภาพแวดล้อมในการทำงาน เช่น การพูดคุย การรับคำสั่ง การเขียนรายงาน เป็นต้น (มัลลิกา ต้นสอน. 2544: 19) การทำงานของบุคคลแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ความถนัด ลักษณะทางบุคลิกภาพ ความสนใจ แรงจูงใจ การศึกษา ประสบการณ์ของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน และปัจจัยของสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น ลักษณะงาน วิธีการทำงาน บริเวณสถานที่ทำงาน สภาพแวดล้อมในสังคม เป็นต้น ดังนั้นจึงสรุปความหมาย

การทำงาน หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกเพื่อตอบสนองสิ่งใดสิ่งหนึ่งในขณะปฏิบัติงาน ลักษณะส่วนบุคคลจึงเป็นเป้าหลักที่ต้องได้รับพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บุคคลทำงานได้อย่างมีคุณภาพ

การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการทำงานหรือกิจกรรมกับบุคคลหลายๆ แบบ ทั้งนักท่องเที่ยว เจ้าของกิจการโรงแรม เจ้าของร้านอาหาร สมาชิกที่อาศัยอยู่ในชุมชน รวมไปถึงผู้ที่ดูแลพื้นที่หรือสถานที่ท่องเที่ยว การทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนจึงก่อให้เกิดความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม เช่น สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนและประเทศชาติ นอกจากนั้นยังเป็นการฟื้นฟู และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีระหว่างผู้มาท่องเที่ยวกับเจ้าของท้องถิ่น ทำให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงคุณค่าของสถานที่ต่างๆ ที่เข้าไปเยี่ยมชม การท่องเที่ยวเป็นเครื่องกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเกิดความสามัคคี รักษาศิลปวัฒนธรรมของชุมชน และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อม สภาพพื้นที่ และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เป็นต้น การพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นสิ่งสำคัญที่ทั้งชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชนต้องมีความเข้าใจถึงผลดีผลเสียจากการท่องเที่ยว มิเช่นนั้นผลเสียจากการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดปัญหาในระยะยาวกับแหล่งท่องเที่ยว เช่น การมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามามากกว่าแหล่งท่องเที่ยวจะรับรองได้ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือ การเปลี่ยนอาชีพของคนในชุมชนเพื่อไปทำธุรกิจการท่องเที่ยวแล้วไม่ประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจ เพราะขาดความรู้ ขาดทักษะ ในการตัดสินใจทำธุรกิจ การบริหารเงิน และการจัดการทรัพยากร (Scheyvens, Regina. 2002: 9) จึงควรศึกษาการทำงานการท่องเที่ยวให้ชัดเจนก่อนวางแผนการท่องเที่ยว การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งวิธีการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว

การดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวและการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมีอยู่หลายวิธี เช่น จัดปฐมนิเทศให้ความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว แจกเอกสารให้นักท่องเที่ยวอ่านก่อนการเดินทางเข้ามาในพื้นที่ ตลอดจนเรื่องการนำสิ่งผิดกฎหมายเข้าพื้นที่ เป็นต้น นอกจากการทำงานที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวแล้ว ยังต้องสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นในชุมชน กับกลุ่มหรือบุคคลที่ทำงานการท่องเที่ยวที่มาจาก 2 กลุ่มใหญ่ คือ สมาชิกของชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2545) กล่าวถึงกลุ่มแรกว่า เป็นสมาชิกของชุมชนมีลักษณะการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้กล่าวถึง คือ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ต้องสอดคล้องกับปัจจัย 3 ด้าน คือ ปัจจัยสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ 2) สำรวจรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสำรวจและประเมินสภาพด้านต่างๆ โดยเน้นการศึกษาถึงศักยภาพ โอกาส ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยว 3) กำหนดนโยบายและร่างแผนทางเลือก ซึ่งแผนงานต้องมีเนื้อหาครอบคลุม แผนงานการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ผลกระทบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม แผนงานด้านการตลาดและการจัดการเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว แผนงานด้านการบริการทั้งด้านสิ่งอำนวยความสะดวก หรือการสื่อความหมายทางธรรมชาติ แผนงานด้านการจัดการ โดยการทำงานทั้งหมดต้องดึงให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงาน มีวิธีการดึงสมาชิกใน

ชุมชนให้มีส่วนร่วมในการทำงานที่สามารถทำได้หลายทาง เช่น การประชุมกลุ่มย่อย การระดมสมอง การทำแผนที่ท่องเที่ยวของชุมชน ร่วมกันกำหนดปฏิทินที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว กำหนดการติดตามและประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมสังคมและเศรษฐกิจ การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวโดยใช้แบบสอบถาม และการใช้เทคนิค AIC (Appreciation Influence Control) ในการกำหนดและจัดตั้งองค์การจัดการการท่องเที่ยว 4) นำแผนไปปฏิบัติ ต้องคำนึงสิ่งที่ทำอะไรก่อนหลัง บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งใช้งบประมาณเป็นไปตามแผนกำหนด 5) ประเมินและติดตามผลการดำเนินงาน ต้องมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อพิจารณาปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นและปรับปรุงแก้ไขให้การดำเนินกิจกรรมประสบความสำเร็จ

กลุ่มที่สอง องค์การบริหารส่วนตำบล ลักษณะการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านต่างๆ เช่น การสำรวจศักยภาพและวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กำหนดวิธีการพัฒนาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาของรัฐบาลพร้อมประสานแผนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เตรียมคนที่มีคุณภาพในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ คุ้มครองดูแลความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว และวางแผนพัฒนาฟื้นฟูปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพที่ยั่งยืน เป็นต้น (วิมล จิโรจพันธุ์; และคณะ. 2548: 97-98) การทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะการทำงานที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ และความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยพื้นที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและมีวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่จึงเป็นศูนย์การของการประสานงาน ระหว่างชุมชน โรงเรียน วัด และหน่วยงานต่างๆ ให้ร่วมกันทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุดในขณะนี้ ดังที่ปัญญา บุษราคำ และคณะ (2549: 76-79) ได้ ศึกษาวิจัยบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ ที่ปฏิบัติอยู่ 4 ด้าน คือ 1) การวางแผนการท่องเที่ยวและกำหนดงบประมาณดำเนินการตามที่จัดสรรไว้ที่สามารถลงมือปฏิบัติได้ คือ โครงการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวใหม่ จัดงานอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวไทยภูเขาทุกวันที่ 2 มกราคมของทุกปี โครงการจัดทำแผ่นพับเพื่อเผยแพร่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเขตตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ และโครงการอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟป่าและระวังอัคคีภัย 2) การจัดการด้านแหล่งท่องเที่ยวและเอกลักษณ์ท้องถิ่น การส่งเสริมชีวิตวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทยภูเขาเผ่ากระเหรี่ยง จัดกิจกรรมในวันสำคัญ เช่น งานลอยกระทง งานสงกรานต์ เป็นต้น 3) การดูแลโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวและความปลอดภัย เช่น ซ่อมแซมถนนเข้าแหล่งท่องเที่ยวทั้งลานจอดรถ ห้องน้ำสาธารณะ และแสงสว่าง ให้มีการดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวประชาชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจพลร่ม และเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีหนองพลับ 4) การประชาสัมพันธ์ จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว สินค้าที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวและผู้มาติดต่อราชการ

ดังนั้นการทำงานการท่องเที่ยวจึงเป็นหน้าที่สำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกในชุมชน ซึ่งการทำงานให้ความสำคัญกับการวางแผนการท่องเที่ยว การจัดการแหล่งท่องเที่ยว การดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิด

ความชัดเจน ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนว่า หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกี่ยวข้องกับ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ระบบนิเวศ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ของชุมชน โดยในการวิจัยฉบับนี้เน้นการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว เพราะลักษณะการทำงานทั้ง 2 ด้านเป็นงานที่เยาวชนสามารถเรียนรู้การทำงานตามความเหมาะสมกับความสามารถของเยาวชนและสมาชิกในชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์ที่ปฏิบัติอยู่ในพื้นที่จริงให้กับเยาวชนได้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดและหลักการวางแผนและจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวิธีนำเที่ยวของชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

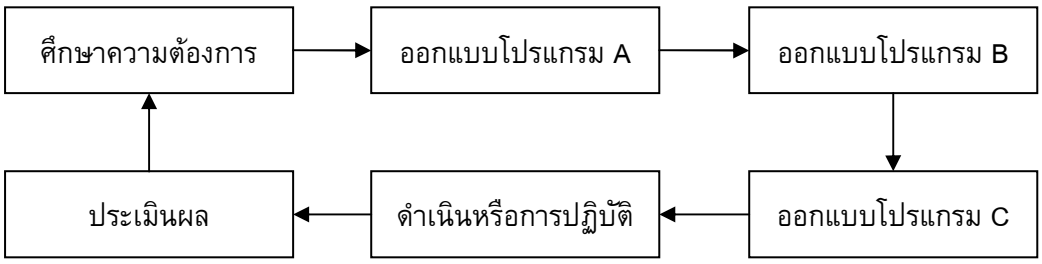
การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนและนักท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับแต่ละบริบทของพื้นที่ ซึ่งมีรายละเอียดของหลายๆ แนวคิดดังต่อไปนี้

แอดฮิการี (Adhikary,M. 1995: 190) กล่าวถึงสิ่งสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึง การวางแผนกิจกรรม การสั่งการ การจัดการทั้งทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การประสานงาน การควบคุม และการประเมินผลการทำงาน ซึ่งการตัดสินใจของผู้จัดการโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึง เช่น การจัดกิจกรรมต้องวิเคราะห์ความต้องการของผู้ที่มาท่องเที่ยว การกำหนดตารางกิจกรรม ช่วงว่างของกิจกรรม รวมถึงการจัดทำงบประมาณ การทำบัญชี เป็นต้น

เฟนเนล และ ดอร์ลิ่ง (Fennell, D.A.; & Dowling,R. K. 2003: 337) กล่าวว่าสิ่งสำคัญของการวางแผนการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ที่ต้องวิเคราะห์สภาพสิ่งแวดล้อมกับการจัดการการท่องเที่ยวด้วย

เฟนแนล (Fennell, D.A. 2002: 82) ได้กำหนดหลักการวางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็น 6 ขั้นตอน คือ 1)การศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อศึกษาว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นเหมาะสมกับเป้าหมาย และความต้องการของนักท่องเที่ยว ความชอบของนักท่องเที่ยวหรือไม่ ซึ่งอาจใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูล 2)การออกแบบโปรแกรม A เป็นการกำหนดโครงสร้างของกิจกรรมที่จัดกิจกรรมไว้ทั้งใน และนอกสถานที่ที่มีรูปแบบกิจกรรมแตกต่างกันไป 3)การออกแบบโปรแกรม B ที่ผู้จัดเน้นรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสม ทั้งในด้านอาหาร การเดินทาง สถานที่ท่องเที่ยว 4)การออกแบบโปรแกรม C ที่ต้องเน้นการพัฒนาภาวะผู้นำและการจัดการความเสี่ยงในการจัดกิจกรรม เพราะผู้นำที่ดีย่อมส่งผลต่อผู้ตามและคุณภาพของการทำงานให้ประสบความสำเร็จและไม่มีความเสี่ยงในการจัดโปรแกรม 5)การดำเนินกิจกรรมหรือปฏิบัติกิจกรรมต้องสอดคล้อง เหมาะสมกับแผนที่กำหนดไว้ 6)การประเมินผลที่ต้องดูผลสำเร็จของ

กิจกรรมได้จากการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ผู้จัดโปรแกรม พร้อมทั้งประเมินการจัดการโปรแกรมด้วย

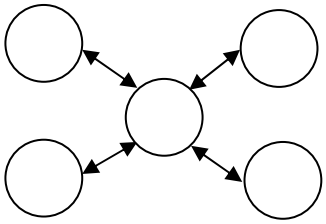
ภาพประกอบ 2 หลักการวางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา: เฟนเนล (Fennell, D.A. 2002: 82)

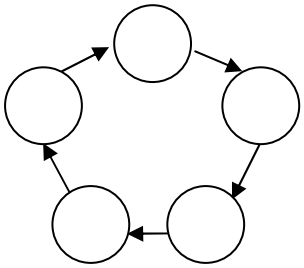
ยศ สันตสมบัติ; และคณะ (2544: 203-204) กล่าวถึงการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนไว้ ดังนี้ 1)เตรียมความพร้อมขององค์กรชุมชน จัดเวทีเพื่อปรึกษาหารือร่วมกันกับชาวบ้าน ตั้งแต่เลือกตัวแทนเพื่อจัดตั้งเป็นคณะกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน เพื่อทำหน้าที่วางแผนงาน จัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว กำหนดราคาค่าตอบแทนและจัดสรรรายได้แต่ละฝ่าย 2)เตรียมแผนโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในรูปของแผ่นพับ หรือประชาสัมพันธ์ผ่านอินเตอร์เน็ต 3)เตรียมความพร้อมด้านการให้บริการการท่องเที่ยว เช่น จัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ฝึกการใช้ภาษาอังกฤษ ฝึกอบรมการบรรจุหีบห่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ฝึกอบรมด้านการทำอาหาร 4)คณะกรรมการท่องเที่ยวประชุมเพื่อติดตามการทำงาน และจัดการความขัดแย้งในด้านต่างๆ และกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอาชีพเสริมจากอาชีพประจำ สมาชิกในชุมชนทั้งหมดควรได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวชุมชน ทุกคนต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและพยายามปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น

ในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ผู้จัดโปรแกรมควรให้ความสำคัญกับการวางแผนการโปรแกรมการท่องเที่ยวด้วยการมีข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางไปถึงแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำมาประกอบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยผู้นำนำเที่ยวให้สำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่แล้ว หรือสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวเส้นทางใหม่ ซึ่งฉันทัช วรรณถนอม. (2547 : 96-73) กล่าวถึงรูปแบบของการจัดโปแกรมการท่องเที่ยวกำหนดไว้ 3 รูปแบบ คือ

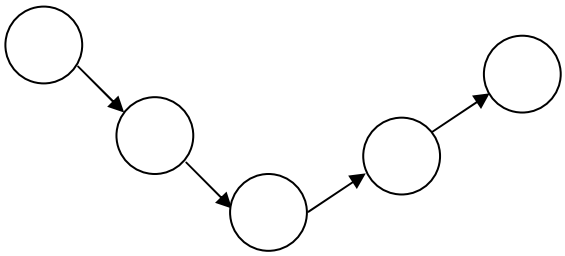
1. การจัดโปรแกรมนำเที่ยวใช้เวลา 2-4 วัน โดยเดินทางไปตามที่ต่าง ๆ แล้วกลับมานอนพักที่โรงแรมแห่งเดียวตลอดการเดินทาง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่นำนักท่องเที่ยวไปต้องอยู่ไม่ห่างที่พักเกิน 100 กิโลเมตร ซึ่งมีลักษณะการจัดการท่องเที่ยวดังภาพ

2. การจัดโปรแกรมการนำเที่ยวที่เปลี่ยนที่พักทุกวัน ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางมาก โดยเดินทางเป็นวงรอบ จากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้เห็นสิ่งแปลกใหม่ที่มีในแต่ละสถานที่

3. การจัดโปรแกรมนำเที่ยวคล้ายแบบที่ 2 แต่ออกเดินทางไปและกลับแตกต่างกันไม่ใช้เส้นทางเดียวกันซึ่งเหมาะกับการจัดการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศ เพราะต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงและเสียเวลามาก

งานวิจัยของวัชรี หิรัญพันธุ์; และคณะ (2549) ที่ศึกษาแนวทางพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป การส่งเสริมการตลาด และจิตวิทยาการบริการผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ พบว่า แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปต้องคำนึงถึง 1)ความต้องการของนักท่องเที่ยวว่าต้องการการท่องเที่ยวรูปแบบใด 2)ในการกำหนดกิจกรรมในโปรแกรมต้องสอดคล้องกับรายการการท่องเที่ยวอื่น และหากมีโอกาสควรให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวด้วย 3)สร้างความร่วมมือระหว่างภาคีต่างๆ ในพื้นที่ เช่น ผู้ประกอบการโรงแรม เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว 4)ในการให้บริการกับนักท่องเที่ยว

ควรมีเจ้าหน้าที่เดินทางไปพร้อมกับคณะนักท่องเที่ยวเพื่อดูแล และอำนวยความสะดวกตลอดการเดินทาง

ดังนั้นจากที่กล่าวมา ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวได้ดังต่อไปนี้

1. กำหนดคณะกรรมการ บทบาทและหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนและจัดกิจกรรม

2. ศึกษาสภาพของพื้นที่ ความต้องการของชุมชน ความต้องการของนักท่องเที่ยว ด้วยการสัมภาษณ์ หรือใช้แบบสอบถาม สำรวจเส้นทางการท่องเที่ยว ศึกษาจุดอ่อน จุดแข็งของพื้นที่

3. นำข้อมูลมากำหนดกิจกรรม เช่น กำหนดตารางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับระบบนิเวศธรรมชาติ ความเหมาะสมของการเข้าร่วมงานประเพณีของชุมชน ประสานความร่วมมือการเดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งเยาวชนสามารถจัดทำรายละเอียดโครงการ เพื่อเป็นร่างในการทำงานที่ประกอบด้วย ชื่อโครงการ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์โครงการ เป้าหมายของโครงการวิธีดำเนินงาน ระยะเวลาในการดำเนินงาน งบประมาณ การติดตามแลประเมินผลโครงการ ผู้รับผิดชอบโครงการ และผลที่คาดว่าจะได้รับ

4. เตรียมผู้นำเที่ยวท้องถิ่น คู่มือการท่องเที่ยว เอกสาร แผ่นพับ หรือจัดนิทรรศการเพื่อถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวรู้ประวัติความเป็นมาของชุมชน สถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน

5. ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่กำหนด

6. ประเมินและติดตามผลการอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้น แก้ไขให้การดำเนินกิจกรรมประสบความสำเร็จ

นำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

บุคคลที่จะเป็นมัคคุเทศก์ได้ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 กำหนดไว้ คือ เป็นผู้ให้บริการเป็นปกติธุระในการนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ โดยให้บริการเกี่ยวกับคำแนะนำและความรู้ด้านต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว (พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์. 2551: 2: ออนไลน์) ซึ่งบุคคลที่จะรู้เรื่องราวของท้องถิ่นได้ดีที่สุดคือ เจ้าของพื้นที่ที่เป็นได้ทั้งผู้ใหญ่ หรือเยาวชนที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องราวของพื้นที่ได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ผู้นำเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ การจัดกิจกรรม เป็นผู้นำ เป็นผู้กระตุ้น เป็นผู้ชักชวนนักท่องเที่ยวให้ทำกิจกรรมการดูแล รักษาแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการและสื่อต่างๆ ในการถ่ายทอดให้แก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ การสื่อความหมายธรรมชาติโดยใช้ป้ายบอกทาง คู่มือท่องเที่ยว ข้อมูลทรัพยากรท่องเที่ยว นิทรรศการ ศูนย์บริการการท่องเที่ยว (พันธ์ทิพย์ อธิปัญจพงษ์. 2543: 45 และ120)

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (2541: 66-67) กล่าวถึงบทบาทที่เหมาะสมของผู้นำเที่ยวในประเทศออสเตรเลียที่ต้องปฏิบัติ คือ

1. การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม ผู้นำเที่ยวควรจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด ไม่ใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศจนเกินความสามารถที่ระบบนิเวศจะรองรับได้ ซึ่งผู้นำเที่ยวจึงต้องมีความรู้เรื่องระบบนิเวศ หลักการอนุรักษ์และมีทักษะการอธิบายเรื่องสิ่งแวดล้อมเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตและทรัพยากรต่างๆ อย่างเป็นระบบ

2. ผู้นำเที่ยวที่ใช้เอกสารแผ่นพับประกอบการประชาสัมพันธ์ต้องทำเอกสารที่ครอบคลุมความรู้เรื่องของสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วย

3. การฝึกอบรมผู้นำเที่ยวให้มีทักษะในการนำเที่ยวมีความรู้เรื่องสภาพแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วย

แนวทางการเป็นผู้นำเที่ยวที่ดี

ในการสื่อสารหรือการพูด ผู้นำเที่ยวต้องคำนึงถึงหลักของการสื่อสารทั้ง 3 ประการ คือ ผู้ส่งสาร ข้อมูลข่าวสาร และผู้รับสาร เพื่อให้การสื่อสารในแต่ละครั้งประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ บุคลิกภาพ การพูดจาของผู้นำเที่ยว หรือการสื่อความหมายของธรรมชาติเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อถือในข้อมูล อุไรวรรณ วินะพันธุ์; และคณะ (2546: 26) กล่าวว่า หัวใจสำคัญของการสื่อความหมายของธรรมชาติไม่ใช่เป็นการแนะนำสั่งสอน แต่เป็นการกระตุ้นเตือนปลุกเร้าความรู้สึกของนักท่องเที่ยวให้เกิดขึ้น การนำเสนอภาพองค์รวมทั้งหมดมากกว่าแยกส่วน ส่วนนิศา ชัชกุล (2550: 249-253) กล่าวว่าลักษณะของมัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยวที่ดี ควรมีลักษณะ ต่างๆ ดังนี้ 1)มีศิลปะในการพูด พูดชัดถ้อยชัดคำ ไม่พูดจาห้วน เน้นเสียงหนักเบา รู้จังหวะและเวลาที่ควรพูด ควรอธิบายอะไรก่อนหลัง 2)มีมนุษยสัมพันธ์ดี รู้จักยิ้ม รู้จักทักทาย มีความจริงใจ ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สดชื่นร่าเริง และห่วงใยผู้อื่น 3)มีความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่จะอธิบายกับนักท่องเที่ยว 4)มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมทั้ง เช่น การแต่งกายที่เหมาะกับกาลเทศะ หน้าตา ผม เล็บ เสื้อผ้าที่สะอาด นอกจากนี้ อัญชนา พันธุ์อรุณ (2546: 11) กล่าวว่า มัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยวควรจะมีพฤติกรรมของพลเมืองดี ทำเพื่อส่วนรวมเพราะอาชีพนี้จะช่วยพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้กับประเทศ มัคคุเทศก์ต้องใช้ความรู้ความ สามารถของตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ

การเป็นผู้นำเที่ยวที่ดีควรต้องมีการวางแผนการทำงาน และดำเนินกิจกรรมระหว่างการนำเที่ยวเป็นไปตามแผน คือ 1)ศึกษารายละเอียด และให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องนำเที่ยวตลอดเส้นทางการท่องเที่ยว 2)ผู้นำเที่ยวต้องเตรียมวางแผนเวลาในการเดินทาง และควบคุมเวลาตลอดการเดินทาง 3)ทุกครั้งก่อนถึงร้านอาหารหรือจุดรับประทานอาหารต้องยืนยันเวลาในการร้านอาหาร เพื่อสำรองที่นั่งรับประทานอาหารไว้ล่วงหน้า และเตรียมอาหารไว้ล่วงหน้า 4)การซื้อ

ของที่ระลึก ต้องให้เวลาไม่มากเกินไป และเลือกสินค้าที่มีคุณภาพให้กับนักท่องเที่ยว 5)การทำกิจกรรมสันทนาการระหว่างเดินทางเพื่อสร้างความสามัคคี ผ่อนคลายความเครียด และกระตุ้นให้เห็นประโยชน์ของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดต้องเหมาะสมกับเพศ วัย อาชีพ เป็นต้น (ฉันทัช วรรณถนอม. 2547: 254-246)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ผู้นำเที่ยวที่ดีต้องสามารถอธิบาย พูดคุย สื่อความให้รับทราบประวัติความเป็นมาของชุมชน การดูแลรักษาธรรมชาติและวัฒนธรรมของสถานที่ท่องเที่ยว และควบคุมเวลาในการนำนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ โดยผู้นำเที่ยวต้องมีการวางแผนการนำเที่ยว และการจัดกิจกรรมการนำเที่ยวอย่างรอบคอบและใส่ใจตลอดการเดินทาง สมาชิกในชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถถ่ายทอดความรู้ และฝึกให้เยาวชนการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างเหมาะสมกับวัยและความสามารถ ด้วยการทำงานการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการเป็นผู้นำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยจะใช้แนวคิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติตาม แนวคิดของแมคไกวร์ เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาเยาวชน

ตอนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงเจตคติตาม แนวคิดของแมคไกวร์

การที่จะพัฒนาให้เยาวชนทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้นั้น ควรสร้างให้เยาวชนเกิดความตระหนักรู้ถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนความคิดและเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติที่พร้อมลงมือปฏิบัติ ปัจจัยภายนอกที่มากระทบความรู้สึกของแต่ละบุคคลจะมีผลสะท้อนต่อความรู้สึก และการกระทำของแต่ละบุคคล (Eiser, R.J. 1995: 10) ซึ่งกระบวนการสื่อสารที่ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลหรือแหล่งข้อมูล ข้อความ ผู้รับข้อมูล เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ (Oskamp, Stuart. 1977: 168) และการเปลี่ยนเจตคติได้ผู้รับข้อมูลต้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และได้รับแรงจูงใจจากข้อมูลและวิธีการที่ถูกต้อง (Insko, C.A. 1967: 298)

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติของแมคไกวร์ (McGuire, W.J. 1985: 239) เป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งมีองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงเจตคติ 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบความรู้เชิงประเมินค่า (Cognitive Component) หมายถึง บุคคลมีความรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นประโยชน์หรือโทษ หรือด้านดีและเลว ขึ้นอยู่กับต้นกำเนิดของการที่บุคคลได้รับความรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สอดคล้องกับความเป็นจริงหรือไม่ ความรู้เชิงประเมินค่าจึงเป็นต้นกำเนิดของเจตคติของบุคคล

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ พอใจไม่พอใจต่อสิ่งต่างๆ เมื่อบุคคลได้รับความรู้ถึงประโยชน์หรือโทษ หรือสิ่งที่ดี ไม่ดี ความรู้สึกของบุคคลจะเกิดขึ้นอัตโนมัติและสอดคล้องกับความรู้เชิงประเมินค่าเกี่ยวกับสิ่งนั้น

3. องค์ประกอบด้านความพร้อมกระทำหรือมุ่งกระทำ (Behavioral Component) หมายถึง บุคคลพร้อมช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม สิ่งที่เขาชอบ พอใจ พร้อมที่จะทำลายหรือ

เพิกเฉยต่อสิ่งที่เขาไม่พอใจ จะเกิดขึ้นภายหลัง เมื่อมีความรู้เชิงประเมินค่า และมีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นความโน้มเอียงหรือความพร้อมที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความรู้สึก องค์ประกอบนี้เป็นความรู้สึกภายในจิตใจของบุคคลยังไม่ปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรม หากจะเกิดเป็นพฤติกรรมได้ต้องขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวเอง และความสามารถในการควบคุมตนเองได้ตามเจตคติของตน

ดวงเดือน พันธุนาวินและคณะ (2531: 132-147) กล่าวไว้ว่าการจะพัฒนาเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคลได้ กระทำได้โดย

1. การพัฒนาความรู้เชิงประเมินค่า กระทำได้โดยให้ข้อมูลทั้งด้านคุณประโยชน์หรือโทษของสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนเจตคติทั้ง 2 ด้าน เพื่อให้เกิดความรู้สึกพอใจ หรือไม่พอใจต่อสิ่งนั้น โดยมีสิ่งที่ต้องคำนึงถึง 4 ประการ คือ 1)ผู้ชักจูงต้องมีความน่าเชื่อถือ มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องนั้น ผู้ให้คำแนะนำมาจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อน 2)เนื้อหาต้องบอกถึงประโยชน์ของการปฏิบัติ และโทษของการไม่ปฏิบัติ 3)ควรชี้แนะประโยชน์ที่ตรงกับความต้องการของผู้รับ และ 4)ต้องมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายใจจิตใจของผู้รับ ด้วยกิจกรรมการทำตาม เช่นเลียนแบบคนที่นับถือ การอภิปรายกลุ่ม เพื่อเสนอความคิดเห็นและหาข้อสรุปจากสมาชิกในกลุ่ม ใช้สื่อ หรือสารต่างๆ โน้มน้าวให้คนอื่นเปลี่ยนความคิดเห็นตามไปด้วย

2. การพัฒนาอารมณ์เพื่อเปลี่ยนเจตคติ ให้ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งอาจทำได้โดยสร้างอารมณ์ทางบวกเข้าแทนอารมณ์ทางลบขณะที่กระทำพฤติกรรม เชื่อมโยงสิ่งเร้าทำให้บุคคลมีความดี ความสุข ความพอใจในขณะกระทำพฤติกรรม

3. การกระทำพฤติกรรมตามเจตคติที่ต้องการพัฒนา ต้องเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความสมัครใจ อาสาสมัคร หรือยินยอมทำ กิจกรรมที่ลงมือกระทำผู้ปฏิบัติต้องรู้ถึงผลของการเปลี่ยนเจตคติ ด้วยกิจกรรมการอภิปราย การแสดงบทบาทที่ขัดกับบทบาทเดิมเพื่อให้มีเจตคติที่เกิดขึ้นตรงกันข้ามเจตคติเดิม หรืออาจจัดกิจกรรมการเขียนบทความ พูดชักจูงเพื่อน พูดต่อหน้ากลุ่ม ช่วยปิดโฆษณา หรือพูดโต้วาที เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ ได้แก่ งานวิจัยของจิตรา พรหมชุติมา (2539) ที่ศึกษาทัศนคติของผู้นำเยาวชนหมู่บ้าน ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ปัจจัยด้านความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสำคัญต่อการปลูกฝังทัศนคติที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่เยาวชนหมู่บ้าน รวมทั้งต่อการมีจิตสำนึกและการมีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

งานวิจัยของเนาวรัตน์ อินทรเดช (2546) ศึกษาเรื่องการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เรื่องการจัดการน้ำเสียในท้องถิ่น สำหรับผู้นำเยาวชนอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า คะแนนผลการเรียนรู้เรื่องการจัดการน้ำเสียในท้องถิ่น หลังการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรม 4 สัปดาห์ มีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนผลการเรียนรู้ โดยผู้นำเยาวชนอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีความเข้าใจที่ถูกต้อง มีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการน้ำเสียในท้องถิ่น ผลการศึกษาคล้ายคลึงกับงานวิจัยของพรเทพ

เสถียรนพเก้า (2543) ที่ศึกษาเรื่องผลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์น้ำของนักเรียนประถมศึกษา พบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์น้ำ มีเจตคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์น้ำสูงกว่าก่อนการทดลอง และกลุ่มควบคุม

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า เจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน หมายถึง การรับรู้เชิงประเมินค่าที่แสดงออกถึงความรู้สึกชอบ หรือพอใจ เห็นคุณค่า หรือเห็นประโยชน์ ต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน และมีความพร้อมที่จะจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวได้

ดังนั้นหากต้องการพัฒนาเยาวชนให้มีเจตคติที่ดีต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนจนสามารถทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนได้ ต้องมีการถ่ายทอดความรู้จากสมาชิกในชุมชนที่มีความรู้ ไปสู่เยาวชนด้วยการใช้กิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้เชิงประเมินค่า ความรู้สึก และความพร้อมที่จะกระทำ งานวิจัยฉบับนี้จึงใช้วิธีการพัฒนาต่างๆ เช่น การศึกษานอกสถานที่ การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เกิดเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนได้

ตอนที่ 4 วิธีการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน

เยาวชนนอกจากมีบทบาทเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวไปตามแหล่งต่างๆ เพื่อศึกษาเรียนรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับตนเองแล้ว เยาวชนยังมีความสามารถบอกเล่าเรื่องราวของชุมชน หรือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมในพื้นที่ ดังนั้นการทำงานจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการนำเที่ยวเป็นงานที่เยาวชนสามารถทำได้และสร้างให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจและรักถิ่นฐานของตนเอง นอกจากนั้นยังช่วยกระตุ้นเตือนให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงการรักษาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรทางธรรมชาติได้อีกทางหนึ่ง จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำได้หลายวิธี เช่น การส่งเสริมเยาวชนให้เป็นมัคคุเทศก์น้อยของโรงเรียนปราจิณราษฎรอำรุงจังหวัดปราจีนบุรี โดยให้ความรู้ ความเข้าใจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และเข้าร่วมเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อรณรงค์สถานที่ท่องเที่ยวและโบราณสถานให้ผู้อื่นรู้จักพื้นที่ หรือโครงการอบรมยุวชนอาสาสมัครมัคคุเทศก์วัดเขาสมอคอน อำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี ที่หัวหน้าสถานีอนามัยบ้านเขาสมอคอนมาจัดอบรมเยาวชน 74 คน ให้ได้รับความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ตำนานพื้นบ้าน และสถานที่ต่างๆ ของชุมชน ผลจากการจัดโครงการนับเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาเยาวชนและต้อนรับนักท่องเที่ยวตั้งแต่ปี 2546 จนถึงปัจจุบัน (อุไรวรรณ วินะพันธุ์; และคณะ. 2546: 26) หรือ การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เยาวชนเป็นตัวแทนในการสอดส่องดูแลระบบนิเวศภายในชุมชน โดยให้เยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ โดยจัดการอบรมให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ ฝึกการสังเกตความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ การดูแลรักษาความสะอาด ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนเกิดความตระหนักในการรักษาทรัพยากร มีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบ

ซึ่งเป็นพื้นฐาต่อการพัฒนาสังคม (ประกอบศิริ ภักดีพินิจ. 2550: 163) และวิธีการหนึ่งที่สามารถพัฒนาเยาวชนได้อย่างถาวรและสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดความยั่งยืน คือ การถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจของผู้ใหญ่สู่เยาวชนในชุมชน

การถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการ หรือวิถีทางหนึ่งที่จะสร้างให้เยาวชนได้เรียนรู้จนเกิดความรู้ ทักษะ แรงจูงใจ และบทบาทที่เหมาะสมกับเขาเมื่ออยู่ในกลุ่มสังคมนั้น (อ้อมเดือน สดมณี; และคณะ. 2537: 14) ทั้งนี้การที่เยาวชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะช่วยให้เขาสามารถเรียนรู้ และสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ จุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมเยาวชนให้มามีส่วนร่วมกับสังคมให้ประพฤติตนตามสังคม จะใช้อาศัยปทัสถาน และการปฏิบัติตามสังคมเป็นหลักในการพัฒนา (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. 2536: 65) กระบวนการถ่ายทอดทางสังคม ประกอบด้วยกระบวนการย่อย 3 ประการที่ต้องมีความเชื่อมโยงทั้ง 3 ประการเข้าด้วยกัน คือกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการปฏิสังสรรค์ทางสังคม และกระบวนการสื่อสาร (งามตา วนินทานนท์. มปป: 106) ในการถ่ายทอดการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชนจึงใช้กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมทั้ง 3 ประการให้สอดคล้องกับสภาพสังคมรอบๆ ข้างของเยาวชน ให้เยาวชนเห็นความสำคัญของทรัพยากร-ธรรมชาติและรักท้องถิ่นของตน โดยอาศัยรูปแบบการถ่ายทอดที่แตกต่างกันไป เช่น รูปแบบการถ่ายทอดเป็นทางการ คือรูปแบบการฝึกอบรม การปฐมนิเทศ การจัดประชุม หรือการถ่ายทอดแบบไม่เป็นทางการ คือ การปฏิสังสรรค์ พูดคุยภายในกลุ่มงาน หรือทีมงานเดียวกัน (วิรัติ ปานศิลา. 2542: 52) การถ่ายทอดทั้ง 2 รูปแบบเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเยาวชนให้เพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) และเปลี่ยนแปลงเจตคติให้สามารถพัฒนางานให้มีคุณภาพและมีปริมาณมากขึ้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช. 2533: 445) ในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ เยาวชนต้องมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ยกตัวอย่าง การปฏิบัติของสถาบันฝึกอบรมนักวิชาชีพที่ใหญ่ที่สุดของอิตาลี ได้จัดกิจกรรมเกี่ยวข้องกับหนุ่มสาว ใช้เวลา 460 ชั่วโมง คือ เรียนในชั้นเรียน 270 ชั่วโมง ไปศึกษาดูงานในที่ต่างๆ 40 ชั่วโมง และลงมือปฏิบัติงานจริง 150 ชั่วโมง (กากลิอาร์ดี ราอูล. 2542: 47)

วิธีการถ่ายทอดความรู้

การพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชนมีวิธีการถ่ายทอดความรู้หลายแบบที่สามารถนำมาปรับให้เหมาะสมกับผู้ถ่ายทอด ผู้เรียน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช. 2533: 499-511) กล่าวถึงวิธีการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ดังนี้

1. การบรรยาย เป็นการให้ความรู้แก่ผู้ร่วมฟังด้วยการบรรยาย อธิบาย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการเล่าเรื่องราวต่างๆ ของชุมชน หรือใช้รูปภาพสไลด์ประกอบการบรรยาย ทั้งข้อมูลด้านทฤษฎี หลักการ ข้อเท็จจริง และสถิติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่บรรยาย ซึ่งข้อดีของการบรรยาย คือ ใช้ระยะเวลาสั้นและสามารถอธิบายได้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการ และใช้เทคนิคต่างๆ เข้ามา

ผสมผสานได้มาก ข้อพึงระวัง คือ เป็นการสื่อสารทางเดียว บางครั้งไม่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วม เน้นการให้ความรู้แบบความจำไม่เน้นการปรับพฤติกรรมหรือพัฒนาความสามารถ

2. การอภิปรายกลุ่มย่อย เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้คนที่เข้ากิจกรรม ร่วมปรึกษาหารือตามประเด็นต่างๆ ที่กำหนด ให้เกิดทักษะการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหา กำหนดสมาชิกที่ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 5-9 คน เช่น วิธีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวไม่ทิ้งขยะในพื้นที่ การรักษาภูมิปัญญาของชุมชน พบว่ามีข้อดี คือ เกิดการกระตุ้นความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน แต่สิ่งที่พึงระหว่าง คือ ประเด็นของกิจกรรมต้องชัดเจนสอดคล้องกับระยะเวลาในการทำงาน ระหว่างการอภิปรายทุกคนต้องเท่าเทียมกันไม่ครอบงำกัน

3. การประชุมระดมสมอง ให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น และรวบรวมความคิดเห็นจากที่ประชุม ซึ่งเป็นภาวะสร้างสรรค์อย่างหนึ่งในการระดมกำลังในการใช้ความคิด ตามปกติเวลาในการประชุมใช้เวลา 30 นาที จะได้ความคิดจากที่ประชุมประมาณ 100 ข้อ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้เข้าร่วมประชุมด้วย (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548: 191-193)

4. การเรียนรู้การสอนแบบใช้บทบาทสมมติ (Role Playing Model) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว กิจกรรมนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตนเอง เข้าใจความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้อื่น และเกิดการปรับเปลี่ยนเจตคติ ค่านิยมและพฤติกรรมในทางที่เหมาะสม โดยมีขั้นตอนของการสอน คือ นำเสนอสถานการณ์ ปัญหาและบทบาทสมมติ เลือกผู้แสดง จัดฉาก เตรียมผู้สังเกตการณ์ แสดง อภิปรายและประเมินผล แสดงเพิ่มเติม อภิปรายและประเมินผลอีกครั้ง แลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปการเรียนรู้ ซึ่งการใช้เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติให้เกิดประสิทธิภาพต้องคำนึงถึง (ทิศนา แขมมณี. 2551: 242 และ 359-360)

การเตรียมการที่ผู้สอนต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนพร้อมกับสร้างสถานการณ์และบทบาทสมมติให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์นั้น

การเริ่มบทเรียน ต้องไม่ลืมที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด หรือมีส่วนร่วมในการแสดงเพื่อให้ติดตามเรื่องที่นำมาแสดงอย่างต่อเนื่อง

การเลือกผู้แสดง ควรสอดคล้องกับบทบาทของการแสดง อาจเจาะจงผู้แสดง หรือขออาสาสมัครผู้แสดงที่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกได้เหมาะสมกับบทบาท

การเตรียมผู้สังเกตการณ์หรือผู้ชมที่ควรต้องมีการบันทึกข้อคิด หรือความรู้ที่ได้รับจากการดูบทบาทสมมติ

การแสดง ควรมีการจัดฉากหรือสถานที่ให้ดูสมจริงแต่ไม่ต้องสิ้นเปลือง และเวลาในการแสดงไม่ต้องใช้เวลามาก เวลาแสดงไม่ควรมีอะไรเข้ามาแทรกกลางคัน ควรดำเนินให้จบไปเลยทีเดียว

การวิเคราะห์อภิปรายผลการแสดง เป็นขั้นที่สำคัญมาก เพราะเป็นการสะท้อนสิ่งที่แสดงให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการอบรม โดยให้ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์แสดงความรู้สึก

และถ่ายทอดความรู้สึก การรับรู้ เจตคติ หรืออคติที่เกิดขึ้น เขียนไว้บนกระดาน เพื่ออภิปรายและสะท้อนสิ่งที่ควรทำและสิ่งที่ไม่ควรทำ

ข้อดีของการใช้บทบาทสมมติ คือ เป็นการช่วยกระตุ้นให้ผู้ร่วมกิจกรรมรู้สึกสนุก และผู้เข้าร่วมกิจกรรมเห็นสถานการณ์จริงเมื่อมีการจำลองเหตุการณ์เข้ามา แต่กิจกรรมที่ควรตระหนักคือบทสนทนาระหว่างการแสดงต้องใช้การโต้ตอบทันทีไม่มีการเตรียมการ และผู้สวมบทบาทสมมติต้องเข้าใจบทบาทสมมติและประเด็นของกิจกรรม

5. การใช้การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยเป็นกระบวนการที่มุ่งปลูกฝังคุณลักษณะและบุคลิกภาพของผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการของพฤติกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ และฝึกปฏิบัติจริงจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย มีตัวอย่างขั้นตอนการจัดกิจกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างนิสัยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม มีความคิดและจิตใจต้องการอนุรักษ์ ดังที่ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์; และดารณี คำวัจนัง กล่าวว่า (2545: 172-178)

ขั้นรับรู้ โดยให้ ผู้เรียนร่วมระบายสีภาพบ้าน คน ต้นไม้ และสัตว์

วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยให้ผู้สอนนำภาพต้นไม้ ผลไม้ โดยให้ผู้เรียนคิดเพิ่มภาพของผู้เรียน และให้ผู้เรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นตามกิจกรรมของแต่ละภาพ

สังเคราะห์ ผู้สอนให้ผู้เรียนคิดวิธีการปฏิบัติการรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม พืช สัตว์ ให้คิดข้อดี ข้อเสีย ผลกระทบ เช่น เราจะทำอย่างไร จึงให้มีต้นไม้มากๆ เพื่อช่วยให้คนสัตว์ไม่เดือดร้อน

ลงมือปฏิบัติ ให้ผู้เรียนเลือกแนวปฏิบัติที่ทำได้มาปฏิบัติจริงต่อเนื่องนานพอสมควร โดยผู้สอนต้องแนะนำ ชี้ให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติ

ประเมินผล ร่วมกันอภิปรายผล ที่เกิดจากการปฏิบัติที่พอใจมากน้อยเพียงใด มีอะไรต้องปรับปรุง ชื่นชมต่อการปฏิบัติ ผู้สอนต้องแสดงออกให้ผู้เรียนรู้สึกประสบความสำเร็จ ภูมิใจ และสนุกสานกับงาน

6. การเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกทักษะกระบวนการต่างๆ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้สภาพความเป็นจริงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดีต่อแหล่งเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้กับวิถีชีวิต ปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักและรักท้องถิ่น มองเห็นคุณค่าและอนุรักษ์ธรรมชาติ และเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น (สุวิทย์ มูลคำ; และอรทัย มูลคำ. 2545: 108) ซึ่งสามารถเรียนรู้จากคนในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้เฉพาะทางในแต่ละด้าน ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ที่ควรให้สำรวจ หรือสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนขึ้น ผู้เรียนควรเรียนรู้เรื่องของชุมชนที่ตนเองอาศัยทั้งในด้าน ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียน เพื่อให้การเรียนสอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงของชุมชน หรือจัดให้ผู้รู้ หรือปราชญ์ของชุมชนเข้ามา

มีส่วนร่วมเป็นวิทยากร หรือผู้สอนในบางเนื้อหา (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์; และดารณี คำวัจนัง. 2545: 20-21) ซึ่งมีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ขั้นตอนการวางแผน ผู้เรียนร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา สำรวจแหล่งเรียนรู้ นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ กำหนดกรอบเนื้อหาหรือกิจกรรมหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา กำหนดเวลาและมอบหมายผู้ที่รับผิดชอบ เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนลงไปศึกษาข้อมูลในพื้นที่

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล นำผู้เรียนไปที่แหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเก็บข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การจดบันทึก จากสิ่งที่ได้พบเห็นให้ได้มากที่สุด

ขั้นการสรุปผลการเรียน หลังจากกลับจากที่แหล่งเรียนรู้ ผู้เรียนต้องรีบสรุปผลทันที โดยใช้ทั้งวิธีอภิปราย ตั้งคำถามถาม จัดนิทรรศการ เขียนรายงาน เป็นต้น

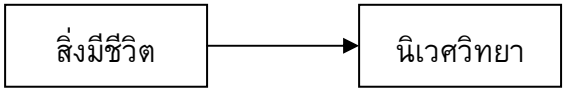
7. การศึกษานอกสถานที่ เป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียน เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากสิ่งที่พบเห็นและสัมผัส เพลิดเพลินและตื่นตากับสถานที่ที่แปลกใหม่ไม่จำเจเหมือนในห้องเรียน กิจกรรมที่ใช้ระหว่างศึกษานอกสถานที่จะกระตุ้นให้นักเรียนอยากรู้อยากเห็น ซึ่งมีรูปแบบของการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกันไป เช่น กิจกรรมทางวิชาการ เพื่อศึกษาเรื่องราวต่างๆ และจัดเป็นนิทรรศการ หรือจัดประชุม ที่หาข้อมูลหรือค้นคว้าจากห้องสมุด สัมภาษณ์หรือสอบถามผู้รู้ ศึกษาข้อมูลจากหน่วยงานราชการ ในด้านต่างๆ เช่น ภูมิศาสตร์ นิเวศวิทยา วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น หรือการท่องเที่ยวแบบ Home Stay การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (การท่องเที่ยวเยาวชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544) กิจกรรมการศึกษาเส้นทางธรรมชาติ เพื่อให้ได้รู้จักธรรมชาติ นกชนิดต่างๆ ความสัมพันธ์ของนกกับธรรมชาติ การส่องสัตว์ การดูผีเสื้อ เป็นต้น การศึกษาเส้นทางธรรมชาติ (Formal teaching trail) มีทั้งเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติระยะใกล้และระยะไกล ซึ่งเส้นทางเดินที่ต้องอาศัยนักสื่อความหมาย (Guided trails) เป็นผู้นำทางให้คำแนะนำและบรรยายเกี่ยวกับธรรมชาติตามเส้นทาง และเส้นทางเดินธรรมชาติที่ต้องกำหนดจำนวนกลุ่ม และตารางการนำเที่ยวแน่นอน (ตรศักดิ์ นิภานันท์. 2546: 30) การฝึกเป็นผู้นำทาง หรือมัคคุเทศก์เป็นบุคคลที่มีบทบาทในการส่งเสริมจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยวที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งมัคคุเทศก์ควรต้องมีบทบาทในด้านการให้ความรู้ การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ และเป็นผู้นำหรือผู้กระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในการท่องเที่ยว (พันธ์ทิพย์ อธิปัญจพงษ์. 2543: 120) และเมื่อกลับจากศึกษานอกสถานที่ต้องนำความรู้มาสรุปเพื่อจัดนิทรรศการ หรือนำเสนอหน้าห้องเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน

8. การใช้ฝังมโนทัศน์ (Concept Mapping) ซึ่ง Sharma, R.C. ;& Tan, M.C. (1990: 184-186)ได้ใช้เป็นพื้นฐานของเครื่องมือที่ใช้ในการสอน เพราะการใช้ Concept Mapping จะช่วยโครงสร้างของความคิดรวบยอด (Concept) ของเรื่องที่สอน ที่แต่ละประเด็นจะมีความสัมพันธ์กัน โดยจะใช้คำ 1-2 คำแสดงลงในกล่องความคิด โดยเน้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกัน ซึ่งนักเรียนจะได้รับความรู้เชิงประเมินค่าและแสดงความรู้สึกเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในการ

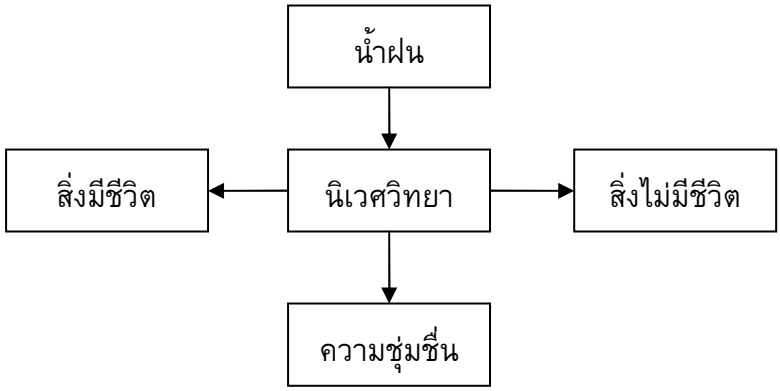
อภิปรายประเด็นต่างๆที่กำหนดเช่น นักเรียนช่วยกันแสดงความสัมพันธ์ของระบบนิเวศวิทยามีความสัมพันธ์กับสิ่งใดบ้าง ควรมีการรักษาระบบนิเวศวิทยาไว้หรือไม่

การฝึกทำ ฝังมโนทัศน์ (Concept Mapping) ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ คือ

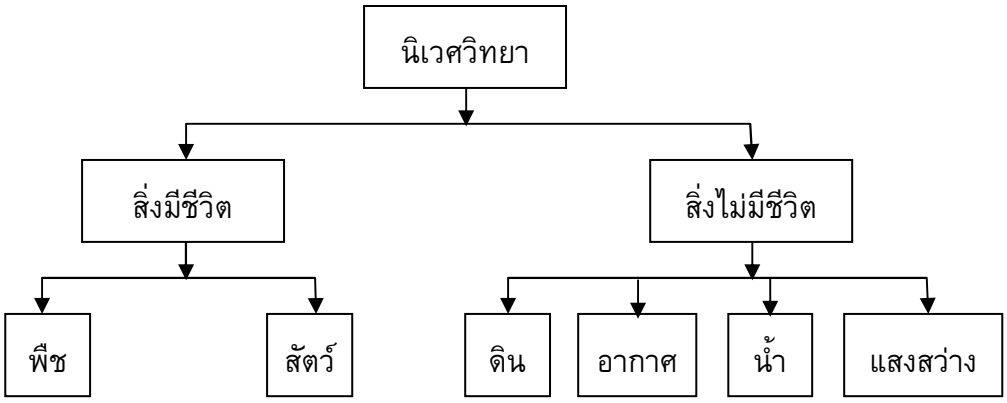
1. หาคำง่าย 2 คำที่มีความเชื่อมโยงกัน อาจจะเป็นสถานการณ์ที่เชื่อมโยงกัน

2. นำคำหลายๆ คำ หรือกลุ่มคำที่มี ความคิดรวมยอดมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน โดยจะมีคำหลักอยู่ตรงกลางเพียงคำเดียว ในการเชื่อมคำ คำที่อยู่ด้านบนสุดจะเกี่ยวข้องหรือส่งผลต่อคำที่อยู่ด้านล่างสุดตามที่ลูกศรกำหนด

การเชื่อมโยงคำสามารถทำในรูปแบบอื่นอีก แต่ต้องใช้ลูกศรที่ทีความสัมพันธ์กัน

เมื่อเข้าใจหลักการเขียน ฝังมโนทัศน์ (Concept Mapping) แล้ว ในขั้นตอนการเขียนต่อไป คือ เมื่อ ผู้เรียนได้รับโจทย์หรือเรื่องที่ต้องเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเขียนคำพื้นฐานที่เป็นความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นให้มากที่สุด นำคำที่เขียนได้มาเชื่อมโยงกัน ยิ่งมีคำมาก และมีเส้นที่เชื่อมโยงถึงกันมากจะทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นมาก นำฝังมโนทัศน์ (Concept Mapping) ที่ได้มานำเสนอ เพื่อเปิดเวทีในการแสดงความคิดเห็น หรืออภิปรายเรื่องนั้นให้เกิดความชัดเจนต่อไป

ผู้ถ่ายทอดความรู้จากสมาชิกในชุมชน โรงเรียน หน่วยงานราชการไปยังเยาวชน ควรเลือกกิจกรรมในหลายๆ รูปแบบในการพัฒนาความรู้ และพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อสร้างให้เยาวชนเกิดความสนใจ ใส่ใจ ยอมรับ และพร้อมที่จะลงมือทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้จริง ซึ่งกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาเยาวชนให้สามารถทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ในงานวิจัยฉบับนี้จะใช้เทคนิค บรรยาย อภิปราย ระดมสมอง การแสดงบทบาทสมมติ การศึกษานอกสถานที่ การเรียนรู้ในแหล่งชุมชน และ ฝังมโนทัศน์ (Concept Mapping)

หลักการเรียนรู้ และความแตกต่างของบุคคล

ในการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ให้เยาวชนสามารถเรียนรู้ได้ ผู้ถ่ายทอดต้องคำนึงถึงความแตกต่างในแต่ละช่วงวัยและหลักของการเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความแตกต่างของแต่ละบุคคล คนแต่ละบุคคลมีความรู้ ความสามารถ ความถนัดและความสนใจที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นผู้กำหนดรูปแบบการพัฒนาต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม ไม่ง่าย ไม่ยากจนเกินไป (พรเทพ เสถียรนพเก้า. 2543: 28) และควรคำนึงระดับอายุของเยาวชนที่จะได้รับการพัฒนาด้วย ลิขิต กาญจนาภรณ์ (2546: 33) กล่าวว่าเยาวชนในวัย 13-15 ปี หรือในช่วงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา ความคิดที่คิดเชิงนามธรรมได้ มีความสนใจในสภาพแวดล้อมรอบตัว สนใจการเมือง เศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ดังนั้นในการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนควรเน้นให้คิด ให้ลงมือทำ ทำงานที่ท้าทายความสามารถ เช่น การพูด การแสดง กิจกรรมสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น การสอนต้องเอาจริงเอาจังเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง

2. หลักของการเรียนรู้การเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดจากประสบการณ์ การฝึกหัดซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นอย่างถาวร องค์ประกอบที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ คือ วุฒิภาวะ ความพร้อมของผู้เรียน แรงจูงใจ การเสริมแรง การถ่ายโยงการเรียนรู้ (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. 2542: 77-82) ซึ่งมีแนวคิดที่นำมาปรับใช้ได้กับงานวิจัยนี้ คือ

การเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike) คนเรียนรู้โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ที่เน้นการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก สรุปเป็น 3 ประการ คือ กฎแห่งผลที่เป็นผลของการกระทำ ถ้าผลเป็นที่พอใจจะเสริมแรงให้มีพฤติกรรมนี้อีก กฎแห่งการฝึก คือการได้กระทำซ้ำๆ ในสิ่งที่เรียนรู้จนเกิดความชำนาญ และกฎแห่งความพร้อม คือการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลต้องเกิดจากความพร้อมในการทำกิจกรรม (ปราณี รามสูต; และจำรัส ด้วงสุวรรณ. 2545: 48) การ

พัฒนาเยาวชนให้ได้ผลเยาวชนต้องมีความพร้อม สนใจที่จะเรียนรู้ และเมื่อลงมือปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งควรให้ทำบ่อยๆ จนเกิดความชำนาญ เช่น การฝึกนำเที่ยวหลายๆ รอบจนพูดได้คล่องแคล้ว

การเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกตตัวแบบที่เป็นบุคคลจริงหรือสัญลักษณ์ตามแนวคิดของ แบนดูรา (Banduar) ที่เชื่อว่าการเลียนแบบแตกต่างจากการเรียนรู้ จากประสบการณ์ตรงที่ได้ลองผิดลองถูก แต่การเลียนแบบจะสามารถถ่ายทอดความคิดและการแสดงออกไปพร้อมๆ กัน ซึ่งตัวแบบแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1)ตัวแบบที่เป็นบุคคลจริง ที่สามารถสังเกตและสัมผัสได้โดยตรง 2)ตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ ที่เสนอผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ การ์ตูน เป็นต้น (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. 2549: 122-125) ถ้าต้นแบบแสดงพฤติกรรมออกมาดีพร้อมได้รับการยกย่อง คนอื่นก็จะเลียนแบบพฤติกรรมดังกล่าว ในทางตรงกันข้ามหากต้นแบบแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีและได้รับการลงโทษคนก็จะไม่เลียนแบบตามต้นแบบ กระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตจากต้นแบบ 1)เกิดความตั้งใจหรือสนใจของผู้เรียนสนใจตัวแบบทำให้รับรู้ถึงการกระทำของต้นแบบโดยใช้สติปัญญาความชอบ ไม่ชอบตามที่ได้เรียนรู้มา 2)เกิดกระบวนการจดจำ ที่ได้จากการเรียนรู้ 3)กระบวนกระทำเหมือนตัวแบบ โดยแปลงข้อมูลที่ได้รับมาเทียบเคียงกับศักยภาพของบุคคล 4)กระบวนการจูงใจผู้เรียนตามที่ผู้เรียนคาดหวัง (วิภาพร มาพบสุข. 2545: 349) อีกปัจจัยหนึ่งของการเลียนแบบแล้วส่งผลไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน คือความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตัวเองที่มาจากประสบการณ์ในชีวิตของตนเอง ถ้าบุคคลหนึ่งทำงานและประสบความสำเร็จบ่อยๆ จะมีความมั่นใจไม่เสียกำลังใจในการทำงาน จะทำให้เขาเพียรพยายาม มุมานะจนทำงานได้ประสบความสำเร็จมากขึ้น (นพมาศ อุ้งพระ. 2551: 387-400) ดังนั้นเมื่อต้องการให้ผู้ร่วมวิจัย หรือเยาวชนจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ได้ประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้วิจัยจึงจำเป็นให้ผู้ร่วมวิจัยหรือเยาวชนศึกษาชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานและบุคคลทั่วไป เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีที่ถูกต้องจนได้รับการยอมรับจากหลายๆ ฝ่าย จนทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดแรงจูงใจที่ในการดำเนินการ

พฤติกรรมการรวมกลุ่มของมนุษย์ การพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในครั้งนี้ เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมให้กับผู้ร่วมวิจัย และเยาวชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้นการรวมกลุ่มกันจึงเป็นหลักสำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มประกอบด้วยบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กันตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาร่วมกันที่มีเป้าหมายร่วมกัน (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. 2549: 236-237) รวมทั้งเข้าใจว่าพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม พฤติกรรมของคนในกลุ่มแต่ละคนเมื่อรวมกลุ่มกันศักยภาพที่มีอยู่เดิมจะไม่ได้แสดงออกหรือแสดงออกจะมีลักษณะแตกต่างจากเดิม ซึ่งอิทธิพลของกลุ่มส่งผลให้การกระทำต่างกัน (สุชา จันทร์เอม. 2544: 267-277) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. มีอิทธิพลต่อการกระทำ คือเมื่อบุคคลมารวมกันแผนงานของแต่ละบุคคลจะเปลี่ยนไปตามลักษณะของกลุ่ม กลายเป็นความร่วมมือกระทำงานจนประสบความสำเร็จ

2. อิทธิพลของกลุ่มต่อความสัมพันธ์และความคิด คืออิทธิพลของกลุ่มมีอิทธิพลต่อแนวคิดและการให้เหตุผล ถ้าเราจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันอย่างเปิดเผย ยิ่งมีอิทธิพลมาก

3. อิทธิพลต่อการจูงใจในการกระทำ พฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มจะมีลักษณะให้ความร่วมมือกันในการวางแผนงานโดยคำนึงถึงมาตราฐานของกลุ่มใหญ่ มีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับมาตราฐานเพื่อให้รู้สึกว่าตนเป็นพวกเดียวกัน

เมื่อสมาชิกในกลุ่มมารวมตัวกันเพื่อเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มมีพัฒนาการกลุ่มดังนี้ (สิทธิโชค วรานุสันติกูล. 2546: 231-232)

1. ขั้นก่อตัวเป็นกลุ่ม เป็นขั้นแรกที่คนไม่รู้จักกันมารวมกัน ทำให้ไม่กล้าแสดงพฤติกรรมของตนออกมาทั้งหมดเพราะเกรงว่าจะไม่เหมาะสม ไม่ถูกบรรทัดฐานของกลุ่มทุกคนพยายามรักษาฟอร์มและคอยสังเกตปฏิกิริยาของคนอื่น

2. ขั้นเกิดความขัดแย้ง เมื่อแต่ละคนต้องทำงานตามความคาดหวังเพื่อให้ได้ในสิ่งที่กลุ่มต้องการจึงเกิดความขัดแย้งกัน และพัฒนามาเป็นการจัดระเบียบทางสังคมเพื่อให้มีการยอมรับกันและกัน

3. ขั้นสามัคคีกลมเกลียว เมื่ออยู่กันระยะหนึ่งจึงคัดคนที่ไปกันไม่ได้ออก จึงเหลือแต่คนที่ไว้วางใจได้พร้อมพัฒนาบรรทัดฐานของกลุ่มขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุมสมาชิกของกลุ่ม

4. ขั้นการทำงานตามพันธกิจเป็นขั้นการผลิตงานออกมาอย่างมีประสิทธิผล เมื่อกลุ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างกลมเกลียว โดยทุกคนร่วมมือร่วมใจทำงานของตน

5. ขั้นหยุดหรือสลายไป เป็นระยะเวลาที่สมาชิกอยู่มานานพอสมควรเกิดความรู้สึกเพียงพอ เบื่อ หรือทำงานได้ถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดจึงมีจุดมุ่งหมายไปทำงานอื่นต่อไป

จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ต้องอาศัยวิธีการพัฒนาที่ถูก บุคคลที่อยู่ในชุมชนเป็นบุคคลที่รู้และเข้าใจวัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนมากที่สุด จึงเป็นผู้ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้เยาวชน ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น บรรยาย อภิปราย ระดมสมอง การแสดงบทบาทสมมติ การศึกษานอกสถานที่ การเรียนรู้ในแหล่งชุมชน และ แผนฝังมโนทัศน์ (Concept Mapping) เป็นต้น การถ่ายทอดที่สำคัญต้องคำนึงถึงการเรียนรู้ของเยาวชน ที่ผู้ถ่ายทอดสามารถเลือกวิธีการพัฒนาการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มากขึ้น เช่นเตรียมความพร้อมผู้เรียนก่อนเริ่มถ่ายทอดเนื้อหา ใช้การเสริมแรงทางบวกถ้าปฏิบัติตามกติกาที่กำหนดไว้ หรือหาแบบอย่างที่ดีเพื่อให้เยาวชนได้เห็นและยึดเป็นแบบอย่าง เป็นต้น พร้อมกับนำกระบวนการพัฒนาชุมชนมาเป็นขั้นตอนในการพัฒนาจึงส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเยาวชนและสภาพพื้น ซึ่งลักษณะของการกำหนดแผนหรือโครงการพัฒนาเยาวชนกระบวนการพัฒนาชุมชนจึงมีความเหมาะสมที่นำมาใช้ในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกระบวนการวางแผนโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชนประกอบด้วยแนวคิดที่มีลักษณะการทำงานแบบเป็นระบบ ที่ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า ดำเนินงานและนำผลผลิตไปใช้ ดังนั้นก่อนที่จะได้มาซึ่งโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนควรใช้การ

วิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นแนวทางในสร้างการมีส่วนร่วมและเชื่อมต่อช่องว่างของทฤษฎีกับการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาเยาวชนได้อย่างแท้จริง (สนธยา พลศรี. 2547: 86 -104)

ตอนที่ 5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

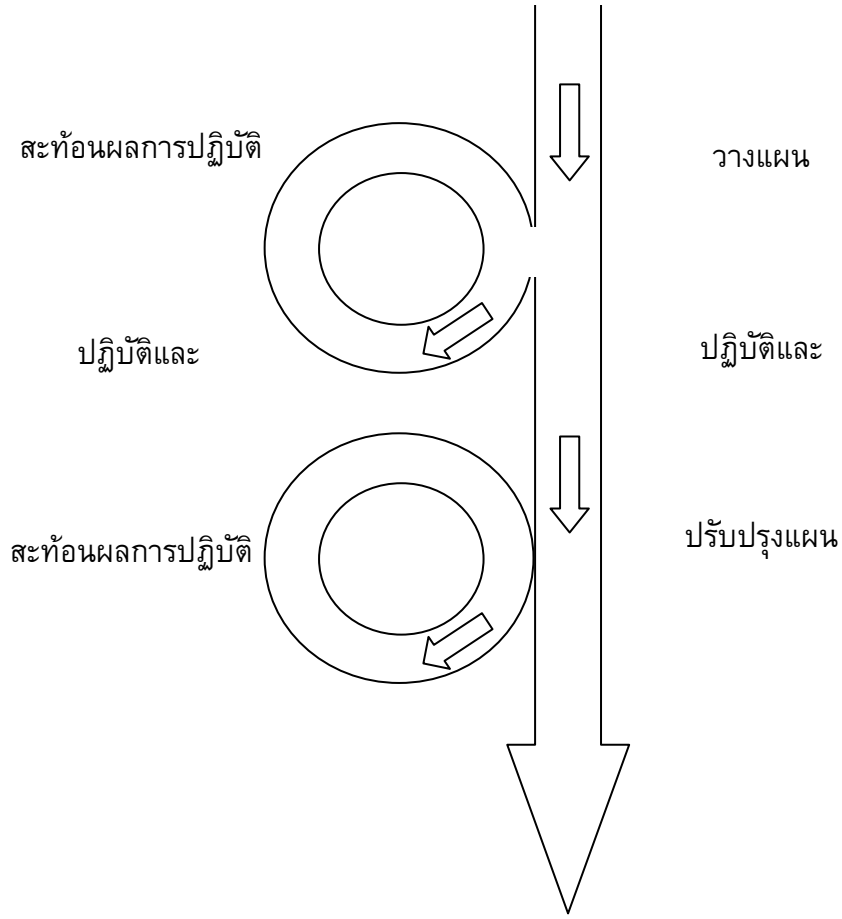
การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นทางเลือกหนึ่งของการวิจัยที่เชื่อมช่องว่างระหว่างทฤษฎี การวิจัย และการปฏิบัติโดยทำเป็นกระบวนการ ตั้งแต่การกำหนดปัญหาวิจัย การประสานงานร่วมมือกันพัฒนารูปแบบปฏิบัติการไปจนถึงการนำลงไปปฏิบัติในพื้นที่โดยเน้นให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยทำงานร่วมมือ (Collaboration) รูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการมี 3 รูปแบบ (พันธุ์ทิพย์ รามสูต. 2540: 8-12) คือ 1)แนวทางการประสานทางวิชาการคือ การประสานงานระหว่างผู้วิจัยและผู้ปฏิบัติในเรื่องทางวิชาการที่ผู้วิจัยเป็นคนกำหนดปัญหา และรูปแบบการปฏิบัติการแทรกแซง โดยมีข้อตกลงในความร่วมมือและมีการทำวิจัยในพื้นที่ 2)แนวทางประสานงานแบบหุ้นส่วน คือผู้วิจัยและผู้ปฏิบัติร่วมกันกำหนดปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไขที่ร่วมกันคิดวิธีการปฏิบัติการแทรกแซงด้วย 3)แนวทางการส่งเสริมศักยภาพ ที่เน้นให้ผู้ปฏิบัติคุ้นเคยกับปัญหา เรียนรู้ทฤษฎีพร้อมกับให้กำหนด ค้นหา และทำปัญหาพื้นฐานให้เห็นชัดเจนด้วยความสำนึกร่วมของกลุ่ม ซึ่งให้ผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถามและให้ผู้ปฏิบัติเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และสะท้อนความคิดต่อการปฏิบัติ ด้วยหลักของการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการที่ลงมือทำเป็นวงจรต่อเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหากต้องการให้ชุมชนและเยาวชนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างถาวร ควรให้บุคคลเหล่านั้นเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหา ในการคิด และในการปฏิบัติจึงจะเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงได้เกิดแนวคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) ซึ่งเป็นวิธีการของการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่เหมาะสมกับคุณลักษณะของคนในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน เพื่อการแก้ไขปัญหาการพัฒนา และส่งเสริมให้ชุมชนหรือองค์การเกิดความเข็มแข็ง และที่สำคัญการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จะทำให้เกิดการพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ และ การจัดการปัญหาของกลุ่มได้ให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

หลักพื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมีสิ่งที่ต้องคำนึง 3 ประการ (Stringer, E.T. 1996: 16-17) คือ

1. การค้นหาหรือการเฝ้ามอง (Look)ข้อมูลหรือข้อเท็จจริง ที่เกิดในสถานการณ์ต่างๆที่มีอยู่จริง
2. การคิด (Think) คือสำรวจและวิเคราะห์ว่ามีอะไรเกิดขึ้น แล้วทำไมหรืออย่างไรจึงเป็นเช่นนั้น
3. การปฏิบัติ (Act) ที่เกิดจากการวางแผน การปฏิบัติและการประเมินผลการปฏิบัตินั้น

ปรัญชาของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงเข้ากับการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ก่อนการวิจัยพบว่าการมองปัญหาของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ทั้งจากนักวิจัย ชาวบ้านและนักพัฒนามีความต้องการไปคนละทางแต่เมื่อทุกกลุ่มมีโลกทัศน์เหมือนกันจะทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันเกิดแนวทางในการทำงานร่วมกัน (สิทธิณัฐ ประพุทธนิติสาร. 2546: 22-23)

ด้วยหลักการดังกล่าวจึงมีนักวิชาการให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการที่ผู้คนจำนวนหนึ่งในองค์การหรือชุมชน เข้ามาร่วมศึกษาปัญหาโดยกระทำร่วมกันกับนักวิจัยผ่านกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเสร็จสิ้นการเสนอผลและการอภิปรายผลการวิจัย โดยให้ผู้คนที่อยู่กับปัญหาค้นหาปัญหาที่ตนเองมีอยู่ร่วมกับนักวิชาการ จึงเป็นกระบวนการที่คนในองค์การหรือชุมชนมิใช่ผู้ถูกกระทำแต่เป็นผู้กระทำการที่มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีอำนาจร่วมในการวิจัย (สิทธิณัฐ ประพุทธนิติสาร. 2545: 17-20) องอาจ นัยพัฒน์ (2549: 339)ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่เน้นการสืบค้น หาความรู้ ความจริงโดยการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยในฐานะผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกและบุคคลที่ลงมือปฏิบัติงานในหน่วยงาน องค์กร หรือชุมชนเพื่อการลงมือดำเนินการเปลี่ยนแปลง และ กิตติพร ปัญญาภิญโญผล (2549: 15) ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นการศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบถึงการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานเอง เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่ ซึ่งได้จากการรวบรวมการร่วมมือ การสะท้อนตนเอง และการใช้วิจารณญาณประกอบภายใต้กรอบจรรยาบรรณที่ยอมรับกัน และนลินี กังศิริกุล (2547: 2-4) ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ร่วมกันของผู้คนที่หลากหลาย ที่ยึดหลักการร่วมคิดร่วมทำร่วมตัดสินใจ และร่วมเรียนรู้ ร่วมรับผิดชอบจากสิ่งที่คิด ตัดสินใจร่วมกันเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่นำไปใช้จริง มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดการพัฒนาในชุมชน ในสังคมและตัวผู้ร่วมการวิจัย ดังนั้นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยควรให้ความสำคัญและศึกษาอย่างชัดเจน ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนดังภาพวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมที่เคมิส (Kemmis,Stephen; &McTaggaret,Robin. 1988: 11) เสนอไว้ดังนี้

ภาพประกอบ 3 วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของเคมิส

ที่มา : Kemmis,Stephen; & McTaggaret,Robin. (1988: 11)

ในแต่ละขั้นตอนของวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การวางแผน เกิดจากความร่วมมือของกลุ่มหรือสมาชิกในกลุ่มร่วมกันกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานที่มีลักษณะยืดหยุ่น ที่ต้องคำนึงถึงความเสี่ยงของการเปลี่ยนแปลงจากสังคม นโยบาย และข้อจำกัด โดยให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม ร่วมอภิปรายและปรับปรุงแผนงานต่างๆ (ชมชื่น สมประเสริฐ. 2542: 55) การวางแผนเป็นแนวทางการปฏิบัติงานที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอาจเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

การปฏิบัติเป็นสิ่งที่ผู้ร่วมวิจัยต้องช่วยกันปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้เพื่อให้เกิดผล และหากไม่เกิดผลตามแผนที่ตั้งไว้ก็จะมีการปรับเปลี่ยนในครั้งต่อไป การปฏิบัติจะมีการวางระบบการให้ข้อมูลที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่องเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในกิจกรรมครั้งต่อไป

การสังเกตเป็นวิธีการที่สำคัญที่จะทำให้ทราบถึงผลการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนใด ซึ่งการสังเกตจะกระทำตลอดกระบวนการอย่างขาดอคติ และเข้าข้างตนเองหรือผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งควรจดบันทึกข้อมูลที่เกิดเป็นประจำให้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการสะท้อนผลที่เกิดขึ้น ดังนั้นการสังเกตจึงต้องมีความระมัดระวังรอบคอบ และครอบคลุมหลายแง่มุม

การสะท้อนการปฏิบัติเป็นสิ่งที่ผู้ร่วมวิจัยต้องนำข้อมูลจากการสังเกตได้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานมาร่วมกันอภิปรายสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแผนต่อไป การสะท้อนผลอยู่ในรูปของกระบวนการที่ใช้การอภิปรายระหว่างสมาชิกของกลุ่มเพื่อนำผลไปปรับปรุงแผนการดำเนินงานและโครงการให้เกิดการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป

ข้อสังเกตจากประสบการณ์ของเคมิส ตามที่วาสนา ประวาลพฤกษ์ (2538: 46-50) ได้ประมวลมาถึงสิ่งที่ควรไว้ตระหนักถึงในการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ดังนี้

1. จัดกลุ่มบุคคลเข้าร่วมกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
2. เริ่มพัฒนางานจากงานเล็กๆ เพื่อให้คนเข้าถึงได้ง่าย เมื่องานมีความน่าสนใจและมีผู้สนใจจึงเชิญบุคคลต่างๆ เข้าร่วมงานด้วย
3. จัดระบบการทำงานขึ้นที่ระบุแกนนำของกลุ่ม ระบุช่วงเวลาในการทำงาน
4. ให้กำลังใจหรือสนับสนุนทุกคนที่เข้าร่วมกระบวนการเพื่อให้ทุกคนพยายามในการปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จ
5. ติดตามรวบรวมเหตุการณ์ระหว่างการทำงานอย่างต่อเนื่องพร้อมบอกให้เห็นความก้าวหน้าของการทำงานว่ามีอะไรที่ทำไปแล้วและอะไรที่ยังไม่ได้ทำ
6. เขียนบันทึกตลอดระยะเวลาในการดำเนินโครงการตั้งแต่เริ่มวางแผนการปฏิบัติการรวมทั้งการสังเกตสภาพแวดล้อมรอบด้าน และการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน เพราะการบันทึกอย่างต่อเนื่องจะทำให้เห็นพัฒนาการของการทำงาน

การสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นบทบาทของผู้วิจัยที่ต้องปฏิบัติ กล่าวคือ ผู้วิจัยต้องตระหนักถึงตนเองว่าเป็นผู้ที่ไม่รู้ ไม่ครอบงำหรือไม่ให้เกียรติกับผู้อื่น เมื่อต้องปฏิบัติสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นยอมรับการไม่รู้และพยายามเรียนรู้จากคนในชุมชนที่มาจากมิตรภาพและความเข้าใจดีระหว่างกัน (สิทธิณัฐ ประพุทธนิติสาร. 2547: 35-36) เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลหรือเข้าใจปัญหาของท้องถิ่นต้องร่วมกันหาทางออกหรือแก้ไขปัญหาให้สมาชิกของชุมชน เรียนรู้จักชุมชน โดยต้องเตรียมเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ความขัดแย้งของผู้นำในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอุไรวรรณ วินะพันธุ์; และคณะ (2546) ซึ่งได้ผลการวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่องการจัดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในท้องถิ่นชุมชนบ้านดาวดึงส์ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี มีผู้ร่วมปฏิบัติการ 6 กลุ่ม คือผู้บริหารและครูอาจารย์ กลุ่มผู้ปกครอง กลุ่มมัคคุเทศก์ ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือขั้นตอนที่ 1 วิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาบริบทของท้องถิ่น ระบบนิเวศ ประวัติ ตำนาน แหล่งท่องเที่ยว เอกลักษณ์ของท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม โรงเรียน สภาพการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาและสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ขั้นตอนที่ 3 สร้างและพัฒนาแผนปฏิบัติการสื่อ

ความหมายธรรมชาติ ประกอบด้วยหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ ข้อตกลงเบื้องต้น เนื้อหาสาระในด้านเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวถ้ำ ใบงานและการประเมินผล ขั้นตอนที่ 4 ประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร เมื่อนำหลักสูตรไปทดลองใช้ พบว่า หลักสูตรนี้ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะเพิ่มขึ้นจริง และนักเรียนเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมมากขึ้น นอกจากนั้นยังมีงานวิจัยของมะลิ วิมาโน (2547) ศึกษาเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการปฏิบัติงาน เพื่อการปฏิรูประบบสุขภาพของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล จังหวัดสระบุรี ผลการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายในการปฏิบัติงานเพื่อปฏิรูประบบสุขภาพได้รูปแบบการพัฒนาเครือข่าย 10 ขั้นตอน คือ 1)การเตรียมบุคลากรสาธารณสุขเข้าร่วมโครงการ 2)การประชุมชี้แจงนโยบายและวางแผนการจัดกิจกรรมในชุมชน 3)สำรวจข้อมูลสุขภาพประจำครอบครัว 4)การประชุมผู้นำชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและวางแผน 5)การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของประชาชน 6)การจัดคลินิคตรวจรักษาและเยี่ยมบ้าน 7)การจัดประชุมเพื่อศึกษาความต้องการในการแก้ปัญหาของผู้นำชุมชน 8)การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะในการป้องกันปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ 9)ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพ และ 10)การประเมินผลภาวะสุขภาพของประชาชน เมื่อนำรูปแบบทั้ง 10 ขั้นตอนไปใช้ใน 4 หมู่บ้าน พบว่าเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลมีการประสานงานกับผู้นำชุมชนมากขึ้น ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันแก้ไขปัญหาสุขภาพในชุมชน ประชาชนมีการจัดกลุ่มดูแลสุขภาพเพื่อลดภาวะเสี่ยงต่อการเจ็บป่วย รวมไปถึงงานวิจัยของการุณย์ ประทุม (2548) ศึกษาเรื่องรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการพยาบาลแบบองค์รวมของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมการพยาบาลแบบองค์รวม โดยใช้การฝึกทักษะการใช้กระบวนการพยาบาลตามกรอบแนวคิดการพยาบาลแบบองค์รวม การพัฒนาการดำเนินชีวิตอย่างมีพรมวิหาร4และการวิจัยปฏิบัติการอย่างส่วนร่วมทำให้นักศึกษาพยาบาลมีพฤติกรรมการพยาบาลแบบองค์รวมเพิ่มมากขึ้น และงานวิจัยของเพ็ญศรี กองสัมฤทธิ์ (2548) ศึกษาเรื่องรูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการวิจัยของพยาบาลวิชาชีพในสถาบันราชประชาสมาสัย กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขได้ใช้กระบวนการ AIC และการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นขั้นตอนของการวิจัย พบว่า วงจรที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ความสามารถการวิจัยที่พึงปราถนาและหายุทธวิธีส่งเสริมความสามารถในการวิจัย วงจรที่ 2 สร้างแนวทางการส่งเสริมความสามารถในการวิจัย ประกอบด้วยการสร้างความรู้และทักษะในระเบียบวิธีการวิจัย ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา การทบทวนเอกสาร สร้างกรอบแนวคิด สร้างเครื่องมือ กำหนดกลุ่มประชากรวิเคราะห์ข้อมูล แปลผล เขียนโครงร่างและเขียนรายงานการวิจัย นอกจากนั้นยังพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการวิจัยและแรงจูงใจภายในของการวิจัย และวงจรที่ 3 สร้างรูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการวิจัยที่เหมาะสมกับพยาบาลวิชาชีพสถาบันราชประชาสมาสัยที่เหมาะสม

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) เป็นกระบวนการวิจัยที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัยของชุมชน หรือในชุมชน

ได้มีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection)การปฏิบัติงานตามแผน จนกว่าจะมีการแก้ปัญหาหรือพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุดเพื่อให้เกิดการพัฒนากับเยาวชนนั้น จึงควรเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชน โรงเรียน หรือหน่วยงานต่าง ๆเข้ามาร่วมกันกำหนดรูปแบบของการพัฒนาเยาวชนให้สามารถใช้กับเยาวชนได้จริง ดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจเนื้อหาสาระของการมีส่วนร่วมโดยละเอียดต่อไป กล่าวคือ ปาริชาติ วลัย เสถียร; และคณะ (2548: 198) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการพัฒนาโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดจากโครงการ นภาพรรณ ทั่งบุญ (2546: 4) กล่าวว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมปฏิบัติการ มีส่วนในผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล และปาริชาต สถาปิตานนท์; และคณะ (2549: 17) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางในการพัฒนาหรือเป็นกลยุทธ์หลักในการสนับสนุนให้กระบวนการพัฒนาชุมชนดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกในกลุ่มต่างๆ เช่น สมาชิกในชุมชน โรงเรียน วัด หน่วยงานราชการ เป็นต้น ที่อยู่ในพื้นที่นั้นมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยการมีส่วนร่วมแบ่งเป็นระดับต่างๆ ดังนี้ มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพพื้นที่ มีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม การดำเนินกิจกรรม และ การติดตามผลของกิจกรรม และ มีส่วนร่วมในการสะท้อนผลการวิจัยและปรับปรุงการวิจัย

การมีส่วนร่วมกระทำได้หลายลักษณะ สิราณี สังคะพัฒน์ (2548: 61) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมทำได้ในระดับต่างๆ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล หรือทำให้เทคนิคการมีส่วนร่วมที่แตกต่างๆ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2547: 22-23) ได้อธิบายระดับและเทคนิคการการมีส่วนร่วมไว้ 5 ระดับ ดังนี้

1. ระดับการให้และรับข่าวสาร เพื่อเกิดการตระหนักรู้ และเกิดความรู้ โดยให้คนมีส่วนร่วมคือ โฆษณาทางสื่อ ตั้งตู้แจกข้อมูลข่าวสาร เอกสารแจก ทำวีดีทัศน์ จัดนิทรรศการ เปิดศูนย์ข้อมูลข่าวสาร จดหมายข่าว รายงานทางโทรทัศน์ หรือเพื่อชักชวนเข้ามาร่วมในกระบวนการทำได้โดย จัดทัศนศึกษา การประชุมชี้แจง เป็นต้น

2. การปรึกษาหารือ เพื่อให้ข้อมูลและรับฟังข้อคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิค คือ การประชาพิจารณ์ การจัดงานแสดง จัดเสวนา การเยี่ยมชมโครงการเพื่อให้ข้อมูลและรับข้อมูล การสนทนากลุ่มย่อย หรือเป็นการรวบรวมข้อมูลผู้มีส่วนร่วม ทำได้โดยทำแบบสอบถาม จัดทำแบบฟอร์มการแสดงความคิดเห็น การสัมภาษณ์รายบุคคล การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์

3. การร่วมคิดร่วมทำเพื่อเกิดการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดอย่างเต็มที่โดยการชักชวนให้เข้าร่วมกระบวนการ

4. การเป็นหุ้นส่วนหรือภาคี เพื่อสร้างมติร่วมกันและชักชวนให้เข้าร่วมกระบวนการโดยจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา จัดเวทีอภิปรายมีส่วนได้เสีย และ การทำแผนที่ความคิด

5. การเสริมพลังอำนาจเพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมได้มีส่วนในการตัดสินใจ โดยต้องการรวบรวมข้อมูลจากประชาชนจะใช้เทคนิคการลงคะแนนเสียงพร้อมชักชวนให้ปฏิบัติคำแนะนำจากภาคประชาชน

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่สร้างการมีส่วนร่วมในระดับที่แตกต่างกันในการพัฒนาเยาวชน ได้แก่ งานวิจัยของอมรรัตน์ วัฒนาธร (2547) วิจัย เรื่องการวิจัยแบบร่วมมือที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร:กรณีศึกษาหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ระดับประถมศึกษา ที่บ้านถวาย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยช่วงแรกหาข้อมูลและขอความร่วมมือจากชุมชน ศึกษาเศรษฐศาสตร์การประกอบอาชีพไม้แกะสลักในท้องถิ่น เมื่อได้เนื้อหามาแล้ว จึงนำมาพัฒนาด้วยมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ 12 มโนทัศน์ จัดเป็น 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ เอกลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการผลิตงานศิลปหัตถกรรมบ้านถวาย ความเอื้ออาทรของผู้ขายและกำไรที่ได้รับการร่วมใจร่วมแรงสร้างความเข็มแข็งให้กับชุมชน และการผลิตไม้แกะสลักบนฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งงานวิจัยของยอดขวัญ บุญซ้อน; และคณะ (2548) ได้วิจัยเรื่อง การจัดแหล่งเรียนรู้ป่าห้วยป้อม สู่หลักสูตรสถานศึกษา โดยมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่นในพื้นที่ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เป็นงานวิจัยพัฒนาแบบมีส่วนร่วมให้คณะครู และครูภูมิปัญญาร่วมการวิจัย ผลจากการศึกษาพบว่า ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมสำรวจแหล่งเรียนรู้ป่าห้วยป้อมเป็นอย่างดี ซึ่งพื้นที่แห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการบรรจุในหลักสูตรสถานศึกษาเชิงบูรณาการในสาระกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูในโรงเรียน ครูภูมิปัญญา ได้ประสานสัมพันธ์กับบุคลากรขององค์กร และเกิดชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่พร้อมจะเป็นแกนหลักรองรับการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ ให้กับสถานศึกษาและนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าห้วยป้อม นอกจากนี้งานวิจัยของศิริกุล ทรัพย์จันทร์ (2548). ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง มัคคุเทศก์น้อยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านโปง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ร่วมวิจัยประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโปง ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้นำชุมชน ผู้รู้ในชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนรวมทั้งสิ้น 24 คน ร่วมมือกันวิเคราะห์สถานการณ์แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องมัคคุเทศก์น้อยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แบบประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตร ผลการศึกษาพบว่า มีการสร้างขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานการณ์ บริบทชุมชน โรงเรียน บ้านโปง ความต้องการการพัฒนาหลักสูตร มีการวางแผนหลักสูตร การออกแบบหลักสูตรที่เป็นกิจกรรมตามความต้องการของชุมชนและสมรรถภาพของผู้เรียน ประสานวิทยากรท้องถิ่น มัคคุเทศก์จากสมาคมมัคคุเทศก์ร่วมสอน และนำไปพัฒนานักเรียนพร้อมประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ของนักเรียนซึ่งอยู่ในระดับดีถึงดีมาก และงานวิจัยของสุภวรรณ สิงห์คะ (2546) วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัด

กาญจนบุรี มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้ และประเมินผล พร้อมปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งผลการพัฒนาพบว่า ได้จัดหลักสูตรที่ประกอบด้วยหลักการ คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหาที่ว่าด้วยเรื่องความรู้ทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว ประเภทของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ความรู้เกี่ยวกับการทัศนศึกษา การจัดนิทรรศการท่องเที่ยว และเมื่อนำหลักสูตรไปทดลองใช้พบว่านักเรียนมีความรู้ก่อนและหลังใช้หลักสูตรมีความแตกต่างกัน และนักเรียนสามารถจัดทำผลงานได้ในระดับดี ผลงานได้แก่ ป้าย นิเทศ ภาพวาด คำขวัญ หนังสือเล่มเล็ก คู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จากการประมวลเอกสารดังกล่าวข้างต้น พบว่า การจะสร้างการมีส่วนร่วมภายในชุมชนให้สำเร็จนั้นจำเป็นจะต้องสร้างให้สมาชิกในกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการทำงาน ซึ่งจัดเป็นที่สำคัญที่ชื่อว่าเทคนิค AIC ซึ่งเน้นกระบวนการระดมพลังชุมชนที่ให้สมาชิกทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทั้งในการแสดงความคิดเห็นและลงมือปฏิบัติร่วมกัน

กระบวนการระดมพลังสร้างสรรค์ชุมชน (Appreciation Influence Control หรือ AIC)

เทคนิค AIC (Appreciation Influence Control) เป็นเทคนิคในการสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนด้วยการระดมพลังสร้างสรรค์ชุมชน สร้างให้เกิดการประชุมอย่างสร้างสรรค์ โดยการระดมสมองทำให้เกิดความเข้าใจ และรับรู้ถึงผลได้ผลเสียที่จะเกิดขึ้น เทคนิค AIC มีการพัฒนาวิจัยมามากกว่า 50 ปี และเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2533 โดย Dr.William E. Smith และ Ms.Turid Sato แห่งสถาบัน ODII (Organizing for Development, an International Institute) ร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยนำมาทดลองใช้ (บุญเลี้ยง ทุมทอง. 2546: 69) ต่อมาสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนและกองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน นำแนวคิดมาดัดแปลงใช้ และฝึกปฏิบัติในระดับหมู่บ้าน และตำบล ซึ่งมีขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมประชุมมีโอกาสสื่อสารแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ที่ทำให้เกิดความเข้าใจปัญหา ข้อจำกัด ศักยภาพและความต้องการต่างๆ ที่ได้มาจากกระบวนการประชุมที่สร้างพลังสมองให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ (อรพินท์ สพโชคชัย. 2537: 5,44-45) ในปัจจุบันนอกจากเทคนิค AIC จะนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนและยังนำมาใช้กับองค์การต่างๆ เช่น ใช้กับโรงเรียน หน่วยงาน NGO หน่วยงานที่ดูแลสิ่งแวดล้อม หรือในหน่วยงานสาธารณสุขที่ใช้ใน การดูแลสุขภาพของผู้ป่วย เป็นต้น

AIC เป็นกระบวนการที่ทำให้คนมีความเท่าเทียมกัน ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อนำไปสู่การสร้างและก่อให้เกิดความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายกับพลังภายในตนเอง (ดุษฎี เจริญสุข. 2546: 177) ความหมายของ AIC มีรายละเอียดดังนี้

Appreciation (A) เป็นการสร้างการเรียนรู้ หรือ การทำให้สมาชิกทุกคนยอมรับ พึงพอใจร่วมกับทั้งระบบ โดยไม่รู้สึกว่ามีผู้หนึ่งผู้ใดถูกต่อต้าน หรือไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมนั้น การสร้างความรู้เริ่มจากการสร้างกระบวนการรับรู้ การเรียนรู้ และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันเพื่อให้ได้มุมมองระหว่างกัน ซึ่งเป้าหมายหลักของขั้นตอนนี้ คือ การสร้างการยอมรับระหว่างกัน โดยให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็นระหว่างกัน ที่มีบรรยากาศเป็นมิตร ไม่ต่อต้านกัน และรวมกันค้นหาศักยภาพของพื้นที่โดยการมองสภาพพื้นที่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และอนาคต เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาในอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์รวมกันในการพัฒนาชุมชนตามที่สมาชิกในกลุ่มต้องการ

Influence (I) เป็นการคิดหาวิธีการที่ให้สมาชิกเกิดความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในชุมชน นำมากำหนดเป็นกระบวนการ หรือยุทธศาสตร์ที่มีจากความสัมพันธ์กันในทุกๆ ส่วน เป็นการหามาตรการหรือวิธีการพัฒนาเพื่อนำเอาแนวคิดและพลังสร้างสรรค์มากำหนดวิธีการ และกิจกรรมที่นำไปสู่เป้าหมายที่กำหนด ซึ่งขั้นตอนนี้แต่ละกลุ่มจะรวมกันเสนอความคิดเห็น ให้เหตุผลเพื่อจัดลำดับของกิจกรรมว่ากิจกรรมใดควรปฏิบัติก่อนและปฏิบัติหลัง

Control (C) เป็นการกำหนดแผนปฏิบัติการร่วมกันอย่างละเอียด ว่าจะต้องทำอย่างไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีใครรับผิดชอบ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการโดยทุกคนเกิดความพึงพอใจร่วมกันในการปฏิบัติ งบประมาณที่ใช้ ระยะเวลาในการปฏิบัติกิจรรม กระบวนการในขั้นตอนนี้จะนำไปสู่ความผูกพันธ์และความรับผิดชอบของกลุ่มในการนำกิจกรรมและเป้าหมายที่กำหนดร่วมกันไปสู่ความสำเร็จ

กล่าวโดยสรุป เทคนิค AIC คือ กระบวนการพัฒนาองค์การ ชุมชน หรือ สังคม ด้วยสมาชิกที่อยู่ภายในหน่วยต่างๆ นั้นเอง โดยอาศัยความเข้าใจ การมองปัญหา การวางแผนพัฒนาร่วมกัน ดังนั้นผู้ที่จะจัดกิจกรรมจึงต้องเข้าใจขั้นตอน และดำเนินกิจกรรมอย่างถูกต้อง

ขั้นตอนของการใช้เทคนิค AIC ในชุมชน

การจัดกิจกรรม AIC ให้ประสบความสำเร็จ หัวใจสำคัญ คือ ความต่อเนื่อง ไม่ข้ามขั้นตอนและไม่ขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ผู้จัดกิจกรรมต้องศึกษาให้เข้าใจว่าแต่ละขั้นดำเนินการอย่างไร กิจกรรม AIC มีขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน โดยผู้เข้ารวมกลุ่มจะมีการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น ประสบการณ์และแก้ไขปัญหาตัดสินใจร่วมกันตลอดทุกขั้นตอน มีรายละเอียด ดังนี้

1. การสร้างความรู้ (Appreciation : A)

ขั้นตอนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ให้สมาชิกในกลุ่มรวมพลัง ระดมสมองแสดงความคิดเห็นออกมาเป็นภาพวาดเพื่อสื่อสารมี 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 A1 : วิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อสำรวจสภาพสถานการณ์ในปัจจุบันตามที่ได้สัมผัสตามสภาพความเป็นจริง ด้วยการให้แต่ละคนวาดภาพลงบนกระดาษจากการแสดงความคิดเห็นระหว่างกันอย่างให้เกียรติและเท่าเทียมกันไม่ครอบงำความคิดระหว่างกัน สุดท้ายจึงสรุปสภาพปัจจุบันของภาพในกลุ่มมานำเสนอให้กลุ่มอื่นได้รับรู้

ขั้นตอนที่ 2 A2 : กำหนดอนาคต หรือแนวคิดที่จะพัฒนาร่วมกันเป็นวิสัยทัศน์ในวันข้างหน้าตามสภาพที่ต้องการด้วยการวาดภาพลงบนกระดาษ จากการแสดงความคิดเห็นระหว่างกันอย่างให้เกียรติและเท่าเทียมกันไม่ครอบงำความคิดระหว่างกัน สุดท้ายจะได้ภาพแห่งความหวังที่เป็นภาพในอนาคตที่ทุกกลุ่มเห็นด้วย ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาในอนาคตต่อไป

การที่กิจกรรมกำหนดให้สมาชิกวาดรูปเพราะสมาชิกสื่อความหมายเป็นรูปภาพได้ง่ายหากไม่ต้องการพูดหรือเขียนเป็นตัวหนังสือ และที่สำคัญยังแสดงจินตนาการของภาพในอนาคตออกมาเป็นภาพและสมาชิกเข้าใจได้ความหมายได้ร่วมกัน

2. การสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I)

เมื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมมองสถานการณ์ ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตร่วมกันแล้ว ผู้เข้าร่วมกิจกรรมต้องช่วยกันกำหนดยุทธศาสตร์ ที่มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน โดยมี 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 3 I1 : กำหนดแนวทางสู่ความสำเร็จในรูปของโครงการหรือกิจกรรมที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน แต่ละกลุ่มสามารถคิดได้มากกว่า 1 โครงการหรือกิจกรรม แล้วเขียนลงบนกระดาษ สุดท้ายจึงร่วมกันพิจารณาคัดเลือกโครงการหรือกิจกรรมที่ดีที่สุดเพื่อดำเนินการในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 I2 : กำหนดวิธีการและจัดลำดับกิจกรรมที่พิจารณาว่าโครงการใดทำก่อนโครงใดทำหลังมีโครงการที่ต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกหรือไม่ พร้อมพิจารณาผลกระทบและความเป็นไปได้

3. การสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C)

เป็นขั้นตอนที่นำโครงการที่ตกลงใจว่าจะดำเนินการมากำหนดว่าใครเป็นผู้ดำเนินการแผนปฏิบัติการอย่างละเอียดและทรัพยากรที่ต้องการใช้ มากน้อยเพียงใด ระยะเวลาเท่าไร จะได้เงินมาจากที่ใด ขั้นตอนนี้ดำเนิน 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 5 C1 : แบ่งกลุ่มรับผิดชอบ พร้อมเขียนรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมหรือโครงการ โดยหาผู้รับผิดชอบตามความสมัครใจ

ขั้นตอนที่ 6 C2 : ตกลงหรือหาข้อยุติในรายละเอียดของการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การดำเนินงานต่อไป

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของเทคนิค AICคือ การสร้างพลังจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ให้ทุกคนทำงานกันด้วยความรัก ความอดทน ความเมตตา และการยอมรับฟังความคิดของผู้อื่นร่วมกัน เพื่อเป็นการร่วมพลังในการทำงานอย่างแท้จริงโดยไม่คำนึงถึงเรื่องส่วนตัว คิดถึงแต่ประโยชน์ของส่วนรวม

เทคนิค AIC นี้เป็นวิธีการพัฒนาองค์การหรือสังคมให้ยั่งยืน เพราะกระบวนการนี้ช่วยคนทั้งในและนอกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ร่วมวางแผนอย่างไม่มีการแบ่งแยกตำแหน่งผู้หญิงผู้ชาย หรือคนรวยคนจน ให้สร้างกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์และเข้าใจลักษณะขององค์การหรือสังคมได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญบุคลากรแต่ละคนขององค์การหรือสังคมที่ถูกฝึกให้คิดแก้ไขปัญหา

หรือฝึกคิดอย่างสร้างสรรค์นับได้ว่าเป็นการพัฒนาบุคลากรแต่ละคนได้เป็นอย่างดี โดยเทคนิคนี้มีจุดแข็ง และจุดอ่อน ที่น่าสนใจ (ไพวัลย์ นรสิงห์. 2546: 38) ดังต่อไปนี้

จุดแข็ง 1) เกิดความร่วมมือกันด้านสติปัญญาและทรัพยากร 2) ทุกคนมีโอกาสได้เป็นผู้นำ 3) สามารถจัดการความแตกต่างของบุคคลมาร่วมกันวางแผนและแก้ไขปัญหา 4) สร้างทีมงานด้วยวิธีการใหม่ ๆ และพัฒนาสมาชิกได้ไปพร้อม ๆ กัน

จุดอ่อน 1) ใช้เวลาในการทำงานนานและต้องต่อเนื่องจึงจะเห็นผลงาน 2) เปลี่ยนแปลงกระบวนการเดิมที่เคยทำมาเป็นเรื่องยาก อาศัยความตั้งใจจริง 3) ข้อยุติจากการประชุมไม่ได้ยุติได้ง่ายเพราะไม่มีใครตัดสินผิดและถูก จึงพึงระมัดระวังการยุติที่เอนเอียงผลประโยชน์ไปที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

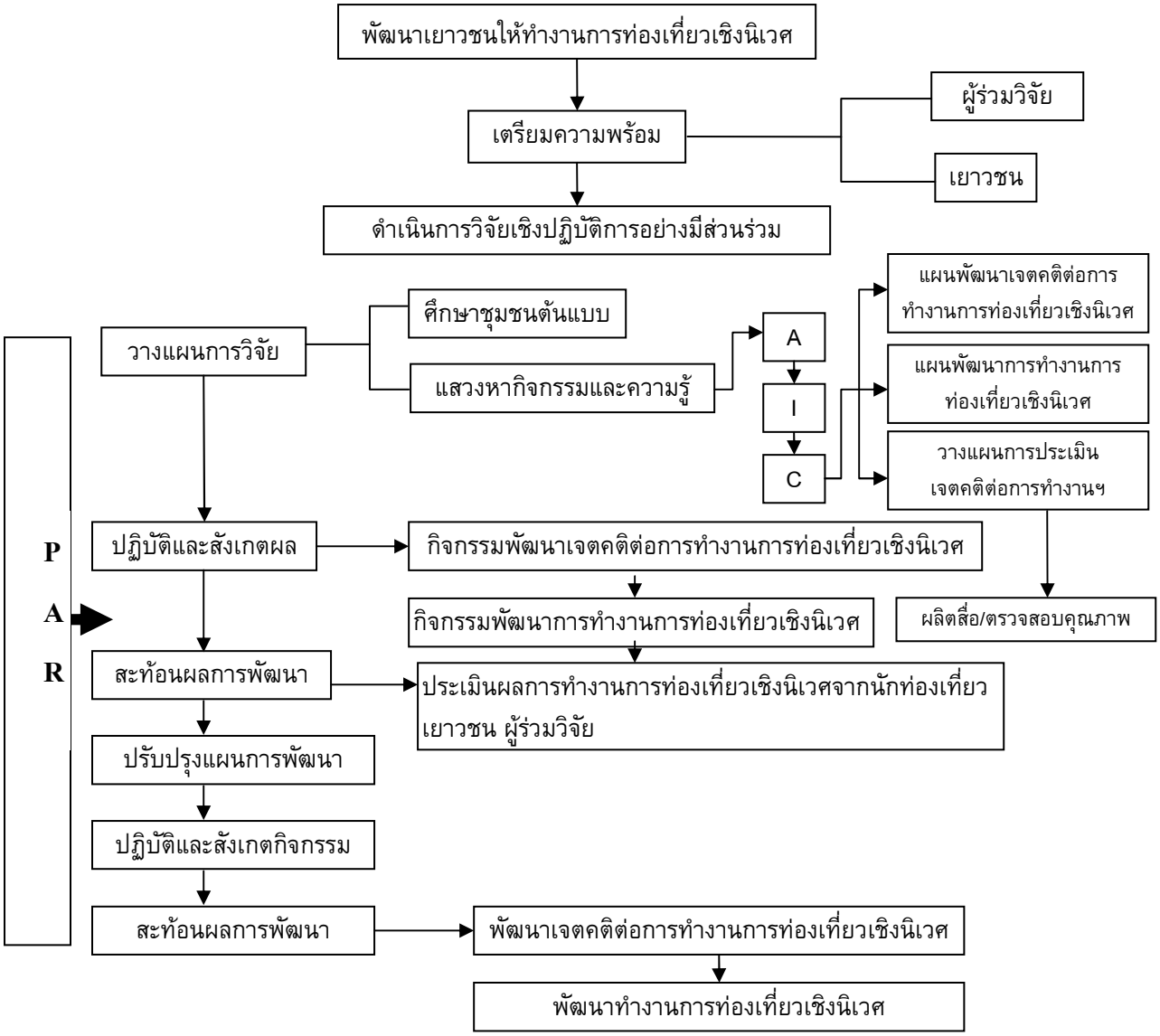
อย่างไรก็ตาม ในบางสถานการณ์หรือบางองค์การยังไม่สามารถใช้กิจกรรม AIC ได้ เพราะกิจกรรม AIC ก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย จึงต้องเลือกให้เหมาะ และคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับ เทคนิคAIC เป็นเทคนิคที่สร้างให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้ การเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผลการทำงานต่าง ๆ ในชุมชนจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ซึ่งมีงานวิจัยที่ใช้แนวคิด AIC เป็นแนวทางในการพัฒนา ได้แก่ บังอร ฉางทรัพย์ (2551) การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการรักษาสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัยในชุมชนแออัด : กรณีศึกษาชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร พบว่า ระยะดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวทางของเทคนิค AIC แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1)การวิเคราะห์สภาพการณ์และกำหนดอนาคต ประกอบด้วยการวิเคราะห์สภาพปัญหาและการกำหนดความต้องการเกี่ยวกับสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัย 2)ขั้นตอนการสร้างแนวทางพัฒนาประกอบด้วยการคิดเกี่ยวกับแผนงานโครงการและการจัดลำดับความสำคัญของแผนงานและโครงการ 3)ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ ประกอบด้วยการแบ่งความรับผิดชอบและการตกลงรายละเอียดของการดำเนินงาน 4)การปฏิบัติตามแผนระยะเวลา 1 เดือน 5)ขั้นตอนการประเมินผลและปรับปรุงแผน เป็นการประเมินโครงการและใช้ข้อมูลย้อนกลับ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนโดยสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัย ชุมชนและเยาวชน พบว่าโดยส่วนใหญ่ จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเฉพาะเรื่องการท่องเที่ยว หรือเป็นหลักสูตรของสถานศึกษาที่บรูณาการหลายๆ วิชาเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ แต่ยังไม่มีการวิจัยเรื่องใดที่มุ่งให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชน พร้อมกับร่วมกันพัฒนาให้เยาวชนจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว และนำเที่ยวให้เกิดขึ้นจริงที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่อย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงเลือกใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบการวิจัยที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนได้ โดยขั้นแรกของการวิจัย ผู้วิจัยจัดกิจกรรมให้ผู้ร่วมวิจัยศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนอื่นที่ประสบความสำเร็จ และใช้เทคนิค AIC เพื่อนำไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และเยาวชน ดำเนินการ

พัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนตามแผนที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยสังเกตผลการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยสะท้อนผลการพัฒนา

ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

พื้นที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางธรรมชาติ สัตว์ป่า มีวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนเป็นผลให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องมาตลอด ดังนั้นเพื่อให้พื้นที่แห่งนี้ไม่ถูกทำลายจากการท่องเที่ยว จึงควรพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ โดยได้รับความร่วมมือจากสมาชิกของชุมชนในการพัฒนาเยาวชน โดยการถ่ายทอดความรู้ ปลูกฝังเจตคติให้กับเยาวชนได้เข้าใจลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิธีการรักษาและร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนเองผ่านการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกิดความภูมิใจ ในท้องถิ่นของตนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ เคมิส (Kemmis, Stephen; & McTaggaret,Robin. 1988: 11) เป็นแนวทางในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนได้อย่างเหมาะสม เพื่อเป็นกระบวนการการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับปัญหา หรือความต้องการในการพัฒนาเยาวชน เริ่มจาก 1)ผู้วิจัยจัดกิจกรรมให้ผู้ร่วมวิจัยศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนอื่นที่ประสบความสำเร็จ และใช้เทคนิค AIC เพื่อนำไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน 2)ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และเยาวชน ดำเนินการและสังเกตผลพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนตามแผนที่กำหนดไว้ และ 3)ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยสะท้อนผลการพัฒนา ซึ่งหากผลการพัฒนาไม่เป็นไปตามที่กำหนดผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจะร่วมกันปรับปรุงแผน ปฏิบัติ สังเกตและสะท้อนผลในรอบที่ 2 สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดและขั้นตอนการวิจัย ดังต่อไปนี้

<u>กลุ่มผู้ปฏิบัติ 2 กลุ่ม</u>

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ครู เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล
2. กลุ่มเยาวชน

<u>ผลลัพธ์ที่ได้รับ</u>

- รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมประเพณี และสื่อการพัฒนา
- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน และการพัฒนาระบบการทำงานของผู้ร่วมวิจัย
- เยาวชนพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ภาพประกอบ 4 กรอบแนวคิดและขั้นตอนการวิจัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษา เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และตรวจสอบความต้องการของเยาวชนในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อศึกษากระบวนการแสวงหาความรู้และกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยผ่านตัวแทนโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ โดยพื้นที่ศึกษา คือ ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทยและกะเหรี่ยง ซึ่งเหมาะเป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชนมากที่สุด การศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) เป็นรูปแบบการวิจัยที่เน้นการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ที่ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล ซึ่งการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้แก่ ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของภาครัฐบาล ภาคเอกชน จำนวน 20 คน และ ครูจากโรงเรียนอานันท์ จำนวน 17 คน

2. กลุ่มเยาวชน ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ที่อยู่ในชมรมการท่องเที่ยว ของโรงเรียนอานันท์ จำนวน 44 คน โดยมีการจัดการเรียนการสอนของชมรมการท่องเที่ยวในทุกวันพฤหัสบดี เวลา 14.20 – 15.30 น. และนอกเวลาเรียน ช่วงวันเสาร์-อาทิตย์หรือหลังเลิกเรียน

ประชากรทั้ง 2 กลุ่ม จะได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ที่มาด้วยความสมัครใจจากทั้ง 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 10 คน มาจากแหล่งต่าง ๆ คือ กลุ่มผู้นำชุมชนจำนวน 6 คน มาจากผู้นำชุมชนของ 4 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 1 ผู้นำและสมาชิกกลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 2 ผู้นำด้านเศรษฐกิจพอเพียง หมู่ที่ 3 ผู้นำด้านวัฒนธรรมของกะเหรี่ยง และหมู่ที่ 6 สมาชิกในชุมชนโคนมพัฒนา และ

เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จำนวน 2 คน รวมทั้งครูของโรงเรียนอานันท์ ซึ่งเป็นที่ปรึกษาชมรมการท่องเที่ยวที่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวและมีความชำนาญในการจัดกิจกรรมให้กับเยาวชน จำนวน 2 คน

2. กลุ่มเยาวชน จำนวน 33 คนเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ของโรงเรียนอานันท์ ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่อยู่ในชมรมการท่องเที่ยวและสนใจเข้าร่วมการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ติดต่อพื้นที่ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่กับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียนอานันท์ เพื่อประสานขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชน คณะกรรมการการท่องเที่ยวของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่และครูโรงเรียนอานันท์เข้ามาเป็นผู้ร่วมวิจัย พบว่ามีผู้สนใจเข้าร่วมพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 10 คน รวมทั้งครูของโรงเรียนร่วมมือในการจัดตั้งชมรมท่องเที่ยวและเปิดรับสมัครเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 44 คน

2. เตรียมเอกสารประกอบกิจกรรมการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกรณีศึกษาชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว จำนวน 4 แห่ง คือ 1)ชุมชนแม่กำปอง และ ชุมชนแม่กลางหลวง จังหวัดเชียงใหม่ 2)ชุมชนพุเข็ม จังหวัดเพชรบุรี และ 3)ชุมชนสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งชุมชนทั้ง 4 แห่งเป็นชุมชนดีเด่น ด้านการท่องเที่ยวได้รับการรับรองจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยว่ามีการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมประจำปี 2550 โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาชุมชน คือ ชุมชนดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนมีความเข็มแข็งในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยว และ ชุมชนมีปัจจัยพื้นฐานในการรับนักท่องเที่ยวอย่างสมดุล ดังนั้น ผู้วิจัยได้เข้าไปรวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชนและเอกสารต่างๆ ของชุมชน พร้อมถ่ายทำวิดีโอของชุมชนทั้ง 4 แห่งเพื่อจัดทำเป็นกรณีศึกษาใน 2 ประเด็น คือ กระบวนการทำงานการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ และรูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยว

3. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ทั้งในด้าน ประวัติความเป็นมา อาณาเขตของพื้นที่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว และวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน โดยรวบรวมข้อมูลจากการประมวลเอกสาร การสัมภาษณ์จากสมาชิกในชุมชน โดย ผู้ร่วมวิจัย ผู้วิจัยและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของการศึกษา

4. เตรียมความพร้อม และตรวจสอบความต้องการของเยาวชนในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเยาวชนที่ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมของชมรมท่องเที่ยวในช่วงนี้จะได้มีโอกาส

เรียนรู้ เข้าใจและตรวจสอบตนเองก่อนการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของการศึกษา ดังนี้

1.1 สำรวจและค้นหาเยาวชนที่ต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้เยาวชนสร้างความคุ้นเคยทดลองทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งจำลองตนเองเป็นผู้นำเที่ยวและผู้จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้ระหว่างกัน ซึ่งมีรายละเอียดของกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ฝึกทักษะการกล้าพูด กล้าซักถาม เพื่อพัฒนาทักษะการพูดคุยกับบุคคลอื่น เริ่มจากการแนะนำตนเอง เล่าเรื่องประทับใจที่สุดในชีวิตให้กับสมาชิกในกลุ่ม และฝึกการพูดคุยกับผู้นำชุมชนด้วยการซักถามประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน แหล่งท่องเที่ยว และประเภทของสัตว์ป่าชนิดต่างๆ ที่พบในชุมชน

กิจกรรมที่ 2 เขียนแผนที่จากบ้านถึงโรงเรียนโดยระบุสถานที่แหล่งท่องเที่ยว สถานที่สำคัญของชุมชน หน่วยงานราชการ เพื่อให้เยาวชนฝึกการสังเกตสภาพแวดล้อมรอบตนเอง

กิจกรรมที่ 3 ทดลองจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว โดยให้เยาวชนแบ่งหน้าที่ความ-รับผิดชอบระหว่างกันเอง เช่น ฝ่ายเขียนและประเมินโครงการ ฝ่ายจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม ฝ่ายค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำเที่ยวบนรถ ฝ่ายเตรียมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์บนรถ ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ฝ่ายการเงิน และจัดบอร์ดเผยแพร่ความรู้ เป็นต้น เพื่อให้เยาวชนได้สัมผัสการทำงานการท่องเที่ยวจริงก่อนตัดสินใจทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.2 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เยาวชนตรวจสอบความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกครั้ง

5. ดำเนินการในวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อค้นหากระบวนการดำเนินกิจกรรม ความรู้ในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กระบวนการในวงจรวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เริ่มต้นจาก ผู้ร่วมวิจัยวางแผน การปฏิบัติตามแผน การสังเกต และการสะท้อนผล ดังนี้

5.1 การวางแผน ขั้นตอนวางแผนการดำเนินกิจกรรมที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ 3 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษากรณีศึกษาจากชุมชนต้นแบบ 2)วางแผนรูปแบบการพัฒนาเยาวชนทั้งการวางแผนกิจกรรม การประเมินผล การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว 3)การค้นหาความรู้และเตรียมกระบวนการพัฒนาเยาวชน ซึ่งดำเนินกิจกรรมต่างๆ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 และ 2 ผู้วิจัยจัดประชุมปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผู้ร่วมวิจัยเข้าร่วมวางแผนการพัฒนาเยาวชน โดยมีเยาวชนเป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือตลอดการประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างวันที่ 29 และ 30 เมษายน 2552 เริ่มจากให้ผู้ร่วมวิจัย ศึกษากรณีศึกษาจากชุมชนต้นแบบ พร้อมกับส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้วยเทคนิค AIC เพื่อกำหนดรูปแบบกิจกรรมของการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยดำเนินเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอน A (Appreciation) วิเคราะห์สภาพการณ์ในอดีตจนถึงปัจจุบันและกำหนดอนาคต

ขั้นตอน A การวิเคราะห์สภาพการณ์ในอดีตจนถึงปัจจุบันและกำหนดอนาคต ขั้นตอนนี้ใช้เวลาวิเคราะห์ 4 ชั่วโมง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมวิจัยแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ รับฟังข้อสรุปร่วมกันอย่างสร้างสรรค์และเท่าเทียมกัน ซึ่งทำให้ผู้ร่วมวิจัยเกิดพลังในตนเอง เป็นผลให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับการทำงานการท่องเที่ยวของคนในชุมชน และทบทวนแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ได้ ขั้นตอน A แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนย่อย คือ ขั้นตอน A1 และ A2 ได้แก่

ขั้นตอน A1 การวิเคราะห์สภาพการณ์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการวิเคราะห์สภาพแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ โดยกิจกรรมที่ดำเนินการแบ่งสมาชิกออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) สมาชิกของแต่ละกลุ่มระดมสมองนำเสนอความคิดเห็นด้วยการวาดภาพสถานที่ท่องเที่ยว และการจัดการท่องเที่ยวของแต่ละหมู่บ้านในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ 2)แต่ละกลุ่มนำเสนอจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว และลักษณะการทำงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแต่ละหมู่บ้านตามมุมมองของตนเอง จากนั้นทั้ง 3 กลุ่มนำเสนอข้อสรุปของแต่ละกลุ่ม โดยให้สมาชิกของกลุ่มอื่นตั้งใจฟังและเปิดโอกาสให้ซักถามได้ แต่ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ เมื่อนำเสนอครบทั้ง 3 กลุ่มให้แต่ละกลุ่มนำเสนอความคิดเพิ่มเติมต่อในขั้นต่อไป 3)สรุปลักษณะของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตของชุมชนที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบัน

ขั้นตอน A2 การกำหนดอนาคตหรือภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนา โดยสมาชิกทุกกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน รวมไปถึงเยาวชนที่คอยช่วยเหลือและบันทึกข้อสรุปของที่ประชุม ผู้ร่วมวิจัยแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนอนาคตร่วมกัน โดยเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาที่ตรงกัน ผ่านการวาดภาพการพัฒนาพื้นที่ของชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมได้ โดยสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรมตามที่พึงประสงค์ ระหว่างที่ในแต่ละกลุ่มนำเสนอ กำหนดให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรวบรวมและสรุปความคิดเห็นของทุกกลุ่ม

ขั้นตอน I (Influence) การสร้างแนวทางการพัฒนา

ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนามีวัตถุประสงค์ เพื่อหาวิธีการ และเสนอแนวทางการพัฒนาตามที่มองภาพอนาคตไว้ แนวทางปฏิบัติของขั้นตอนนี้ผู้ร่วมวิจัยช่วยกันหาแนวทางวิธีการ และกิจกรรมที่จะพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวได้ โดยนำความคิดเห็นของแต่ละกลุ่มที่มองภาพในอนาคตมาพิจารณาร่วมกัน ซึ่งขั้นตอนนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ขั้นตอน I1 คือ การกำหนดกิจกรรมหรือแผนงานการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งกระบวนการนี้เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมวิจัยแสดงความคิดเห็น และเสนอกิจกรรมหรือแผนงาน จากนั้นจึงนำมาเสนอต่อที่ประชุมที่ละกลุ่ม

ขั้นตอน I2 คือ การจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมหรือแผนงาน ผู้ร่วมวิจัยจัดหมวดหมู่ และเรียงลำดับกิจกรรม หรือแผนงานที่สามารถปฏิบัติได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของ

กิจกรรม ซึ่งกิจกรรมที่เหมือนกันรวมไว้ด้วยกันแล้วจึงพิจารณาต่อว่าแผนงานใดหรือกิจกรรมใดมีข้อจำกัดของทรัพยากรบุคลากร เพื่อเลือกแผนงานหรือกิจกรรมที่สำคัญที่สุดมากำหนดแนวทางปฏิบัติต่อไป

ขั้นตอน C การวางแนวทางปฏิบัติ (Control)

ขั้นตอนการวางแนวทางปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่ผู้ร่วมวิจัยนำแนวทางปฏิบัติในขั้นตอน I2 มากำหนดผู้รับผิดชอบตามกิจกรรมที่กำหนดขึ้น พร้อมตกลงรายละเอียดของการดำเนินการตลอดกิจกรรมเยาวชนบันทึกข้อสรุปของกิจกรรมที่แต่ละกลุ่มนำเสนอ ซึ่งขั้นตอนนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ขั้นตอน C1 คือ ผู้ร่วมวิจัยเสนอผู้รับผิดชอบของแต่ละกิจกรรมที่คิดว่าดีที่สุดและพร้อมจะนำมาปฏิบัติได้

ขั้นตอน C2 คือ ผู้ร่วมวิจัยกำหนดแผนงานอย่างละเอียด ที่ประกอบด้วย ชื่อแผนงานหรือกิจกรรม ผลที่คาดว่าจะได้รับ วิธีดำเนินการ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่ดำเนินการ ผู้รับผิดชอบ และการประเมินผล

วางแผนการประเมินผลการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน

การวางแผนการประเมินผลการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนเป็นขั้นตอนต่อเนื่องหลังจากผู้ร่วมวิจัยวางแผนการจัดกิจกรรมการให้ความรู้อย่างละเอียด โดยผู้ร่วมวิจัยเป็นผู้ประเมินผลในด้านต่างๆ ได้แก่ ความถูกต้องของเรื่องที่นำเสนอ วิธีการนำเสนอ บุคลิกภาพที่เหมาะสม และความรู้สึก ความพึงพอใจต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หากเยาวชนได้รับผลคะแนนสูงสุดในลำดับที่1-8จะได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว ส่วนเยาวชนที่ผ่านการประเมินตั้งแต่ลำดับที่ 9 เป็นต้นไปจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดูแนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น การประสานงานกับผู้ร่วมวิจัย จัดเตรียมอาหารเครื่องดื่ม จัดเตรียมการแสดง เป็นต้น

วางแผนการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

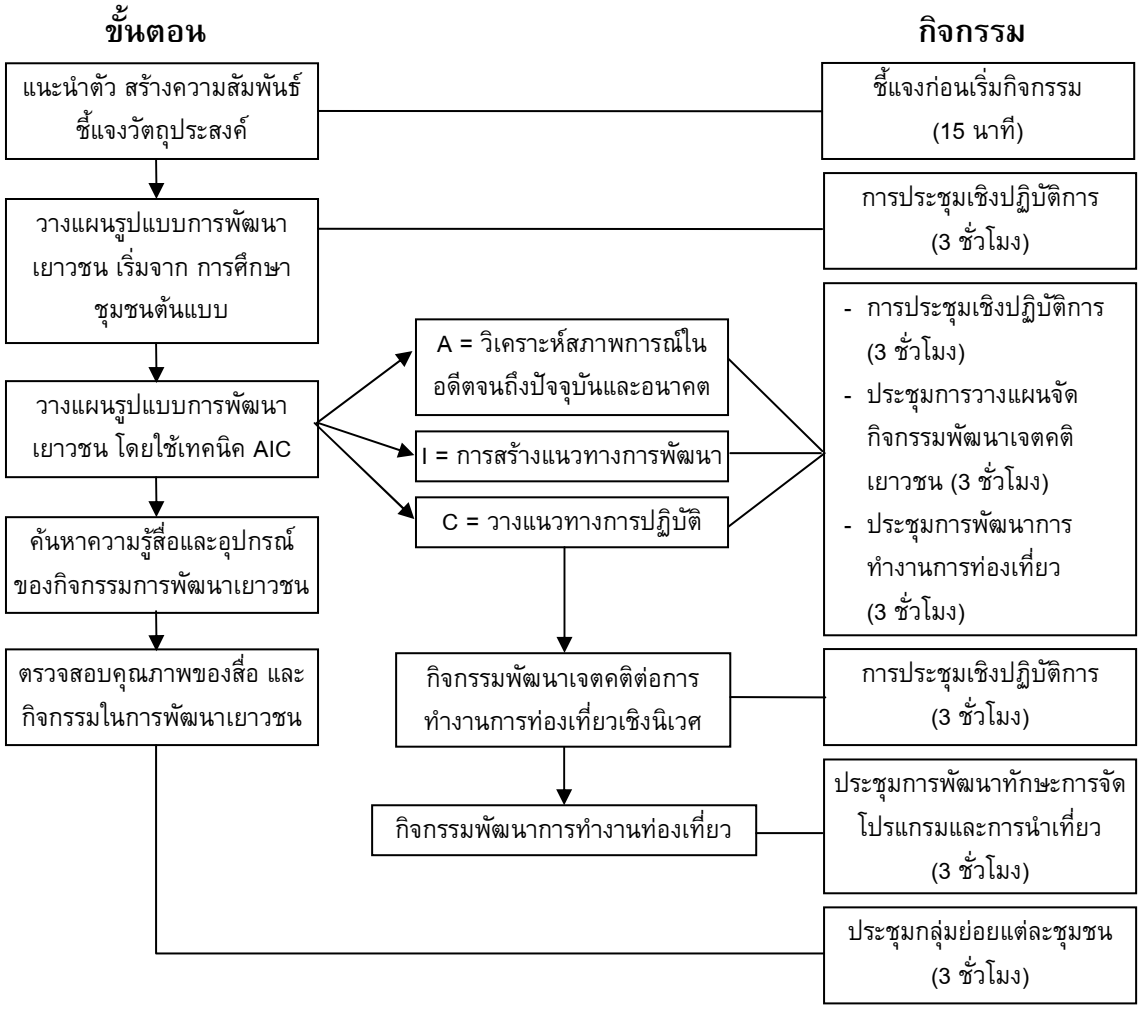
ในขั้นตอนนี้ผู้ร่วมวิจัยเปิดโอกาสให้เยาวชนพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเริ่มต้นด้วยการวางแผนการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว และการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว โดยเยาวชนใช้การระดมสมองเพื่อจัดเตรียมโปรแกรมการท่องเที่ยว พร้อมกับจัดแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบให้สมาชิกแต่ละคนทำด้วยความสมัครใจ

กล่าวโดยสรุปในขั้นตอนการวางแผนดำเนินกิจกรรมในขั้นที่ 1 และ 2 เริ่มจากการศึกษากรณีศึกษาจากชุมชนต้นแบบ และการวางแผนรูปแบบการพัฒนาเยาวชน ด้วยเทคนิค AIC มีการประชุมวางแผนการประเมินผลและวางแผนการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้นักท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยให้การสนับสนุนเพื่อให้เยาวชนเกิดพลังในการทำงานร่วมกันของผู้ร่วมวิจัย สนับสนุนให้เกิดการแสดงความคิดเห็น อย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการตำหนิกัน เพื่อนำไปสู่การรับรู้

และเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองคิดจนนำไปสู่ความคาดหวังที่จะพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ โดยตลอดการวางแผน เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทของผู้ให้การสนับสนุนเพื่อซึมซับวิธีคิดการรับรู้วิธีการทำงานและขั้นตอนการทำงานจนเกิดความพร้อมที่จะพัฒนาพฤติกรรมของตนเองต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ค้นหาความรู้และเตรียมกระบวนการพัฒนาเยาวชน

หลังจากประชุมปฏิบัติการแล้วผู้ร่วมวิจัยได้ตกลงใจร่วมกันในการค้นหาความรู้จากแหล่งความรู้ในชุมชน วิทยากรของชุมชน จัดเตรียมสื่อการสอน อุปกรณ์ประกอบการพัฒนาเยาวชนก่อนนำไปใช้จริง ระหว่างวันที่ 1 – 31 พฤษภาคม 2552 โดยมอบหมายให้ผู้ร่วมวิจัยจัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อกำหนดสื่อ อุปกรณ์และกิจกรรมที่ใช้กับเยาวชนให้เหมาะสมกับระยะเวลา กิจกรรม สถานที่ที่จะใช้พัฒนาและความครอบคลุมของเนื้อหาในกิจกรรม เมื่อสิ้นสุดกระบวนการนี้จะได้องค์ความรู้ของแต่ละหมู่บ้าน วิทยากร และสถานที่ที่พัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ภาพประกอบ 5 สรุปขั้นตอนการวางแผนพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน

5.2 การปฏิบัติและการสังเกต ขั้นนี้เป็นการนำแผนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปปฏิบัติจริงตามแผนที่กำหนดไว้ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนด้วยกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรม เงื่อนไขสำคัญของการจัดกิจกรรมคือ การกำหนดให้เยาวชนทั้ง 33 เข้าร่วมทุกกิจกรรม เพื่อให้เยาวชนมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งพร้อมที่ให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวและการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของสมาชิกในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ที่มีความหลากหลายของธรรมชาติและความหลากหลายของชาติพันธุ์ ดังนั้นหากนักท่องเที่ยวมีข้อสงสัย หรือประสงค์ที่ท่องเที่ยวตามแหล่งต่างๆ เยาวชนจะสามารถจัดโปรแกรมให้เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม หลังจากที่ผู้ร่วมวิจัย วัดผลการพัฒนาเจตคติของเยาวชน และคัดเลือกเยาวชนผู้ที่มีผลคะแนนสูงสุดของหมู่บ้านมาเป็นตัวแทนกลุ่ม เพื่อนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวจริง ส่วนเยาวชนคนอื่นจะทำงานในส่วนต่างๆ เช่น ติดต่อประสานงานผู้เกี่ยวข้อง จัดเตรียมอาหารเครื่องดื่ม เตรียมอุปกรณ์ในการนำเที่ยว เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านจัดโปรแกรมและการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว โดยให้เยาวชนประชุมระดมสมองเพื่อกำหนดโปรแกรมการท่องเที่ยวและงานที่ต้องปฏิบัติ ประกอบด้วย กำหนดเส้นทางการนำเที่ยว ระยะเวลาและกิจกรรมของแต่ละหมู่บ้าน กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบ จุดนัดพบระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้นำเที่ยว ในขณะนั้นผู้ร่วมวิจัยมีหน้าที่ให้คำแนะนำ พิจารณาถึงความเหมาะสมของโปรแกรมท่องเที่ยว และประสานสมาชิกของชุมชนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นเมื่อสิ้นสุดกระบวนการนี้เยาวชนจะมีความสามารถทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้

5.3 การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นการนำผลการสังเกตของผู้ร่วมวิจัย บันทึกกิจกรรมของเยาวชน และการประเมินผลความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับรูปแบบการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว และการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนมาตีความอธิบาย วิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับแผนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และรูปแบบการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนตามแผนที่กำหนด แล้วทำการบูรณาการข้อมูลทั้งหมดที่ได้มา สรุปข้อจำกัดของแผนและข้อเสนอแนะในการปรับแผนด้านกิจกรรม และให้ผู้ร่วมวิจัยได้มีการปรับปรุงแผนการปฏิบัติ ดำเนินการปฏิบัติ สังเกตผล และสะท้อนผลในวงจรที่ 2

การดำเนินการในวงจรการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่ วันที่ 29 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 30 ตุลาคม 2552 รวม 7 เดือน โดยทำการวิจัยทั้งหมด 2 วงจร แบ่งเป็น วงจรที่ 1 ใช้เวลา 4 เดือน และวงจรที่ 2 ใช้เวลา 3 เดือน

ตาราง 1 สรุปขั้นตอนดำเนินการในวงจรการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์ของกิจกรรม	การดำเนินกิจกรรม
การแนะนำตัว สร้างความสัมพันธ์ และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย	1. เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยรู้เข้าใจวัตถุประสงค์และกระบวนการของการวิจัย 2. เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยรู้จักและเกิดความคุ้นเคยระหว่างกัน	1. ผู้ร่วมวิจัยร่วมกิจกรรมสร้างความคุ้นเคย เช่น การทายชื่อ การแนะนำเพื่อนที่นั่งข้างๆ 2. ผู้วิจัยแจ้งรายละเอียดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย
การวางแผนการพัฒนาเจตคติและการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน คือ 1. ศึกษากรณีศึกษาจากชุมชนต้นแบบของชุมชนแม่กำปอง แม่กลางหลวง พุเข็ม และสามชุก 2. วางแผนรูปแบบการพัฒนาเยาวชนโดยใช้เทคนิค AIC 3. ค้นหาความรู้และเตรียมกระบวนการ พัฒนาเยาวชน 4. **วางแผนการประเมินผลเจตคติให้กับเยาวชน** <u>หมายเหตุ</u> ตลอดกระบวนการวางแผนเยาวชนคอยสนับสนุนช่วยเหลือทุกๆ กระบวนการของการวางแผน	1. เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันวิเคราะห์ชุมชนที่มีการบริหารจัดการชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2. เพื่อค้นหากิจกรรมการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3. เพื่อค้นหาความรู้และเตรียมกระบวนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1. ค้นหาข้อมูล แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับรางวัลจากกระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวนิเวศที่ประสบความสำเร็จและรูปแบบการพัฒนาเยาวชน 2. นำข้อมูลมาจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อชี้แจงรายละเอียดของการวิจัยพร้อมให้ศึกษาชุมชนต้นแบบ 3. การดำเนินกิจกรรม AIC ที่มุ่งเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมโดยเริ่มที่ <u>ขั้นตอน A</u> วัตถุประสงค์เพื่อกำหนดให้ ทบทวนสถานที่ท่องเที่ยวและการทำงานการท่องท่องเที่ยวของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน <u>ขั้นตอน I</u> วัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแผนงานหรือกิจกรรมที่จะพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวได้ <u>ขั้นตอน C</u> วางแผนลงรายละเอียด ผู้รับผิดชอบในงานที่จะดำเนินการ โดยในทุกๆ ขั้นตอนของ AIC เยาวชนจะร่วมสนับสนุนการทำงานของผู้ร่วมวิจัยอยู่ตลอดการวิจัย 4. ผู้ร่วมวิจัยวางแผนการประเมินผลการพัฒนาเจตคติให้กับเยาวชนเมื่อเสร็จสิ้นการเรียนรู้จาก 8 กิจกรรม โดยให้เยาวชนจัดบอร์ดสรุปความรู้

ตาราง 1 (ต่อ)

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์ของกิจกรรม	การดำเนินกิจกรรม
		ที่ได้จากทั้ง 8 กิจกรรม พร้อมกับมาเล่าความรู้ ความรู้สึก เสมือนการนำเที่ยวให้เพื่อน ๆ และผู้ร่วมวิจัยฟังทุกคน ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันประเมินผลว่าเยาวชนผ่านหรือไม่ พร้อมกับจัดแบ่งเยาวชนที่มีความสามารถในแต่ละด้านเพื่อฝึกให้ทำงานการท่องเที่ยวต่อไป 5. ผู้ร่วมวิจัยวางแผนให้เยาวชนพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว 6. ผู้ร่วมวิจัยประชุมกลุ่มย่อยในแต่ละหมู่บ้านของตนเองเพื่อ แสวงหาผู้รู้จากปราชญ์ของชาวบ้าน เพื่อมาถ่ายทอดความรู้ของชุมชน ให้จัดพิมพ์เป็นเอกสาร และร่วมกันออกแบบวิธีการสอนที่เหมาะสมกับวิทยากร อุปกรณ์และสถานที่
การปฏิบัติและการสังเกตผลการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1. เพื่อพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน 2. เพื่อพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและนำเที่ยวนักท่องเที่ยว	1. ผู้ร่วมวิจัยจัดกิจกรรมให้กับเยาวชน 8 กิจกรรมให้เยาวชนมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเช่น กิจกรรมการทอผ้า การเฝ้าระวังช้างป่า การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง การแสดงและการทอผ้ากี่เอว และฟาร์มโคนม เป็นต้น 2. ให้เยาวชนได้รับประสบการณ์ตรงจากทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการจัดโปรแกรมและการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวโดยให้เยาวชนประชุมและระดมสมองกำหนด โปร-แกรมการท่องเที่ยวและผู้ร่วมวิจัยมีหน้าที่ให้คำแนะนำ พิจารณาถึงความเหมาะสมของโปรแกรมท่องเที่ยว

ตาราง 1 (ต่อ)

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์ของกิจกรรม	การดำเนินกิจกรรม
การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน	1. เพื่อรวบรวมผลการสังเกต การบันทึกและการประเมินจากทั้ง3 กลุ่ม 2. เพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติตามแผนที่กำหนด	1) รวบรวมการสังเกตการปฏิบัติงานของเยาวชน จากผู้ร่วมวิจัย 2) รวบรวมการบันทึกกิจกรรมของเยาวชน 3) รวบรวมผลการประเมินความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยว 4) ตีความ อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ รูปแบบการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

6. สรุปผลการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน โดยมีองค์ประกอบของรูปแบบในการพัฒนาเริ่มจาก 1) ปัจจัยป้อน ได้แก่ การเตรียมกลุ่มผู้ร่วมวิจัย เยาวชน และการเตรียมกรณีศึกษา 2) กระบวนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชน การถ่ายทอดทางสังคมผ่านกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน การพัฒนาเจตคติ และพฤติกรรมต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) ผลของการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว และการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในหลายๆ ช่วง ซึ่งข้อมูลที่ได้ในแต่ละส่วนจะนำมาเชื่อมโยงและปรับใช้ในการพัฒนากิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาเยาวชนให้สามารถทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนได้ การเก็บรวบรวมข้อมูลจึงต้องทำอย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลที่สำคัญในการตอบคำถามการวิจัยมาจากสมาชิกของชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มาจากสมาชิกของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่และเกี่ยวข้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และกลุ่มที่มาจากผู้ร่วมวิจัย ผู้วิจัยและกลุ่มเยาวชนในกลุ่มการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

2. เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ประกอบด้วย แนวคำถามในการสัมภาษณ์สมาชิกของชุมชน แบบบันทึกกิจกรรมของ

เยาวชน แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว แบบบันทึกผลการสังเกตงานของผู้ร่วมวิจัย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในขั้นการเตรียมความพร้อม

2.1.1 แบบสอบความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ร่วมวิจัยและเยาวชน ลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด เพื่อสอบถามความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ผู้ร่วมวิจัยและเยาวชนตอบก่อนดำเนินการในวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ลักษณะคำถาม เช่น ท่านคิดว่าเยาวชนควรมีส่วนร่วมในการทำงานการท่องเที่ยวของชุมชนหรือไม่ เพราะเหตุใด หากท่านมีโอกาสเข้าร่วมทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการนำเที่ยว การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ท่านจะเข้าร่วมหรือไม่อย่างไร เป็นต้น

2.1.2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์สมาชิกของชุมชน ลักษณะเครื่องมือเป็นแนวคำถามกว้างๆ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ และความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายในช่วงแรกของการลงพื้นที่ใช้เวลาในการเก็บข้อมูล 1 สัปดาห์ โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสของชุมชน เจ้าหน้าที่ของภาครัฐบาล เพื่อรวบรวมเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ลักษณะคำถาม แบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านประวัติความเป็นมาของชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ตั้งแต่เมื่อไร ตอนที่อาศัยอยู่มีสภาพธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่าเป็นอย่างไร การเปลี่ยนของพื้นที่แห่งนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร

ด้านวัฒนธรรมประเพณี ได้แก่ ที่นี้มีวัฒนธรรม ประเพณี การละเล่นของชุมชนอะไรบ้าง ในแต่ละกิจกรรมมีหลักคิดอย่างไร เยาวชนยุคปัจจุบันเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร

ด้านการประกอบอาชีพ ได้แก่ การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชนคืออาชีพใด มีรายละเอียดของแต่ละอาชีพอย่างไร

ด้านแหล่งท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยวรอบๆ หมู่บ้านมีที่ใดบ้าง มีจุดเด่นในด้านใด อย่างไร การมีส่วนรวมของสมาชิกในชุมชนกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างไร เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของการท่องเที่ยวได้อย่างไร

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในขั้นการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

2.2.1 แบบประเมินผลการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผู้ร่วมวิจัยร่วมมือกันกำหนดขึ้น เพื่อใช้ประเมินผลหลังจากที่เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมครบ 8 กิจกรรม ด้วยการให้เยาวชนจัดบอร์ดแสดงภาพถ่ายทั้งหมดที่เข้าร่วมกิจกรรมและให้เยาวชนทุกคนถ่ายทอดความรู้ ที่ได้มา และผู้ร่วมวิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมินผลในระหว่างการถ่ายทอดความรู้ในด้านต่าง ๆ คือ ความสามารถถ่ายทอดเนื้อหาได้อย่างเข้าใจ การพูด มีน้ำเสียง ที่ดังฟังชัด สีหน้าท่าทางเหมาะสม ยิ้มแย้มแจ่มใส กิริยาท่าทางสุภาพ การแต่งกายสุภาพเรียบร้อย กล้า

แสดงออก ไม่เขินอาย บรรยากาศในการนำเที่ยวสนุกสนาน ไม่เครียด และความรู้สึกของการนำเที่ยว โดยมี คะแนนเต็ม 100 คะแนน

ตาราง 2 แบบประเมินผลการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ผู้ร่วมวิจัยร่วมมือกันกำหนดขึ้น

ที่	ประเด็น	คะแนน
1	ความสามารถถ่ายทอดเนื้อหาได้อย่างเข้าใจ	
2	น้ำเสียง ที่ดังฟังชัด	
3	สีหน้าท่าทางเหมาะสม ยิ้มแย้มแจ่มใส	
4	ความรู้สึกต่อการนำเที่ยว	
5	การเห็นคุณค่าในการทำงานการท่องเที่ยว	

2.2.2 แบบบันทึกกิจกรรมของเยาวชน แบบบันทึกกิจกรรมเป็นเครื่องมือที่เยาวชนใช้ตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยว และการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว การนำเที่ยว เพื่อศึกษามุมมองของเยาวชนต่อกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตาราง 3 แบบบันทึกกิจกรรมของเยาวชน

ชื่อกิจกรรม	วันเวลาที่บันทึก	สถานที่ศึกษา	ความรู้สึก / ความรู้ที่ได้รับ	สิ่งที่ท่านได้ปฏิบัติ
หมู่ 1 กิจกรรมที่ 1 ..... กิจกรรมที่ 2				

2.2.3 แนวคำถามสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว เรื่องความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ผู้วิจัยใช้สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่เข้าท่องเที่ยวตามโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เยาวชนดำเนินการขึ้นมา โดยวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ครั้งนี้ เพื่อศึกษาความรู้สึก ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ต่อโปรแกรมการท่องเที่ยว กิจกรรม สถานที่ ช่วงเวลา รวมทั้งการนำเที่ยวของเยาวชน ข้อเสนอแนะและสิ่งที่ต้องการปรับปรุง การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวได้สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวระหว่างทางเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว แนวคำถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการนำเที่ยวมีลักษณะคำถามแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการจัดกิจกรรม และการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวเคยเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่นี้หรือไม่ อย่างไร เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงท่านรู้สึกอย่างไร ท่านได้ร่วมกิจกรรมใดบ้าง กิจกรรมใดที่ท่านประทับใจมากที่สุด มีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุง ในครั้งต่อไปถ้ามีโอกาสกลับมาท่านจะมาเที่ยวที่ใดอีกเพราะอะไร

ด้านนำเที่ยว เช่น ท่านรู้สึกอย่างไรกับการนำเที่ยวในครั้งนี้ทั้งในด้านบุคลิกภาพ น้ำเสียงวิธีการถ่ายทอดข้อมูลการท่องเที่ยว การให้บริการและการดูแลเอาใจใส่ เป็นต้น

2.2.4 แบบบันทึกผลการสังเกตการทำงานของเยาวชน ซึ่งผู้ร่วมวิจัยรวบรวมข้อมูลจากการบันทึกผลการสังเกตการทำงานของเยาวชนเพื่อใช้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ปรากฏขึ้น การร่วมกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน ในการปฏิบัติตามแผนการดำเนินกิจรรมแต่ละกิจกรรมที่ผู้ร่วมวิจัยเป็นผู้สร้างขึ้น ตามแนวทางการสังเกตผู้วิจัยได้สร้างตารางบันทึกการสังเกตเพื่อให้ง่ายต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลักษณะดังนี้

ตาราง 4 แบบบันทึกผลการสังเกตการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน

ชื่อ กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	วันเวลา/ สถานที่/การดำเนิน	จำนวน ผู้เข้าร่วม	สีหน้า ท่าทาง บุคลิกภาพ	สัมพันธ์ เยาวชน / ผู้ร่วมวิจัย	ปัญหา อุปสรรค	การ ปรับปรุง
หมู่ 1 กิจกรรมที่ 1 ..... กิจกรรมที่ 2								
หมู่ 2 กิจกรรมที่ 1 ..... กิจกรรมที่ 2								

สรุปเครื่องมือที่ใช้ แต่ละช่วงมีผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ เตรียมความพร้อมก่อนดำเนินการในวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และระหว่างดำเนินการในวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตาราง 5 ตารางสรุปช่วงเวลา แหล่งในการเก็บข้อมูล และประเภทของเครื่องมือ

ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล	แหล่งในการเก็บข้อมูล	ประเภทของเครื่องมือ
การเตรียมความพร้อมก่อนดำเนินการในวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสของชุมชน เจ้าหน้าที่ของภาครัฐบาล และเยาวชน	1. แบบสอบความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ร่วมวิจัยและเยาวชน 2. แนวคำถามในการสัมภาษณ์สมาชิกของชุมชน
ดำเนินการในวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	ผู้ร่วมวิจัย เยาวชน นักท่องเที่ยว และผู้วิจัย	1. แบบประเมินผลการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2. แบบบันทึกกิจกรรมของเยาวชน 3. แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว 4. แบบบันทึกผลการสังเกตการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน

3. วิธีการรวบรวมข้อมูลในด้านต่าง ๆ

3.1 การบันทึกการประชุม เป็นการบันทึกข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงตลอดการดำเนินการวิจัยที่บันทึกลงกระดาษทันทีที่มีการประชุมหรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แล้วจึงนำมาจัดพิมพ์เก็บเป็นเอกสารประกอบการประชุมอย่างเป็นระบบ เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลถูกต้อง ไม่คลาดเคลื่อน ซึ่งในการบันทึกมีรายละเอียดในเรื่องต่างๆ ดังนี้

3.1.1 เรื่องราวเกี่ยวกับการสนทนา การบรรยาย การซักถาม การแสดงความคิดเห็น

3.1.2 ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตในระหว่างดำเนินการประชุม หรือทำกิจกรรม

3.1.3 การประชุมสะท้อนผลพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.1.4 ข้อสรุปเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดในแต่ละกิจกรรมตามแผนที่กำหนดไว้

3.2 การบันทึกข้อมูลในระหว่างการสัมภาษณ์ การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็น ได้แก่ เหตุการณ์ คำพูด การกระทำ อารมณ์ ความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล เพื่อนำข้อมูลมาตีความและวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง

3.3 การบันทึกเสียง ผู้วิจัยบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่ม และการแสดงความคิดเห็นของบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ซึ่งเมื่อจบการบันทึกเทปทุกครั้ง ผู้วิจัยจะถอดเทปและวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อใช้ประกอบการผลการตีความหมาย

3.4 การถ่ายภาพ เป็นการบันทึกภาพถ่ายตลอดเวลาการวิจัย ภาพถ่ายจะช่วยบรรยายสภาพความเป็นไปของสถานการณ์ และบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ดีกว่าการเขียนคำบรรยายยาว ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทันทีที่พบเหตุการณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ ดังต่อไปนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือต่างๆเพื่อเปรียบเทียบข้อมูล (Constant comparison) และตรวจสอบความสอดคล้องและถูกต้องของข้อมูล เช่น ความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคล เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนมาจากสาเหตุใด ผลเป็นอย่างไร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเยาวชน ประเมินผลการปฏิบัติงาน และปรับปรุงจนสามารถพัฒนาเยาวชนได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

2. การจัดระเบียบข้อมูล (Data organizing) การนำข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกกิจกรรมของเยาวชน แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว และแบบบันทึกผลการสังเกตงานของผู้ร่วมวิจัย นำมารวบรวมให้อยู่ในรูปของการพิมพ์ที่เป็นเอกสารอย่างเป็นระเบียบพร้อมที่จะใช้ได้สะดวก จากนั้นจึงจัดระเบียบออกเป็นหน่วยย่อยๆ ตามความเหมาะสมของการประเด็นที่ศึกษาให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อเป็นข้อมูลในการตอบคำถามการวิจัย

3. ประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจะทำไปพร้อมๆ กัน ซึ่งทุกครั้งที่ได้ข้อมูลมาต้องจัดประเภทและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล สังเคราะห์ แปลความหมายและตีความข้อมูลที่ได้รวบรวมมา เมื่อสัมภาษณ์ข้อมูลทุกครั้ง หลังการสัมภาษณ์ผู้วิจัยนำข้อมูลไปถอดเทป รวบรวม เรียบเรียงความ และตรวจสอบความหมายกับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นบุคคลสำคัญในแต่ละกลุ่ม พร้อมทำการแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องจนครบ

4. ตรวจสอบความเชื่อถือได้ (Credibility) ของข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) เพื่อตรวจสอบสาระที่ได้จากหลายๆ มุมมองที่สามารถดำเนินการได้ จากผู้ให้ข้อมูลมากกว่า 1 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ผู้อาวุโสของชุมชน ครู เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเยาวชนในชุมชน ถ้าผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 ตรงกับคนที่ 2 และ 3 แสดงว่าข้อมูลที่รวบรวมได้มีความถูกต้อง แล้วนำข้อมูลจากเอกสารและเครื่องมือที่รวบรวมข้อมูลทั้งหมด มาอภิปรายร่วมกันกับผู้วิจัย สมาชิกในชุมชน โรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเยาวชน เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูล หรือนำไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้อง ซึ่งนักวิจัยมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ ที่แบ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือตามแนวคิดของชาย โพธิสิตา (2547: 368-388) ไว้ 2 ประการ คือ

4.1 ตรวจสอบจากภายในทำได้โดยตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ผู้วิจัยเน้นการนำข้อมูลที่มีคุณภาพมาวิเคราะห์ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคุณภาพ คือ แหล่งข้อมูลหรือสถานที่ที่เลือกมาศึกษาเหมาะสมกับเรื่องและคำถามของการวิจัย ระยะเวลาในการอยู่ในสนามควรนานพอที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลควรตอบคำถาม

ข้อค้นพบ ข้อสรุป เพื่อหาหลักฐานที่หนักแน่น น่าเชื่อถือ และขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลชัดเจน ตรวจสอบได้ เช่น การสัมภาษณ์ที่เป็นกลางในทุกครั้ง เพื่อให้ได้รายละเอียดของข้อมูลและผู้วิจัยมีการบันทึกภาคสนาม (Field note) ควบคู่ไปด้วยทุกครั้งทั้งการสังเกตบรรยากาศของสถานที่ สีหน้าท่าทางของกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาร่วมกันวิเคราะห์ เพื่อลดอคติต่อสิ่งที่ได้เห็น ได้ยิน

4.2 ตรวจสอบจากภายนอก ที่สามารถใช้วิธีการตรวจสอบด้วย วิธีการตรวจสอบสามเส้า(Triangulation) กระทำได้หลายวิธี ได้แก่ กำหนดนักวิจัยท่านอื่นมาวิเคราะห์ข้อมูลเดียวกันเพื่อเปรียบเทียบผลที่ได้ว่ายืนยันหรือขัดแย้งกันอย่างไร หรือ กำหนดให้ใช้ข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกันมาวิเคราะห์ เพื่อผลสรุปความสอดคล้องของข้อมูล หรือ ใช้ข้อมูลเดียวกันวิเคราะห์จากมุมมองทฤษฎีคนละอย่างทำการศึกษาด้วยวิธีการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน เช่น ใช้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกตรวจสอบกับการประชุมกลุ่มย่อย หรือตรวจสอบด้วยการสังเกต หรือการบันทึกข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบจากภายนอก ด้วยวิธีการใช้แหล่งข้อมูลที่แตกต่างมาวิเคราะห์เพื่อหาผลสรุปความสอดคล้องของข้อมูล ซึ่งใช้เก็บข้อมูลในส่วนของการศึกษาประวัติ ความเป็นมาของชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ ส่วนการใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดวงจรปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ได้แก่ แบบบันทึกกิจกรรมของเยาวชน แบบบันทึกผลการสังเกตการทำงานของเยาวชน และแบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

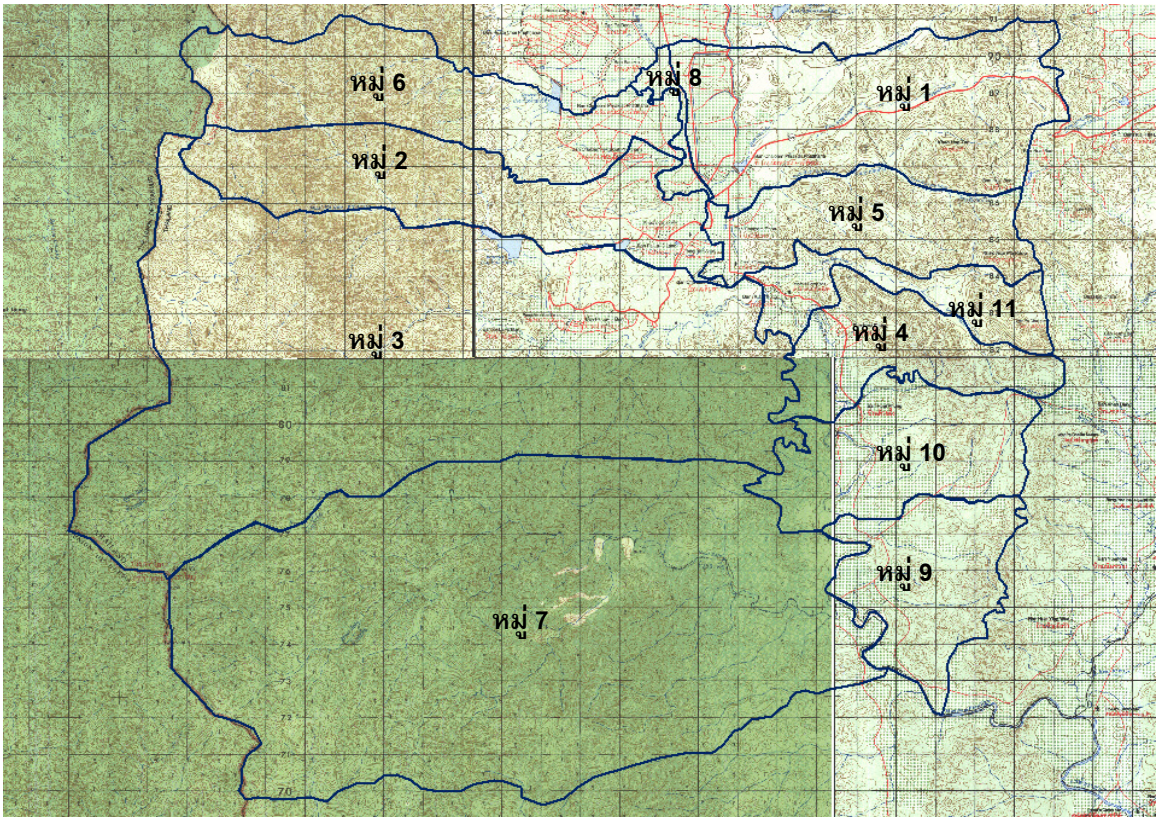
ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและพัฒนาตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากตัวแทนโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องผ่านกระบวนการแสวงหาความรู้และกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผู้วิจัยใช้เทคนิค AIC (Appreciation Influence Control) และผลการวิจัยที่ได้ คือ ข้อมูลพื้นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และรูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ ผลการวิจัยครั้งนี้นำเสนอเป็น 4 ตอน คือ 1)สภาพพื้นที่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2)ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแต่ละวงจร และ 3) ผลการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4)การพัฒนารูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นที่และทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สภาพของพื้นที่ในอดีตถึงปัจจุบัน

สภาพธรรมชาติของพื้นที่ในอดีต มีความอุดมสมบูรณ์มีป่าไม้และพันธ์ไม้นานาชนิด มีสัตว์ป่าชุกชุม เช่น ช้างป่า ไก่ป่า นกเงือก ลิง ชะนี ค่าง ชะมด อีเห็น หมูป่า ไก่ฟ้า และตัวนิ่ม เป็นต้น สภาพภูมิอากาศ คือ มีฝนตกชุกระหว่างเดือน มิถุนายน ถึง เดือนตุลาคม และฤดูหนาวระหว่างเดือน พฤศจิกายน ถึงมกราคม สมาชิกของชุมชนในอดีตที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้เป็นชาวกะเหรี่ยง ซึ่งตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปประกอบอาชีพทำไร่เลื่อนลอย ล่าสัตว์ หาของป่า ต่อมาปี พ.ศ. 2510 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่งให้รวบรวมชาวกระเหรี่ยงที่ กระจัดกระจายให้มาอยู่ในพื้นที่บ้านป่าละอู อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และบริเวณบ้านป่าเด็ง อำเภอแกงกระจาน จังหวัดเพชรบุรี พร้อมจัดการส่งเสริมการประกอบอาชีพการเกษตร จัดหาเครื่องอุปโภค บริโภค เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวกะเหรี่ยงให้ดีขึ้น ต่อมาหน่วยงานราชการได้จัดตั้งพื้นที่บริเวณนี้ เพื่อดำเนินการเป็นโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ มีสภาพพื้นที่โดยรอบเป็นป่าดิบแล้งที่มีสภาพป่าที่สมบูรณ์อยู่ มีภูเขาล้อมรอบทุกด้าน สภาพภูมิอากาศในปัจจุบันมีสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากป่าไม้มีจำนวนน้อยลงกว่าในอดีต เช่น ในฤดูร้อนบางปีอากาศร้อนสูงสุดประมาณ 40 องศาเซลเซียส หน้าหนาวหนาวสูงสุด 10 องศา เซลเซียส หน้าฝนมีฝนตกหนัก พื้นที่ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มีอาณาเขต ในแต่ละทิศติดต่อกับส่วนต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลป่าเด็ง อำเภอแกงกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ทิศตะวันตก ติดต่อกับสหภาพพม่า โดยมีแนวเขตสันเขาตะนาวศรีเป็นเขตแดน
ทิศใต้ ติดแนวสันเขา จนถึงแม่น้ำปราณบุรี

ภาพประกอบ 6 แผนที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ที่ประกอบด้วยหมู่ที่ 1 ถึง หมู่ที่ 11

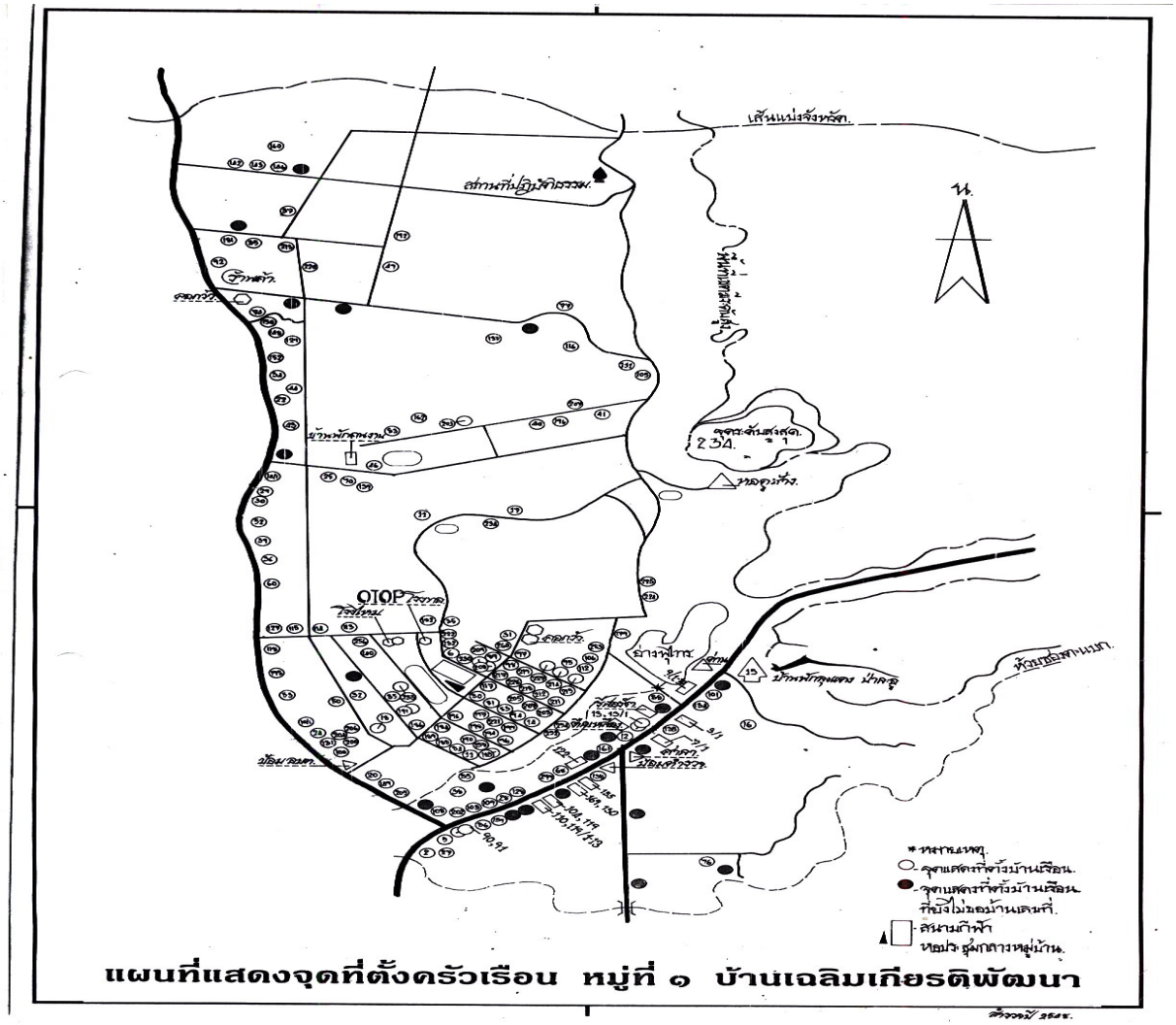
ที่มา: เอกสารองค์การบริหารส่วนตำบล, (มปป)

แหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ห้วยสัตว์ใหญ่

พื้นที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่เป็นพื้นที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และมีวัฒนธรรมของชาวกระเหรี่ยง คนไทยที่ดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างลงตัว จากการศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวของพื้นที่ห้วยสัตว์ใหญ่พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเกิดขึ้นจาก 2 ลักษณะคือ แหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดจากการปรับวิถีชีวิตของชุมชนให้เข้ากับระบบนิเวศทางธรรมชาติจนพัฒนาเป็นการประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ท่องเที่ยวของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ตามข้อตกลงของผู้ร่วมวิจัยที่จะศึกษาแหล่งท่องเที่ยวของ 4 หมู่บ้าน คือ แหล่งท่องเที่ยวของหมู่ที่ 1 คือ โรงทอผ้าและที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

จุดเฝ้าระวังช้างป่าและศูนย์อนุรักษ์ช้าง แหล่งท่องเที่ยวของหมู่ที่ 2 คือ บ้านผู้นำชุมชนที่ยึดวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง แหล่งท่องเที่ยวของหมู่ 3 คือหมู่บ้านกะเหรี่ยงและเส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกป่าละอูน้อย และแหล่งท่องเที่ยวของหมู่ 6 คือฟาร์มโคนมของผู้นำชุมชน ซึ่งมีแผนที่และรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนี้

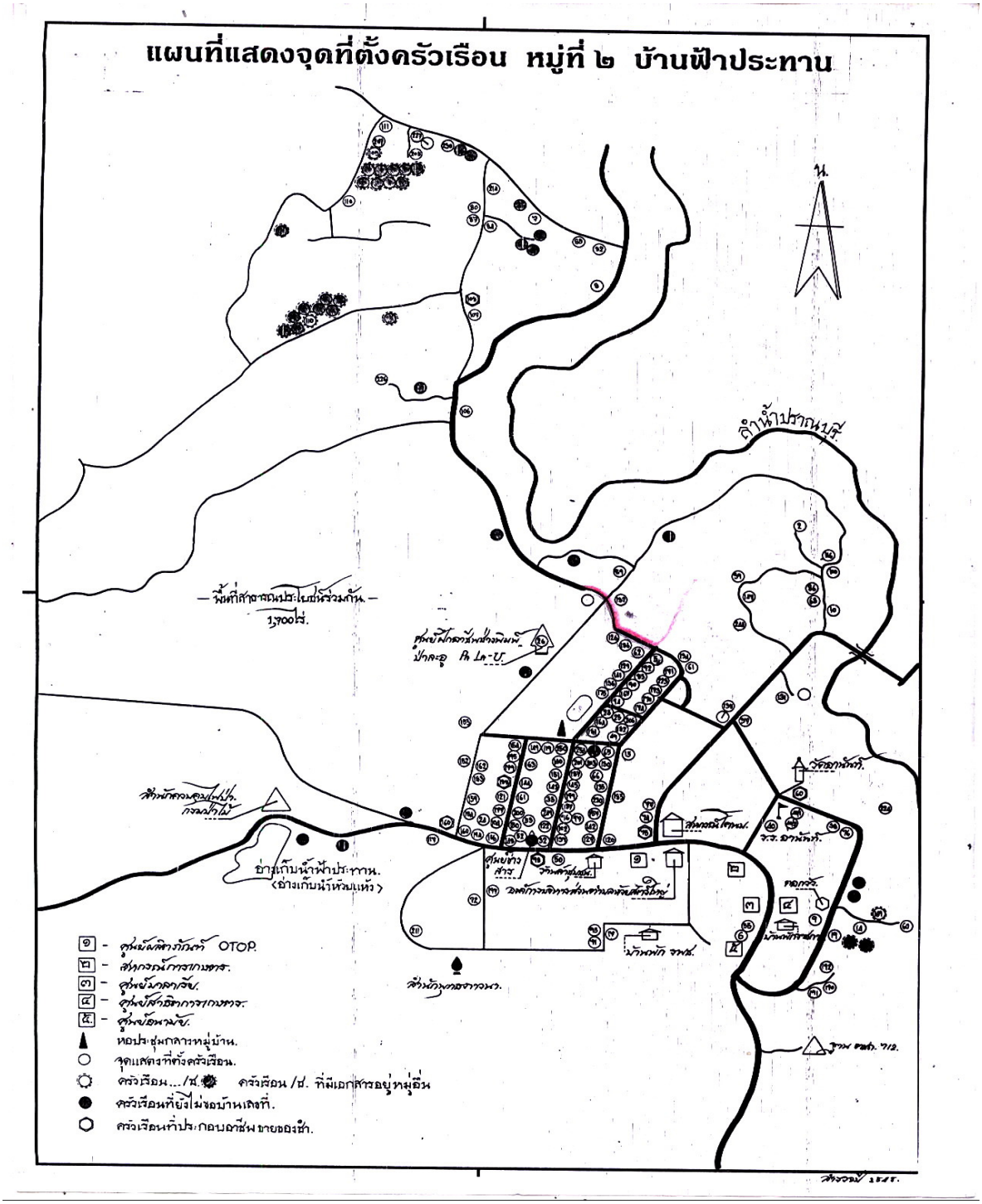
กลุ่มอนุรักษ์ผ้าฝ้ายทอมือและศูนย์อนุรักษ์ช้างป่า เส้นทางเดินของช้างป่า ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 กลุ่มทอผ้าตั้งขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาช้างป่ากับชาวบ้านในบริเวณหมู่ 1 มีการทอผ้าแบบพื้นบ้าน และการเลี้ยงหม่อนไหมที่มีเพียงแห่งเดียวในชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่

ภาพประกอบ 7 แผนที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ที่ประกอบด้วยหมู่ที่ 1

ที่มา: เอกสารองค์การบริหารส่วนตำบล, (มปป)

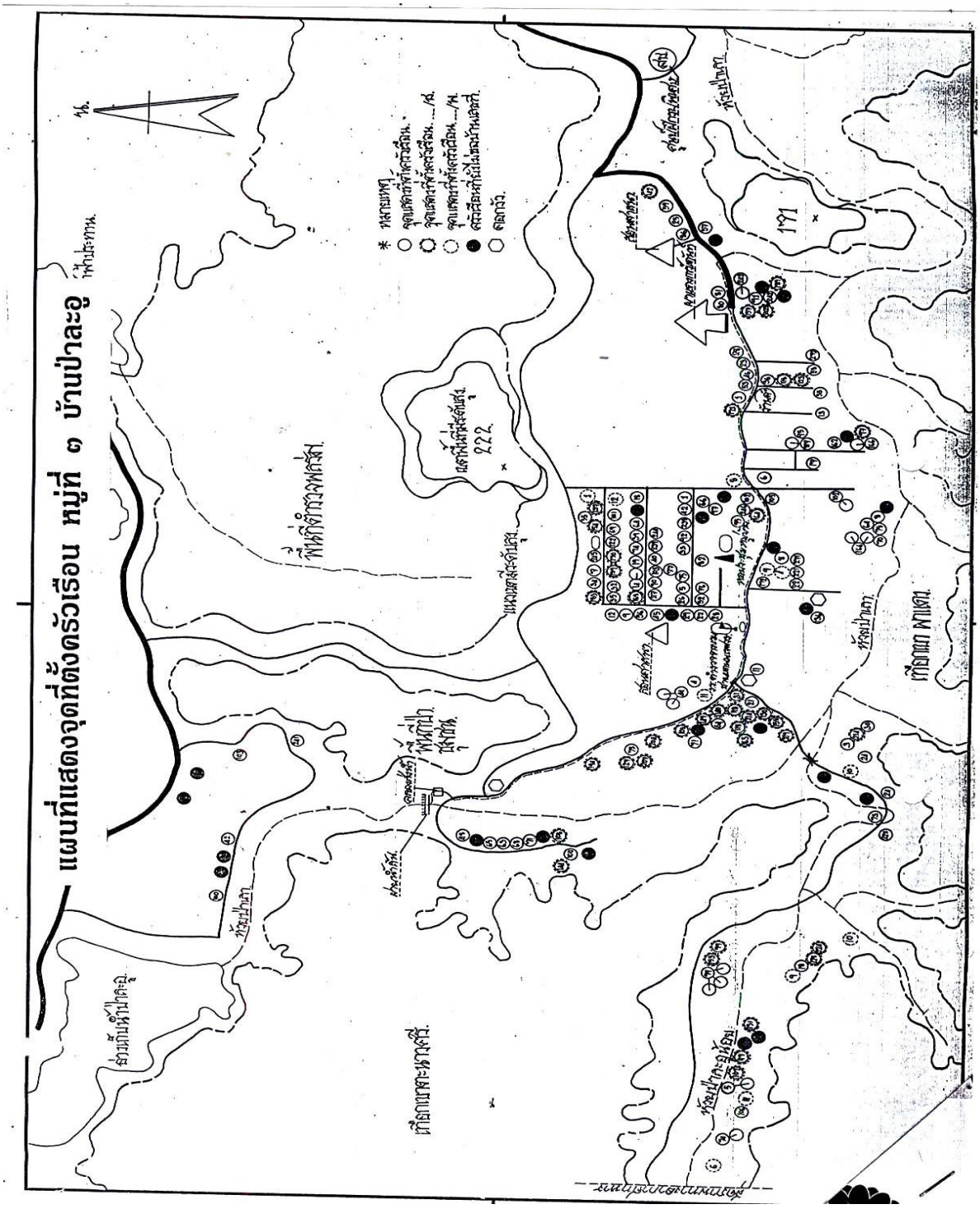
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่ 2 ที่กลุ่มชาวบ้านดำรงชีพอย่างมีความสุข โดยการปลูกข้าว สีข้าว เลี้ยงหมู ไก่ เป็ด ปลา ปลูกผัก ผลไม้ไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน ถ้าเหลือก็ขาย หรือแจกจ่ายให้ชาวบ้านใกล้เคียง

ภาพระกอบ 8 แผนที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ที่ประกอบด้วยหมู่ที่ 2

ที่มา: เอกสารองค์การบริหารส่วนตำบล, (มปป)

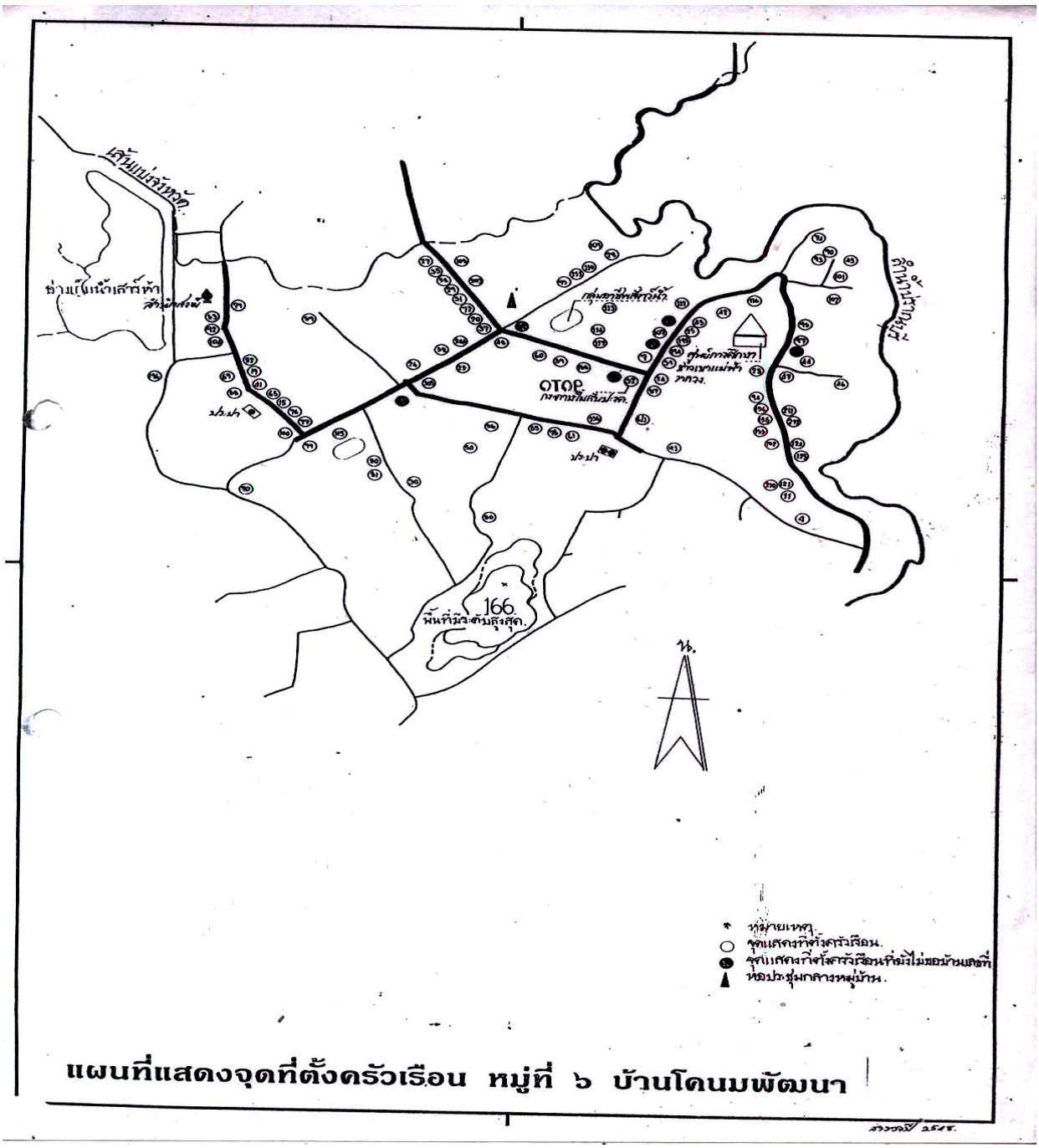
หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงป่าละอูน้อย ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ที่มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และมีประเพณีต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยง เช่น พิธีไหว้พระจันทร์ ประเพณีกินข้าห่อ การทอผ้ากี่เอว เป็นต้น

ภาพประกอบ 9 ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ที่ประกอบด้วยหมู่ที่ 3

ที่มา: เอกสารองค์การบริหารส่วนตำบล, (มปป)

สหกรณ์โคนมห้วยสัตว์ใหญ่ และการเลี้ยงโคนม ของหมู่ 6 ที่อาศัยความสมบูรณ์ของสภาพธรรมชาติที่ต้องมีทุ่งหญ้าที่กว้างและมีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อใช้เลี้ยงโคนมจึงทำให้น้ำนมมีคุณภาพดี พื้นที่บริเวณนี้จึงเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปพักแบบ Home stay

ภาพประกอบ 10 ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ที่ประกอบด้วยหมู่ที่ 6

ที่มา: เอกสารองค์การบริหารส่วนตำบล, (มปป)

ข้อมูลประชากรและการประกอบอาชีพ

บริเวณพื้นที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 712 ครัวเรือน มีประชากรรวม 1,802 คน แบ่งการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน คือ บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา บ้านฟ้าประทาน บ้านป่าละอู บ้านห้วยผึ้ง บ้านเฉลิมพร บ้านโคนมพัฒนา บ้านคลองน้อย บ้านเฉลิมราชพัฒนา บ้านโปร่งสำโหรง บ้านหนองสะแก และบ้านปากคลอง ซึ่งราษฎรในโครงการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกมะนาว หญ้า กล้วย ไม้ยืนต้น ผัก ยางพารา สับปะรด ทำปศุสัตว์ การเลี้ยงโคนม โคเนื้อ หมู แพะ รับจ้างบริษัทโดล์ไทยแลน และมีอาชีพเสริม คือการทอผ้า การทำใยสับปะรด ด้วยสภาพพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่นี้ จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คนส่วนใหญ่นิยมมาท่องเที่ยว เช่นที่ น้ำตกป่าละอู นักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของชาวกระเหรี่ยง รวมทั้งมี นักเรียน นักศึกษา และหน่วยงานราชการเข้ามาศึกษาการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นตอนการทำกระดาษจากใยสับปะรด เป็นต้น

วัฒนธรรมและประเพณีของหมู่บ้าน

เนื่องจากพื้นที่ห้วยสัตว์ใหญ่มีกลุ่มของคนไทย 2 กลุ่มใหญ่ๆ ที่อาศัยอยู่รวมกันอย่างสามัคคีไม่มีความขัดแย้งระหว่างกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีวัฒนธรรมและประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะแต่ละหมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงที่อยู่ในพื้นที่ดั้งเดิมและชาวกะเหรี่ยงบางส่วนที่ลี้ภัยมาจากประเทศพม่า หลังปี พ.ศ. 2545 โดยมีวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ของกระเหรี่ยง คือ เทศกาลปีใหม่ จัดขึ้นที่บ้านป่าละอูทุกๆ วันที่ 2 มกราคมของทุกปี เริ่มกิจกรรมในช่วงเช้ามีการเป่าเขาสัตว์เป็นสัญญาณเริ่มงานปีใหม่ ชาวบ้านจะเดินทางเข้ามารวมตัวที่สนามกลางหมู่บ้าน จัดรูปขบวนเดินสู่ลานพิธีที่กำหนดไว้ เมื่อถึงลานพิธีจะเคารพธงชาติ ร่วมรับประทานอาหารเช้า ร่วมเล่นการละเล่นของชาวกระเหรี่ยงจากสมาชิกของทุกหมู่บ้าน กิจกรรมช่วงกลางคืน เริ่มจากเสียงเป่าเขา ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงชาติไทย เชิญประธานในพิธีกล่าวเปิดงาน แจกรางวัล และการแสดงของวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยง

ประเพณีการไหว้พระจันทร์หรือไหว้บุญ ประกอบพิธีทุกวันพระ โดยผู้เข่าร่วมพิธีจะรักษาศีล 5 หากเกิดผิดพลาดในการทำพิธีจะเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย หากแก้ไขได้ทันก็จะกลับเป็นปกติ หากแก้ไขไม่ได้ก็อาจมีโรคประจำตัวตลอดไป ลักษณะของพิธีการไหว้พระจันทร์มี 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 ประกอบพิธีทุกวันขึ้นและแรม 14-15 ค่ำ ประกอบพิธี 2 วัน วันที่ 1 เตรียมสถานที่ อุปกรณ์และเริ่มพิธีช่วงกลางคืน ได้แก่ การทำความสะอาดที่ประกอบพิธี และผู้หญิงที่ไม่มีรอบเดือนจะฟั่นเทียนเตรียมจานหมากพลูเตรียมข้าวสาร และ ถวายข้าวสารสวดจนหมดบทที่กำหนด ถวายจานหมากพูล สวดจนหมดบท จึงไหว้แล้วสวดต่อจนหมดเป็นอันเสร็จพิธีวันแรก วันที่ 2 ทำแบบเดียวกันเพียงแต่จะไม่มีพิธีช่วงเช้า

แบบที่ 2 คล้ายพิธีแบบที่ 1 แต่หลังจากล้างที่บูชาแล้วจะมีการทำข้าวห่อเตรียมไว้ตอนบ่ายมีการนึ่งข้าวเหนียว เมื่อเสร็จพิธีกลางคืนจะมีกินข้าวเหนียวร่วมกัน วันที่ 2 จะเหมือนคืนแรกจะเพิ่มเข้ามาก็คือ หลังถวายข้าวสารแล้วจะต้องไปทำพิธีเลี้ยงเจ้าป่าเจ้าเขาโดยในคืนที่ 2 ถวายข้าวห่อ ข้าวหลาม ในช่วงไปเลี้ยงเจ้าป่าเจ้าเขา ห้ามคนที่อยู่ในบ้านพิธีลงมาใต้ถุน คนที่อยู่ใต้ถุนห้ามขึ้นบ้านต้องรอจนผู้ไปทำพิธีเลี้ยงเจ้าป่าเจ้าเขากลับมาก่อนจึงขึ้นบ้านได้ จากนั้นจะประกอบพิธีเหมือนคืนแรกทุกอย่างแล้วจะทำการผูกข้อมือกันในตอนรุ่งเช้าของวันที่ 3 จึงกลับบ้าน

พิธีการทำขวัญข้าว ในเรื่องการทำขวัญข้าวจะทำเมื่อนำข้าวเข้ายุ้งฉางเรียบร้อยแล้วจากนั้นจะนำข้าวห่อ ข้าวหลาม เผือกต้ม มันต้ม อ้อย มะพร้าว น้ำตาลเคี่ยว รวมกันขึ้นไปไว้ในกะร่อมข้าว ได้เวลาจะจุดเทียนบอกกล่าวเชิญชวนเจ้าป่าเจ้าเขาให้มาร่วมยินดีรับของถวาย เพื่อแสดงความเคารพ เมื่อได้เวลาตามกำหนดจะเชิญเจ้าป่าเจ้าเขากลับพร้อมขออนุญาตนำของเหลือมารับประทานด้วยกันจากนั้นเชิญผู้มาร่วมงานร่วมรับประทานอาหารด้วยกันแล้วจบพิธี

ประเพณีการผูกข้อมือเด็ก การผูกข้อมือเด็กเกิดขึ้นเนื่องในโอกาสตั้งชื่อเด็กแรกเกิดและเรียกขวัญเด็กยามป่วยไข้ การผูกข้อมือเด็กในโอกาสตั้งชื่อเด็ก หลังจากสะดือเด็กหลุดในวันรุ่งขึ้นพ่อแม่เด็กจะนำหัวข้าว 3 ปั้นไข่ต้ม 1 ฟอง ดอกไม้ 3 ดอก น้ำเปล่า 1 ถ้วย ด้ายสายสิญจน์ 4 เส้น เครื่องประดับ 1 ชุดประกอบด้วยสร้อย 1 เส้น กำไล 1 คู่ พ่อเด็กจะทำพิธีเชิญขวัญเด็กสู่ตัวโดยพ่อเด็กจะนำของทุกอย่างใส่จานแล้วนำจานดังกล่าวไปวนรอบบ้าน โดยที่ปากจะพูดกล่าวเชิญขวัญเด็กสู่ตัวตลอดเวลา เมื่อกลับมาถึงพ่อและแม่เด็กจะผูกข้อมือทั้งสองข้างให้และทั้งสองคนจะกินข้าวคนละปั้นแบ่งไข่กันกิน แบ่งน้ำกันกิน นำสร้อยใส่คอเด็ก ที่เหลือเก็บไว้ที่หัวนอนเด็กชื่อเด็กที่เตรียมไว้จะตั้งให้เด็กก็จะเริ่มเรียกเขาในตอนนี้ ส่วนการเรียกขวัญยามเจ็บป่วยก็จะเป็นแบบนี้แต่จะมีข้าวห่อ ข้าวหลาม กล้วย อ้อย เครื่องประดับที่มากชิ้นขึ้น จะทำพิธีตอนกลางคืนพร้อมเดินวนรอบบ้านเช่นเดียวกัน

พิธีการล้างเท้าผู้ใหญ่ การล้างเท้าผู้ใหญ่ พิธีนี้ใช้ในการเคารพผู้สูงอายุกรณีกลับไปเยี่ยมเยียน หรือการลาจากไปไกลหรือการเชื้อเชิญไปในงานต่างๆ จะนิยมทำในวันข้างขึ้นช่วงเช้าโดยผู้ที่จะไปล้างเท้าผู้ใหญ่จะเตรียมน้ำเปล่าไปด้วย 1 ขัน เมื่อไปถึงหลังแจ้งให้ผู้สูงอายุทราบแล้วก็จะทำพิธีโดยใช้น้ำเปล่าที่เตรียมมาล้างเท้าด้วยการลูบลงเสร็จแล้วจะใช้ขมิ้นผงลูบขึ้น โดยในการลูบลงก็จะอธิษฐานให้สิ่งอัปมงคลทั้งหลายออกไปจากตัวผู้สูงอายุ ส่วนในช่วงการลูบขึ้นด้วยผงขมิ้นนั้นจะกล่าวเชิญสิ่งที่เป็นมงคลขึ้นประจำยังตัวผู้สูงอายุ หลังผ่านการลูบขึ้นด้วยผงขมิ้นแล้วผู้สูงอายุก็จะให้พรจึงจบพิธี

สรุปจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าประเพณีและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ 1)ความผูกพันของครอบครัวและวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่เริ่มตั้งแต่เด็กเกิดขึ้นมาด้วยประเพณีการผูกข้อมือเด็กเปรียบเสมือนให้สังคมยอมรับสมาชิกใหม่ที่เกิดขึ้น เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่หากมีอาการเจ็บป่วยสมาชิกในครอบครัวจะช่วยกันดูแลรักษา รวมทั้งการล้างเท้าผู้ใหญ่ที่ให้ลูกหลานทุกคนให้ความสำคัญกับผู้อาวุโสของชุมชน พ่อแม่ และผู้มีพระคุณของชุมชน 2)วัฒนธรรม

ข้าวที่เข้ามาเกี่ยวโยงกับความเชื่อและการประกอบอาชีพของชาวกะเหรี่ยง เพราะชาวกะเหรี่ยงในยุคดั้งเดิมปลูกข้าวไร่ไว้เพื่อเป็นอาหาร ดังนั้นชาวกะเหรี่ยงจะระลึกถึงพระคุณของพระแม่โพสพ ที่ให้ผลผลิตไว้เลี้ยงชีพของชาวกะเหรี่ยงจึงเกิดเป็นประเพณีไหว้พระจันทร์และพิธีการทำขวัญข้าวขึ้นมาเป็นประจำทุกปี

2. กลุ่มคนไทยจากภาคต่างๆ ที่ย้ายเข้าอยู่ในพื้นที่หลังปี พ.ศ. 2510 พบว่า มีกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมในรอบปี ดังต่อไปนี้

วันขึ้นปีใหม่ มีการจัดงานขึ้นปีใหม่ภายในหมู่บ้าน ช่วงเช้ามีการตักบาตรทำบุญ และช่วงบ่ายมีการเลี้ยงฉลองเทศกาลปีใหม่รวมกันภายในหมู่บ้าน

วันสงกรานต์ กรรมการของหมู่บ้านจะจัดการตักบาตรทำบุญ และรดน้ำดำหัวให้กับผู้สูงอายุ และเล่นสาดน้ำสงกรานต์กันตามปกติ

วันเข้าพรรษา ชาวบ้านต่างมีส่วนร่วมในการตักบาตรทำบุญ แห่เทียนเข้าวัด

วันลอยกระทง ที่มีการประกวดนางนพมาศ การประกวดกระทง รวมทั้งมีการแสดงของแต่ละหมู่บ้าน

ดังนั้นจากข้อมูลพื้นฐานทั้งสภาพพื้นที่ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่สรุปได้ว่า เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจอยู่ 2 ลักษณะคือนักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดจากดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับระบบนิเวศทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีการดำเนินชีวิตของคนไทย 2 กลุ่มคือ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยและกะเหรี่ยงที่ดำเนินชีวิตรวมกันได้ในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างสงบสุข ภายใต้โครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานอาชีพและที่ทำกินตามให้แก่สมาชิกของชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ทุกคน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแต่ละวงจร

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมแต่ละขั้นของการวิจัย ดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชนและผู้ร่วมวิจัย 2) การดำเนินการในวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเริ่มจากการวางแผนกิจกรรม การค้นหาความรู้เพื่อจัดเตรียมอุปกรณ์การพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปฏิบัติตามแผน การสังเกต และการสะท้อนผล ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชน และผู้ร่วมวิจัย

การเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชน และผู้ร่วมวิจัย มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อค้นหาและเตรียมความพร้อมผู้นำชุมชน บุคลากรของภาครัฐบาลและเอกชนที่สนใจเข้าร่วมพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. เพื่อเตรียมความพร้อมเยาวชนที่สนใจทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง

ผลการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ร่วมวิจัยและเยาวชน สรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. การค้นหาและเตรียมความพร้อมบุคคลที่สนใจเข้าร่วมการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เริ่มจากผู้วิจัยเข้าชี้แจงรายละเอียดของการวิจัยพร้อมกับแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับ คณะกรรมการท่องเที่ยวของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ที่ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งบุคลากรของภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 14 คน เพื่อให้เข้าใจกระบวนการวิจัย และผลจากการวิจัยที่สามารถตอบสนองความต้องการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเหมาะสมกับสภาพพื้นที่มากที่สุด พร้อมกับเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิตศักดิ์ พุฒจร มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานการท่องเที่ยวของประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ที่สมาชิกในชุมชนพยายามพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมาอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้งานวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับความสนใจของชุมชนและมีผู้ร่วมวิจัยจำนวน 10 คน ซึ่งมาจาก ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการของหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 6 เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล และครูจากโรงเรียนอานันท์ คำกล่าวของผู้ร่วมวิจัยที่สะท้อนความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ *“ชุมชนของเรามีแหล่งท่องเที่ยวอยู่หลายแห่งที่กำลังเป็นที่สนใจ การจัดกิจกรรมครั้งนี้จึงจะนำประโยชน์มาสู่หมู่บ้านของเรา” “ผมพยายามจดจำการบรรยายในครั้งนี้เพราะอย่างน้อยผมเริ่มจะวางแผนตอนปลดเกษียณผมวางไว้ 3 งาน 1 ในงานนั้นคืองานการท่องเที่ยวเพราะผมมีความสามารถในการพูดอธิบาย “*คำกล่าวของผู้ร่วมวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบในการพัฒนาเยาวชน *“การพัฒนาเยาวชนเป็นการสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นและให้ตระหนักถึงคุณค่าของการท่องเที่ยว โดยรูปแบบที่คิดว่าคือ การให้ความรู้หรือทักษะการเป็นมัคคุเทศน้อย จัดให้มีกลุ่มและมีหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกับผู้ใหญ่ในเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยว ทั้งร่วมประชุมทำแผนที่รับฟังแง่มุมของเยาวชน เพื่อให้เกิดทุนทางสังคมที่เข้มแข็งที่มีความรู้ความเข้าใจถึงผลสำเร็จหรือการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกมิติ”* เมื่อสมาชิกในชุมชนเกิดความสนใจและเห็นประโยชน์ จึงเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่มีผู้ร่วมประชุม 4 คน เห็นประโยชน์จากการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้แต่ที่ไม่สะดวกเข้าร่วม มาจาก 2 สาเหตุ คือ 1)ประกอบธุรกิจที่ต้องค่อยให้บริการลูกค้าตลอดจึงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง แต่ยินดีให้ใช้สถานที่ในการจัดประชุมของผู้ร่วมวิจัย และ 2)ลักษณะของงานที่ทำไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชน

2. การเตรียมความพร้อมเยาวชนที่สนใจทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อค้นหาเยาวชนที่มีความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง

ช่วงที่ 1 เปิดรับสมัครเยาวชนเข้าชมรมท่องเที่ยวด้วยความสมัครใจ ซึ่งทางคณะครูให้การสนับสนุนการเตรียมความพร้อมด้วยการจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวขึ้น พร้อมเปิดรับสมัครเยาวชนเข้าชมรม เริ่มจาก คณะครูประชุมเยาวชนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 120 คน

เพื่อสอบถามความต้องการของเยาวชนในการเข้าร่วมชมรมต่างๆ ซึ่งมีชมรมให้เลือกหลายชมรม ได้แก่ ชมรมศิลปวัฒนธรรม ชมรมคณิตศาสตร์ ชมรมภาษาไทย ชมรมคาราโอเกะ และชมรมท่องเที่ยว โดยก่อนที่เยาวชนจะตัดสินใจเลือกชมรม ครูจะอธิบายรายละเอียดของชมรมแต่ละชมรม และได้ให้ผู้วิจัยเข้าไปอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย และวิธีการเรียนการสอนของชมรมการท่องเที่ยว เยาวชนจึงเลือกชมรมตามความถนัดของแต่ละคนแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มที่ 1 เยาวชนมีเป้าหมายในการศึกษาต่อระดับสูงขึ้นจึงขอเข้าชมรมคณิตศาสตร์ และภาษาไทย เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการสอบ กลุ่มที่ 2 เยาวชนชอบการรำละคร และการร้องเพลงจึงเลือกชมรมศิลปวัฒนธรรม และชมรมคาราโอเกะ กลุ่มที่ 3 เยาวชนเลือกเข้าชมรมการท่องเที่ยว จำนวน 44 คน ด้วยเหตุผลของเยาวชนว่าเลือกชมรมนี้เพราะเราชอบท่องเที่ยว หรือ เลือกเพราะอยากรู้ว่าแหล่งท่องเที่ยวไหนมีอะไรบ้าง

ช่วงที่ 2 จัดกิจกรรมของชมรมการท่องเที่ยวทุกวันพฤหัสบดีของทุกสัปดาห์ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนธันวาคม ของปี 2551 โดยเป้าหมายของการจัดกิจกรรมให้กับเยาวชนเพื่อให้เยาวชนเห็นภาพรวมของการทำงานการท่องเที่ยว ความแตกต่างของนักท่องเที่ยวกับการทำงานการท่องเที่ยว และทักษะพื้นฐานของการทำงานร่วมกัน ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีความเชื่อมโยงให้เยาวชนมีความเข้าใจในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ฝึกทักษะการกล้าพูด กล้าซักถาม เพื่อพัฒนาทักษะการพูดคุยกับบุคคลอื่น เริ่มจาก การแนะนำตนเอง เล่าเรื่องประทับใจที่สุดในชีวิตให้กับสมาชิกในกลุ่ม และฝึกการพูดคุยกับผู้นำชุมชนด้วยการซักถามประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน แหล่งท่องเที่ยว และประเภทของสัตว์ป่าชนิดต่างๆ ที่พบในชุมชน ผลพบว่า เยาวชนมีความรู้สึกตื่นเต้น บางคนกล้าพูดกล้าแสดงออก บางคนก็ยังไม่กล้าพูด ค่อยมองเพื่อนแล้วจึงทำตาม

กิจกรรมที่ 2 เขียนแผนที่จากบ้านถึงโรงเรียน โดยระบุสถานที่แหล่งท่องเที่ยว สถานที่สำคัญของชุมชนหน่วยงานราชการ เพื่อให้เยาวชนฝึกการสังเกตสภาพแวดล้อมรอบตนเอง ต่อจากนั้นให้เยาวชนเป็นนักค้นหาความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง ผลการดำเนินงานพบว่า เยาวชนมีความสนใจ และตั้งใจซักถามข้อมูลต่างๆ เช่น เยาวชนถามความเป็นมาของชื่อ ป่าละอู ผู้นำชุมชนจึงให้ข้อมูลว่า ละอู มาจากต้นไม้ที่เรียกว่า ต้นเลามีขึ้นอยู่มากในบริเวณริมลำธารของพื้นที่นี้ ต่อมาชาวบ้านจึงเรียกพื้นที่ว่า ป่าเลา และเสียงเรียกค่อยๆ เพี้ยนเป็นป่าละอู พร้อมกับเรียกมาจนถึงปัจจุบัน

กิจกรรมที่ 3 ทดลองจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว โดยให้เยาวชนแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างกันเอง โดยให้เยาวชนเลือกสถานที่ที่ต้องการไปและให้เยาวชนแบ่งหน้าที่กันทำงาน เพื่อได้เรียนรู้กระบวนการจัดการท่องเที่ยว การรักษากฎระเบียบของกลุ่ม การประสานความร่วมมือระหว่างกันในแต่ละฝ่ายงาน ผลจากกิจกรรมสรุปว่าเยาวชนเลือกไปทัศนศึกษาที่อุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ และถ้ำพระยานคร อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เยาวชนที่ได้รับผิดชอบในแต่ละฝ่ายงานมีความตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย ได้แก่ ฝ่ายเขียนและประเมินโครงการ ฝ่ายจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม ฝ่ายค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับ

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำเที่ยวบนรถ ฝ่ายเตรียมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์บนรถ ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ฝ่ายการเงิน และจัดบอร์ดเผยแพร่ความรู้ ถึงแม้ในบางฝ่ายยังทำงานได้ไม่สมบูรณ์มากนัก เช่น เสียงสะท้อนจากเยาวชนบอกว่า *"เพื่อนนำเกมส์บนรถไม่สนุกเลย และเพื่อนเขินเวลานำพูดหน้ารถ"* หรือ *"ขออ่านข้อมูลที่ต้องนำเที่ยวได้ไหม หนูจำได้ไม่หมด"* เป็นต้น แต่เยาวชนมองเห็นภาพรวมของการทำงานการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยผู้วิจัยและคณะครูสังเกตได้จากผลงานการจัดบอร์ด และการอธิบายขั้นตอนการจัดทัศนศึกษาให้กับชมรมอื่นได้ฟังอย่างครบทุกขั้นตอน

ช่วงที่ 3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เยาวชน ตรวจสอบความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หลังจากที่เยาวชนทำกิจกรรมของชมรมท่องเที่ยวได้เรียนรู้ เกิดความคุ้นเคย และทดลองทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้จำลองตนเองเป็นผู้นำเที่ยวและผู้จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว เมื่อเยาวชนมองเห็นภาพรวมของการทำงานการท่องเที่ยวในเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยจึงสำรวจความต้องการของเยาวชนอีกครั้ง เพื่อค้นหาเยาวชนที่มีความถนัดและสนใจการทำงานการท่องเที่ยว ดังคำพูดของผู้ร่วมวิจัยที่กล่าวไว้ตั้งแต่เริ่มเข้าร่วมการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่า *"ให้ความรู้กับเยาวชนเพื่อส่งเสริมจุดเด่นหรือความถนัดของเยาวชนให้ดียิ่งขึ้นด้วยกิจกรรมต่างๆ และเป็นการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรักธรรมชาติและเกิดความหวงแหนในธรรมชาติทำให้เกิดการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง"* พบว่า เยาวชนมีความสนใจในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 33 คน ในส่วนเยาวชน 11 คนที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมให้เหตุผลว่า *"เขาชอบท่องเที่ยวตามที่ต่างๆ แต่ยังไม่สนใจทำงานการท่องเที่ยว"* หรือ *"หากต้องทำงานการท่องเที่ยวจริงๆ จะไม่สามารถมารวมได้เพราะบ้านอยู่ไกลต้องไม่มีรถไปรับต้องเดินเท้ามาเอง"* หรือ *"หากต้องทำงานท่องเที่ยวในวันเสาร์หรืออาทิตย์ไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้เพราะช่วยพ่อแม่ทำงานที่ไร่ และช่วยเลี้ยงน้อง"* ดังนั้น การเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชนได้คุ้นเคย ทดลองทำจนเข้าใจภาพรวมของการทำงานการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้เยาวชนได้สำรวจศักยภาพและความพร้อมของตนเองเกี่ยวกับลักษณะงานที่ต้องลงมือทำว่าสอดคล้องกับความสนใจของเยาวชน

2. การดำเนินการในวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กระบวนการในวงจรวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เริ่มต้นจาก ผู้ร่วมวิจัยวางแผนกิจกรรม การปฏิบัติตามแผน การสังเกต และการสะท้อนผล ซึ่งจะดำเนินการวิจัย 2 วงจร ดังนี้

การวิจัยวงจรที่ 1

การวิจัยวงจรที่ 1 ประกอบด้วย 2.1 การวางแผนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผ่านกระบวนการศึกษาชุมชนต้นแบบ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค AIC วางแผนการประเมินผลเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตลอดขั้นตอนการวางแผนมีเยาวชนเป็นผู้สังเกตการณ์ร่วมด้วยทุกขั้นตอน 2.2 การปฏิบัติและสังเกตการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ 2.3 การสะท้อนผลการพัฒนาเยาวชนให้การทำงานการ

ท่องเที่ยวของเยาวชน การวิจัยวงจรที่ 2 ประกอบด้วย 2.4 การวางแผนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2.5 การปฏิบัติและสังเกตการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ 2.6 การสะท้อนผลการพัฒนาเยาวชนให้การทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขั้นการวางแผนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขั้นการวางแผนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ดำเนินการขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การวางแผนรูปแบบการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชน ได้แก่ 1.1 ค้นหาความรู้จากชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ 1.2 การวางแผนกิจกรรมการพัฒนาเจตคติให้กับเยาวชน

2. การวางแผนการประเมินผลการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน

3. การวางแผนการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

4. การค้นหาความรู้ภายในชุมชน และ เตรียมกระบวนการพัฒนาเยาวชนทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อสรุปที่ได้จากการวางแผนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. การวางแผนรูปแบบการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เยาวชนของผู้ร่วมวิจัย สรุปผลได้ดังนี้

1.1 การค้นหาความรู้จากชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ

ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันทำความเข้าใจวิธีการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนที่ประสบความสำเร็จและมีระบบนิเวศทางธรรมชาติที่ใกล้เคียงกัน โดยเริ่มต้นที่ผู้วิจัยนำเสนอชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากนั้นให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม และ ให้ทุกกลุ่มชมวีดีโอและอ่านเอกสารของชุมชนต้นแบบ พร้อมกับวิเคราะห์ว่า 1) ชุมชนต้นแบบมีรูปแบบ หรือวิธีการที่จัดการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จได้อย่างไร 2)ชุมชนต้นแบบมีกระบวนการหรือรูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวได้อย่างไร 3)ความคาดหวังในการจัดการท่องเที่ยวของห้วยสัตว์ใหญ่ให้ประสบความสำเร็จ ผู้ร่วมวิจัยสรุปผลการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

ตาราง 6 สรุปผลการวิเคราะห์ชุมชนต้นแบบ

	แม่กลางหลวง	แม่กำปอง	พุเข็ม	สามชุก
รูปแบบการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1. การวางแผนการทำงาน โดยการสร้างความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยว 2. กำหนดคณะกรรมการ 3. กำหนดวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว 4. มีการประเมินและติดตามผลทุกสิ้นปี	1. การวางแผนการทำงาน โดยเตรียมพัฒนาคน 1.1 จัดทำการตลาด เพื่อดึงนักท่องเที่ยว 1.2 สร้างการมีส่วนร่วมตามรูปแบบที่ชุมชนกำหนดและจัดหางบประมาณ 2. กำหนดคณะกรรมการ 3. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน 4. มีการประเมินและติดตามผลจะมีการตรวจสอบภายใน	1. การวางแผนการทำงาน เริ่มจากการไปศึกษาดูงานพื้นที่ต่างๆ 1.1 สร้างความร่วมมือขึ้นภายในพุเข็ม 1.2 กำหนดกฎระเบียบหลักการเข้าพักโฮมสเตย์ การจองที่พัก เส้นทางการนำเที่ยวและวิธีการนำเที่ยว 2. กำหนดโครงสร้างของคนในการทำงาน 3. ให้ความรู้ 4. ประเมินและติดตามผลจากหน่วยงานภายในและภายนอก	1. รวมคนทั้งหมดทำประชุมเพื่อกำหนดทิศทางของสามชุก 2. ตั้งคณะกรรมการ 3. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว
รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำเที่ยว	1. ผู้ที่สนใจทำงานการท่องเที่ยว พยายามดึงคนที่มีความรู้ในเป็นอย่างดี มาช่วยกันนำเที่ยว 2. รับการอบรม เพื่อพัฒนาหลักการพูด และความเข้าใจพื้นฐานของการเป็นมัคคุเทศก์ เช่น หลักการพูด	1. จัดอบรมให้กับเยาวชนที่สนใจ ทั้งภายในและภายนอกสถานที่ 2. การนำเที่ยว การฟ้อน ผู้ใหญ่ทำให้ดู และสอนให้รู้จักชื่อของต้นไม้ และเส้นทางเดินป่า	1. การคัดเลือก หรือพิจารณาเยาวชนที่มีความสนใจ 2. เริ่มจากสอนเรื่องให้สร้างมนุษยสัมพันธ์ การปฏิบัติกับนักท่องเที่ยว ติดตามผู้นำชุมชน 3. ตั้งใจ มุ่งมั่นฝึกฝนตนเองทั้งในด้านการพูด ความใส่ใจในการให้บริการกับ	1. ฝึกเยาวชนอย่างไม่เป็นทางการ 2. ฝึกเยาวชนให้เป็นผู้นำเยาวชนก่อนเข้ามาพัฒนาเป็นผู้นำเที่ยว 3. อบรมการสร้างจิตสำนึกให้รักบ้านเกิด กิจกรรม Walk

ตาราง 6 (ต่อ)

	แม่กลางหลวง	แม่กำปอง	พุเข็ม	สามชุก
	วิธีการปฏิบัติตนกับนักท่องเที่ยว โดยหลักการพูดต้องพูดจากความจริง เล่าจากประสบการณ์ที่เราทำอยู่ 3. มีการปลูกฝังเยาวชนเริ่มจากโรงเรียนสร้างให้เยาวชนรักษาสิ่งแวดล้อม ศึกษาธรรมชาติน้ำตก สังเกตต้นไม้ ดูนก โดยให้ผู้รู้ในชุมชนเล่าเรื่องราวต่างๆ เยาวชนเดินตามผู้ใหญ่จนรู้จักต้นไม้ แล้วก็เริ่มให้เขาพูด		นักท่องเที่ยว และมีความรักในทรัพยากรธรรมชาติ	Rally เพื่อศึกษาเส้นทางการเดินตลาด สำรวจความถนัดของตนเอง พาไปศึกษาชุมชนอื่น สอนการใช้ภาษาและบุคลิกภาพ 4. นำความรู้ที่ได้รับไปนำเที่ยวได้ และยังถ่ายทอดความรู้เรื่องต่างๆ ไปให้รุ่นน้องได้

รูปแบบการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทั้ง 4 ชุมชนต้นแบบ ผู้ร่วมวิจัยสรุปผลว่าทั้ง 4 ชุมชนส่วนใหญ่มีขั้นตอนการทำงานสอดคล้องกัน คือ การทำงานในรูปของคณะกรรมการที่ต้องมีการวางแผน การกำหนดวัตถุประสงค์ของงานที่ทำให้ชัดเจน และต้องมีการสรุปผลการประเมินพร้อมติดตามผลการทำงานในทุกครั้ง ส่วนรูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำเที่ยว เริ่มจากการคัดเลือกเยาวชนที่สนใจ แล้วให้ความรู้แก่เยาวชนในรูปแบบต่างๆ เช่น การฝึกอบรม การติดตามและสังเกตการผู้นำเที่ยวจากผู้อื่น และจัดกิจกรรมศึกษาเส้นทางธรรมชาติภายในชุมชน เป็นต้น

กลุ่มผู้ร่วมวิจัยจึงสรุปความคาดหวังต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ ไว้ 2 ประการ คือ 1)การพัฒนาการทำงานของคณะกรรมการการท่องเที่ยวของชุมชนให้ทำงานได้อย่างเป็นระบบ เริ่มจากแต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนาการท่องเที่ยว วางแผนการทำงาน ปฏิบัติงาน ติดตามและประเมินผลการทำงาน ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ 2)การพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยคัดเลือกเยาวชนที่

สนใจ จัดอบรมให้กับเยาวชน ซึ่งผู้ร่วมวิจัยลงความเห็นตรงกันว่าการที่มาร่วมงานวิจัยครั้งนี้เพื่อพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนไปพร้อม ๆ กับพัฒนาการทำงานของคณะกรรมการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่

1.2 การวางแผนการกิจกรรมการพัฒนาเจตคติให้กับเยาวชน

ผู้วิจัยและกลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกันวางแผนกิจกรรมการพัฒนาเจตคติให้กับเยาวชน โดยใช้เทคนิค AIC เป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ร่วมวิจัย ซึ่งมีเยาวชนกลุ่มตัวอย่างสนับสนุนช่วยเหลือตลอดการดำเนินกิจกรรม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

<u>ขั้นตอน A (Appreciation) การวิเคราะห์สภาพการณ์ในอดีตจนถึงปัจจุบันและกำหนดอนาคต</u>

ขั้นตอน A การวิเคราะห์สภาพการณ์ในอดีตจนถึงปัจจุบันและกำหนดอนาคต ขั้นตอนนี้ใช้เวลาดำเนินกิจกรรม 4 ชั่วโมง เพื่อสร้างการยอมรับ สร้างความเข้าใจด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมวิจัยแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ รับฟังข้อสรุปร่วมกันอย่างสร้างสรรค์และเท่าเทียมกัน ซึ่งทำให้ผู้ร่วมวิจัยเกิดพลังในตนเอง เป็นผลให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับการทำงานการท่องเที่ยวของคนในชุมชนและทบทวนแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ โดยขั้นตอน A แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนย่อย คือ ขั้นตอน A1 และ A2 ดังนี้

ขั้นตอน A1 การวิเคราะห์สภาพการณ์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการวิเคราะห์สภาพแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมดังนี้ 1)แบ่งสมาชิกออกเป็น 3 กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มระดมสมองความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่ม ผ่านการเขียนแผนที่สมอง (Mind Map) หรือวาดภาพสถานที่ท่องเที่ยว และการจัดการท่องเที่ยวของแต่ละหมู่บ้านในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ 2)เล่าเรื่องจากภาพให้กลุ่มอื่นฟัง 3)สรุปลักษณะของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตของชุมชนที่สามารถพัฒนาที่จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบัน ผลพบว่า แต่ละแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านที่มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ หมู่ที่ 1 การท่องเที่ยวศูนย์ทอผ้า และศูนย์เฝ้าระวังช้างป่า หมู่ที่ 2 เรียนรู้การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงและน้ำตกป่าละอู หมู่ที่ 3 ศึกษาน้ำตกป่าละอูน้อย วัฒนธรรม ประเพณี การทอผ้ากี่เอว การแสดงของชาวกะเหรี่ยง หมู่ 6 การประกอบอาชีพโคนม หมู่ที่ 7 แหล่งน้ำตกธรรมชาติ การเดินป่า และเยี่ยมชมปู 7 สี หมู่ที่ 8 ศึกษาระบบการเกษตรแบบผสมผสาน หมู่ที่ 9 การแกะสลักรากไม้ และ หมู่ที่ 11 บึงมรกต ซึ่งปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวของหมู่ที่ 2 ในส่วนของน้ำตกป่าละอูมีการจัดการท่องเที่ยวเป็นระบบ และนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้ความสนใจเข้าไปท่องเที่ยวต่อเนื่อง แต่ในส่วนของหมู่บ้านอื่นๆ เริ่มมีการจัดการการท่องเที่ยวมากขึ้นมาตลอด 1 ที่ผ่านมา 4)จากการนำเสนอของแต่ละกลุ่มส่งผลให้ ผู้ร่วมวิจัยเกิดความเข้าใจภาพรวมของการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ และยอมรับความคิดที่จะวางแผนการพัฒนาในลำดับต่อไป

ขั้นตอน A2 การกำหนดอนาคตหรือภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนา ที่ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันระดมสมองในการวางแผนอนาคตร่วมกัน ซึ่งมีขั้นตอนการกำหนดกิจกรรมดังนี้ 1)ผู้วิจัยจัดกระบวนกลุ่มให้ผู้ร่วมวิจัยโดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาชุมชนในอนาคต พร้อมกับกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาร่วมกันผ่านการระดมสมอง และสรุปผลเป็นการเขียนแผนที่สมอง (Mind Map) หรือวาดภาพแนวทางการพัฒนาพื้นที่ของชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมได้ โดยสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ 2) ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันแสดงความคิดเห็น และเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวตามความสนใจของชุมชนเพื่อการดำเนินการที่อย่างเป็นรูปธรรม 3) ผู้ร่วมวิจัยจึงคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่พร้อมจะเปิดรับนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยว มีผู้นำชุมชนหรือสมาชิกของชุมชนดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเบื้องต้นอยู่ก่อนแล้วเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนนั้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเป็นฐานความรู้ในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและมีการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ จากพี่เลี้ยงหรือปรัชญาของชุมชนที่ค่อยสนับสนุนอยู่ ซึ่งส่งผลให้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมจะมองเห็นภาพรวมและภาพย่อยของการทำงานที่ชัดเจนจนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ และ 4) ผู้ร่วมวิจัยคัดเลือกพื้นที่ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาที่จะพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยว ได้แก่ พื้นที่ของหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 6 ซึ่งผู้ร่วมวิจัยแต่ละหมู่บ้านเห็นความสำคัญของการนำเยาวชนเข้ามาร่วมทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยจะทำให้เยาวชนรักถิ่นฐานที่ตนอาศัยอยู่ ดังคำกล่าวของผู้ร่วมวิจัยของหมู่ที่ 2 ว่า *“จุดเด่นของพื้นที่มีมากศักยภาพเยอะ ตอนนี้เรากำลังเลือกที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อที่เราจะนำเยาวชนให้รักพื้นถิ่น ให้เล่าและอธิบายเรื่องของธรรมชาติให้ได้มีอะไรบ้างให้กับผู้อื่นได้ พื้นที่ที่จะทำจริงๆ เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีกิจกรรมของแต่ละหมู่ หมู่ที่ 2 นำแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นน้ำตกป่าละอู มารวมกับระบบนิเวศการใช้ชีวิตปกติของคนในชุมชน”* ผู้ร่วมวิจัยของหมู่ที่ 3 กล่าวเสริมต่อว่า *“หมู่ที่ 3 ทอผ้าก็ทำอยู่แล้ววัฒนธรรมทำอยู่แล้ว เพิ่มให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการแสดงวัฒนธรรมของชุมชน”* และผู้ร่วมวิจัยของหมู่ที่ 6 กล่าวว่า *“หมู่ที่ 6 ก็มีความพร้อมอยู่แล้วการท่องเที่ยว ตอนนี้เริ่มทำอยู่เกี่ยวกับเรื่องของโคนม”*

ตาราง 7 สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการในขั้นตอน A (Appreciation) การวิเคราะห์สภาพการณ์ในอดีตจนถึงปัจจุบันและกำหนดอนาคต

ประเด็น	การวิเคราะห์สภาพการณ์อดีตและปัจจุบัน	การกำหนดอนาคต
สภาพพื้นที่	ในอดีตสภาพพื้นที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่เป็นหมู่บ้านในฝืนป่าตะวันตกของประเทศไทยที่มีธรรมชาติและทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่านานาชนิด เช่น เสือ หมี ช้าง และนก เป็นต้น มีชุมชนคนไทยและคนกะเหรี่ยง-กะหร่าง อาศัยอยู่รวมกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานอาชีพและที่ทำกินตามโครงการในพระราชดำริ โครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ขึ้น	ความเจริญเข้ามาในพื้นที่อย่างรวดเร็วจากทั้งสมาชิกของชุมชนและจากคนภายนอก ผู้ร่วมวิจัยจึงให้ความสำคัญกับการรักษาพื้นป่า รักษาระบบนิเวศของชุมชนไว้เพราะระบบนิเวศของธรรมชาติเกี่ยวโยงกับการดำรงชีวิตของคนในชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ วิธีการหนึ่งที่จะร่วมพัฒนาได้คือสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ให้เป็นฐานในการรักษาทรัพยากรของพื้นที่แห่งนี้ โดยใช้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของทรัพยากรในพื้นที่ และไม่ขายที่ดินให้ผู้อื่น
แหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรม	ในอดีต คนจะเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้ด้วยชื่อเสียงของน้ำตกป่าละอู ซึ่งเป็นจุดเด่นที่สุดของพื้นที่แห่งนี้ ในปัจจุบันสมาชิกในชุมชนเริ่มขยายแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นให้มีประจำไว้แต่ละหมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 การทอผ้า และศูนย์เฝ้าระวังช้างป่า หมู่ที่ 2 เศรษฐกิจพอเพียง หมู่ที่ 3 การทอผ้ากี่เอว การแสดงและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง หมู่ 6 ฟาร์มโคนม หมู่ที่ 7 เยี่ยมชมปู 7 สี และการเดินป่า หมู่ที่ 8 ระบบการเกษตร หมู่ที่ 9 การแกะสลักรากไม้ และหมู่ที่ 11 บึงมรกต	ด้วยปัจจุบันในแต่ละหมู่บ้านพยายามสร้างแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งองค์ประกอบของการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จได้ มาจากหลายปัจจัย ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว โดยปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวได้ต้องอาศัยผู้นำชุมชนที่มุ่งมั่นทำงานจริง และสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ควบคู่ไปด้วยจึงจะทำให้เกิดการพัฒนาระยะยาวผู้ร่วมวิจัยจึงกำหนดพื้นที่ที่มีความพร้อมในขนาดนี้ที่ร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวและร่วมกันฝึกเยาวชนในพื้นที่ในอนาคตต่อไปคือพื้นที่ของหมู่ 1 การทอผ้า และศูนย์เฝ้าระวังช้างป่า หมู่ 2 เศรษฐกิจพอเพียง หมู่ 3 การทอผ้ากี่เอวการแสดงและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง หมู่ที่ 6 ฟาร์มโคนม

ขั้นตอน I (Influence) การสร้างแนวทางการพัฒนา

ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยช่วยกันกำหนดแนวทาง วิธีการ และกิจกรรมที่จะพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวได้ พร้อมกับผู้วิจัยร่วมกันจัดลำดับความสำคัญก่อน-หลังของกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาเยาวชน ขั้นตอนนี้แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

ขั้นตอน I1 คือ การคิดกิจกรรมหรือแผนงานที่ทำให้เกิดการพัฒนาเยาวชนให้ทำงาน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมที่จะพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวได้ พบว่าทั้ง 4 หมู่บ้าน ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มีกิจกรรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวแตกต่างกันขึ้นอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติที่มีในหมู่บ้าน วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน ด้วยความแตกต่างและหลากหลายของการดำรงชีวิต ผู้ร่วมวิจัยจึงคำนึงถึงเนื้อหาและวิธีการให้ความรู้ ความรู้สึกที่ดีในการทำงานกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเกิดความรักถิ่นฐานที่ตนอาศัยอยู่ตามทิศทางในอนาคตที่เข้าต้องการพัฒนาเยาวชน ประกอบด้วย 1) สร้างให้เยาวชนเกิดเจตคติที่ดีต่อกับการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นเยาวชนจึงได้รับการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จาก 8 กิจกรรม คือ กิจกรรมการทอผ้าเพื่อสุขภาพ กิจกรรมการเฝ้าระวังช้างป่าและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กิจกรรมการเรียนรู้หมูหลุมและบ้านดิน กิจกรรมการศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าละอูน้อย กิจกรรมการแสดง การขับร้องเพลงของกะเหรี่ยง กิจกรรมการทอผ้ากี่เอวของกะเหรี่ยง กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรฟาร์มโคนม กิจกรรมมารยาท จรรยาบรรณของผู้นำเที่ยวการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว 2) พัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยการฝึกให้เยาวชนจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว และนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

ขั้นตอน I2 คือ จัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมให้ความรู้กับเยาวชนพบว่าผู้ร่วมวิจัยเห็นว่ากิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยว และกิจกรรมการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต่อการพัฒนาเยาวชน ผู้ร่วมวิจัยจึงจัดลำดับการดำเนินกิจกรรมก่อนหลังตามพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้านและความพร้อมของบุคลากรที่มาให้ความรู้กับเยาวชน

ขั้นตอนที่ C การวางแนวทางปฏิบัติ (Control)

ขั้นตอนการวางแนวทางปฏิบัติ ผู้ร่วมวิจัยกำหนดผู้รับผิดชอบและรายละเอียดของการดำเนินกิจกรรม ซึ่งขั้นตอนนี้แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนย่อย คือ ขั้นตอน C1 คือ ผู้ร่วมวิจัยเสนอผู้รับผิดชอบของแต่ละกิจกรรมที่คิดว่าดีที่สุดและพร้อมจะนำมาปฏิบัติได้ ขั้นตอน C2 คือ ผู้ร่วมวิจัยกำหนดแผนงานอย่างละเอียดประกอบด้วย ชื่อแผนงานหรือกิจกรรม ผลที่คาดว่าจะได้รับ วิธีดำเนินการ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่ดำเนินการ ผู้รับผิดชอบ และการประเมินผล ซึ่งกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรมที่ผู้ร่วมวิจัยกำหนดขึ้นมาจากการดำรงชีวิตของคนในชุมชน วัฒนธรรมประเพณี

และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแต่ละหมู่บ้านในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มาเป็นพื้นฐานของการจัดกิจกรรมให้เยาวชนได้ตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรภายในชุมชนตนเอง จนสามารถถ่ายทอดความรู้ความรู้สึกที่ดีไปยังนักท่องเที่ยวได้

เงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ คือ ผู้ร่วมวิจัยกำหนดให้เยาวชนทั้ง 33 คน เข้าไปเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ทั้ง 8 กิจกรรม โดยกิจกรรมนั้นให้เยาวชนได้เรียนรู้จักแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายของชาติพันธุ์ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของสมาชิกในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่จนเห็นคุณค่าและพร้อมที่จะบอกเล่าให้ผู้ที่มาท่องเที่ยวตระหนักถึงการดูแลรักษาไว้ให้คงอยู่ต่อไป ดังนั้นหากนักท่องเที่ยวมีข้อสงสัย หรือประสงค์ที่ท่องเที่ยวตามแหล่งต่างๆ เยาวชนจะสามารถจัดโปรแกรมให้เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม โดยมีรายละเอียดแต่ละกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมการทอผ้าเพื่อสุขภาพ

ความเป็นมาของกิจกรรมการทอผ้า คือ ให้เยาวชนได้เรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่เกิดขึ้นระหว่างช้างและคนในชุมชน สาเหตุเกิดจากพื้นที่ของหมู่ 1 ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร เช่น ปลูกสับปะรด กล้วย มะม่วง เป็นต้น ซึ่งในบริเวณนี้มีช้างป่าอาศัยจำนวนมาก ช้างจึงลงมากินผลิตผลของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถปลูกผลไม้ใดๆ ได้ ประกอบกับคนในชุมชนไม่สามารถทำร้ายช้างได้ วิธีการแก้ไขปัญหาวิธีการหนึ่ง คือ ชาวบ้านเริ่มหารายได้เสริมจากสภาพธรรมชาติและความสามารถของคนในท้องถิ่นโดยจัดตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้น ในช่วงแรกมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าไหม ช่วงเวลาต่อมาจึงพัฒนาผลิตภัณฑ์มากขึ้น เพื่อให้ผ้าทอมีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ทอผ้าขาวม้า ทอผ้าพันคอ ทอผ้าตัดเสื้อ เป็นต้น ปัจจุบันผ้าทอของหมู่บ้านกลายเป็นสินค้าประจำหมู่บ้านและมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมอยู่เป็นประจำ เยาวชนจึงควรศึกษาประวัติความเป็นมาของการทอผ้า การปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม การกรอด้าย การเดินด้าย และฝึกการทอผ้า เพื่อบอกเล่าให้ผู้อื่นฟังอย่างแท้จริง

ผู้ร่วมวิจัยกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของกิจกรรมไว้ 3 ประการ คือ 1) เพื่อให้เยาวชนเห็นประโยชน์ และเห็นคุณค่าของการรวมกลุ่มทอผ้า ขั้นตอนการทอผ้า การอยู่ร่วมกันระหว่างช้างป่าอย่างรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติให้คงอยู่ 2)เพื่อให้เยาวชนรู้สึกพึงพอใจต่อการทอผ้าและการรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ 3)เพื่อให้เยาวชนพร้อมที่จะแนะนำนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรักษาระบบนิเวศและการประกอบอาชีพการทอผ้า ซึ่งมีวิธีดำเนินกิจกรรมกำหนดเป็น 4 ขั้นตอนคือ 1) ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มทอผ้าประชุมจัดเตรียมขั้นตอนการอบรม เนื้อหาการอบรมการประเมินผลการอบรม สถานที่และอาหารกลางวันให้เยาวชนที่เข้ารับการอบรม 2) จัดทำสื่อ เอกสารประกอบการอบรมกับเยาวชน 3)จัดการอบรมในวันที่ 27 พฤษภาคม 2552 เริ่มตั้งแต่ เวลา 9.00 – 15.00 น. ณ

กลุ่มทอผ้า หมู่ 1 บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา วิทยากรคือ คุณละม่อม ขวัญเรือน และสมาชิกของกลุ่มทอผ้า จำนวน 10 คน ใช้อุปกรณ์การเรียนการสอน รูปภาพขั้นตอนการทอผ้า ด้าย อุปกรณ์การทอผ้า ซึ่งมีรายละเอียดการอบรมดังนี้ 9.00 น. - 12.00 น. เริ่มจากนำเยาวชนมาถึงกลุ่มทอผ้า ผู้นำกลุ่มกล่าวต้อนรับเยาวชนบริเวณด้านหน้าอาคาร แบ่งกลุ่มเยาวชนเป็น 2 กลุ่ม เพื่อเข้าไปเรียนรู้ตามแต่ละฐานกิจกรรม ซึ่งอยู่ในฐานกิจกรรมฐานละ1.30 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งสิ้น 3 ชั่วโมง คือ ฐานกิจกรรมที่ 1 นำชมสถานที่โดยรอบโรงผ้า และตามรอยเท้าช้าง ภายในหมู่บ้าน บอกเล่าประวัติความเป็นมาของการทอผ้า เยี่ยมชมบ้านที่ยังคงมีการปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม และ ฐานกิจกรรมที่ 2 การกรอด้าย การเดินด้าย 13.00 น. – 15.00 น. ให้เยาวชนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม เรียนรู้การทอผ้า และลงมือฝึกปฏิบัติการทอผ้า 4)เมื่อเสร็จสิ้นการอบรมให้เยาวชนแบ่งกลุ่ม 2 กลุ่ม ระดมสมองความรู้ที่ได้รับมีเรื่องใด และข้อดี ข้อเสียของการประกอบอาชีพทอผ้า

2. กิจกรรมการเฝ้าระวังช้างป่าและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ความเป็นมาที่สำคัญ คือ ช้างป่าที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคตะวันตก ปัจจุบันมีจำนวนเหลือไม่มาก สืบเนื่องมาจากการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ พื้นที่ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ เป็นพื้นที่ที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ยังมีช้างป่าจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ โดยสมาชิกในชุมชนร่วมมือกันดูแล และอนุรักษ์ช้างป่าฝูงนี้ไว้ตามสภาพธรรมชาติที่สมาชิกในชุมชนดำรงอยู่ เยาวชนจึงควรร่วมมือกันอนุรักษ์ช้างโดยการศึกษาลักษณะของช้างป่า การดำรงชีวิตของช้างป่า รวมไปถึงวิธีการเฝ้าดูช้างป่าอย่างปลอดภัยเพื่อนำความรู้ไปเผยแพร่ให้แก่นักท่องเที่ยว

ผู้ร่วมวิจัยกำหนด วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของกิจกรรม 3 ประการ 1)เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าการรักษาพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน 2)เพื่อให้เยาวชนรู้สึกพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมปกป้องช้างป่า 3)เพื่อให้เยาวชนพร้อมที่จะอธิบายและเชิญชวนนักท่องเที่ยวร่วมกันรักษาชีวิตช้างป่า ซึ่งมีขั้นตอนของกิจกรรมเป็น 4 ขั้นตอนคือ 1)ผู้นำทอผ้า ประสานงานวิทยากร จากศูนย์อนุรักษ์ช้างป่า และสมาชิกชุมชนที่เฝ้าระวังช้างป่าให้มาเป็นวิทยากรเพื่อให้ความรู้เรื่องธรรมชาติของช้างป่า ข้อควรปฏิบัติเวลาเที่ยวดูช้างป่า และเตรียมเส้นทางธรรมชาติที่ชุมชนใช้เป็นที่เฝ้าระวังช้างป่า 2)จัดเตรียมขั้นตอนการอบรม เนื้อหาการอบรม และการประเมินผลการอบรม 3)จัดการอบรมในวันที่ 28 พฤษภาคม 2552 เริ่มตั้งแต่ เวลา 13.00 – 15.30 น. ณ. ศูนย์อนุรักษ์ช้าง เส้นทางและจุดระวังช้างป่า วิทยากร คือ คุณชาญชัย แสงจันทร์ และคุณนิทัศน์ ขวัญเรือง โดยเริ่มจากเดินทางไปที่ศูนย์อนุรักษ์ช้าง ฟังการอธิบายประวัติความเป็นมาของพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ธรรมชาติของช้างป่า ข้อควรปฏิบัติเวลาเที่ยวดูช้างป่า ใช้เวลา 1 ชั่วโมง และสัมผัสเส้นทางธรรมชาติ สัมผัสต้นไม้และจุดเฝ้าระวังช้างป่าของสมาชิกในชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง 4) เมื่อเสร็จสิ้นการอบรมให้เยาวชนระดมสมองในประเด็นว่า “ทำอย่างไรจึงทำให้ชุมชนและช้างป่าอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข”

3. กิจกรรมเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ความเป็นมาที่สำคัญคือ การดำรงชีวิตตามแบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิถีชีวิตหนึ่งที่สมาชิกในชุมชนห้วยใหญ่ยึดถือและปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งดูงานของผู้สนใจมาโดยตลอด เช่น มาศึกษาวิธีการสร้างบ้านดิน ขั้นตอนการเลี้ยงหมูหลุม ดังนั้นเยาวชนจึงต้องมีความรู้เพื่ออธิบายข้อมูลที่ถูกต้องกับนักท่องเที่ยวได้ต่อไป

ผู้ร่วมวิจัยกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของกิจกรรมไว้ 2 ประการ 1)เพื่อให้เยาวชนเห็นประโยชน์ของการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง 2)เพื่อให้เยาวชนรู้สึกพึงพอใจและพร้อมอธิบายวิธีการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกำหนดขั้นตอนของกิจกรรมเป็น 4 ขั้นตอนคือ 1)ผู้นำชุมชนหมู่ 2 ประสานงานวิทยากรของบ้านดินและบ้านที่เลี้ยงหมูหลุม ให้มาเป็นวิทยากรจัดการเรียนรู้ให้เยาวชน ในเรื่องการเลี้ยงหมูหลุม และบ้านดิน 2)จัดเตรียมขั้นตอนการอบรม เนื้อหาการอบรม และการประเมินผลการอบรม 3)จัดการอบรมในวันที่ 29 พฤษภาคม 2552 เริ่มตั้งแต่ เวลา 13.00 – 15.30 น. ณ บ้านพี่หลวงและบ้านที่เลี้ยงหมูหลุม วิทยากร คือ คุณสมประสงค์ นาคดี คุณชอบ ทองเทียม และคุณปัญญา บุศลาคัม โดยเริ่มจาก13.00 น.เดินทางไปถึงหมู่ 2 เข้าห้องแลกเปลี่ยนความรู้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ฐานที่ 1 ไปบ้านดิน และโรงสีข้าว ฐานที่ 2 หมูหลุมกลับมาที่หอประชุมสรุป แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรื่อง การรักษาระบบนิเวศกับการดำรงชีวิต 4)เมื่อเสร็จสิ้นการอบรมให้เยาวชนแบ่งกลุ่ม 4 กลุ่ม เพื่อระดมสมองว่า “ทำอย่างไรเยาวชนจะดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง”

กิจกรรมที่ 4 การศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าละอูน้อย กิจกรรมที่ 5 การแสดงวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง และ กิจกรรมที่ 6 การทอผ้ากี่เอวของกะเหรี่ยง เป็นกิจกรรมต้องการให้เยาวชนเรียนรู้ลักษณะของกิจกรรมที่แสดงถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของชาวกะเหรี่ยง

ความเป็นมาที่สำคัญ คือ พื้นที่ของป่าละอู มีชุมชนชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่อย่างยาวนาน ซึ่งมีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมที่มีเอกลักษณะเฉพาะตน สภาพความเป็นอยู่และวีถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิตมาโดยตลอด ทำให้ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อในการดูแลรักษาต้นน้ำ ป่าไม้ และสัตว์ป่า มาอย่างต่อเนื่องดังนั้นเยาวชนควรรู้เรียนรู้อย่างเข้าใจและพร้อมถ่ายทอดความรู้ให้นักท่องเที่ยวได้ต่อไป

ผู้ร่วมวิจัยกำหนดกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของกิจกรรมไว้ 2 ประการ 1) เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของการรักษาวัฒนธรรม การแสดง การทอผ้ากี่เอวของชาวกะเหรี่ยง 2) เพื่อให้เยาวชนรู้สึกพึงพอใจและพร้อมที่จะอธิบายประวัติความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยง การร้อง การแสดงและการทอผ้ากี่เอวให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งมีขั้นตอนของกิจกรรมเป็น 3 ขั้นตอนคือ 1)ผู้นำทางวัฒนธรรมของกะเหรี่ยง ในหมู่ 3 เพื่อจัดเตรียมชุดการแสดง และเตรียมเอกสารบอกเล่าประวัติความ

เป็นมาของป่าละอู 2)จัดเตรียมขั้นตอนการอบรม เนื้อหาการอบรม และการประเมินผลการอบรม 3) จัดการอบรมในวันที่ 22 พฤษภาคม 2552 เริ่มตั้งแต่ เวลา 9.00 – 15.30 น. วิทยากรคือ คุณศักดิ์ดา ปัญญาหาญ อธิบายเรื่อง วัฒนธรรม การแสดง วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงและพาไปศึกษาต้นไม้และพืชพรรณธรรมชาติของป่าละอูน้อย คุณวิสุทธิ์ พาไปศึกษาต้นไม้และพืชพรรณธรรมชาติของป่าละอู พิ้งซา และป้านอม อธิบายการทอผ้ากี่เอว สถานที่พัฒนาเยาวชน คือ ศูนย์วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงในหมู่ 3 และเส้นทางของน้ำตกป่าละอูน้อย ดังมีรายละเอียดของกิจกรรม ดังนี้ 9.00 – 12.00 พบกันที่หอประชุม แบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่ม พร้อมแจ้งข้อควรปฏิบัติ และเดินทางเข้าไปน้ำตกป่าละอูน้อย เพื่อศึกษาการดำรงชีวิตของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง ที่อยู่ในป่า และรับประทานอาหารกลางวันริมน้ำ ด้วยข้าวเหนียวที่ปลูกแบบข้าวไร่ ที่บ้านดอกขนุน 13.00 - 15.00 แบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่ม เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมใน 2 ฐานกิจกรรม คือ ฐานกิจกรรมที่ 1 สาธิตการรำและการร้อง พร้อมเชิญชวนให้ทำตาม ฐานกิจกรรมที่ 2 สาธิตขั้นตอนการทอผ้าด้วยกี่เอวและลงมือปฏิบัติ พร้อมให้แสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง 4)เมื่อเสร็จสิ้นการอบรมให้เยาวชนวิเคราะห์ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ทำอย่างไรจึงจะดูแลรักษาธรรมชาติ และการดำรงชีวิตของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงไว้ได้

4. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรฟาร์มโคนม

ความเป็นมาที่สำคัญ คือ ด้วยธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ทำให้วัวนมของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่สามารถผลิตน้ำนมวัวที่มีคุณภาพและมีปริมาณมาก อาชีพโคนมเป็นอาชีพหนึ่งที่อยู่กับตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มาตั้งแต่เริ่มเปิดพื้นที่ให้คนไทยจากจังหวัดเพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์เข้ามาอาศัยและประกอบอาชีพมาโดยตลอด ซึ่งอาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้ร่วมวิจัยกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของกิจกรรมไว้ 3 ประการ 1)เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่า และเห็นประโยชน์ของการก่อตั้งหมู่บ้าน การเลี้ยงโคนม และการรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ 2)เพื่อให้เยาวชนรู้สึกภูมิใจ และพึงพอใจต่อการเลี้ยงโคนมของชุมชน 3)เพื่อให้เยาวชนพร้อมที่จะอธิบายประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ขั้นตอนการเลี้ยงโคนม และการผลิตอาหารจากระบบนิเวศที่มีความสมบูรณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งกำหนดขั้นตอนของกิจกรรมเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ผู้นำชุมชนประสานงานกับเจ้าของฟาร์มเพื่อเตรียมเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน 2) จัดเตรียมขั้นตอนการอบรม เนื้อหาการอบรม และการประเมินผลการอบรม 3)จัดการอบรมในวันที่ 29 พฤษภาคม 2552 เริ่มตั้งแต่ เวลา 9.00 – 13.00 น.วิทยากร คุณเหมือน เบียดขุนทดและคุณนักรบ เบียดขุนทด และสถานที่ที่ใช้อบรมคือ ฟาร์มโคนมของหมู่ 6 ซึ่งมีรายละเอียดที่เยาวชนต้องเรียนรู้ คือ ประวัติความเป็นมาของโคนม ชนิดของแปลงหญ้า สายพันธุ์ของโคนม และการเลี้ยงโคนม โรคของ

โคนม 4) เมื่อเสร็จสิ้นการอบรมให้เยาวชนตอบคำถามเรื่องการเลี้ยงโคนม และร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงการเลี้ยงโคนมกับการรักษาระบบธรรมชาติได้อย่างไร

5. กิจกรรมมารยาท จรรยาบรรณของผู้นำเที่ยวและการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว

ความเป็นมาที่สำคัญ คือ ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ อยู่หลายแห่ง ผู้นำเที่ยวถือเป็นบุคคลสำคัญในการให้คำแนะนำ หรือให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว ที่เข้ามาท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นผู้นำเที่ยวจึงต้องเป็นคนรู้จริง พูดจาน่าเชื่อถือ การแต่งกายสะอาด รู้จักแหล่งท่องเที่ยว และวางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวได้ การพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำเที่ยวที่ต้องเร่งพัฒนาคุณสมบัติพื้นฐาน ดังกล่าวจนเยาวชนสามารถปฏิบัติได้จริง

ผู้ร่วมวิจัยกำหนดกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของกิจกรรมไว้ 3 ประการ คือ 1)เพื่อให้เยาวชนเห็นประโยชน์ของการปฏิบัติตนเป็นผู้นำเที่ยวอย่างมีมารยาทและจรรยาบรรณที่เหมาะสม 2)เพื่อให้เยาวชนพึงพอใจและพร้อมจะปฏิบัติตามมารยาท จรรยาบรรณของผู้นำเที่ยว 3) เพื่อให้เยาวชนพร้อมที่จะเป็นผู้ท่องเที่ยวที่มีมารยาท จรรยาบรรณ และความสามารถในการนำเที่ยวได้ ซึ่งกำหนดขั้นตอนของกิจกรรมเป็น 3 ขั้นตอน 1)แบ่งกลุ่ม เป็น 5 กลุ่ม จำนวนสมาชิกเท่าๆ กัน เพื่อระดมสมองว่าผู้นำเที่ยวที่ดีต้องมีลักษณะอย่างไร พร้อมออกมานำเสนอ และวิทยากรสรุปผลจากทุกกลุ่มพร้อมแนะนำเพิ่มเติม 2)แจกข้อมูลของการท่องเที่ยวให้เยาวชน เพื่อให้เยาวชนเลือก แหล่งท่องเที่ยวมา 1 แหล่งต่อ 1 กลุ่ม แล้วออกมานำเที่ยวจริงโดยให้เพื่อน ๆ และครู เป็นนักท่องเที่ยว โดยต้องปฏิบัติตนให้เป็นผู้นำเที่ยวที่ดีด้วย 3) ให้แต่ละกลุ่มวางแผนกาท่องเที่ยว เป็นโปรแกรม 1 วัน มีสถานที่ท่องเที่ยว 3 แห่ง พร้อมออกมานำเสนอ วิทยากรเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง โดยวิทยากร คือ คุณวิสุทธิ์ วันดี เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วันที่ 30 พฤษภาคม 2552 เวลา 13.00 -15.30 น. ณ โรงเรียนอานันท์

ตาราง 8 สรุปกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	ระยะเวลา/สถานที่	เทคนิคที่ใช้พัฒนา	การประเมินผล
1. กิจกรรมทอผ้าเพื่อสุขภาพ	1) เพื่อให้เยาวชนเห็นประโยชน์และคุณค่าของการรวมกลุ่มทอผ้า ขั้นตอนการทอผ้า การอยู่ร่วมกันระหว่างช้างป่าอย่างรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติให้คงอยู่ 2) เพื่อให้เยาวชนรู้สึกพึงพอใจต่อการทอผ้าและการรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ 3) เพื่อให้เยาวชนพร้อมที่จะแนะนำนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรักษาระบบนิเวศและการประกอบอาชีพการทอผ้า	ระยะเวลา 7 ชั่วโมง สถานที่ หมู่ที่ 1 กลุ่มทอผ้า บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา	1. เยาวชนทัศนศึกษาที่กลุ่มทอผ้าและบ้านที่ปลูกหมอนเลี้ยงไหม 2. ผู้ร่วมวิจัยสาธิตการทอผ้าพร้อมให้เยาวชนลงมือทอผ้าด้วยตนเอง 3. ให้เยาวชนระดมสมอง ข้อดี ข้อเสียของการประกอบอาชีพทอผ้าทดแทนอาชีพทางการเกษตรที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า	1. เยาวชนทอผ้าและอธิบายตามขั้นตอนทอผ้าได้ 2. เยาวชนบอกประโยชน์และคุณค่าของการรวมกลุ่มทอผ้า ขั้นตอนการทอผ้า การอยู่ร่วม กันระหว่างช้างป่าอย่างรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติให้คงอยู่
2. กิจกรรมการเฝ้าระวังช้างป่าและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข	1) เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของการรักษาพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน 2) เพื่อให้เยาวชนรู้สึกพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมปกป้องช้างป่า 3) เพื่อให้เยาวชนพร้อมอธิบายเชิญชวนนักท่องเที่ยว	ระยะเวลา 2.5 ชั่วโมง สถานที่ หมู่ที่ 1 ศูนย์อนุรักษ์ช้าง	1. เยาวชนทัศนศึกษาที่ศูนย์อนุรักษ์ช้างป่า 2. ผู้ร่วมวิจัยสาธิตการใช้สัญญาณเฝ้าระวังช้างป่า 3. เยาวชนระดมสมองทำอย่างไรชุมชนกับช้างป่าอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข	เรียงความช้างกับคน พร้อมเล่าให้เพื่อนฟัง

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	ระยะเวลา/สถานที่	เทคนิคที่ใช้พัฒนา	การประเมินผล
	ร่วมกันรักษาชีวิตช้างป่า			
3. กิจกรรมเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง	1) เพื่อให้เยาวชนเห็นประโยชน์การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อให้เยาวชนรู้สึกพึงพอใจพร้อมอธิบายวิธีการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	ระยะเวลา 2.30 ชั่วโมง สถานที่ หมู่ 2 บ้านพี่หลวงและบ้านลุงชอบ	1. เยาวชนทัศนศึกษาที่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 2. ผู้ร่วมวิจัยสาธิตการเลี้ยงหมูหลุมดำรงชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง 3. ระดมสมองทำอย่างไรเยาวชนมีส่วนร่วมรักษาระบบนิเวศ	การแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกในการมีส่วนร่วมรักษาระบบนิเวศ
4. กิจกรรมการศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าละอูน้อย 5. กิจกรรมการแสดงวัฒนธรรมของกะเหรี่ยง 6. กิจกรรมการทอผ้ากี่เอวของกะเหรี่ยง	1) เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าการรักษาวัฒนธรรมการแสดง การทอผ้ากี่เอวของชาวกะเหรี่ยง 2) เพื่อให้เยาวชนรู้สึกพึงพอใจและพร้อมที่จะอธิบายประวัติความเป็นมาชาวกะเหรี่ยง การร้องการแสดงและการทอผ้ากี่เอวให้กับนักท่องเที่ยว	ระยะเวลา 6.30 ชั่วโมง สถานที่ หมู่ที่ 3 เส้นทางป่าละอูน้อย และหอประชุมหมู่บ้าน	1. เยาวชนทัศนศึกษาหมู่บ้านกะเหรี่ยงและเส้นศึกษาเส้นทางธรรมชาติของน้ำตกป่าละอูน้อย 2. ผู้ร่วมวิจัยสาธิตการทอผ้ากี่เอวการแสดงของชาวกะเหรี่ยง 3. เยาวชนแสดงบทบาทสมมติเรื่องประวัติความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยง 4. เยาวชนทอผ้ากี่เอวและร่วมแสดงกับชาวกะเหรี่ยง 5. เยาวชนระดมสมอง	1. การแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกในดูแลรักษาธรรมชาติและอนุรักษ์การดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยง 2. การทอผ้ากี่เอวได้ 3. เล่าประวัติความเป็นมา และวัฒนธรรของกะเหรี่ยงได้

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	ระยะเวลา/สถานที่	เทคนิคที่ใช้พัฒนา	การประเมินผล
			6. การดูแลรักษาธรรมชาติและอนุรักษ์การดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยง	
7. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรฟาร์มโคนม	1) เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าเห็นประโยชน์ของการก่อตั้งหมู่บ้าน การเลี้ยงโคนม รักษาระบบนิเวศธรรมชาติ 2) เพื่อให้เยาวชนรู้สึกภูมิใจ และพึงพอใจต่อการเลี้ยงโคนมชุมชน 3) เพื่อให้เยาวชนพร้อมอธิบายประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านขั้นตอนการเลี้ยงโคนม	ระยะเวลา 3 ชั่วโมง สถานที่ หมู่ที่ 6 ฟาร์มโคนม	1. เยาวชนทัศนศึกษาฟาร์มโคนมของหมู่ 6 2. ผู้ร่วมวิจัยชมการสาธิตการเลี้ยงโคนม การรีดนมวัว	1. เยาวชนอธิบายประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการเลี้ยงโคนม 2. เยาวชนตอบคำถามการเลี้ยงโคนม และการรักษาระบบธรรมชาติ
8. กิจกรรมมารยาทจรรยาบรรณของผู้นำเที่ยวและการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว	1) เพื่อให้เยาวชนเห็นประโยชน์การปฏิบัติตนเป็นผู้นำเที่ยวอย่างมีมารยาทจรรยาบรรณ 2) เพื่อให้เยาวชนพึงพอใจปฏิบัติตามมารยาทจรรยาบรรณผู้นำเที่ยว	ระยะเวลา 2.50 ชั่วโมง สถานที่โรงเรียนอานันท์	1. เยาวชนระดมสมองมารยามและจรรยาบรรณของผู้นำเที่ยว 2. เยาวชนแสดงบทบาทสมมติเป็นผู้นำเที่ยว	1. เยาวชนปฏิบัติตนเป็นผู้นำเที่ยวได้ 2. เยาวชนจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวได้

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	ระยะเวลา/สถานที่	เทคนิคที่ใช้พัฒนา	การประเมินผล
	3) เที่ยว เพื่อให้เยาวชนพร้อมที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดโปรแกรมท่องเที่ยว			

2. การวางแผนการประเมินผลการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน

ผู้วิจัยและกลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกันวางแผนการประเมินผลการพัฒนาเจตคติแก่เยาวชน หลังจากผ่านกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรมแล้ว โดยกำหนดให้เยาวชนจัดบอร์ดแสดงภาพถ่ายทั้งหมดที่เข้าร่วมกิจกรรมและให้เยาวชนทุกคนถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึกที่ได้มา ซึ่งผู้ร่วมวิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมินผลเน้นให้เยาวชนนำความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรมมาอธิบาย บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชนให้ผู้อื่นฟังอย่างชัดเจนพร้อมกับสร้างให้ผู้ฟังตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวนั้นเป็นรายบุคคล โดยมีผู้ร่วมวิจัยร่วมกันให้คะแนน โดยมีคะแนนเต็ม 100 คะแนนผู้ผ่านการประเมินจะมีความพร้อมที่จะทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ต้องมีคะแนน 70 คะแนนเป็นต้นไป สำหรับเยาวชนที่ได้รับผลคะแนนสูงสุด ตั้งแต่ลำดับที่ 1-8 จะได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว ส่วนเยาวชนที่ผ่านการประเมินตั้งแต่ลำดับที่ 9 เป็นต้นไปจะมีส่วนร่วมในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น การประสานงานกับผู้ร่วมวิจัย จัดเตรียมอาหารเครื่องดื่ม จัดเตรียมการแสดง เป็นต้น

3. การวางแผนพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

ผู้วิจัยและกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ร่วมกันวางแผนงานให้เยาวชนพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว ข้อสรุปวิธีทำแผนงาน คือ ผู้ร่วมวิจัยจัดเวทีระดมสมองให้กับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนเลือกผู้นำกลุ่ม และให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านต่างๆ พร้อมกับจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้สมาชิกในกลุ่มด้วยความสมัครใจ และขั้นสุดท้ายผู้ร่วมวิจัยจะช่วยพิจารณาความเหมาะสมของโปรแกรมการท่องเที่ยวพร้อมช่วยประสานงานกับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง

กล่าวโดยสรุปผู้ร่วมวิจัยร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 8 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการทอผ้า กิจกรรมการเฝ้าระวังช้างป่า กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการแสดง การร้องเพลงและการทอผ้ากี่เอวของกะเหรี่ยง กิจกรรมฟาร์โคนม และกิจกรรมเรียนรู้มารยาท จรรยาบรรณการนำเที่ยว ส่วนกิจกรรมสุดท้ายเน้นให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยให้เยาวชนจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งความคิดพื้นฐานของการดำเนินกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยว คือ เน้นให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ จดจำ และตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรภายในชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ของแต่ละหมู่บ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยว ทั้งทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี และการดำรงชีวิตของชุมชนที่ผสมผสานวิธีการรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติให้คงอยู่ กิจกรรมในแต่ละกิจกรรมจึงสอดแทรกมุมมองรวมทั้งแง่คิดต่างๆ ให้เยาวชนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อชุมชน และพร้อมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ได้รับไปสู่นักท่องเที่ยว รวมทั้งคอยอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่จนเกิดความประทับใจ

4. การค้นหาความรู้ภายในชุมชนและเตรียมกระบวนการพัฒนาเยาวชนทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกันค้นหาความรู้ในชุมชน จากผู้อาวุโสของชุมชน หน่วยงานของภาครัฐบาลและภาคเอกชน เพื่อนำข้อมูลมากำหนดแผนการจัดเตรียมกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน โดยรายละเอียดของการวางแผนการทำงานของผู้ร่วมวิจัยมี 4 ขั้นตอน คือ 1)กำหนดช่วงเวลา และระยะเวลาของการดำเนินกิจกรรมอย่างละเอียด 2)จัดเตรียมคู่มือประกอบการอบรมจากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสของชุมชน สมาชิกของชุมชน แล้วนำข้อมูลมารวบรวม และถ่ายภาพประกอบให้เกิดความชัดเจนและจัดพิมพ์ 3)ติดต่อวิทยากรที่ร่วมบรรยาย 4)จัดเตรียมสถานที่ เตรียมอาหารหรือของว่างให้กับเยาวชน 5)ตรวจสอบคุณภาพของสื่อและกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนก่อนนำไปใช้จริง โดยให้ผู้ร่วมวิจัย สมาชิกของชุมชนร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 6)กำหนดบทบาทของผู้ร่วมวิจัยในการพัฒนาเยาวชน ซึ่งในแต่ละหมู่บ้านจะมีรายละเอียดของกิจกรรมที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ดังต่อไปนี้

กิจกรรมทอผ้าเพื่อสุขภาพและการเฝ้าระวังช้างป่า ผู้ร่วมวิจัยและสมาชิกของกลุ่มทอผ้า วางแผนการจัดกิจกรรม โดยใช้เทคนิคการบรรยายประกอบกับการสาธิต การศึกษาจากสถานที่จริง และการฝึกลงมือปฏิบัติจริง ในเรื่องต่างๆ ได้แก่ การทอผ้า การเลี้ยงหม่อนไหม การศึกษาเส้นทางเดินของช้าง และวิธีป้องกันการบุกรุกจากช้างป่า

กิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ผู้ร่วมวิจัยและผู้อาวุโสของชุมชนใช้เทคนิคการบรรยายและสาธิต การดูวีดีโอ การสรุปบทเรียนจากกิจกรรมที่ได้เรียนรู้ ในเรื่อง ขั้นตอนการสร้างบ้านดิน วิธีการเลี้ยงหมูหลุม

กิจกรรมการศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าละอูน้อย การแสดงของกะเหรี่ยง การทอผ้ากี่เอวของกะเหรี่ยง ผู้ร่วมวิจัยและสมาชิกของชุมชนกะเหรี่ยงใช้เทคนิค บทบาทสมมติ การบรรยาย

ประกอบกับการสาธิต การศึกษาจากสถานที่จริง และการฝึกลงมือปฏิบัติจริง ประกอบการเรียนรู้เรื่องวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงดั้งเดิม ประวัติความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยง การแสดงและการร้องเพลงพิธีกรรมต่างๆ การทอผ้ากี่เอว

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรฟาร์มโคนม ผู้ร่วมวิจัยและเจ้าของฟาร์มโคนม ใช้เทคนิคการบรรยายประกอบการสาธิต เพื่อให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของหมู่ 6 บ้านโคนมพัฒนา ขั้นตอนการเลี้ยงโคนม โรคของโคนม และการปลูกหญ้าและการพัฒนาแหล่งอาหารที่ส่งเสริมระบบนิเวศของธรรมชาติ

กิจกรรมมารยาท จรรยาบรรณของผู้นำเที่ยว และการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ผู้ร่วมวิจัยใช้เทคนิคระดมสมอง บทบาทสมมติ และสรุปบทเรียนจากการปฏิบัติ ประกอบการเรียนรู้เรื่องบุคลิกภาพ และมารยาทของผู้นำเที่ยว วิธีการวางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว

ผลจากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่าผู้ร่วมวิจัยรู้สึกภูมิใจที่ได้ถ่ายทอดความรู้กับเยาวชนของชุมชน มีความกระตือรือร้น ใส่ใจในทุกขั้นตอนของกิจกรรมให้กับเยาวชน มีการเขียนร่างบทละครที่ใช้ในการแสดงบทบาทสมมติ การเตรียมอุปกรณ์ในการสาธิตการทอผ้า เตรียมอาหารว่างที่เยาวชนไม่เคยรับประทานมาก่อน

2.2 ขั้นการปฏิบัติและการสังเกตการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การปฏิบัติและสังเกตการพัฒนาเยาวชนให้การทำงานท่องเที่ยวมีผลการดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. ข้อมูลจากที่ผู้ร่วมวิจัยจัดกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชนตามแผนที่วางไว้

2. ผลการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยการให้เยาวชนจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้นักท่องเที่ยวตามแผนที่วางไว้

ข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติและการสังเกต

1. ข้อมูลของผู้ร่วมวิจัยที่ปฏิบัติตามกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนตามแผนที่กำหนดไว้ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การทอผ้าเพื่อสุขภาพ ผู้ร่วมวิจัยจากหมู่ที่ 1 เป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมนี้เริ่มจาก ประธานของชมรมการทอผ้าเล่าประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งกลุ่มทอผ้าที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการรักษาระบบนิเวศให้กับเยาวชนได้รับทราบรายละเอียด คือ *“กลุ่มทอผ้าของกลุ่มเราก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่ ปี 2539 สาเหตุหนึ่งของการก่อตั้ง เพราะเพื่อแก้ไขปัญหาช้างป่าเข้ามากินกล้วย มะม่วง ผลไม้ที่เราปลูก ฝูงช้างลงมาคืนเดียวก็กินหมดเรียบสวนเลย ไปทำร้ายเขาก็ไม่ได้ผิดกฎหมาย และก็บาปด้วย เราจึงหาหนทางอยู่ร่วมกันให้ได้”* หลังจากนั้นเยาวชนเรียนรู้กิจกรรม

2 กิจกรรม คือ การเลี้ยงหม่อนไหม และ ขั้นตอนการทอผ้า ในขั้นตอนสุดท้ายให้เยาวชนระดมสมองเพื่อสรุปความรู้ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ผลจากการระดมสมอง พบว่า เยาวชนรู้สึกดีและเห็นประโยชน์การประกอบอาชีพทอผ้าเพื่อรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ เช่น เยาวชน ก. กล่าวว่า *"ข้อดีของการทอผ้าเป็นอาชีพเสริม เพราะมีรายได้เพิ่มเติม ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่ทำร้ายช้างที่มารบกวนพื้นที่ทางการเกษตรของชาวบ้าน สืบสานอาชีพของท้องถิ่น"*

สรุปได้ว่า ผู้ร่วมวิจัยจัดกิจกรรมการทอผ้าเพื่อสุขภาพให้เยาวชนได้การพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการทอผ้า ได้แก่ เยาวชนเห็นประโยชน์และเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการก่อตั้งกลุ่มทอผ้า การไม่ทำร้ายช้างที่ลงมากินผลิตผลของชาวบ้านแต่สร้างอาชีพเสริมขึ้นมาใหม่เพื่อการทดแทน รวมทั้งรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติให้เกิดความสมบูรณ์เพื่อการผลิตเส้นไหมที่มีคุณภาพ

กิจกรรมที่ 2 การเฝ้าระวังช้างป่าและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ผู้ร่วมวิจัยจากหมู่ที่ 1 เป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมนี้ เยาวชนร่วมกิจกรรมที่ชมรมอนุรักษ์ช้างและเส้นทางการเดินหาอาหารของช้างป่าในบริเวณพื้นที่ของหมู่ที่ 1 ผู้อำนวยการศูนย์อนุรักษ์ช้างป่าเป็นผู้อธิบายประวัติความเป็นมาของศูนย์อนุรักษ์ช้างป่า การดำเนินชีวิตของช้างป่า และวิธีการเฝ้าระวังช้างป่าของชุมชนโดยให้เจ้าหน้าที่ของศูนย์อนุรักษ์ช้างป่า และสมาชิกของกลุ่มเฝ้าระวังช้างป่านำเยาวชนไปที่จุดเฝ้าระวังช้างป่า เพื่อฟังเสียงสัญญาณ พร้อมยกตัวอย่างวิธีการเฝ้าระวังช้างป่าที่ปฏิบัติอยู่ว่า *" การเฝ้าระวังช้างป่าทำได้หลายวิธี ผลสอบถามพบว่าวิธีดั้งเดิมที่ชุมชนใช้เพื่อขับไล่ช้าง เริ่มตั้งแต่ใช้พริก หรือใช้น้ำส้มสายชูผสมน้ำแล้วแขวนไว้ที่รอบพื้นที่ของชาวบ้านแต่เมื่อฝนตกน้ำเข้าไปผสมในพริกและน้ำส้มสายชูทำให้เจือจางใช้ไม่ได้ จึงเริ่มมาใช้วิธีการให้คนเฝ้าระวังช้างป่าไม่ให้เข้ามาในเขตแดน แล้วใช้เสียงสัญญาณที่จัดทำขึ้นคอยเตือนเวลาช้างมา หรือโครงการที่กำลังทำอยู่คือโครงการปลูกต้นสน เพื่อให้ต้นสนเป็นแนวป้องกันช้างป่า"* การให้ความรู้ช่วงสุดท้าย คือ ดูรอยเท้าช้างเพื่อศึกษาเส้นทางที่ช้างเดินออกมาหาอาหารในช่วงกลางคืน และอธิบายการดำรงชีวิตของครอบครัวช้าง ที่จะคอยมีพี่เลี้ยงช้างคอยดูแลลูกช้างที่เพิ่งเกิดใหม่ เมื่อเสร็จสิ้นการอธิบายเยาวชนสรุปความรู้ที่ได้รับ และเขียนเรียงความสะท้อนความรู้สึกเกี่ยวกับช้างป่าของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ผลการดำเนินกิจกรรม พบว่าเยาวชนมีเจตคติที่ดีต่อการดำรงชีวิตของช้างป่า และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับช้างป่า เช่นความรู้สึกของ เยาวชน ข. ที่กล่าวไว้ในบทความว่า *" ช้างเป็นสัตว์อนุรักษ์ในสมัยนี้เป็นสัตว์หาดูได้ยากอย่าล่าช้าง หรือทำร้ายช้าง ใครทำร้ายก็จะติดคุก เราจึงต้องมีวิธีการป้องกันไม่ให้มาทำลายสิ่งของต่าง ๆ และรักษาไม่ให้ช้างป่าสูญพันธ์"* หรือ เยาวชน ค. กล่าวว่า *" เวลาช้างป่าไม่มีอะไรรับประทานก็จะออกไปหาอาหารตามหมู่บ้านตอนกลางคืน จะพบเห็นช้างป่าที่ข้างถนน เพราะช้างจะมารออาหาร การให้อาหารช้างป่าจะทำให้ช้างป่าเคยตัว เพราะถ้าช้างป่าไม่ได้กินอาหารวันไหนก็จะโกรธ จนไม่สามารถวิ่งผ่านได้ จึงทำให้ช้างมีปัญหากับคน การที่เราดูแลช้างป่าให้ดีเราต้องช่วยกันอนุรักษ์ช้างป่าและสนับสนุนปลูกต้นไม้ให้ช้างป่าอยู่อาศัยนะครับ"*

สรุปได้ว่า ผู้ร่วมวิจัยจัดกิจกรรม การเฝ้าระวังช้างป่าและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขให้เยาวชนได้การพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการดูแลรักษาชีวิตของช้างป่า การดูแลรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ

กิจกรรมที่ 3 การเรียนรู้หมูหลุม และบ้านดิน ผู้ร่วมวิจัยจากหมู่ 2 เป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมนี้ เยาวชนไปที่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่ 2 เริ่มให้เยาวชนชมวีดีโอเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ศึกษาชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง การเลี้ยงหมูหลุม การสร้างบ้านดิน และ เยาวชนสรุปความรู้และความรู้สึกที่ดีที่ได้รับ เริ่มตั้งแต่การเลี้ยงหมูหลุม การสร้างบ้านดิน เช่น เยาวชน จ. กล่าวว่า *"ได้ดูหมูและหลุมของหมู รู้จักความเป็นมาของหมูหลุม การเลี้ยง การให้อาหารต่างๆ การเลี้ยงหมูหลุม การผลิตปุ๋ยจากหมูหลุม"* หรือเยาวชน ฉ. *"ได้ฟังเกี่ยวกับการสร้างบ้านดิน ว่าสร้างแบบใดมีงบประมาณเท่าไร เป็นการพอเพียงไม่มีหนี้สิน การสร้างบ้านดินมีอุปกรณ์ไม่มาก รู้ถึงลักษณะของบ้านดิน คุณสมบัติของบ้านดินและได้ฟังประโยชน์จากบ้านดินต่างๆ"*

สรุปได้ว่า ผู้ร่วมวิจัยจัดกิจกรรมเรียนรู้หมูหลุม และบ้านดิน ให้เยาวชนได้รับการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงได้ในระดับหนึ่ง เพราะระยะเวลาของการเข้าร่วมกิจกรรมมีไม่เพียงพอจึงส่งให้เยาวชนยังไม่ได้ลงมือสร้างบ้านดิน และยังไม่ได้เรียนรู้วิธีดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเต็มที่

กิจกรรมที่ 4-6 การศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าละอูน้อย การแสดงของกะเหรี่ยง การทอผ้ากี่เอวของกะเหรี่ยง ผู้ร่วมวิจัยจากหมู่ที่ 3 เป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมนี้ เยาวชนศึกษาเส้นทางธรรมชาติ ที่มี พืชสมุนไพร ต้นไม้ใหญ่ที่ใช้ในการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยง และเยาวชนแสดงบทบาทสมมติเล่าเรื่องราวประวัติความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยง สมาชิกของชุมชนกะเหรี่ยง ฟ้อนรำ ร้องเพลงพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงที่บอกเล่าเรื่องราวชีวิตของชาวกะเหรี่ยง เช่น เพลงการแต่งงาน เพลงงานศพ เพลงงานรื่นเริง เป็นต้น กิจกรรมสุดท้าย คือ สมาชิกของชุมชนสาธิตการทอผ้ากี่เอว พร้อมให้เยาวชนลงมือปฏิบัติการทอผ้ากี่เอว เยาวชนระดมสมองสะท้อนความคิดถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติของพื้นที่แห่งนี้ให้อยู่ร่วมกับวิถีชีวิตกับชุมชน ผลการร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ให้ความรู้และ ความประทับใจให้กับทั้งเยาวชนและผู้ร่วมวิจัย เช่น ผู้ร่วมวิจัย ก. กล่าวว่า*"มาวันนี้รู้สึกสนุกไปด้วยเหมือนมาย้อนอดีต และช่วยกันรักษาวัฒนธรรมของกะเหรี่ยงไว้"* เยาวชน ช. กล่าวว่า *"รู้สึกถึงธรรมชาติอย่างแท้จริงและสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น ลักษณะของป่า การดูแลสัตว์ป่า อย่าทิ้งขยะในป่าหรือที่ต่าง ๆ ที่ไม่สมควรทิ้ง"* หรือ เยาวชน ซ. กล่าวว่า *"หนูรู้สึกดีใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ครูได้จัดขึ้นมา ครูตั้งใจจัดกิจกรรมนี้ขึ้นมาพวกหนูก็พยายามทำดีที่สุดแล้ว และหนูก็ได้รู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงว่าเป็นอย่างไร และชาวกะเหรี่ยงก็ได้สอนการทอผ้า และการร้องเพลงของชาวกะเหรี่ยง เพราะฉะนั้นหนูจะตั้งใจทำกิจกรรมนี้ต่อไป"* หรือ *"รู้สึกประทับใจต่อสิ่งที่ได้ลงมือทำด้วยตนเอง รู้สึกเสียใจกับสิ่งที่ได้เห็น คือ ผีเสื้อตาย"*

สรุปได้ว่า ผู้ร่วมวิจัยจัดกิจกรรมการศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าละอูน้อย การแสดงของกะเหรี่ยง การทอผ้ากี่เอวของกะเหรี่ยง ให้เยาวชนได้รับการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการรักษาระบบนิเวศ และวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง

กิจกรรมที่ 7 การท่องเที่ยวเชิงเกษตรฟาร์มโคนม ผู้ร่วมวิจัยจากหมู่ที่ 6 เป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมนี้เยาวชนไปที่ฟาร์มโคนมเรียนรู้ขั้นตอนการเลี้ยงโคนม จากการบรรยาย และการสาธิตตั้งแต่ โคนมเกิด การให้อาหาร การปลูกหญ้าประเภทต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพ

ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ไม่ทำลายระบบนิเวศ การความสะอาดของฟาร์ม โรคของโคนม วิธีการรีดนมวัวด้วยเครื่อง และด้วยมือ เยาวชนสรุปความรู้และความรู้สึกที่ดีที่ได้รับ เช่น เยาวชน ญ. *"ได้ลองจับเครื่องรีดนม ได้รู้เกี่ยวกับพันธุ์หญ้าต่างๆ เช่น หญ้าเนเปียร์ หญ้าสู่ซี่ และความรู้เกี่ยวกับข้าวโพด"* หรือเยาวชน ณ. *"ผมได้สังเกตการรีดนมวัวและวิธีการรีดแล้วจะได้ฟังคำอธิบายของพี่นักรบว่า เมื่อลูกวัวนมเกิดมาจะต้องได้ดื่มนมน้ำเหลืองจากแม่วัวนม แล้วจะทำให้ลูกวัวมีสุขภาพที่ดีและแข็งแรง จะมีโรคของวัว คือ โรคเต้านมอักเสบ โรคปากเท้าเปื่อย โรคแอนเทรค"* หรือ เยาวชน ฐ. *"การเลี้ยงโคนมต้องวางแผนพื้นที่ รักษาธรรมชาติ และต้องตรงเวลาในการเก็บน้ำนมเพราะถ้าผิดเวลาน้ำนมจะเสียคุณภาพและเกิดความเสียหาย"*

สรุปได้ว่า ผู้ร่วมวิจัยจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรฟาร์มโคนม ให้เยาวชนได้รับการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการขั้นตอนการเลี้ยงโคนม การไม่ทำลายระบบธรรมชาติที่ส่งผลให้น้ำนมเกิดคุณภาพสูงสุด แต่เนื่องระยะเวลามีจำกัด แต่ความรู้ของการเลี้ยงโคนมมีจำนวนมากทำให้เยาวชนไม่สามารถเรียนรู้ได้ครบ จึงทำให้เยาวชนไม่สามารถลงมือปฏิบัติได้จริง

กิจกรรมที่ 8 การเรียนรู้มารยาท จรรยาบรรณของผู้นำเที่ยว และการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว กิจกรรมนี้เป็นความรับผิดชอบผู้ร่วมวิจัยจากหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและครูของโรงเรียนอานันท์ เยาวชนรวมกลุ่มกันที่โรงเรียนอานันท์ เยาวชนระดมสมองเรื่อง การเป็นผู้นำเที่ยวที่ดี มารยาท และจรรยาบรรณของผู้นำเที่ยวที่ควรปฏิบัติ ใช้บทบาทสมมติการนำเที่ยวโดยให้รายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยวในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ให้เยาวชน และให้ออกมานำเที่ยวจริง สุดท้ายให้เยาวชนเรียนรู้เรื่องการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว แบบ 2 วัน 1 คืน มาและนำเสนอให้สมาชิกร่วมกันเสนอแนะและปรับปรุง เพื่อให้โปรแกรมออกมาดีที่สุด ผลพบว่าเยาวชนได้รับความรู้และความรู้สึกที่ดีในเรื่อง ต่าง ๆ เช่น เยาวชน ฑ. *"ได้รับความรู้เรื่องมารยาทของการเป็นผู้นำเที่ยว การเป็นผู้นำเที่ยวต้องมีการแต่งกายที่สะอาด มิดชิด และให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่พาไปท่องเที่ยว ต้องรู้ข้อมูลจริง พูดชัดเจน ยิ้มแย้มแจ่มใสถึงแม้จะเครียดเวลาพบอารมณ์นักท่องเที่ยวแบบต่างๆ"* หรือเกี่ยวกับการวิธีการพูด *"พูดจาต้องมีหางเสียง พูดให้นุ่มนวลให้โอกาสนักท่องเที่ยวได้ซักถาม เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้"*

สรุปได้ว่า ผู้ร่วมวิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้มารยาท จรรยาบรรณของผู้นำเที่ยว และการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ให้เยาวชนได้การพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการทำงานการท่องเที่ยว แต่ยังมีรายละเอียดของการนำเที่ยวและการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เยาวชนยังไม่ได้ให้ความสำคัญในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การใส่ใจที่จะสร้างความแม่นยำในเรื่องที่พูด การปรับเปลี่ยนโปรแกรมการท่องเที่ยวตามสถานการณ์ที่เป็นจริง หรือในด้านมารยาทของการนำเที่ยวทั้งในด้านการแต่งกายที่เหมาะสมกับการสถานที่ การลงท้ายของคำพูดด้วยคำว่า "คะ" หรือ "ครับ"

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าจากการจัดกิจกรรมการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 8 กิจกรรม มี 6 กิจกรรมที่จัดได้ตรงตามแผนที่ผู้วิจัยกำหนด แต่จะมี 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรฟาร์มโคนม ที่ยังให้เนื้อได้ไม่ครบตามที่กำหนด เนื่องจากระยะเวลาในการให้ความรู้น้อยเกินไป ผู้ร่วมวิจัยจึงจัด

กิจกรรมทั้ง 2 ซ้ำอีกครั้ง ส่งผลให้เยาวชนมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามที่ผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้

2. ผลพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยการให้เยาวชนจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

เยาวชนระดมสมองเพื่อจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวในวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2552 เพื่อกำหนดเส้นทางการนำเที่ยว ระยะเวลาและกิจกรรมของแต่ละหมู่บ้าน มีการวางแผนว่าใครจะนำเที่ยวช่วงไหน เดินทางจากบ้านมาได้อย่างไร เวลาเท่าไร ที่ไหน ใครดูแลอาหารและเครื่องดื่ม จุดนัดพบระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้นำเที่ยว เมื่อกำหนดรายละเอียดของโปรแกรมการท่องเที่ยวแล้ว จึงนำรายละเอียดของโปรแกรมไปขอคำแนะนำกับผู้ร่วมวิจัย

สรุปผลการนำเที่ยวของหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 3 ในวันที่ 27 มิถุนายน 2552 เยาวชนและผู้ร่วมวิจัย นำนักท่องเที่ยวจำนวน 9 คน เดินทางท่องเที่ยวตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ ตามแผนที่ 1 กรณีฝนไม่ตก คือนัดนักท่องเที่ยวเดินทางไปที่จุดนัดพบ บริเวณศาลตายาย เยาวชนนำเที่ยวชุดที่ 1 คอยต้อนรับพร้อมอธิบายประวัติของศาลตายาย ระหว่างที่เดินทางบนรถ ผู้นำเที่ยวทั้ง 2 อธิบายธรรมชาติของการอยู่อาศัยของช้าง วิธีป้องกันช้างป่าไม่ให้เข้ามาทำลายการดำเนินชีวิตของมนุษย์และมนุษย์ไม่ลายชีวิตช้างป่า เมื่อผ่านจุดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของพื้นที่เยาวชนได้อธิบายเรื่องต่างๆ เช่น ประวัติของพื้นที่ ประวัติของโรงเรียนอานันท์ สหกรณ์โคนม เป็นต้น เมื่อถึงศาลาหมู่บ้านของหมู่ 3 ของกะเหรี่ยง เยาวชนนำเที่ยวชุดที่ 2 กล่าวต้อนรับเข้าสู่หมู่บ้านกะเหรี่ยงเพื่อเยี่ยมชมวิถีชีวิตและสถานที่สำคัญของชาวกะเหรี่ยง โดยเริ่มจากศูนย์ปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ประจำหมู่บ้าน โบสถ์คริสต์ หมู่บ้านกะเหรี่ยงคริสต์ การแต่งกาย การร้องเพลง และการทอผ้ากี่เอวของชาวกะเหรี่ยง พร้อมรับประทานอาหารกลางวัน ประเภทอาหารพื้นบ้านของชาวตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ พร้อมด้วยผลไม้ประจำฤดูที่มีชื่อเสียงที่สุดของป่าละอู คือ ทุเรียน ป่าละอูช่วงบ่าย นักท่องเที่ยวเดินทางไปที่หมู่ 1 กลุ่มทอผ้า เยาวชนนำเที่ยวชุดที่3 การกล่าวต้อนรับพร้อมอธิบายที่มาของกลุ่มทอผ้า ขั้นตอนการทอผ้า พร้อมเชิญชวนนักท่องเที่ยวร่วมทอผ้า และเลือกซื้อสินค้าของกลุ่มทอผ้า เมื่อเสร็จกิจกรรมผู้นำเที่ยวกล่าวขอบคุณและนักท่องเที่ยวเดินทางกลับ

สรุปผลการนำเที่ยวของหมู่ที่ 2 ในวันที่ 2 สิงหาคม 2552 เยาวชนจัดต้อนรับนักท่องเที่ยว จำนวน 9 คน เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงเยาวชนผู้นำเที่ยวด้วยการกล่าวต้อนรับ พร้อมแนะนำเจ้าของบ้านและผู้ร่วมวิจัย อธิบายเกี่ยวกับการปลูกพืชปลอดสารพิษ การเลี้ยงหมูหลุม ต้นกฤษณา การปลูกพืชสมุนไพร ความมั่นคงในอาชีพเกษตร การรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติภายในไร่ โดยใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติ ปลูกต้นไม้หลายชนิดเพื่อป้องกันแมลงและรักษาความชุ่มชื้นภายในบ้าน และการปลูกข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี และอธิบายขั้นตอนการสีข้าวเปลือก เมื่อเสร็จกิจกรรมจึงสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวเพื่อสอบถามความพึงพอใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวครั้งนี้

สรุปผลการนำเที่ยวของหมู่ที่ 6 ในวันที่ 17 สิงหาคม 2552 นักท่องเที่ยวจำนวน 4 คน นักท่องเที่ยวมาถึงเยาวชนกล่าวต้อนรับ พร้อมแนะนำผู้ร่วมวิจัย โดยใช้เส้นทางท่องเที่ยวผ่านหมู่บ้านกะเหรี่ยงของป่าเด็ง เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง เรียนรู้การเลี้ยงโคนม ชมการสาธิตขั้นตอนการรีดนมวัว ชมการปลูกข้าวไร่ของชาวกะเหรี่ยง และเรียนรู้ประวัติของศูนย์แม่ฟ้าหลวง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนของชาวกระเหรี่ยง เมื่อเสร็จกิจกรรมผู้นำเที่ยวกล่าวขอบคุณและนักท่องเที่ยวเดินทางกลับ

2.3 การสะท้อนผลการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การสะท้อนผลการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดำเนินการดังนี้

1. การประเมินผลการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนโดยผู้ร่วมวิจัย

2. การประเมินผลการทำงานการท่องเที่ยวในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวของเยาวชนโดยผู้ร่วมวิจัย นักท่องเที่ยว

3. การสรุปสิ่งที่ทำการปรับปรุงในแผนการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน และพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อสรุปที่ได้การประเมินผลการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนโดยผู้ร่วมวิจัย

1. การประเมินผลการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนโดยผู้ร่วมวิจัย

หลังจากผ่านกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรมแล้วจึงกำหนดให้เยาวชนจัดบอร์ดแสดงภาพถ่ายทั้งหมดที่เข้าร่วมกิจกรรมและให้เยาวชนทุกคนถ่ายทอดคุณค่า ประโยชน์ และความพึงพอใจที่รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม ผู้ร่วมวิจัยจำนวน 4 คนเป็นผู้ฟังและให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ผู้ร่วมวิจัยกำหนด ได้แก่ ความสามารถถ่ายทอดเนื้อหาที่บอกประโยชน์ที่ได้รับ ความรู้สึกต่อการเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งในด้านกิริยามารยาทและบุคลิกภาพ ได้แก่ การพูด น้ำเสียง ที่ดังฟังชัด สีหน้าท่าทางเหมาะสม ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่หน้างอ กิริยาท่าทางสุภาพ การแต่งกายสุภาพเรียบร้อย กล้าแสดงออก ไม่เขินอาย บรรยากาศในการนำเที่ยวสนุกสนาน ไม่เครียด ผลพบว่า เยาวชนทุกคนสามารถถ่ายทอดความรู้สึกที่ดี และเห็นคุณค่าต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้วยคะแนน 70 ขึ้นไป และเยาวชนจำนวน 8 คน ที่ทำคะแนนได้สูงสุด และได้รับคัดเลือกให้นำเที่ยวได้จริง และเยาวชนจำนวน 25 คน ผ่านการทดสอบแต่ต้องปรับปรุงในเรื่องต่างๆ ได้แก่ ความถูกต้องของเนื้อหาของแต่ละหมู่บ้าน การใช้สายตาเวลามองผู้ฟัง ยังไม่กล้าแสดงออก พูดเบาพูดไม่ชัดเจน นอกจากนี้เยาวชนทั้ง 8 คนที่ได้รับคัดเลือกให้เข้ารับการทดสอบนำเที่ยวจากผู้ร่วมวิจัยอีกครั้ง เพื่อพิจารณาเนื้อหาและความถูกต้องของสิ่งที่ต้องให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวก่อนไปนำเที่ยวจริง ผลการทดสอบพบว่าเยาวชนมีความสามารถนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง จำนวน 4 คน

และเยาวชนจำนวน 4 คน สามารถอธิบายได้ดี แต่ควรเพิ่มเติมในเรื่องของคำแนะนำของผู้ร่วมวิจัย ที่ว่า *"ส่วนใหญ่พูดได้เข้าใจ แต่อย่าพูดไปเรื่อยๆ ต้องรู้จักอธิบายและเลือกประเด็นที่จะเน้น"* หรือ *"ส่วนใหญ่พูดได้ดี ควรเพิ่มเติมในการเรียงลำดับของการพูดให้ชัดเจน เช่น วัฒนธรรมของกะเหรี่ยงมีส่วนเกี่ยวโยงอย่างไรกับการทอผ้ากี่เอว หรือประโยชน์ของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและธรรมชาติ"*

2. การประเมินผลการทำงานการท่องเที่ยว ในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวของเยาวชน โดยผู้ร่วมวิจัย นักท่องเที่ยว ผู้ร่วมวิจัยร่วมประเมินการปฏิบัติงานของเยาวชน และผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวของเยาวชน ดังนี้

2.1 ผลการประเมินเยาวชนหมู่ที่ 1 เยาวชนสามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและนำเที่ยวจนได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยว ผู้ร่วมวิจัย แต่มีข้อเสนอแนะที่เยาวชนควรปรับปรุง คือ 1)ช่วงเริ่มต้นของการนำเที่ยวให้มีการแนะนำตนเอง และบอกโปรแกรมการท่องเที่ยว 2)ตลอดการเดินทางให้ชวนคุย พูดคุยอย่างต่อเนื่อง การเชื่อมข้อมูลต้องมี ไม่ขาดเป็นช่วง รู้ข้อมูลอย่างแท้จริง คอยบอกเส้นทางให้กับคนขับรถ ควรบอกให้คนขับรถจอดรถ หรือชะลอรถหากต้องการเล่าหรือเน้นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น จุดเฝ้าระวังช้าง 3)เพิ่มกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทอผ้าให้มากขึ้น 4)ให้เยาวชนเรียนรู้การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการตอบข้อซักถามที่เหมาะสม ถ้าตอบคำถามไม่ได้จะทำอย่างไร 5)การพูดต้องสบตา พูดให้ชัดเจน และรู้จักสบตาผู้ฟัง 6)เตรียมเนื้อหาในแต่ละเรื่องให้ชัดเจนมากกว่านี้

2.2 ผลการประเมินเยาวชนหมู่ที่ 2 เยาวชนสามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและนำเที่ยวที่ได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยว ผู้ร่วมวิจัย คือ เยาวชนอธิบายได้รู้เรื่องและเกิดประโยชน์ในการนำความรู้ไปปรับใช้ได้จริง ตัวอย่างคำกล่าวของ นักท่องเที่ยวคนที่ 1 ว่า "*ได้รับความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจนประทับใจทุกจุด แต่จุดที่ประทับใจคือจุดของหมู่ 2 บ้านเศรษฐกิจพอเพียง"* หรือนักท่องเที่ยวคนที่ 2 ว่า *"เรื่องที่ฟังวันนี้เรื่องที่คิดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์ได้มากที่สุดเรื่องการปลูกต้นไม้ในวันนี้เพื่อสร้างอนาคตที่ดีในระยะยาว"*

ข้อเสนอแนะที่เยาวชนควรปรับปรุง คือ ความไม่เชื่อมั่นในตนเอง และการเชื่อมโยงข้อมูลจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่ง ดังคำแนะนำของนักท่องเที่ยว คือ *"ความไม่มั่นใจในตนเอง ถือโพยตลอด การควบคุมอารมณ์เวลาตื่นเต้น "* และ *" ตลอดการเดินทางให้ชวนคุย พูดคุยอย่างต่อเนื่อง การเชื่อมข้อมูลต้องมี ไม่ขาดเป็นช่วง หาข้อมูลเพิ่มเติม จังหวะเวลาในการพูดและถาม"*

2.3 ผลการประเมินเยาวชนหมู่ที่ 3 เยาวชนสามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและนำเที่ยวและได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยว ผู้ร่วมวิจัย แต่มีข้อเสนอแนะที่เยาวชนควรปรับปรุง คือ 1)เมื่อเดินทางมาถึงแต่ละจุดที่มีผู้นำเที่ยวหรือผู้อาวุโสของชุมชนอยู่ เยาวชนควรแนะนำ และชักชวนให้เข้ามาร่วมบรรยาย เพื่อช่วยเหลือตอบคำถามให้กับนักท่องเที่ยว เมื่อเสร็จกิจกรรมเยาวชนควรกล่าวขอบคุณ และเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวอยากกลับมาเที่ยวในโอกาสต่อไป

2.4 ผลการประเมินเยาวชนหมู่ที่ 6 เยาวชนสามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและนำเที่ยวและได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยว ผู้ร่วมวิจัย คือ มีทักษะในการพูดดี พยายามชักชวนให้ทำกิจกรรมตามวิถีชีวิตของชาวบ้าน แต่มีข้อเสนอแนะที่เยาวชนควรปรับปรุง คือ การแบ่งงานยังไม่ดี บทบาทของผู้นำเที่ยวจะตกไปที่คนเดียว ควรประสานกันให้ดีว่าใครพูดเรื่องอะไร ทำตัวให้เป็นกันเองกับนักท่องเที่ยวและเอาใจใส่นักท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มต้นจนจบโปรแกรมการนำเที่ยว เยาวชนยังเขิน ไม่ยอมสบตา และบรรยายหรือให้ความรู้ได้ไม่มาก และมักจะติดคำพูดว่า *“จะมีอะไรซักถามหรือไม่”* ตลอดโดยมักจะให้นักท่องเที่ยวคิดเองว่าอยากจะรู้ หรือถามเรื่องใด จนทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกอึดอัด

3. สรุปสิ่งที่ทำการปรับปรุง ในแผนการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน และการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

3.1 สรุปสิ่งที่ทำการปรับปรุงแผนการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนของแต่ละหมู่บ้าน ดังนี้

3.1.1 ข้อสรุปสิ่งที่ทำการปรับปรุงของหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 3 พบว่า ผู้ร่วมวิจัยและนักท่องเที่ยวพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเยาวชนเป็นอย่างมาก แต่สิ่งที่ต้องปรับปรุง คือ เยาวชนควรเพิ่มเติมความรู้ในเรื่องประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของหมู่บ้านห้วยสัตว์ใหญ่ ความรู้ในเรื่องของหมู่บ้านคริสต์ วัด และสถานที่สำคัญของหมู่บ้าน ความรู้ในเรื่องของประวัติความเป็นมาของชมรมกลุ่มทอผ้า

3.1.2 ข้อสรุปสิ่งที่ทำการปรับปรุงของหมู่ที่ 2 พบว่า ผู้ร่วมวิจัยและนักท่องเที่ยวพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเยาวชนในภาพรวม แต่ยังมีสิ่งที่ต้องปรับปรุง คือ การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเยาวชน ดังนั้นผู้ร่วมวิจัยจึงจัดกิจกรรมให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การสร้างบ้านดิน การปลูกพืชปลอดสารพิษ การเลี้ยงไก่เป็ด และหมูหลุม อย่างไม่ต้องเสียต้นทุนใดเลย น้ำส้มควันไม้ กับโรคของลองกอง ต้นกฤษณา การปลูกพืชสมุนไพร ความมั่นคงในอาชีพเกษตร เกร็ดความรู้ต่างๆ จากแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหมู่ที่ 2

3.1.3 ข้อสรุปสิ่งที่ทำการปรับปรุงของหมู่ที่ 6 พบว่า ผู้ร่วมวิจัยและนักท่องเที่ยวพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเยาวชนในภาพรวม ดังนั้นผู้ร่วมวิจัยจึงจะจัดกิจกรรมการให้ความรู้เพิ่มเติม โดยให้ความรู้เบื้องต้นภายในห้องเรียนด้วยการเปิดวีดีโอ การฝึกรีดนมวัวจากถุงมือยาง จนทุกคนทำได้คล่องแคล่วแล้วจึงให้รีดกับเต้านมวัว

3.2 ข้อสรุปสิ่งที่ต้องการปรับปรุงของการทำงานการท่องเที่ยวในด้านการนำเที่ยวให้นักท่องเที่ยว พบว่า เยาวชนสามารถนำเที่ยวได้อย่างเหมาะสมในเบื้องต้น แต่สิ่งที่เยาวชนควรปรับปรุงคือเพิ่มความสนใจในรายละเอียดของขั้นตอนการนำเที่ยว เริ่มตั้งแต่พบนักท่องเที่ยว การให้บริการ การชวนนักท่องเที่ยวพูดคุยเรื่องต่างๆ จนส่งนักท่องเที่ยวกลับ รวมทั้งปรับในด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ความแม่นยำในการพูด และพูดอย่างคล่องแคล่ว

การวิจัยวงจรที่ 2

2.4 ขั้นการวางแผนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขั้นการวางแผนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการดำเนินการตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ผู้ร่วมวิจัยปรับแผนการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชน

2. เยาวชนปรับแผนการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวในด้านการ จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้นักท่องเที่ยว

ข้อสรุปที่ได้จากการวางแผนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การปรับแผนการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชนของผู้ร่วมวิจัย เพื่อพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผู้ร่วมวิจัยปรับแผนการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนและเกณฑ์การประเมินผลในแต่ละกิจกรรมที่ต้องปรับปรุง สรุปดังนี้

1.1. กิจกรรมการทอผ้าเพื่อสุขภาพ ผู้ร่วมวิจัยของหมู่ 1 เป็นผู้รับผิดชอบปรับแผนการความรู้ และเห็นคุณค่าของการทอผ้าให้กับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนเกิดความแม่นยำในข้อมูลการทอผ้าจากการลงมือปฏิบัติ จึงวางแผนให้เยาวชนใช้เวลาว่างหลังเลิกเรียนทอผ้าให้ได้ 1 ผืน โดยเริ่มต้นทอผ้าตั้งแต่ ขั้นตอนการกรอด้าย จนถึงการทอผ้าเป็นผืนได้ และจดจำประวัติความเป็นมาของกลุ่มทอผ้าให้ได้ ผู้ร่วมวิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมิน คือ 1)เยาวชนทอผ้าขาวม้าที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่มทอผ้า 2)สามารถอธิบายประวัติความเป็นมา และขั้นตอนการทอผ้าได้ถูกต้อง

1.2. กิจกรรมเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ผู้ร่วมวิจัยจากหมู่ 2 เป็นผู้รับผิดชอบปรับแผนการให้ความรู้ และให้เห็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากการจัดกิจกรรมรอบที่ 1 ต้องเรียนรู้ ถึง 2 แห่ง จึงใช้เวลาในการเดินทางมาก การจัดกิจรรมในรอบนี้จึงเน้นเรียนรู้ในสถานที่แห่งเดียวและเพิ่มเติมความรู้ ความเชื่อมโยงประโยชน์จากการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ต้นไม้ และสมุนไพรที่ปลูกไว้ใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ได้แก่ ข้าวเมล็ดดำ ต้นขี้เหล็ก ต้นพะยูง ต้นตาลเดี่ยว ต้นตาเสือ ต้นขนายผักหวานบ้าน ต้นไม้แดง ต้นยางนา ต้นกระถินเทพา ต้นมะเกลือ ต้นสะเดาเทียม หรือสะเดาช้าง ต้นตะเคียน ต้นมะตูม และการปลูกทุเรียน ลองกอง มังคุดโดยไม่ใช้ยาฆ่าแมลง ผู้ร่วมวิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมิน คือ เยาวชนสามารถอธิบายต้นไม้ประเภทต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง

1.3. กิจกรรมการศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าละอูน้อย การแสดงของกะเหรี่ยง การทอผ้ากี่เอวของกะเหรี่ยง ผู้ร่วมวิจัยจากหมู่ 3 เป็นผู้รับผิดชอบปรับแผนการความรู้ และความรู้สึกที่ดีต่อวัฒนธรรมประเพณีของกะเหรี่ยง เพื่อให้เกิดความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานที่

สำคัญ ๆ รอบหมู่บ้านกะเหรี่ยง ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของหมู่บ้านห้วยสัตว์ใหญ่ที่เกี่ยวโยงกับหมู่บ้านกะเหรี่ยง โดยผู้ร่วมนำเยาวชนเดินทางรอบหมู่บ้าน 3 พร้อมบรรยายและให้เข้าไปร่วมกิจกรรมของสถานที่ต่าง ๆ ผู้ร่วมวิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมิน คือ 1)เยาวชนส่งสมุดบันทึกรายละเอียดของสถานที่ต่าง ๆ เพื่อพิจารณาความถูกต้องของการบันทึก 2)เยาวชนนำเที่ยวให้ผู้ร่วมวิจัยเสมือนการท่องเที่ยวจริง

1.4. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรฟาร์มโคนม ผู้รับผิดชอบจากหมู่ 6 ปรับแผนการความรู้ คุณประโยชน์และคุณค่าของการเลี้ยงโคนมให้กับเยาวชน เพื่อให้เกิดความรู้และรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม ขั้นตอนการรีดนมวัวอย่างถูกต้อง จึงวางแผนให้เยาวชนฟังการบรรยายจากวีดีโอเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม ในชั่วโมงของชมรมการท่องเที่ยว และหลังเลิกเรียนไปฝึกรีดนมวัวด้วยถุงมือยาง เมื่อทำได้จนคล่องแคล่ว จึงรีดกับเต้านมวัวจริง รวมทั้งฝึกการเก็บหญ้า การสับหญ้าที่ใช้เลี้ยงวัว ผู้ร่วมวิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมิน คือ เยาวชนสามารถอธิบายขั้นตอนการเลี้ยงโคนม การรีดน้ำนมโค และการให้อาหารโคนมได้อย่างถูกต้อง

1.5. กิจกรรมเรียนรู้มารยาท จรรยาบรรณของผู้นำเที่ยว และการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ผู้ร่วมวิจัยจากหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและครูของโรงเรียนอานันท์เป็นผู้รับผิดชอบปรับแผนการให้ความรู้ ความรู้สึกที่ดีให้กับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนเพิ่มเติมความรู้ในรายละเอียดของการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งเยาวชนรวมกลุ่มกันที่โรงเรียนอานันท์เพิ่มเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ได้แก่ 1)ขั้นตอนการนำเที่ยวเริ่มตั้งแต่การแนะนำตนเอง การบอกโปรแกรมการท่องเที่ยว พูดคุยอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงข้อมูล การแนะนำผู้อาวุโสของ จนสิ้นสุดการนำเที่ยวควรกล่าวขอบคุณ และพูดเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวอยากกลับมาเที่ยว 2)บุคลิกภาพและความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้ร่วมวิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมิน คือ เยาวชนสามารถนำเที่ยวเสมือนจริงกับผู้ร่วมวิจัยได้อย่างถูกต้อง

2. เยาวชนปรับแผนการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้นักท่องเที่ยวและเกณฑ์การประเมินผลในแต่ละกิจกรรมที่ต้องปรับปรุง สรุปดังนี้

2.1 ผู้ร่วมวิจัยจัดเวทีระดมสมองให้กับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนปรับแผนการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยว และการป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิดในขั้นสุดท้ายผู้ร่วมวิจัยจะช่วยพิจารณาความเหมาะสมของโปรแกรมการท่องเที่ยวพร้อมช่วยประสานงานกับบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.5 ขั้นการปฏิบัติ และการสังเกตการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขั้นการปฏิบัติและการสังเกตการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อสรุปข้อมูลที่ผู้ร่วมวิจัยจัดกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชนภายหลังการปรับแผน

2. เพื่อสรุปข้อมูลที่เยาวชนพัฒนาพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้นักท่องเที่ยวภายหลังการปรับแผน

ข้อสรุปที่ได้จากการปฏิบัติและการสังเกต

1. เพื่อสรุปข้อมูลที่ผู้ร่วมวิจัยจัดกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชนภายหลังการปรับแผน

1.1 กิจกรรมการทอผ้าเพื่อสุขภาพ ผู้ร่วมวิจัยของหมู่ที่ 1 จัดกิจกรรมให้กับเยาวชนแบบเรียนตัวต่อตัวโดยเยาวชนได้ฝึกทุกขั้นตอนของการทอผ้าที่เยาวชนซึมซับคุณค่าของการทอผ้าทุกขั้นตอน จนสามารถทอผ้าขาวม้าสำเร็จ 1 ผืน

สรุปว่าเยาวชนมีเจตคติที่ดีต่อการทอผ้าและสามารถทอผ้าได้จริง พร้อมทั้งอธิบายประวัติของการทอผ้าและขั้นตอนการทอผ้าได้อย่างถูกต้อง

1.2 กิจกรรมเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ผู้ร่วมวิจัยของหมู่ที่ 2 จัดกิจกรรมการให้ความรู้ที่เชื่อมโยงกับประโยชน์ หรือคุณค่าของการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มจากแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของที่บ้านเยาวชนแต่ละคนปลูกต้นไม้ใดบ้างแล้วจึงศึกษาในสถานที่จริงเพื่อรู้จักต้นไม้แต่ละชนิด ได้สัมผัสทั้งรสชาติ ลักษณะของต้นไม้ รวมถึงศึกษาการปลูกต้นไม้ การเลี้ยงสัตว์ที่ทำให้ดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงอย่างแท้จริง ผู้ร่วมวิจัยประเมินผลโดยให้เยาวชนแสดงความรู้สึกต่อการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง และประโยชน์จากการปลูกต้นไม้แต่ละประเภท

สรุปว่าเยาวชนมีเจตคติที่ดีต่อการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง และการปลูกต้นไม้ในแต่ละประเภทได้ตามที่กำหนดไว้

1.3 กิจกรรมการศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าละอูน้อย การแสดงของกะเหรี่ยง การทอผ้ากี่เอวของกะเหรี่ยง ผู้ร่วมวิจัยของหมู่ที่ 3 นำเยาวชนเดินทางรอบหมู่บ้าน เริ่มตั้งแต่องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียนอานันท์ ค่ายทหาร ศาลากลางหมู่บ้าน โบสถ์ของศาสนาคริสต์ บ้านกะเหรี่ยงดั่งเดิม บ้านกะเหรี่ยงที่อพยพจากพม่า โดยตลอดเส้นทางผู้ร่วมวิจัยจะนำเที่ยวให้เยาวชนเสมือนเยาวชนเป็นนักท่องเที่ยว เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเยาวชนส่งสมุดบันทึกที่บันทึกความรู้ที่ได้รับและให้เยาวชนอธิบายคุณค่าของการรักษาการดำรงชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของกะเหรี่ยง

สรุปว่าเยาวชนมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งมีความรู้ที่สามารถอธิบายสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง แต่ยังมีบางแห่งที่เยาวชนยังจดจำรายละเอียดไม่ได้ทั้งหมด ผู้ร่วมวิจัยจึงกำหนดให้เยาวชนทบทวนความรู้อยู่เป็นประจำ

1.4 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรฟาร์มโคนม ผู้ร่วมวิจัยของหมู่ที่ 6 นำเยาวชนดูวีดีโอของการเลี้ยงโคนมที่มีเนื้อหาตั้งแต่ การผสมพันธุ์และขั้นตอนการคลอดลูกโคนม โรคของโคนม การดูแลรักษาคอก การรีดน้ำนม การนำน้ำนมไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เมื่อเยาวชนเข้าใจภาพรวมของการเลี้ยงโคนมแล้ว จึงให้เยาวชนฝึกผสมอาหาร เรียนรู้หญ้าประเภทต่างๆ ฝึกการรีดนมโคจากถุงมือยางเมื่อฝึกได้จนคล่องแคล่วจึงฝึกรีดจากเต้านมโค

สรุปว่าเยาวชนมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเยาวชนมีความสนใจที่จะเรียนรู้ รู้สึกสนุกและตื่นเต้นในขณะรีดนมโค และเมื่อให้เยาวชนอธิบายขั้นตอนการเลี้ยงโคนม เยาวชนสามารถอธิบายได้อย่างถูกต้องชัดเจน

1.5 กิจกรรม เรียนรู้มารยาท จรรยาบรรณของผู้นำเที่ยว และการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ผู้ร่วมวิจัยจากองค์การบริหารส่วนตำบลได้ให้ความรู้กับเยาวชน โดยการทบทวนปัญหาที่เยาวชนได้พบในขณะไปนำเที่ยว พร้อมอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับขั้นตอนการนำเที่ยว มารยาทเวลาอยู่กับนักท่องเที่ยว การดูแลนักท่องเที่ยวตลอดเวลาท่องเที่ยวในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในกรณีโปรแกรมมีการเปลี่ยนแปลง เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมผู้ร่วมวิจัยให้เยาวชนนำเที่ยวตามหมู่บ้านต่างๆ

สรุปว่าเยาวชนมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติตามมารยาทและจรรยาบรรณของผู้นำเที่ยว ในส่วนของความแม่นยำและความรู้ยังมีบางช่วงที่ต้องนึก คิด อธิบายเหมือนท่องจำ ผู้ร่วมวิจัยจึงเสนอให้เยาวชนหมั่นฝึกฝนพูดบ่อยๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญ

2. เพื่อสรุปข้อมูลที่เยาวชนพัฒนาพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้นักท่องเที่ยวภายหลังการปรับแผน มีรายละเอียดของการปฏิบัติดังนี้ คือ

เยาวชนระดมสมองเพื่อจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวในวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 เพื่อกำหนดเส้นทางการนำเที่ยว ตารางและกิจกรรมการท่องเที่ยวของแต่ละหมู่บ้าน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกทั้งด้านการนำเที่ยว การดูแลอาหาร เครื่องดื่ม ความปลอดภัย เมื่อกำหนดรายละเอียดของโปรแกรมการท่องเที่ยวแล้วจึงนำรายละเอียดของโปรแกรมไปขอคำแนะนำกับผู้ร่วมวิจัย

2.1 เยาวชนจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว และนำเที่ยวในหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 3 ในวันที่ 2 สิงหาคม 2552 โดยเยาวชนต้อนรับนักท่องเที่ยวพร้อมดำเนินกิจกรรมตามโปรแกรมการท่องเที่ยว คือ เดินทางมาถึงศูนย์อนุรักษ์ช้าง ผู้นำเที่ยวต้อนรับและอธิบายประวัติความเป็นที่ของศูนย์อนุรักษ์ช้าง เดินทางต่อมายังหมู่บ้านกะเหรี่ยงเข้าไปที่หอประชุมกลางหมู่บ้าน ชมการสาธิตการทำขนมพื้นบ้าน การทอผ้า การแสดง และการร้องเพลงของกะเหรี่ยง พร้อมเดินทางไปชมวิถีชีวิตของชาวป่าละอูน้อย ผู้นำเที่ยวได้อธิบายลักษณะภูมิประเทศโดยรอบ และพืช ผักพื้นบ้านที่ใช้มาประกอบอาหาร เดินทางสู่หมู่บ้านคริสต์ และบ้านที่มีเศรษฐกิจพอเพียงตามวิถีชีวิตของ

ชาวกะเหรี่ยง รับประทานอาหารกลางวันที่ริมเขื่อนของหมู่บ้าน และเดินทางถึงกลุ่มทอผ้าอธิบายรายละเอียดของการทอผ้า และทดลองทอผ้า เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

สรุปว่าเยาวชนมีการทำงานการท่องเที่ยวในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวในหมู่ ที่ 1 และหมู่ที่ 3 ได้ คือสามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ตรงกับระยะเวลา สถานการณ์และความต้องการของนักท่องเที่ยวในการมาท่องเที่ยวในครั้งนี้ เริ่มตั้งแต่เยาวชนพูดคุยเพื่อค้นหาความต้องการจากนักท่องเที่ยวว่ามาที่นี้ต้องการท่องเที่ยว การรับประทานอาหาร การเลือกซื้อสินค้าในชุมชนด้านใด เมื่อทราบแล้วจึงปรับโปรแกรมการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว พร้อมกับอธิบายรายละเอียดของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องเหมาะกับนักท่องเที่ยวมากขึ้น

2.2 เยาวชนจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว และนำเที่ยวในหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 6 ในวันที่ 23 สิงหาคม 2552 ถึงหมู่ที่ 2 บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เดินทางไปน้ำตกป่าละอู รับประทานอาหารกลางวัน และพักผ่อนที่น้ำตกป่าละอู ถึงหมู่ที่ 6 บ้านโคนมพัฒนา เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

สรุปว่าเยาวชนมีการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว และนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวในหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 6 ได้โดยสามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือสามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ตรงกับระยะเวลา สถานการณ์และความต้องการของนักท่องเที่ยวในการมาท่องเที่ยวในครั้งนี้เริ่มตั้งแต่เยาวชนพูดคุยเพื่อค้นหาความต้องการจากนักท่องเที่ยวว่ามาที่นี้ต้องการท่องเที่ยว การรับประทานอาหาร การเลือกซื้อสินค้าในชุมชนด้านใด เมื่อทราบแล้วจึงปรับโปรแกรมการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว พร้อมกับอธิบายรายละเอียดของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องเหมาะกับนักท่องเที่ยวมากขึ้น

2.6 การสะท้อนผลการพัฒนาเยาวชนให้การทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การสะท้อนผลการพัฒนาเยาวชนให้การทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีวัตถุประสงค์ดังนี้

เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยประเมินผลการเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน ตลอดการพัฒนาเยาวชน ผู้ร่วมวิจัยร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานของเยาวชน พร้อมให้เยาวชนบันทึกกิจกรรมของตนเองตลอดการพัฒนา รวมทั้งระหว่างทางที่นักท่องเที่ยวเดินทางกลับผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวของเยาวชน ดังนี้

1. สรุปการประเมินผลของเยาวชนในหมู่ที่ 1

เยาวชนมีเจตคติที่ดีและมีการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดีขึ้น ผลพบว่าข้อดีที่ได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยว ผู้ร่วมวิจัย และตัวเยาวชนเอง คือ ทำได้ดีทุกอย่าง การพูดคล่องขึ้น พูดได้อย่างเข้าใจขั้นตอนการทอผ้ามากขึ้น สีหน้าท่าทางใช้ได้ กล้าแสดงออก ไม่มี

อาการเขิน และให้ข้อมูลทุกขั้นตอน ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทอผ้า ดังตัวอย่าง จากนักท่องเที่ยวคนที่ 1 *“น้องจะถามว่ามีใครจะลองหรือไหม แล้วเขาก็พูดต่อว่ามีใครลองทอผ้าไหมคะ แล้วพวกเราก็เริ่มทอผ้า รู้สึกดีมีการดำเนินเรื่องดี”* หรือนักท่องเที่ยวคนที่ 2*“น้องเขาดีมากมีการสอนทอผ้าด้วย ผมไม่เคยทอผ้าเลยเขาเชิญชวนเราด้วยจนเราต้องทำเอง น่าสนใจนะ ลองทำดู ทั้งๆ ที่งานนี้ผู้ชายไม่เคยทำไม่คิดว่าจะทำด้วย แต่น้องให้ทำก็ทำไม่ได้เสียหายอะไร ก็เห็นเขาทำได้ แล้วน้องเขากำหนดให้ผมนั่งกับเครื่องทอผ้าเครื่องนี้ไม่ทิ้งผมคอยอยู่ข้างๆ เราไม่ทิ้งเรา ยังไงน้องก็สอนเราไม่ทิ้งเรา”*

ข้อสรุปสิ่งที่เยาวชนต้องปรับปรุง คือ เพิ่มพูดย้ำไม่พูดลอยๆ อย่าพูดเร็ว ต้องไม่ติดคำว่า “แล้วก็” “นะคะ” และ เยาวชนไม่ทิ้งนักท่องเที่ยว ต้องดูแลนักท่องเที่ยวตลอดจนกว่าจะกลับ

2. สรุปการประเมินผลของเยาวชนในหมู่ที่ 2

เยาวชนมีเจตคติที่ดีและมีพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดีขึ้น ผลพบว่าข้อดีที่ได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยว

ผู้ร่วมวิจัย และตัวเยาวชนเอง คือ ไม่กังวลไม่ต้องใช้โพย ข้อมูลไม่ผิดพลาด เข้ากันได้ดี ฟังเข้าใจ ถามตอบได้ กล้าแสดงออก กล้าที่จะพูด กล้าจะเดิน กล้าที่จะเล่นกับนักท่องเที่ยว

ข้อสรุปสิ่งที่เยาวชนต้องปรับปรุง คือ ควรเสริมเนื้อหาให้ลึกเพื่อการเชื่อมโยงข้อมูล และ ควรรู้ต้นไม้หลาย ๆ ชนิด

3. สรุปการประเมินผลของเยาวชนในหมู่ที่ 3

เยาวชนเจตคติที่ดีและมีพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดีขึ้น ผลพบว่าข้อดีที่ได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยว ผู้ร่วมวิจัย และตัวเยาวชนเอง คือ เยาวชนสามารถเป็นผู้นำเที่ยวได้ พูดเก่ง คล่องไม่กลัว กล้าพูด กล้าแสดงออก

ข้อสรุปสิ่งที่เยาวชนควรเพิ่มเติม คือเรื่องเหล่านี้จะเป็นผู้นำเที่ยวที่เชี่ยวชาญ คือ ข้อมูลเชิงลึกของชาวกะเหรี่ยง และต้องรุกเข้าหานักท่องเที่ยวมากกว่ารอให้นักท่องเที่ยวเดินเข้ามาหา ใบหน้ายิ้มแย้มตลอดเวลา

4. สรุปการประเมินผลของเยาวชนในหมู่ที่ 6

เยาวชนมีเจตคติที่ดีและมีพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดีขึ้น คือ พูดได้ พูดหนักแน่น มั่นใจ

ข้อสรุปสิ่งที่เยาวชนควรปรับปรุง คือ ควรเรียงลำดับเรื่องที่จะพูดก่อนหลัง และเนื้อหาที่ต้องเพิ่มเติมและเรียนรู้ที่ต้องพูดให้ถูกต้องชัดเจน

ตอนที่ 3 ผลการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการปฏิบัติตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเกิดผลของการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1. ผลการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1. ผลการการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน

ผู้ร่วมวิจัย ร่วมกันกำหนดกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชน ซึ่งในแต่ละกิจกรรมเยาวชนได้สะท้อนผลการพัฒนาออกมาเป็นผลงาน ดังตารางแสดงการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน ดังนี้

ตาราง 9 การพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนและการพัฒนาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขั้นตอนของกิจกรรม	ผลการพัฒนาเจตคติของเยาวชน		
	ความรู้เชิงประเมินค่า	ความรู้สึก	ความพร้อมทำ
<u>กิจกรรมการทอผ้าเพื่อสุขภาพ</u> 1. ผู้ร่วมวิจัยและสมาชิกของกลุ่มทอผ้า วางแผนการจัดกิจกรรม 2. ผู้กลุ่มทอผ้าเล่าประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งกลุ่มทอผ้าที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการรักษาระบบนิเวศ 3. เรียนรู้กิจกรรมการเลี้ยงหม่อนไหม และ ขั้นตอนการทอผ้า 4. เยาวชนระดมสมองเพื่อสรุปความรู้ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม	1. เยาวชนเห็นประโยชน์ของ การนำอาชีพทอผ้าเข้ามาเสริมรายได้เพื่อทดแทนการทำร้ายช้างที่มารุกพื้นที่ 2. เยาวชนเห็นคุณค่าของระบบนิเวศของธรรมชาติที่สมบูรณ์เพื่อประโยชน์ในการเลี้ยงหม่อนไหม 3. เยาวชนเห็นข้อดีของการทอผ้าด้วยกี่กระตุก	1. เยาวชน รู้สึกถึงพอใจกับการได้ทดลองทอผ้า 2. เยาวชนรู้สึกยินดีที่ชุมชนไม่ทำร้ายช้างแต่หันมาประกอบอาชีพเสริมด้วยการทอผ้า 3. เห็นคุณค่าของการทอผ้า	1. เยาวชนมีแนวโน้มที่จะแนะนำนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรักษาระบบนิเวศกับการประกอบอาชีพทอผ้า 2. เยาวชนยินดีแนะนำขั้นตอนการทอผ้าให้กับนักท่องเที่ยว
<u>กิจกรรม การเฝ้าระวังช้างป่าและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข</u> 1. ผู้อำนวยการศูนย์อนุรักษ์ฯ อธิบายความเป็นมาของศูนย์อนุรักษ์ช้างป่า การดำเนินชีวิตของช้างป่า และวิธีการเฝ้าระวังช้างป่าของชุมชน	1. เยาวชนเห็นความจำเป็นของการรักษาพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน การรักษาชีวิตของช้างป่า และการเฝ้าระวังช้างป่าของชุมชน	1. เยาวชนพึงพอใจที่ได้เห็นการดำรงชีวิตของช้างป่าและการปกป้องช้างป่าที่ชุมชนดำเนินอยู่ 2. เยาวชนรู้สึกไม่พอใจถ้าใครมาทำลายช้าง	1. เยาวชนเขียนบทความสะท้อนความคิดเห็นต่อการดูแล อนุรักษ์ช้างของพื้นที่ไว้ให้อยู่กับพื้นที่ของห้วยสัตว์ใหญ่

ตาราง 9 (ต่อ)

ขั้นตอนของกิจกรรม	ผลการพัฒนาเจตคติของเยาวชน		
	ความรู้เชิงประเมินค่า	ความรู้สึก	ความพร้อมทำ
1. ฟังเสียงสัญญาณ และดูรอยเท้าช้าง 2. สรุปความรู้ที่ได้รับ			2. เยาวชนพร้อมที่จะเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวร่วมกันรักษาชีวิตช้างป่า
<u>กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง</u> 1. เยาวชนชมวีดีโอเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง 2. ศึกษาชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง การเลี้ยงหมูหลุม การสร้างบ้านดิน 3. สรุปความรู้ที่ได้รับ	เยาวชนเห็นประโยชน์ของการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการปลูกพืชปลอดสารพิษ การเลี้ยงไก่เป็ด และหมูหลุม อย่างไม่ต้องเสียต้นทุน น้ำส้มควันไม้ โรคของลองกอง ต้นกฤษณา การปลูกพืชสมุนไพร ความมั่นคงในอาชีพเกษตร	เยาวชนพึงพอใจที่ได้ศึกษาการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	เยาวชนพร้อมที่จะอธิบายให้นักท่องเที่ยวและอื่นรับรู้ในการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง
<u>กิจกรรมการท่องเที่ยวฟาร์มโคนม</u> 1. เรียนรู้ขั้นตอนการเลี้ยงโคนม การให้อาหาร การปลูกหญ้าประเภทต่าง ๆ การความสะอาดของฟาร์ม โรคของวัว 2. วิธีการรีดนมวัวด้วยเครื่องและด้วยมือ 3. เยาวชนสรุปความรู้ที่ได้	1. เยาวชนเห็นคุณค่าของการก่อตั้งหมู่บ้านโคนมพัฒนา มาก่อตั้งโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 2. เยาวชนเห็นประโยชน์ของการรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติที่สัมพันธ์กับการเลี้ยงโคนมให้มีคุณภาพ 3. เยาวชนเห็นประโยชน์ของการเลี้ยงโคนม การผสมอาหาร การปลูกหญ้า ที่มีต้องใส่ใจทุกขั้นตอน	1. เยาวชนรู้สึกภูมิใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านโคนมพัฒนา 2. เยาวชนพึงพอใจที่ได้มีส่วนร่วมในการเลี้ยงโคนม	1. เยาวชนพร้อมที่อธิบายประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ขั้นตอนการเลี้ยงโคนม และการผลิตอาหารของโคนมให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้

ตาราง 9 (ต่อ)

ขั้นตอนของกิจกรรม	ผลการพัฒนาเจตคติของเยาวชน		
	ความรู้เชิงประเมินค่า	ความรู้สึก	ความพร้อมทำ
<u>กิจกรรมมารยาท จรรยาบรรณของผู้นำเที่ยวและการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว</u> 1. ระดมสมอง การเป็นผู้นำเที่ยวที่ดี มารยาท และจรรยา-บรรณของผู้นำเที่ยวที่ควรปฏิบัติ 2. ฝึกนำเที่ยวจริง 3. เรียนรู้เรื่องการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและฝึกจัดโปรแกรม นำเสนอร่วมกัน เสนอแนะและปรับปรุง	1. เยาวชนเห็นประโยชน์ของการปฏิบัติตนที่มีมารยาทและมีจรรยาบรรณของผู้นำเที่ยว 2. เยาวชนเห็นประโยชน์ของการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ให้นักท่องเที่ยว 3. เยาวชนเห็นคุณค่าของผู้นำเที่ยวที่ปฏิบัติตนอย่างมีมารยาทและมีจรรยาบรรณ	เยาวชนพึงพอใจในการปฏิบัติตนอย่างมีมารยาทและมีจรรยาบรรณกับนักท่องเที่ยว	เยาวชนพร้อมที่จะปฏิบัติตามมารยาทและจรรยาบรรณของนักท่องเที่ยว เยาวชนสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

สรุปได้ว่า เยาวชนทุกคนมีเจตคติที่ดีต่อทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยประเมินได้จากผลงานระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมที่เยาวชนทุกคนใส่ใจการเข้าร่วมกิจกรรม และมีผลงานส่งครบตามที่กำหนด เช่น การแสดงความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ธรรรมชาติ อาชีพและวัฒนธรรมให้คงอยู่กับชุมชน การเขียนบทความสะท้อนความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ช้าง การร่วมกิจกรรมบทบาทสมมติการเป็นผู้นำเที่ยว เป็นต้น

1.2. ผลการพัฒนาเยาวชนให้มีการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หลังจากที่ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันพัฒนาเยาวชนให้จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยการจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องวิธีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เยาวชน และให้เยาวชนระดมสมองเพื่อจัดโปรแกรมการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวให้จริง ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการจัดโปรแกรมการนำเที่ยว เยาวชนประชุมเพื่อกำหนดสถานที่ท่องเที่ยว เส้นทางการท่องเที่ยว ระยะเวลาที่อยู่ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว มอบหมายหน้าที่ผู้รับผิดชอบนำเที่ยวในแต่ละจุด ผู้ที่ดูแลอาหารและเครื่องดื่ม ผู้ที่ค่อยประสานกับผู้ร่วมวิจัยแล้วจากนั้นจึงจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามแผนที่วางไว้ ซึ่งผลการจัดกิจกรรมสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ดังผลสะท้อนที่ได้รับจากผู้ร่วมวิจัย และนักท่องเที่ยวซึ่งนักท่องเที่ยวชื่นชมลักษณะการจัดกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น ร่วมทำขนมกับชาวกะเหรี่ยง ร่วมทอผ้า รวมเก็บผักกูด เก็บผลไม้ ดังตัวอย่างคำกล่าวของนักท่องเที่ยวของหมู่ที่ 1 ว่า *“กิจกรรมแบบนี้ดีมาก ผมไม่เคยทอผ้าเลยเชิญ*

ชวนเราเราก็ทำ งานนี้เป็นงานที่ผู้ชายไม่เคยทำแต่น้องให้ทำก็ทำไม่ได้เสียหายอะไร ก็เห็นเขาทำได้แล้วน้อง น้องเขากำหนดให้ผมนั่งกับเครื่องนี้ไม่ทิ้งผมคอยอยู่ข้าง ๆ เราไม่ทิ้งเรายังไงน้องก็สอนเราไม่ทิ้งเรา" หรือคำกล่าวของนักท่องเที่ยวของหมู่ที่ 2 ว่า *"ประทับใจทุกจุด แต่จุดที่ประทับใจมากที่สุด คือ จุดของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด เช่น เรื่องการปลูกต้นไม้ในวันนี้เพื่อสร้างอนาคตที่ดีในระยะยาว"* หรือคำกล่าวของนักท่องเที่ยวของหมู่ที่ 3 ว่า *"รู้สึกดีอยากกลับมาอีก วันนี้ตอนกิจกรรมของกะเหรี่ยงตั้งใจดูมากไม่เคยเห็นเพิ่งเคยเข้ามาเที่ยวที่นี้ครั้งแรกชอบกิจกรรมของหมู่บ้านกะเหรี่ยง"*

ซึ่งคำกล่าวเหล่านี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ร่วมวิจัยของหมู่ที่1 ว่า *"กิจกรรมของวันนี้ดูนักท่องเที่ยวสนใจลงมือทำทุกขั้นตอน"* และ ผู้ร่วมวิจัยของหมู่ที่ 2 ว่า *"กิจกรรมของวันนี้ดูนักท่องเที่ยวสนุกได้เก็บผลไม้กิน มีการซักถามเรื่องต่าง ๆ อย่างสนใจ"*

สรุปได้ว่า จากการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ด้วยการให้เยาวชนลงมือปฏิบัติจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวจริง จะทำให้เยาวชนสามารถกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว กำหนดตารางเวลาการท่องเที่ยว สามารถมอบหมายหน้าที่ผู้รับผิดชอบของสมาชิก และดำเนินการจัดกิจกรรมได้ตามโปรแกรมเยาวชนกำหนด จนนักท่อง-เที่ยวเกิดความพึงพอใจต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

1.3. ผลการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

หลังจากที่ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันพัฒนาเยาวชนให้นำเที่ยวด้วยการจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องวิธีการนำเที่ยว มารยาทของผู้นำเที่ยว พร้อมทั้งฝึกนำเที่ยวจริง จนเยาวชนสามารถอธิบายพูดคุย สื่อความเกี่ยวกับความเป็นมา วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในแต่ละหมู่บ้าน โดยเยาวชนมีการวางแผนวิธีการพูด การอธิบายอย่างรอบคอบและใส่ใจตลอดการเดินทาง ดังข้อมูลสะท้อนจากผู้ร่วมวิจัยและนักท่องเที่ยวที่แสดงความพึงพอใจต่อการนำเที่ยวของเยาวชน ตัวอย่างนักท่องเที่ยวของหมู่ที่ 1 ว่า *"ทำได้ดีทุกอย่าง การพูดคล่องขึ้น พูดได้อย่างเข้าใจการทอผ้ามากขึ้น สีหน้าท่าทางใช้ได้กล้าแสดงออกไม่เขิน"* นักท่องเที่ยวของหมู่ที่ 2 ว่า *"ครั้งที่แล้วอ่านโพยเยอะ ครั้งนี้เหมือนมีประสบการณ์มากขึ้น เขาทำตามความรู้สึกของเขา เขาอธิบายโดยไม่กังวลกับเนื้อหามากพอมีคนถามเขาก็ให้ข้อมูลได้ดีกว่าครั้งที่แล้ว"* นักท่องเที่ยวของหมู่ที่ 3 กล่าวว่า *"น้องคนนี้เก่ง พูดคล่องไม่กลัว กล้าพูด กล้าแสดงออก"* นักท่องเที่ยวของหมู่ที่ 6 กล่าวว่า *"การพูดใช้ได้ มั่นใจกล้าแสดงออก แต่บางครั้งยังดูเล่นๆ อยู่"*

ซึ่งคำกล่าวเหล่านี้สอดคล้องกับความเห็นของผู้ร่วมวิจัยหมู่ที่ 1 กล่าวว่า *"วันนี้ทำได้ดีทุกอย่าง การพูดคล่องมากขึ้น พูดได้อย่างเข้าใจขั้นตอนการทอผ้ามากขึ้น สีหน้าท่าทางใช้ได้ กล้าแสดงออกไม่มีอาการเขิน"* หรือผู้ร่วมวิจัยของหมู่ที่ 2 กล่าวว่า *"เขากล้าที่จะคุย วันนี้ได้กล้าพูด กล้าแสดงออก กล้าจะเดิน กล้าจะเล่นกับนักท่องเที่ยวบ้างก็นับว่าดีแล้ว ส่วนในอนาคตพบต้องเสริมความรู้ลึกๆ ให้อีก"* หรือผู้ร่วมวิจัยของหมู่ที่ 3 กล่าวว่า *"การพูดสีหน้าท่าทางใช้ได้ กล้าแสดงออก*

ไม่มีอาการเขิน หน้าตายิ้มแย้ม" หรือผู้ร่วมวิจัยของหมู่ที่ 6 กล่าวว่า *"พูดได้หนักแน่น มั่นใจมีความกล้า ในอนาคตต้องเพิ่มเติมความรู้และฝึกพูดไปเรื่อยๆ"*

สรุปได้ว่าจากการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านการนำเที่ยวท่องเที่ยว ด้วยการให้ความรู้เรื่องการนำเที่ยว มารยาทของการนำเที่ยวและลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เยาวชนสามารถพูดคุย สื่อความเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนในแต่ละหมู่บ้านอย่างชัดเจน ถูกต้อง และแสดงออกได้ด้วยสีหน้า ท่าทางที่เหมาะสมกับโอกาสและสถานที่ในขณะนำเที่ยว

ตาราง 10 สรุปผลการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

ประเด็น	รายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชน	
	ข้อดี	**สิ่งที่ต้องปรับปรุง**
ด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว	1. กิจกรรมที่จัดให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความประทับใจ ในเรื่องใหม่ๆ ที่ไม่เคยได้สัมผัส เช่น วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง การปลูกต้นไม้เพื่อการออมเงิน การรีดนมโค 2. ระยะเวลาในการจัดแต่ละกิจกรรมเป็นไปอย่างเหมาะสม 3. มีกิจกรรมหลายอย่างที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปมีส่วนรวม	1. จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ 2. ลักษณะกิจกรรมสามารถแบ่งให้เหมาะสมกับวัยและความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 2.1 การท่องเที่ยวธรรมชาติและวิถีชีวิต คือไปท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติของป่าละอูน้อยและเยี่ยมชมวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง หรือศึกษาวีถีชีวิตของการเลี้ยงโคนม 2.2 การท่องเที่ยวเน้นความรู้และการประกอบอาชีพ เช่น ไปศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาการทอผ้า 3. เพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลอื่นรู้จักให้มากขึ้น
การนำเที่ยว	1. มีการต้อนรับพร้อมแนะนำตัว พร้อมอธิบายโปรแกรมการท่องเที่ยว พร้อมแนะนำบุคคลสำคัญของหมู่บ้านให้นักท่องเที่ยวรู้จัก 2. ตลอดการเดินทางให้ชวนคุย พูดคุยอย่างต่อเนื่อง 3. การพูดมีการสบตาผู้ฟังและพูดได้ชัดเจน 4. มีความมั่นใจในการให้ข้อมูลและพูดผ่อนคลายให้เกิดความสนุกได้ในบางช่วง 5. บุคลิกภาพและการแต่งกายในเบื้องต้นเหมาะสม 6. ใส่ใจคอยดูแลนักท่องเที่ยว	1. เพิ่มความเป็นธรรมชาติในการนำเที่ยว 2. เพิ่มความรู้ลึกๆ ของการเรื่องที่ต้องนำเที่ยวให้มากขึ้น 3. หากมีผู้นำเที่ยว 2 คนขึ้นไปควรแบ่งหน้าที่กันให้ชัดเจน 4. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเวลานักท่องเที่ยวซักถาม ยังต้องมั่นฝึกฝนให้มากขึ้น 5. เวลานำเที่ยวอย่าเป็นฝ่ายตั้งรับคือรอให้นักท่องเที่ยวซักถามอย่างเดียว จะต้องซักถามนักท่องเที่ยวเพื่อหาประเด็นที่จะอธิบายต่อ 6. เพิ่มป้ายชื่อแนะนำตนเองว่าเป็นผู้นำเที่ยวของชุมชน

ดังนั้นสรุปผลการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเริ่มจากการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้นั้น ผลดังกล่าวเกิดจาก ผลการดำเนินการวิจัยดังนี้ เริ่มจากเปิดรับสมัครเยาวชนที่สนใจ เตรียมความพร้อมด้านการคิด การพูด การทำงานเป็นทีมตลอดจนฝึกให้สังเกตสถานที่สำคัญของชุมชน ต่อมาเมื่อมีการประชุมหรือดำเนินกิจกรรมวางแผนพัฒนาเยาวชนที่ผู้ร่วมวิจัยเป็นผู้ดำเนินการ เยาวชนจะเข้าไปเรียนรู้กระบวนการต่างๆ ไปในลักษณะการสนับสนุนหรือช่วยเหลือผู้ร่วมวิจัย ต่อมาจึงพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการทำงานการท่องเที่ยวตามกิจกรรม 8 กิจกรรม สุดท้ายจึงให้เยาวชนจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวตามแผนที่เยาวชนกำหนดไว้ ซึ่งหลังจากสิ้นสุดกิจกรรมเยาวชนทั้งหมดเยาวชนจะได้รับโอกาสฝึกฝนการนำเที่ยวจริงในหมู่บ้านต่อไป

1.4. ผลที่ผู้ร่วมวิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็น อย่างเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองคิดจนนำไปสู่การปฏิบัติที่มุ่งพัฒนาเยาวชนทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้จนเป็นผลสำเร็จ ส่งผลต่อการพัฒนาผู้ร่วมวิจัยในด้านต่างๆ ตามไปด้วย คือ

1.4.1. ผู้ร่วมวิจัยของแต่ละหมู่บ้านเกิดความมั่นใจในการทำงานการท่องเที่ยว ความมั่นใจในครั้งนี้เกิดขึ้นจากการคิดวางแผนการทำงาน การลงมือปฏิบัติ การประเมินผลและปรับปรุงแผนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนที่ผู้ร่วมวิจัยเกิดการเรียนรู้ และนำไปใช้ในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านต่าง ๆ ตรงกับความรู้สึกหนึ่งของผู้ร่วมวิจัยที่แสดงไว้ว่า *“ได้ปรับปรุงตนเองในเรื่องการคุยต่อหน้าคนอื่น ทำให้กล้าพูดมากขึ้น หรือ ฝึกแก้ปัญหาเวลามีนักท่องเที่ยวเข้ามาติดต่อกับเรา”* ด้วยการที่ผู้ร่วมวิจัยทำงานอย่างเป็นขั้นตอนและมีระบบในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนของชุมชนจึงส่งเสริมให้มีการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวของชุมชนในด้านต่างๆคือ ประชุมคณะกรรมการจัดเตรียมแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ มอบหมายผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้านต้อนรับนักท่องเที่ยว พร้อมจัดเตรียมกิจกรรมการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน สร้างแผนการพัฒนาเยาวชนในรุ่นต่อไป โดยมอบหมายให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

1.4.2. เกิดความร่วมมือในชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาเยาวชนจนทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พัฒนาเป็นความสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่เกิดจากความเสียสละ ความตั้งใจของผู้ร่วมวิจัยและสมาชิกในชุมชน ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลได้นำเสนอเรื่องการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับนายกและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่เพื่อขอความร่วมมือในการใช้สถานที่ และการดูแลรักษาความปลอดภัยระหว่างการดำเนินกิจกรรม หรือ ครูเปิดโอกาสให้จัดตั้งชมรมท่องเที่ยวในโรงเรียน เมื่อต้องจัดไปศึกษานอกสถานที่ครูคอยอำนวยความสะดวกทั้งยานพาหนะในการรับ-ส่งเยาวชน ดูแลความปลอดภัยให้กับเยาวชนเวลาออกนอกสถานที่ ช่วยเปลี่ยนแปลงตารางเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้พัฒนาตนเองตาม

รูปแบบการพัฒนาเยาวชนที่ผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ หรือความร่วมมือจากปราชญ์ของชุมชนในการเลี้ยงหม่อนไหมและเข้ามาร่วมถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน ผู้นำชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงให้ความร่วมมือมาอธิบายความรู้ต่างๆ ให้แก่เยาวชน ความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนมาถ่ายทอดความรู้ขั้นตอนการทอผ้ากี่เอว ความร่วมมือจากชาวกะเหรี่ยงในการจัดการแสดงวิถีชีวิต วัฒนธรรม การแต่งกายและการละเล่นของชาวกะเหรี่ยงเป็นอย่างดี หรือความร่วมมือจากเจ้าของฟาร์มโคนมที่ได้มาตรฐานมาเป็นแหล่งให้ความรู้กับเยาวชน ด้วยความร่วมมือของสมาชิกในชุมชนของทั้งภาครัฐบาลและภาคประชาชนส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนไปได้จนประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ผู้วิจัยสังเกตพบว่าผู้ร่วมวิจัยมีความตั้งใจ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ร่วมแสดงความคิดเห็น ลงมือปฏิบัติงานตามมติของที่ประชุม เป็นทั้งผู้นำและผู้ตามในระหว่างการดำเนินงาน

ผลจากความร่วมมือทำให้ผู้ร่วมวิจัยและชุมชนสร้างกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยวในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งจะเริ่มดำเนินหลังเสร็จสิ้นงานวิจัยฉบับนี้ ตามที่ผู้ร่วมวิจัยจากหมู่ที่ 2 กล่าวว่า *“เข้าร่วมกิจกรรมนี้ตั้งแต่ปีที่แล้วพยายามเข้าประชุมทุกครั้งได้เห็นความร่วมมือของพวกเราแล้วดีใจอยากเห็นความร่วมมือในการทำงานอย่างนี้ต่อไปอีก”* กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีแผนจะจัดทำในอนาคต เช่น จัดตั้งกลุ่ม Home stayขึ้น หรือสร้างเครือข่ายการทำงานการท่องเที่ยวโดยให้จัดตั้งชมรมคนรักการท่องเที่ยว พร้อมร่วมกันศึกษาเส้นทางธรรมชาติเส้นทางใหม่ภายในหมู่บ้าน และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่

1.4.3. ผู้ร่วมวิจัยรู้จักกระบวนการค้นหาความรู้ รวบรวมความรู้จากแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองและเผยแพร่ความรู้ไปสู่ภายนอก โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.4.3.1. ผู้ร่วมวิจัยเรียนรู้ขั้นตอนการค้นหาและรวบรวมความรู้จากชุมชน โดยเริ่มจากสมาชิกของชุมชนประชุมระดมสมองว่าสมาชิกของชุมชนหรือผู้นำชุมชนคนใดมีความรู้ในเรื่องของชุมชมมากที่สุด เพื่อนัดสัมภาษณ์และสอบถามประวัติความเป็นมาของแต่ละหมู่บ้าน ต่อมาจึงเริ่มรวมข้อมูล ถ่ายภาพ จัดทำเป็นเอกสารประกอบการพัฒนา

1.4.3.2. ผู้ร่วมวิจัยเรียนรู้วิธีการถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนรุ่นต่อไป เพื่อสร้างให้เยาวชนรุ่นต่อไปรักผูกพันกับพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ พร้อมกับเห็นความสำคัญของระบบนิเวศต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ผู้ร่วมวิจัยจึงประชุมวางแผนการพัฒนาเยาวชนในอนาคต สรุปว่าการพัฒนาเยาวชนในลำดับต่อไปองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้รับผิดชอบนำไปใส่ในแผนพัฒนาชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ต่อไป

1.4.3.3. ผู้ร่วมวิจัยเรียนรู้การถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาของชุมชนสู่นักท่องเที่ยว เพื่อสร้างเป็นแหล่งภูมิปัญญาของชุมชนและแหล่งข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ต้องลงทุนสร้างขึ้นมา แต่เป็นการนำภูมิปัญญาที่มีสร้างให้เกิดรายได้เพื่อเสริมรายได้ให้กับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ร่วมวิจัยหมู่ที่ 6 ว่า *“ถ้าดำเนินเรื่องการท่องเที่ยวได้สำเร็จนอกจากจะสร้างรายได้เสริมแล้วยังทำให้คนในพื้นที่รักพื้นที่มากขึ้น สามารถนำเสนอสิ่งดี ๆ ในพื้นที่ของเราให้คนอื่นได้รับรู้”*

1.4.4. ผลทางอ้อมที่ส่งผลให้เยาวชนสามารถพัฒนาการทำงานท่องเที่ยว ของผู้ร่วมวิจัยระหว่างกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม คือ บทบาทของเยาวชนที่เข้าไปคอยช่วยเหลือผู้ร่วมวิจัย จนสามารถพัฒนาตนมาเป็นผู้ร่วมวิจัย โดยเริ่มจากเยาวชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดสัมมนา เพื่อกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชน ซึ่งส่งผลให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้กระบวนการคิดและการทำงานของผู้นำชุมชน เริ่มตั้งแต่เยาวชนตกลงแบ่งงานกันทำตามความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคล เช่น ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายรับลงทะเบียน ฝ่ายจัดเตรียมเอกสาร แจกเอกสาร เจ้าหน้าที่ประจำกลุ่ม เป็นต้น ต่อมาเยาวชนมีส่วนร่วมในการผลิตเอกสารประกอบการพัฒนาเยาวชนในแต่ละหมู่บ้าน เริ่มตั้งแต่ จดบันทึกการสัมภาษณ์ ถอดเทปการสัมภาษณ์ปราชญ์ของแต่ละหมู่บ้าน ช่วยถ่ายรูปภาพประกอบรายละเอียดของแต่ละหมู่บ้าน จัดพิมพ์เอกสาร และสุดท้ายเมื่อเยาวชนได้เห็นและได้รับความรู้จนเข้าใจแล้ว จึงเข้ามีส่วนร่วมในการวางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยว จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และประเมินผลการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นผู้นำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว โดยผู้นำชุมชนมีบทบาทเป็นที่ปรึกษา ค่อยอำนวยความสะดวก และร่วมประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการท่องเที่ยวให้อีกลำดับหนึ่ง เมื่อการนำเที่ยวรอบที่ 1 จบลง เยาวชนจึงร่วมกันสรุปปัญหาที่พบ และวางแผนการเรียนรู้เนื้อหาในส่วนที่ตนยังบกพร่อง และจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวในรอบที่ 2 อีกครั้ง ตามกลุ่มหมู่บ้านที่ตนรับผิดชอบ

ตอนที่ 4 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกระบวนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยแบ่งกระบวนการเป็น 3 ส่วนคือ 1)ปัจจัยป้อน ได้แก่ การเตรียมกลุ่มผู้ร่วมวิจัย เยาวชน และการเตรียมกรณีศึกษา 2)กระบวนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชน การถ่ายทอดทางสังคมผ่านกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน การพัฒนาเจตคติ และพฤติกรรมต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3)ผลของการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อมุ่งให้เยาวชนสามารถทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยป้อน

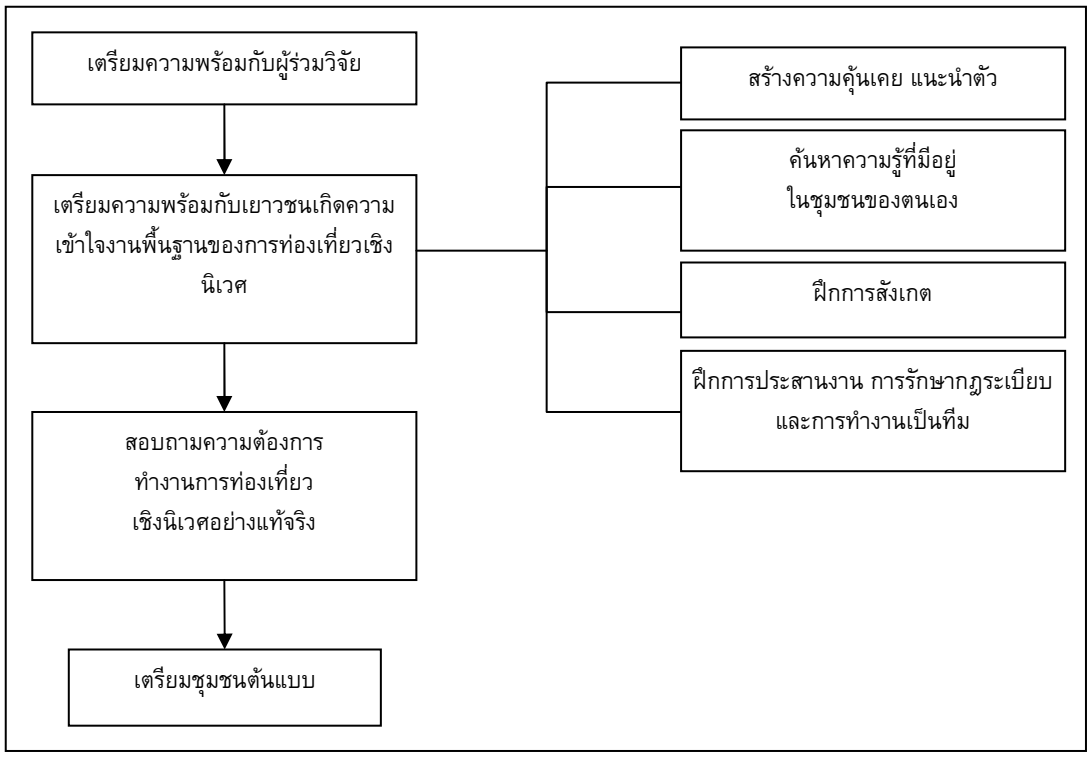
เตรียมกลุ่มและเตรียมกรณีศึกษา

การเตรียมความพร้อมให้กับผู้ร่วมวิจัยเริ่มจากผู้วิจัยเปิดรับสมัครบุคคลที่สนใจเข้าร่วมงานวิจัย ต่อมาจึงอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้เข้าใจตรงกันในทุกขั้นตอน ที่เน้นให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้

การเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชน ที่มีความสนใจและมีศักยภาพที่ภาพในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมิใช่เข้ามาในชมรมเพราะอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน โดยเริ่มจากเปิดชมรมการท่องเที่ยวและเปิดรับสมัครเยาวชนที่สนใจเข้าภายในชมรม ต่อมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของชมรมการท่องเที่ยวให้กับเยาวชน ซึ่งเป็นกระบวนการให้เยาวชนร่วมกันทำกิจกรรมการท่องเที่ยวตามที่เยาวชนต้องการจะไปเที่ยว เพื่อให้เยาวชนได้เห็นภาพรวมของการดำเนินงานการท่องเที่ยวและสุดท้ายตรวจสอบความสนใจและศักยภาพของตนเองว่า *“มีความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริงหรือไม่”*

เตรียมกรณีศึกษา ด้วยการการค้นหาและรวบรวมข้อมูลจากชุมชนต้นแบบที่จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประสบความสำเร็จ และระบบนิเวศทางธรรมชาติที่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยได้ศึกษาจากวีดีโอและเอกสารที่รวบรวมประเด็นที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1)ชุมชนต้นแบบมีวิธีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไรจึงประสบความสำเร็จ และ 2)มีรูปแบบและวิธีการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำเที่ยว

กล่าวโดยสรุป ก่อนดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมสิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยพึงตระหนักถึง ประการแรก คือ การคัดเลือกหรือเปิดรับบุคคลที่มีความสนใจและเต็มใจทำงานร่วมกันเป็นหลักสำคัญของความร่วมมือที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ผู้ร่วมวิจัยและเยาวชนควรทบทวนความต้องการในการเข้าร่วมกระบวนการวิจัยมาจากตนเองไม่ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมเพราะมาตามตำแหน่งหน้าที่ หรือมาแบบตามๆ กันมา เพื่อเปิดโอกาสให้สร้างกลุ่มคนทำงานจากผู้ที่มีเจตคติคล้ายกันมาทำงานร่วมกัน ประการที่สอง คือการจัดเตรียมกรณีศึกษาจากชุมชนต้นแบบที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประสบความสำเร็จ และระบบนิเวศทางธรรมชาติที่ใกล้เคียงกันกับพื้นที่ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยได้เรียนรู้จากการทำงานจริงของชุมชนต้นแบบ ส่งผลให้ผู้ร่วมวิจัยเกิดการเรียนรู้จากการสังเกตจากตัวแบบพร้อมกับเกิดแรงจูงใจที่อยากจะทำตาม

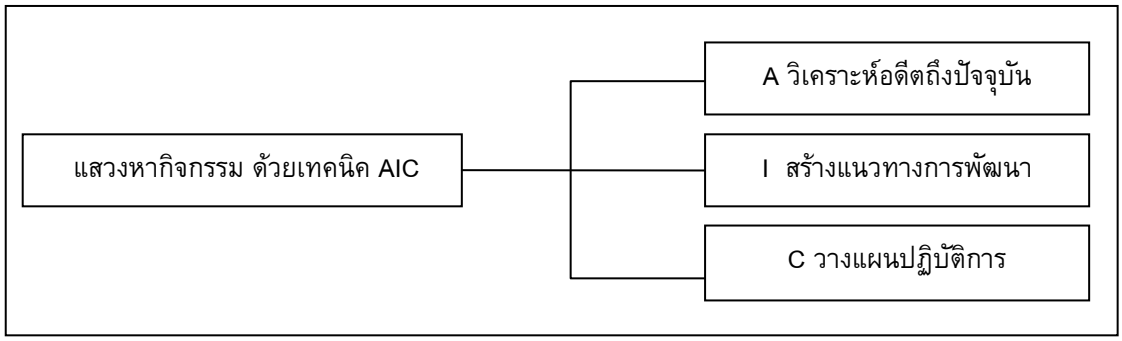

ภาพประกอบ 11 การเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชน

2. กระบวนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชน

การมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน โดยใช้เทคนิค AIC เป็นกระบวนการวิจัยที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมวิจัยได้ประชุมโดยเริ่มจากการกำหนดรูปแบบของการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพัฒนาพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กำหนดเกณฑ์ในการประเมินผลการพัฒนาโดยผู้ร่วมวิจัยร่วมมือกันกำหนดรูปแบบของการพัฒนาเยาวชนเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ผู้ร่วมวิจัยจัดกิจกรรมพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 8 กิจกรรม และส่วนที่ 2 เยาวชนจัดกิจกรรมพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสรุปได้ว่าเทคนิค AIC เป็นเทคนิคที่สำคัญที่ให้ผู้ร่วมวิจัยเกิดการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันคิด เข้าใจ การมองปัญหา การวางแผนพัฒนาร่วมกัน อย่างต่อเนื่อง ไม่ข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง จนสามารถกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้สำเร็จ

ภาพประกอบ 12 กระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชน

2.2 การถ่ายทอดทางสังคมผ่านกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน

ความร่วมมือกันของสมาชิกในชุมชนที่ร่วมกันถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับเยาวชนผ่านการกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน โดยผู้ร่วมวิจัยค้นหาและรวบรวมความรู้ภายในชุมชนจากผู้อาวุโส และผู้นำของชุมชนเพื่อจัดทำเอกสาร สื่อที่ใช้ในการพัฒนา รวมทั้งหาวิทยากรและสถานที่เรียนรู้ให้กับเยาวชนเพื่อให้เยาวชนได้รับความรู้จากกิจกรรมมากที่สุด โดยใช้การประชุมกลุ่มย่อยในแต่ละหมู่บ้าน ทดลองและปรับปรุงการสอนก่อนที่จะใช้พัฒนาเยาวชนเป็นลำดับต่อไป ดังนั้นการถ่ายทอดทางสังคมจึงเป็นกระบวนการหรือวิถีทางหนึ่งชุมชนมุ่งถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับเยาวชนได้เรียนรู้การทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ซึ่งต้องผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม 3 ประการที่ต้องมีความเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน คือกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการปฏิสังสรรค์ทางสังคม และกระบวนการสื่อสาร ในการถ่ายทอดการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชนจึงใช้กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมทั้ง 3 ประการให้สอดคล้องกับสภาพสังคมรอบๆ ข้างของเยาวชนเพื่อให้เยาวชน เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและรักท้องถิ่นของตน ผ่านสื่อที่ใช้ในการพัฒนาเยาวชนในแต่ละกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรม

2.3 การพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน โดยเริ่มเกิดการความรู้เชิงประเมินค่า เกิดความรู้สึก และพร้อมกระทำ พฤติกรรมในเรื่องการ เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี และการดำรงชีวิตของชุมชนที่ผสมผสานวิธีการรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ กิจกรรมในแต่ละกิจกรรมจึงสอดแทรกแง่คิดให้เยาวชนเกิดเจตคติที่ดีต่อชุมชน จนสามารถถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์และอำนวยความสะดวกไปสู่นักท่องเที่ยวจนเกิดความประทับใจ ซึ่งมีการดำเนินกิจกรรมดังนี้

การพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชนที่ผู้ร่วมวิจัยกำหนดขึ้น 8 กิจกรรม คือ

กิจกรรมการทอผ้าเพื่อสุขภาพ ที่ผู้ร่วมวิจัยให้เยาวชนเรียนรู้การดำเนินชีวิตของช้างและวิธีแก้ปัญหาระหว่างคนกับช้าง ด้วยการหาอาชีพเสริม จากการทอผ้า ที่ก่อให้เกิดรายได้เสริมและสุขภาพที่แข็งแรง เพื่อเยาวชนสามารถบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวได้ ลักษณะกิจกรรมคือ ศึกษาประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งกลุ่มทอผ้าที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการรักษาระบบนิเวศ เรียนรู้กิจกรรมการเลี้ยงหม่อนไหม และ ขั้นตอนการทอผ้า โดยใช้เทคนิคการสาธิต ลงมือปฏิบัติ ร่วมกันระดมสมองข้อดี ข้อเสียของอาชีพการทอผ้า

กิจกรรม การเฝ้าระวังช้างป่า และ การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขที่ผู้ร่วมวิจัยให้เยาวชนเรียนรู้การดำรงชีวิตของช้างตามล่องลอยเท้าช้าง วิธีการเฝ้าระวังช้างป่าของชุมชน ฟังเสียงสัญญาณ เพื่อเยาวชนให้เยาวชนอธิบายให้นักท่องเที่ยวรู้และตระหนักถึงการดำรงอยู่ของสมาชิกในชุมชนได้อย่างไม่ทำร้ายซึ่งกันและกัน โดยใช้เทคนิคการบรรยาย ประกอบการสาธิต ศึกษานอกสถานที่ และเขียนบทความแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับช้างในพื้นที่แห่งนี้

กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิถีชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพธรรมชาติและระบบนิเวศของพื้นที่หมู่ 2 ด้วยการดำรงอยู่อย่างเรียบง่ายตามสภาพทรัพยากรในธรรมชาติ ด้วยแนวคิดการสร้างบ้านดิน การปลูกพืชปลอดสารพิษ การสร้างความมั่นคงในอาชีพเกษตร การเลี้ยงหมูหลุมโดยไม่เกิดต้นทุน ด้วยกิจกรรมที่เข้าไปศึกษาเรียนรู้พร้อมฟังบรรยายจากผู้นำชุมชนที่ทำงานได้

กิจกรรมการศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าละอูน้อยกิจกรรมการแสดงของกะเหรี่ยง กิจกรรมการทอผ้ากี่เอวของกะเหรี่ยง เป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิต มีเอกลักษณะและวัฒนธรรมเฉพาะตน โดยผู้ร่วมวิจัยใช้กิจกรรม การเรียนรู้จากแหล่งธรรมชาติพร้อมอธิบายวิธีการดำรงชีวิตจากธรรมชาติ ทั้งต้นไม้ สมุนไพรที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ให้เยาวชนแสดงบทบาทสมมติประวัติความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยง ชมการสาธิตและลงมือปฏิบัติการทอผ้าด้วยกี่เอว สุดท้ายให้เยาวชนระดมสมองวิธีการอนุรักษ์ธรรมชาติให้คงอยู่กับชุมชน

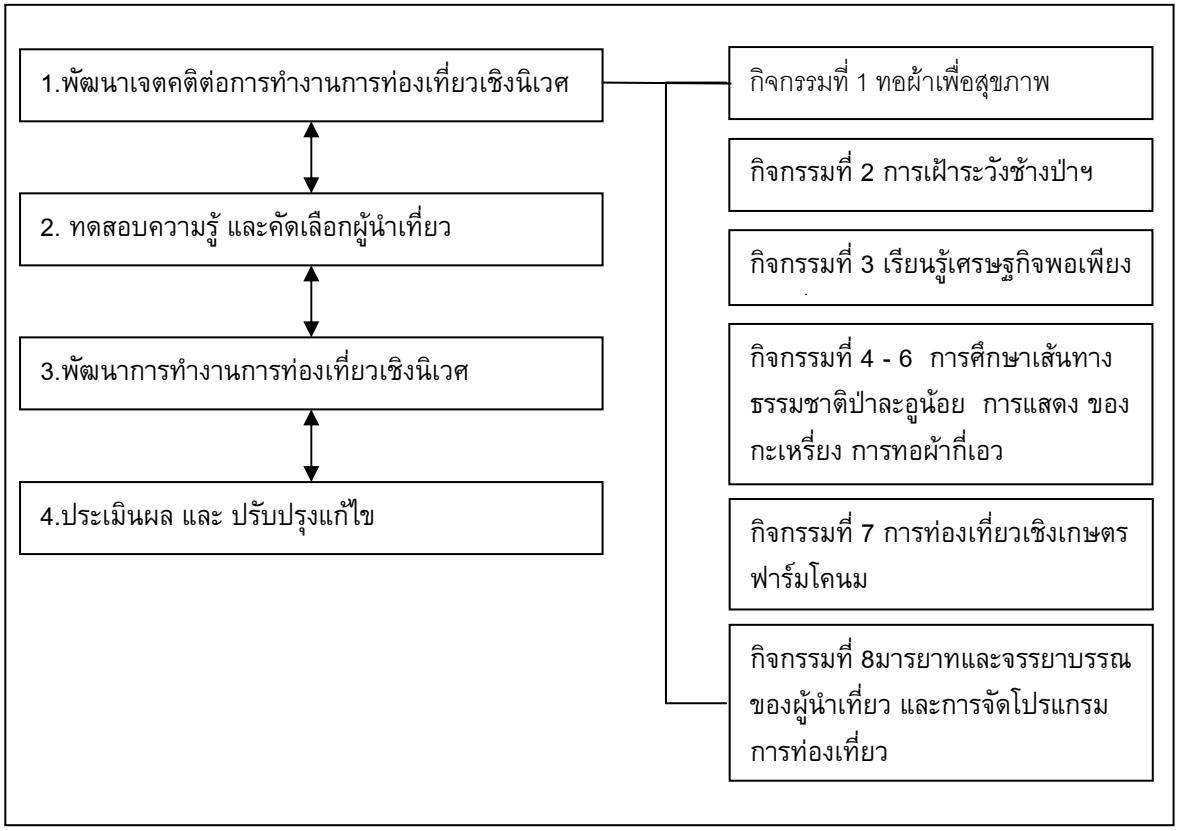
กิจกรรมการท่องเที่ยวฟาร์มโคนม เรียนรู้การเลี้ยงโคนมตั้งแต่ โคนมคลอด การให้อาหารโคนม การปลูกหญ้าประเภทต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่ทำลายระบบนิเวศ การความสะอาดของฟาร์ม โรคของวัว และสาธิตการวิธีการรีดนมวัวด้วยเครื่องรีดนมวัว โดยผู้ร่วมวิจัยเทคนิค การสาธิต ลงมือปฏิบัติ และตอบปัญหา

กิจกรรมมารยาทจรรยาบรรณของผู้นำเที่ยวและการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ผู้ร่วมวิจัยจัดกิจกรรมระดมสมองให้เยาวชนแสดงความคิดเห็นว่า การเป็นผู้นำเที่ยวที่ดี มารยาทและจรรยาบรรณของผู้นำเที่ยวที่ควรปฏิบัติมาเรื่องใดบ้างพร้อมให้ออกมานำเสนอ และวิทยากรสรุปผลต่อด้วยการจัดกิจกรรมบทบาทสมมติการนำเที่ยว โดยให้เยาวชนนำเที่ยวจริงจากข้อมูลของหมู่บ้านที่ผู้ร่วมวิจัยเตรียมไว้ พร้อมให้เยาวชนจัดโปรแกรมการนำเที่ยวและรายงานที่ละกลุ่ม

พัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้วยการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยว

เมื่อเยาวชนทั้ง 33 คนได้รับการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว ผู้ร่วมวิจัยจึงให้เยาวชนได้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้วยการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว โดยแบ่งหน้าที่การทำงานการท่องเที่ยวเป็นฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายจัดวางโปรแกรมและประสานงานผู้เกี่ยวข้อง ฝ่ายอาหารเครื่องดื่ม ฝ่ายนำเที่ยว เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพัฒนาพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ภายใต้แนวคิดของการเปลี่ยนแปลงเจตคติตาม แนวคิดของแมคไกวร์ ที่เน้นให้เกิดการพัฒนาเจตคติตั้งแต่เกิดความรู้เชิงประเมินค่า เกิดความรู้สึก พร้อมกระทำ และพัฒนาจนสามารถทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ภายใต้กิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การทัศนศึกษา การสาธิต บทบาทสมมติ การเขียนบทความ การอภิปราย และการลงมือปฏิบัติ เป็นต้น

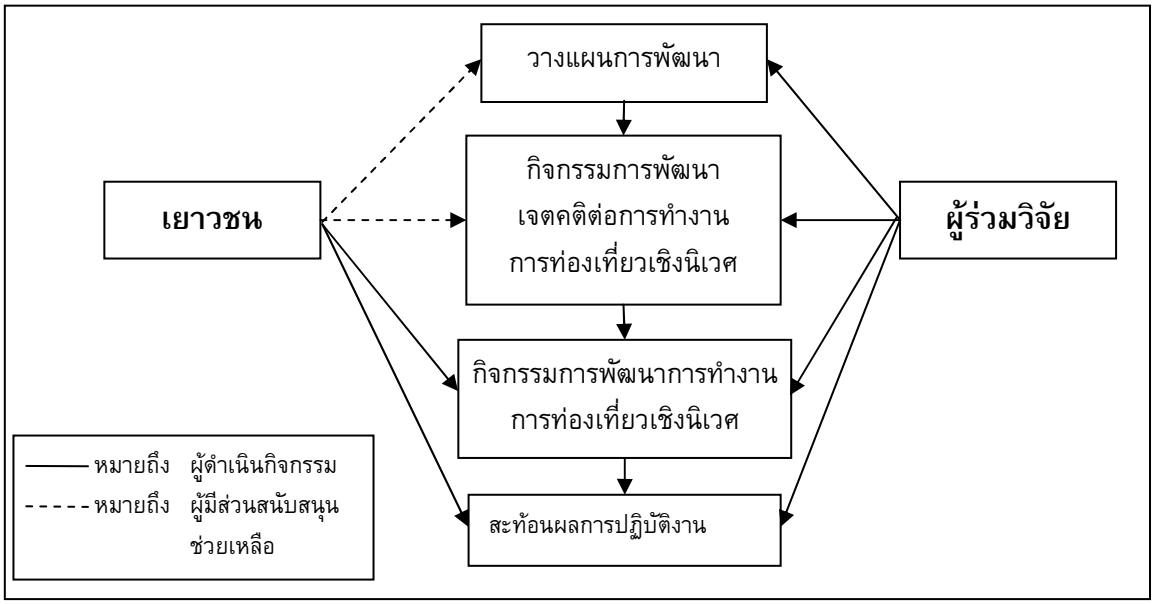
ภาพประกอบ 13 การพัฒนาเจตคติและการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. ผลของการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เยาวชนได้รับการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พร้อมกับได้รูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ร่วมวิจัยกับเยาวชน

รูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ร่วมวิจัยกับเยาวชนในการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน

การขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมก่อให้เกิดรูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ร่วมวิจัยและเยาวชนในลักษณะการถ่ายทอดประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งด้วยความสมัครใจ พร้อมสร้างสรรค์งานใหม่ร่วมกัน ลักษณะการวิจัยในครั้งนี้ เน้นการกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในกลุ่มของผู้ร่วมวิจัย เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยกำหนดรูปแบบและลักษณะกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใน 2 ลักษณะ คือ เป็น **“ผู้ถ่ายทอด”** ความรู้ในแต่ละกิจกรรม และเป็น **“พี่เลี้ยง"** คอยดูแลให้การสนับสนุนเมื่อเยาวชนพัฒนาขึ้นมาเป็นผู้นำเที่ยว ส่วนการทำงานของเยาวชนที่ได้รับการเตรียมความพร้อมแล้วจะเข้ามามีส่วนร่วมสังเกตการ ค่อยช่วยเหลือผู้ร่วมวิจัยตลอดทุกขั้นตอนของการวิจัย และภายในกลุ่มของเยาวชนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และถ่ายทอดความรู้ระหว่างกันตลอดเวลา จึงส่งผลให้เยาวชนซึมซับและมีความเข้าใจลักษณะการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นเมื่อเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม เกิดการการยอมรับและเห็นคุณค่าของการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงส่งผลให้สามารถพัฒนาตนเองให้มีพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยว

ภาพประกอบ 14 การทำงานร่วมกันระหว่างผู้ร่วมวิจัยกับเยาวชนในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สังเขปความมุ่งหมายและวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนนี้ที่เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งนำ เทคนิค AIC และการศึกษาชุมชนต้นแบบ มาเป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนรวมให้เกิดการรวมพลังอย่างสร้างสรรค์ มีความมุ่งหมายของการวิจัยและวิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและตรวจสอบความต้องการของเยาวชนในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน
2. เพื่อศึกษากระบวนการแสวงหากิจกรรมและความรู้ในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยผ่านตัวแทนโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ โดยได้รับการประสานความร่วมมือจากตัวแทนโรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ 1)กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 10 คน มาจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ครูของโรงเรียนอานันท์ ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นที่ปรึกษาชมรมการท่องเที่ยวที่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยว และมีความชำนาญในการจัดกิจกรรมให้กับเยาวชน จำนวน 2 คน กลุ่มผู้นำชุมชนจำนวน 6 คน มาจากผู้นำชุมชนของ 4 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 1 ผู้นำและสมาชิกกลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 2 ผู้นำด้านเศรษฐกิจพอเพียง หมู่ที่ 3 ผู้นำด้านวัฒนธรรมของกะเหรี่ยง และหมู่ที่ 6 สมาชิกในชุมชนโคนมพัฒนา และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จำนวน 2 คน และ 2)กลุ่มเยาวชน จำนวน 33 คนเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2-3 ของโรงเรียนอานันท์ ที่อยู่ในชมรมการท่องเที่ยวและสนใจเข้าร่วมการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย คือ 1)ติดต่อพื้นที่ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ กับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียนอานันท์ เพื่อประสานขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชน คณะกรรมการการท่องเที่ยวของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่และครูโรงเรียนอานันท์เข้ามาเป็นผู้ร่วมวิจัย 2)เตรียมเอกสารประกอบกิจกรรมการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกรณีศึกษาชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการจัดการ

ท่องเที่ยวจำนวน 4 แห่ง คือชุมชนแม่กำปอง และ ชุมชนแม่กลางหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนพุเข็ม จังหวัดเพชรบุรี และ ชุมชนสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี 3)ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ทั้งในด้าน ประวัติความเป็นมา อาณาเขตของพื้นที่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว และวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน 4)เตรียมความพร้อม และตรวจสอบความต้องการของเยาวชนในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เยาวชนที่ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมของชมรมท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้ เข้าใจและ ตรวจสอบตนเองก่อนการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 5) ดำเนินการในวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 2 วงจร ซึ่งในแต่ละวงจรประกอบด้วย กระบวนการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผลการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1)แบบสอบถามความต้องทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ร่วมวิจัยและเยาวชน 2)แนวคำถามในการสัมภาษณ์สมาชิกของชุมชน เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ และความต้องการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3)แบบประเมินผลการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4)แบบบันทึกกิจกรรมของเยาวชน 5)แนวคำถามในการสัมภาษณ์ความพึงพอใจต่อการจัดท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว 6)แบบบันทึกผลการสังเกตการทำงานของเยาวชนที่ผู้ร่วมวิจัยรวบรวมข้อมูล 7)การบันทึกข้อมูลการสังเกตสถานการณ์ตลอดการวิจัย เช่น บรรยากาศของการประชุม ความร่วมมือของผู้ร่วมวิจัย ความตั้งใจของเยาวชน และความสนใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เป็นต้น 8)การบันทึกเสียงและการถ่ายภาพตลอดเวลาการวิจัย

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและตรวจสอบความต้องการของเยาวชนในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

1.1 สภาพพื้นที่และทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีประวัติความเป็นมา คือ สมาชิกของชุมชนในอดีตที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้เป็นชาวกะเหรี่ยง ซึ่งตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปประกอบอาชีพทำไร่เลื่อนลอย ล่าสัตว์ หาของป่า ต่อมาปี พ.ศ. 2510 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่งให้รวบรวมชาวกระเหรี่ยงที่ กระจัดกระจายให้มาอยู่ในพื้นที่บ้านป่าละอู อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และบริเวณบ้านป่าเด็ง อำเภอแกงกระจาน จังหวัดเพชรบุรี พร้อมจัดการส่งเสริมการประกอบอาชีพการเกษตร จัดหาเครื่องอุปโภค บริโภค ต่อมาหน่วยงานราชการเข้ามาร่วมพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องเริ่มจากจัดตั้งโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ และปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ดูแล พัฒนาการดูแลชุมชน เนื่องด้วยความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ สภาพพื้นที่ที่คงมีความสมบูรณ์ด้วยระบบนิเวศ จึงเป็นที่สนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวของ

หมู่บ้านต่างๆ ในการวิจัยนี้ คือ แหล่งท่องเที่ยวของหมู่ที่ 1 คือ โรงทอผ้าและที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จุดเฝ้าระวังช้างป่าและศูนย์อนุรักษ์ช้าง แหล่งท่องเที่ยวของหมู่ที่ 2 คือ บ้านผู้นำชุมชนที่ยึดวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง แหล่งท่องเที่ยวของหมู่ที่ 3 คือหมู่บ้านกะเหรี่ยงและเส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกป่าละอูน้อย และแหล่งท่องเที่ยวของหมู่ที่ 6 คือฟาร์มโคนมของผู้นำชุมชน

1.2 ตรวจสอบความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน พบว่าหลังจากผู้วิจัย และครูของโรงเรียนอานันท์จัดกิจกรรมให้เยาวชนมีโอกาสเรียนรู้ เข้าใจ และทดลองทำงานการท่องเที่ยว จากกิจกรรม 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 ฝึกทักษะการกล้าพูด กล้าซักถาม กิจกรรมที่ 2 เขียนแผนที่จากบ้านถึงโรงเรียน และ กิจกรรมที่ 3 ทดลองจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยเยาวชนแบ่งหน้าที่ในการทำงานตามความถนัดของแต่ละคน เพื่อตรวจสอบตนเองก่อนการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจริงนั้น เยาวชนในชมรมการท่องเที่ยวทั้งหมดจำนวน 44 คน มีความรู้สึกตื่นเต้น รู้จักสังเกตค้นหาความรู้ที่มีอยู่รอบชุมชนของตนเอง ได้คิดและได้ลงมือปฏิบัติจริงตามความต้องการของตนเอง เมื่อจัดกิจกรรมให้เยาวชนเสร็จผู้วิจัยจึงสอบถามความต้องการในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนอีกครั้ง พบว่า เยาวชนมีความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อมีจำนวน 33 คน เนื่องจากเยาวชนเห็นว่าได้ความรู้ สร้างความถนัดและความสามารถพิเศษให้กับเยาวชน ในส่วนเยาวชน 11 คนไม่เข้าร่วมกิจกรรมต่อให้เหตุผลว่าถ้าต้องออกมาทำงานการท่องเที่ยวจริงไม่สะดวกในการเดินทาง ต้องช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านในวันหยุดและเขาไม่มีความถนัดในการทำงานการท่องเที่ยว

2. กระบวนการแสวงหากิจกรรมและค้นหาความรู้ในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มาจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของผู้ร่วมวิจัยดังต่อไปนี้

2.1 การศึกษาชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว

การให้ผู้ร่วมวิจัยได้ศึกษาชุมชนต้นแบบเพื่อแสวงหากิจกรรมและความรู้ที่สามารถนำมาพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ พบว่าผู้ร่วมวิจัยเกิดความมุ่งมั่น และตั้งใจที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้เหมือนชุมชนต้นแบบ จากการศึกษาชุมชนต้นแบบผู้ร่วมวิจัยกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนไว้ 2 ประการ คือ 1)การพัฒนาการทำงานของคณะกรรมการการท่องเที่ยวของชุมชนให้ทำงานได้อย่างเป็นระบบ เริ่มจากแต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนาการท่องเที่ยว วางแผนการทำงาน ปฏิบัติงาน ติดตามและประเมินผลการทำงาน ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ 2)การพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยคัดเลือกเยาวชนที่สนใจจัดฝึกอบรมให้กับเยาวชน เพื่อให้ชุมชนแห่งนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์ธรรมชาติและธำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเหมือนชุมชนที่ประสบความสำเร็จ

2.2 การใช้เทคนิค AIC เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม

การให้ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันระดมพลังสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการแสวงหาความรู้และกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนด้วยเทคนิค AIC ที่เป็นเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการศึกษาพบว่า มีกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ผู้ร่วมวิจัยจัดกิจกรรมพัฒนาเจตคติต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 8 กิจกรรม และส่วนที่ 2 พัฒนาพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

2.3 การถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน เพื่อพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความร่วมมือของผู้ร่วมวิจัยเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการแสวงหาความรู้ เพื่อใช้ในกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความร่วมมือของผู้ร่วมวิจัยเริ่มจาก ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันวางแผนการค้นหาความรู้จากสมาชิกในชุมชน ได้แก่ เรื่องของการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่สอดคล้องกับการรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน รวมทั้งภูมิปัญญาของแต่ละหมู่บ้านที่ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงกับสภาพของพื้นที่ ซึ่งขั้นตอนการทำงานของชุมชน เริ่มจากประชุมภายในกลุ่มผู้ร่วมวิจัย เพื่อกำหนดระยะเวลา รายละเอียดของกิจกรรม เตรียมสถานที่ เตรียมอาหารว่าง ติดต่อวิทยากรเข้ามาร่วมบรรยาย และรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากแหล่งต่างๆ เช่น เอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบล ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สมาชิกในชุมชนและปราชญ์ของชุมชน เพื่อจัดเตรียมคู่มือประกอบการพัฒนาเยาวชน ต่อมาจึงเริ่มถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการสาธิต ให้เยาวชนลงมือปฏิบัติ พร้อมทั้งให้เยาวชนแสดงความรู้สึกที่ต้องการอนุรักษ์ธรรมชาติ ด้วยวิธีการระดมสมอง การเขียนบทความ และสุดท้ายเมื่อเยาวชนได้รับการถ่ายทอดความรู้ ความคิดเห็นต่าง ๆ แล้วยังเกิดความร่วมมือขึ้นภายในชุมชน จนเกิดเป็นพลังในการสร้างกิจกรรมให้เยาวชนพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นผลสำเร็จ

3. การพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ดังต่อไปนี้

3.1 การพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผู้ร่วมวิจัยกำหนดกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งหมด 8 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 การทอผ้าเพื่อสุขภาพ เพื่อให้เยาวชนสามารถบอกเล่าเรื่องราวและความรู้สึกต่างๆให้กับนักท่องเที่ยวได้รู้เรื่องประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งกลุ่มทอผ้าที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการรักษาระบบนิเวศ เรียนรู้กิจกรรมการเลี้ยงหมอนไหม และขั้นตอนการทอผ้า กิจกรรมที่ 2 การเฝ้าระวังช้างป่าและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพื่อให้เยาวชนบอกเล่าเรื่องราวและแนวคิดการอนุรักษ์ช้างป่าให้นักท่องเที่ยวรู้จักวิถีชีวิตของช้างกับคนที่อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข กิจกรรมที่ 3 เศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิถีชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพธรรมชาติและระบบนิเวศของพื้นที่

เพื่อให้เยาวชนร่วมกันบอกเล่าเรื่องราวของการสร้างบ้านดิน การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การสร้างความมั่นคงในอาชีพเกษตรกร การเลี้ยงหมูหลุมโดยไม่เกิดต้นทุนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเกิดความตระหนักต่อการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมที่ 4-6 การศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าละอูน้อย กิจกรรมการแสดงของชาวกะเหรี่ยง และกิจกรรมการทอผ้ากี่เอวของชาวกะเหรี่ยง เพื่อให้เยาวชนเรียนรู้บอกเล่าเรื่องราวแนวคิดการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิตอย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตนให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่ผสมผสานอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างลงตัว กิจกรรมการที่ 7 ท่องเที่ยวฟาร์มโคนม เพื่อให้เยาวชนอธิบายขั้นตอนและความรู้สึกต่อการดำเนินชีวิตการเลี้ยงโคนมกับการรักษาสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่ทำลายระบบนิเวศ และกิจกรรมที่ 8 มารยาทจรรยาบรรณของผู้นำเที่ยว การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เยาวชนพัฒนาเจตคติและพฤติกรรมในการดูแลนักท่องเที่ยว จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวอย่างมีมารยาทและจรรยาบรรณของผู้นำเที่ยว ผลพบว่า เยาวชนทุกคนมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยประเมินได้จากผลงานระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมที่เยาวชนทุกคนใส่ใจการเข้าร่วมกิจกรรม และมีผลงานส่งครบตามที่กำหนด เช่น การแสดงเจตคติต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ อาชีพและวัฒนธรรมให้คงอยู่กับชุมชน การเขียนบทความสะท้อนความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ช้าง การร่วมกิจกรรมบทบาทสมมติการเป็นผู้นำเที่ยว เป็นต้น รวมทั้งผู้ร่วมวิจัยที่เฝ้าสังเกตการเรียนรู้ของเยาวชนพบว่าเยาวชนทีความสนใจ ตั้งใจ รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่พร้อมจะบอดเล่าเรื่องราวของชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้เห็นความสำคัญของธรรมชาติและได้รับความสุขจากการได้มาท่องเที่ยวในพื้นที่แห่งนี้

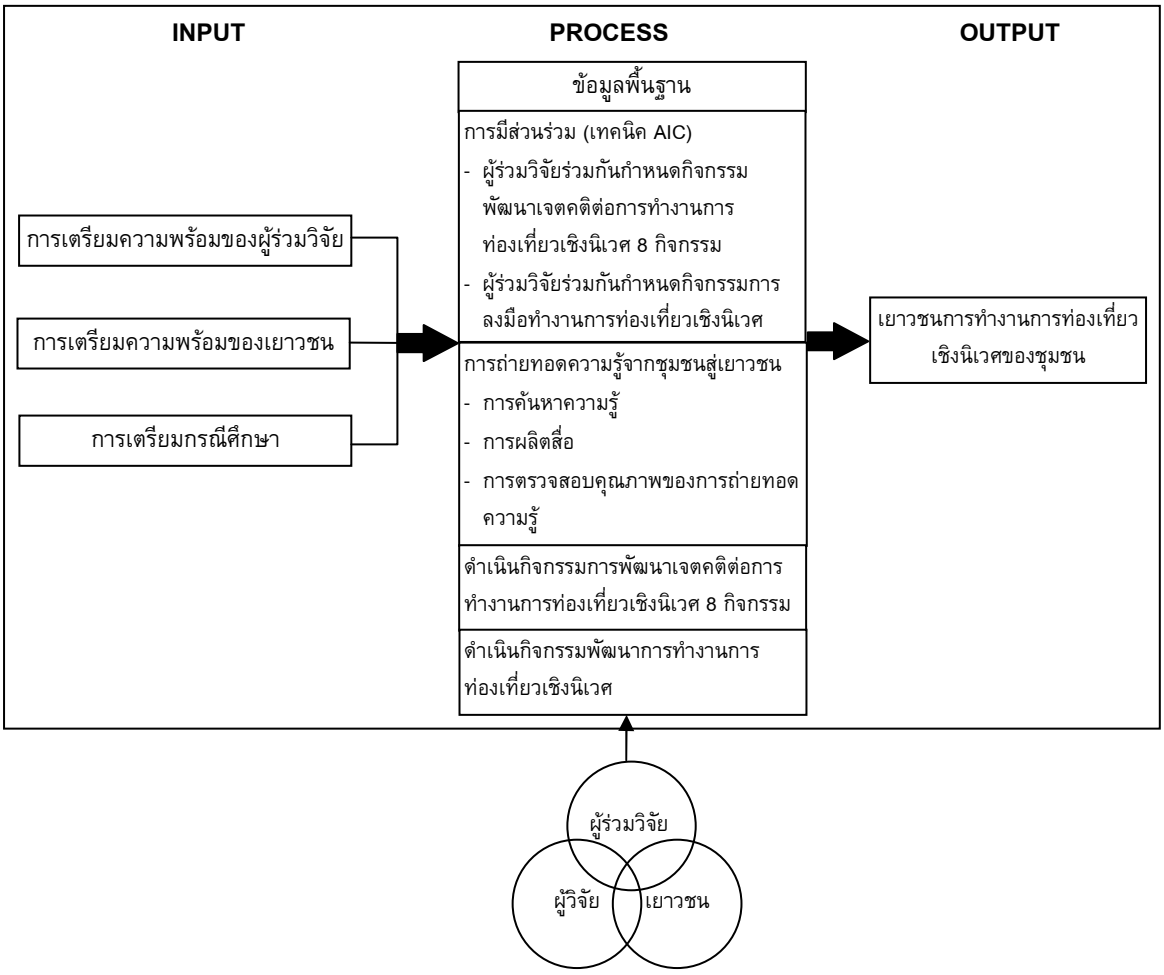
3.2 การพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวของเยาวชน

การพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวของเยาวชนที่ผู้ร่วมวิจัยมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนจากการ

ศึกษาพบว่า เยาวชนสามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวได้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของแต่ละชุมชน เยาวชนได้ลงมือปฏิบัติจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้เยาวชนเป็นผู้กำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว กำหนดตารางเวลาการท่องเที่ยว การนำเที่ยวให้นักท่องเที่ยว สามารถมอบหมายหน้าที่ผู้รับผิดชอบของสมาชิกและดำเนินการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมที่เยาวชนกำหนด จนกระทั่งนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังพบว่าเยาวชนสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนในแต่ละหมู่บ้านให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน ถูกต้อง พร้อมกับการแสดงสีหน้า ท่าทางได้อย่างเหมาะสมกับโอกาสและสถานที่ในขณะนำเที่ยว

4. การพัฒนารูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากผลของการวิจัยครั้งนี้ สรุปรูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการเตรียมความพร้อมของผู้ร่วมวิจัย เยาวชน กรณีศึกษา เพื่อเข้าสู่กระบวนการพัฒนาที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการเจตคติและพฤติกรรมของการทำงานการท่องเที่ยวเชิงโดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยสรุปรูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังภาพประกอบ ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 15 รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกระบวนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยแบ่งกระบวนการเป็น 3 ส่วนคือ 1)ปัจจัยป้อน ได้แก่ การเตรียมกลุ่มผู้ร่วมวิจัย เยาวชน และการเตรียมกรณีศึกษา 2)กระบวนการพัฒนาเยาวชนให้

ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชน การถ่ายทอดทางสังคมผ่านกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน การพัฒนาเจตคติ และการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3)ผลของการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และรูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ร่วมวิจัยกับเยาวชน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยป้อน คือ การเตรียมความพร้อมของผู้ร่วมวิจัย เยาวชน และเตรียมกรณีศึกษา โดยเริ่มจากการเปิดรับสมัครผู้ร่วมวิจัย เยาวชนที่สนใจทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริงให้เข้าร่วมงานวิจัย พร้อมอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้เข้าใจตรงกัน และสุดท้ายจึงเตรียมกรณีศึกษาชุมชนต้นแบบด้วยการรวบรวมข้อมูลจากชุมชนต้นแบบที่จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ปัจจัยป้อนเป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้ผู้ร่วมวิจัยและเยาวชน เกิดความสนใจ เชื่อใจที่พร้อมเข้าร่วมกระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่องตลอดการวิจัย

2. กระบวนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

2.1 ผู้ร่วมวิจัย ผู้วิจัย เยาวชน ร่วมกันศึกษาข้อมูลพื้นฐานของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ทั้งในด้าน ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชน ด้วยการสัมภาษณ์สมาชิกในชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่

2.2 ผู้ร่วมวิจัย ศึกษากรณีศึกษาชุมชนต้นแบบ และเข้าร่วมกระบวนการ AIC เพื่อร่วมกันกำหนดกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกิจกรรมพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชนได้ โดยเยาวชนเข้าไปร่วมสังเกตการณ์และช่วยเหลือผู้ร่วมวิจัยในระหว่างการกำหนดกิจกรรม

2.3 ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันถ่ายทอดความรู้ของชุมชนผ่านกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนที่เริ่มจากค้นหาความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อนำมาผลิตเป็นสื่อ อุปกรณ์การให้ความรู้ รวมทั้งทดลองใช้สื่อเพื่อตรวจสอบคุณภาพของการถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน โดยเยาวชนเป็นผู้ร่วมจดบันทึก จัดพิมพ์เอกสาร และช่วยเหลือผู้ร่วมวิจัยตลอดกระบวนการ

2.4 ผู้ร่วมวิจัยจัดกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชน 8 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมการทอผ้าเพื่อสุขภาพ กิจกรรมที่2 การเฝ้าระวังช้างป่าและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กิจกรรมที่ 3 เศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมที่ 4 การศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าละอูน้อย กิจกรรมที่ 5 การแสดงของชาวกะเหรี่ยง กิจกรรมที่ 6 การทอผ้ากี่เอวของชาวกะเหรี่ยง กิจกรรมการที่ 7 ท่องเที่ยวฟาร์มโคนม และกิจกรรมที่ 8 มารยาทจรรยาบรรณของผู้นำเที่ยว การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว

2.5 เยาวชนพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้วยการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการนำเที่ยว ให้กับนักท่องเที่ยว ภายใต้การให้คำแนะนำ และค่อยเป็นพี่เลี้ยงของผู้ร่วมวิจัย

3. ผลของการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากนักท่องเที่ยว ผู้ร่วมวิจัยและเยาวชนได้รับการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการกำหนดโปรแกรมการ

ท่องเที่ยวที่เหมาะสม กับบริบทของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และมีความสามารถนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวด้วยเนื้อหาความรู้ที่ถูกต้อง และการแสดงออกที่เหมาะสมกับการนำเที่ยว

ผลจากพัฒนาเยาวชนที่ได้รับผลนอกเหมือนจากวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งสังเกตได้ดังมีรายละเอียดต่าง ๆ คือ

1. ความร่วมมือร่วมใจของชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลที่ร่วมมือร่วมใจกันทำงานให้กับชุมชนจนเกิดการพัฒนาที่ยังยืนได้อนาคต

2. เกิดความสามัคคีในครอบครัว และสมาชิกในครอบครัวเห็นคุณค่าในตัวเยาวชน และสมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญของเยาวชนว่าสามารถทำงานต่างๆร่วมกันภายในชุมชนได้ นอกจากนั้นยังพร้อมเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานการท่องเที่ยวภายในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกระบวนการรวมพลังสร้างสรรค์และใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นตัวขับเคลื่อน เมื่อนำผลการศึกษามาพิจารณาอย่างละเอียดพบว่า ผลของการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และพบปรากฏการณ์ต่างๆ ตามบริบทของพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน

เมื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนมีโอกาสเรียนรู้ เข้าใจ และทดลองทำงานการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเข้าใจในภาพรวมของการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พร้อมให้เยาวชนตรวจสอบความพร้อมทางครอบครัว ความสนใจและความถนัดของตนเองก่อนมาเข้าร่วมการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าเยาวชน 33 คนที่มีความต้องการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น พร้อมเติมเต็มความรู้ตั้งแต่เริ่มดำเนินการพัฒนาจนเกิดพฤติกรรมการทำงานท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการดำเนินงานของแนวคิดการพัฒนาองค์กรชุมชนก่อนลงมือพัฒนาชุมชน โดยเริ่มจากการเตรียมกลุ่ม การทบทวนความรู้ของกลุ่ม การเสริมความรู้ในประเด็นที่สมาชิกของชุมชนยังขาดความรู้ให้เกิดการเพิ่มพูนจากเทคนิควิธีการต่างๆ เช่น การประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ การบรรยายให้ความรู้ การศึกษาดูงาน การทดลองลงมือปฏิบัติ เป็นต้น และสุดท้ายปฏิบัติจริงในกิจกรรมของกลุ่ม (นันทิยา หุตานุวัตร; และณรงค์ หุตานุวัตร. 2546: 105-122) หรืองานวิจัยของฉันทนา สกุลเกตุรุ่งเรืองดี (2547: 29-30) ที่พัฒนาครูศูนย์การเรียนชุมชน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดมุกดาหาร มีการ เตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรของสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนได้เข้าใจลักษณะการทำงานอย่างตรงไปตรงมา

ผลจากการเตรียมความพร้อมและตรวจสอบความต้องการในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชนแล้ว ข้อค้นพบที่น่าสนใจคือกระบวนการรวมกลุ่มผู้ร่วมวิจัยและเยาวชนที่รวมกลุ่มด้วยความต้องการที่คล้ายคลึงกัน ส่งผลให้มีการทำงานในลักษณะเกื้อกูลระหว่างกัน สนับสนุนและเต็มใจสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ให้เข้ามาทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างไม่มีเงื่อนไข เกิดแรงกระตุ้นให้ผู้ร่วมวิจัยและเยาวชนร่วมกันค้นหาองค์ความรู้ใหม่ๆ เกิดความผูกพันระหว่างคนรุ่นต่อรุ่น สอดคล้องกับแนวคิดอิทธิพลทางสังคม ที่สิทธิโชค วรานุสันติกูล (2546: 189-193,305) กล่าวถึง อิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นการกระทำของบุคคลหรือหลายบุคคลที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือความรู้สึกของคนอื่น และกลุ่มทำงานร่วมกันอย่างสามัคคี ทำให้เกิดความเหนียวแน่นในกลุ่มสูงขึ้น

2. กระบวนการแสวงหากิจกรรมและค้นหาความรู้ในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มาจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของผู้ร่วมวิจัย การแสวงหากิจกรรมและค้นหาความรู้ในการพัฒนาเยาวชนจนนำไปสู่กำหนดกิจกรรมพัฒนาเยาวชนเกิดขึ้นจากการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ร่วมวิจัย เริ่มจากผู้ร่วมวิจัยศึกษาชุมชนต้นแบบเข้ากระบวนการ AIC และเกิดการถ่ายทอดทางสังคมจากชุมชนไปสู่เยาวชน ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

การศึกษาชุมชนต้นแบบ

การศึกษาชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จเป็นแนวทางที่ทำให้ผู้ร่วมวิจัยมองเห็นแนวทางการทำงานการท่องเที่ยวจากสภาพความเป็นจริง และเกิดความเชื่อมั่นอยากเลียนแบบ เพื่อต้องการประสบความสำเร็จเหมือนกับชุมชนต้นแบบ ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของแบนดูรา เชื่อว่าพฤติกรรมของคนเกิดจากความตั้งใจ หรือความสนใจของผู้เรียนที่สนใจตัวแบบแล้วจึงเกิดกระบวนการจดจำ เกิดกระบวนกระทำเหมือนตัวแบบ และกระบวนการจูงใจผู้เรียนตามที่ผู้เรียนคาดหวัง (วิภาพร มาพบสุข. 2545: 349) เพราะ บุคคลจะกระทำพฤติกรรมเมื่อได้รับอิทธิพลจากต้นแบบ (สิทธิโชค วรานุสันติกูล. 2546: 21) เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ประสบความสำเร็จ ผ่านการจัดกระบวนการเรียนรู้ การอบรม การแสวงหาข้อมูลข่าวสารภายในชุมชน รู้จักเลือกภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ มาใช้ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการอย่างแท้จริง เพื่อพัฒนาความรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์ในการทำงานได้อย่างถูกต้องและชัดเจน (บุญนาค ตีวกุล. 2546: 162) หรือสอดคล้องกับงาน เรื่อง การศึกษาโครงการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (กชกร ชิณะวงศ์; และเกศสุดา สิทธิสันติกุล. 2546: 16-19) ได้ค้นหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนผ่านบทเรียนการศึกษาดูงาน โดยนำผู้ร่วมวิจัยเดินทางไปศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นแบบอย่างเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวโดย

หลักของการคัดเลือกพื้นที่จาก พื้นที่ที่มีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ และอยู่ไม่ไกลจากชุมชนซึ่งมีบริบทชุมชนที่คล้ายคลึงกันกับบ้านชุมชนวังอ้อ และเมื่อศึกษาดูงานแล้วกลับมาประชุมเพื่อค้นหารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับลักษณะของชุมชน คือ รูปแบบการต้อนรับนักท่องเที่ยว รูปแบบการเข้าพักในชุมชน และฐานต่างๆ ที่ตั้งระบุแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

จากการศึกษาพบว่า การศึกษาชุมชนต้นแบบจากเอกสารและวีดีทัศน์ ทำให้ผู้ร่วมวิจัยเห็นภาพรวมของการทำงานการท่องเที่ยวของชุมชนต้นแบบ แต่ยังขาดโอกาสสังเกตปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ อาทิ เช่น ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน สภาพสิ่งแวดล้อมรอบๆ ชุมชน และ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากสมาชิกในชุมชนต้นแบบ เป็นต้น ดังนั้นการจัดกระบวนการศึกษาชุมชนต้นแบบจากการศึกษาดูงานนอกสถานให้ได้ประโยชน์สูงสุดควรมีการถอดบทเรียน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ไปพร้อมกัน จึงทำให้ผู้ร่วมวิจัยมองเห็นภาพรวมของการทำงานของชุมชนต้นแบบจริงย่อมเกิดผลดีที่สุดซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาดูงานของ สนธยา พลศรี (2547: 78) กล่าวว่า ทำให้ผู้ที่ไปศึกษาและดูงานได้รู้เห็นสิ่งแปลกใหม่ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาชุมชนตนเอง ได้เห็นวิธีการและผลของการพัฒนาที่เกิดขึ้นจริง รวมทั้งมีโอกาสซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลในชุมชนอื่นที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทำให้เกิดแนวคิดและแนวทางในการปรับปรุงการพัฒนาชุมชน

การสร้างการมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค AIC

การสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน โดยใช้เทคนิค AIC เป็นเทคนิคที่สำคัญที่ให้ผู้ร่วมวิจัยเกิดการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันคิด เข้าใจ การมองปัญหา การวางแผนพัฒนาร่วมกัน อย่างต่อเนื่อง ไม่ข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งจนกระทั้งสามารถกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้สำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ สินธุ์ สโรบล (2546: 90) ว่าเทคนิค AIC เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกิจกรรมสามารถสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของได้อย่างแท้จริง หรือ สิทธิณัฐ ประพุทธนิติสาร (2547: 52) กล่าวว่า เป็นเทคนิคที่นำมาประยุกต์ใช้สำหรับการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน เปิดโอกาสให้ผู้ที่เข้าร่วมประชุมมีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และข้อมูลร่วมกันบนพื้นฐานของความเข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการและศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้อง หรืองานวิจัยของ เพ็ญศรี กองสัมฤทธิ์ (2548: 125-126)ที่ศึกษารูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการวิจัยโดยใช้กระบวนการรวมพลังสร้างสรรค์ (AIC) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมพบว่าผู้วิจัยมีความสามารถในการวิจัย มีเจคติต่อการวิจัย และแรงจูงใจสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกระบวนการดำเนินการส่งเสริมความสามารถในการวิจัย

การถ่ายทอดทางสังคมจากชุมชนไปสู่เยาวชนเพื่อพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การถ่ายทอดทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายยอมเกิดผลต่อชุมชนนั้น คือ เกิดการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาที่ใช้ในการทอผ้า การเลี้ยงโคนม การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งประสบการณ์การทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผู้ร่วมวิจัยได้เคยทำมาถ่ายทอดไปยังเยาวชนของชุมชน ในระหว่างที่ผู้ร่วมวิจัยกำหนดรูปแบบของกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน การสร้างสื่อประกอบการพัฒนาเยาวชน รวมทั้งในระหว่างการจัดกิจกรรมให้กับเยาวชนจนกระทั่งเยาวชนเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ลงมือปฏิบัติได้จริง และสุดท้ายสามารถทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ได้จริง จากการถ่ายทอดประสบการณ์หรือการถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการ หรือวิถีทางหนึ่งที่จะทำให้เยาวชนได้เรียนรู้จนเกิดความรู้ ทักษะ แรงจูงใจ และสร้างบทบาทที่เหมาะสมกับตัวเขาเมื่ออยู่ในกลุ่มสังคม (อ้อมเดือน สดมณี; และคณะ. 2537: 14) ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจของชุมชนที่ถ่ายทอดการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชนทำให้เยาวชนเล็งเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและรักท้องถิ่นของตน โดยอาศัยรูปแบบการถ่ายทอดที่แตกต่างกันไป ได้แก่ รูปแบบการถ่ายทอดเป็นทางการประกอบด้วยรูปแบบการฝึกอบรม การจัดประชุม และการถ่ายทอดแบบไม่เป็นทางการประกอบด้วย พูดคุยภายในกลุ่มงาน การทำงานทีมงานเดียวกัน (วิรัติ ปานศิลา. 2542: 52) ซึ่งสอดคล้องกับงานการส่งเสริมเยาวชนให้เป็นมัคคุเทศก์น้อยของโรงเรียนปราจิณราษฎรอำรุงจังหวัดปราจีนบุรี โดยให้ความรู้ ความเข้าใจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และเข้าร่วมเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อรณรงค์สถานที่ท่องเที่ยวและโบราณสถานให้ผู้อื่นรู้จักพื้นที่ หรือโครงการอบรมยุวชนอาสาสมัครมัคคุเทศก์วัดเขาสมอคอน อำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี ที่หัวหน้าสถานีอนามัยบ้านเขาสมอคอนจัดอบรมเยาวชน 74 คน ให้ได้รับความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ตำนานพื้นบ้าน และสถานที่ต่างๆ ของชุมชน ผลจากการจัดโครงการนับเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาเยาวชนและต้อนรับนักท่องเที่ยวตั้งแต่ปี 2546 จนถึงปัจจุบัน (อุไรวรรณ วินะพันธุ์; และคณะ. 2546: 26)

นอกจากนี้ยังเกิดความร่วมมือระหว่างสมาชิกภายในชุมชนสร้างเป็นเครือข่ายการทำงานร่วมกัน มีการรวบรวมข้อมูลของชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในระยะต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติตะรุเตา ที่ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545: 7-12) ศึกษาพบว่ามีการสร้างความร่วมมือด้านวิชาการ เป็นการสร้างเครือข่ายทางวิชาการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล และสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นกับคนองค์กรภาครัฐ สถาบันท้องถิ่น บุคคลทั่วไป และเยาวชนของชุมชน หรือ สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยพลัดถิ่นสู่การขอแปลงสัญชาติไทยตามครรลองของกฎหมายที่ ดร.อุทัย ดุลยเกษม กล่าวถึงขั้นตอนหนึ่งในการทำงานเชิงปฏิบัติการการจัดทำฐานข้อมูลว่า มีการสร้างความร่วมมือร่วมใจโดยดึงแกนนำมาทำหน้าที่แต่ละหมู่บ้านและแกนนำเยาวชนมาร่วมจัดทำเอกสารตรวจสอบความสมบูรณ์ของเอกสาร ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดการ

เรียนรู้สถานการณ์ ปัญหาวิธีการคลี่คลายปัญหาร่วมกันจนทำให้งานสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่กำหนด (เพลินใจ เลิศลักขณวงศ์. 2550: 43) หรือสอดคล้องโครงการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี การทำงานได้ด้วยความร่วมมือจากชาวบ้านที่มาจากคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ ของชุมชน และมอบให้กลุ่มเยาวชนเข้ามามีบทบาทในการจดบันทึก การนำกิจกรรมนันทนาการ (กชกร ชิณะวงศ์; และเกศสุดา สิทธิสันติกุล. 2546: 14) หรืองานวิจัยของ อมรรัตน์ วัฒนาธร (2547) วิจัย เรื่องการวิจัยแบบร่วมมือใช้ชุมชนเป็นฐานกระบวนการพัฒนาหลักสูตร : กรณีศึกษาหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ระดับประถมศึกษาที่บ้านถวาย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวิจัยและพัฒนา โดยช่วงแรกหาข้อมูลและขอความร่วมมือจากชุมชนศึกษาเศรษฐศาสตร์การประกอบอาชีพไม้แกะสลักในท้องถิ่น เมื่อได้เนื้อหามาแล้วจึงนำมาพัฒนาด้วยมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ 12 มโนทัศน์ จัดเป็น 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ เอกลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการผลิตงานศิลปหัตถกรรมบ้านถวาย ความเอื้ออาทรของผู้ขายและกำไรที่ได้รับ การร่วมใจร่วมแรงสร้างความเข็มแข็งให้กับชุมชน และการผลิตไม้แกะสลักบนฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. การพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยผู้ร่วมวิจัยดำเนินกิจกรรมตามที่ได้วางแผนกิจกรรมไว้ เยาวชนจึงเกิดการพัฒนาเจตคติ และสามารถทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ดังมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

การพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชนด้วยกิจกรรมหลากหลายรูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละหมู่บ้านส่งผลดีให้เยาวชนมองเห็นคุณค่าในชุมชนของตน เกิดความรู้สึกที่ดีต่อการบอกเล่าเรื่องราวในชุมชนของตนเองให้กับบุคคลอื่นได้รับรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนามนุษย์ที่ ชนัญ วงษ์วิภาค (2548: 2)กล่าวว่า การพัฒนามนุษย์ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้เกิดการเรียนรู้ทางด้านความรู้ เจตคติและพัฒนาเป็นพฤติกรรมการทำงาน และสอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติของแมคไกวร์ (Mc Guire, William J. 1985: 239) ที่กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งมีองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงเจตคติ 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบความรู้เชิงประเมินค่า องค์ประกอบด้านความรู้สึกและองค์ประกอบด้านความพร้อมกระทำหรือมุ่งกระทำ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรเทพ เสถียรนพ-เก้า (2543) ที่ศึกษาเรื่องผลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์น้ำของนักเรียนประถม-ศึกษา พบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์น้ำ มีเจตคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์น้ำสูงกว่าก่อนการทดลองและกลุ่มควบคุมหรืองานวิจัยของจิตรา พรหมชุติมา (2539) ที่ศึกษาทัศนคติของผู้นำเยาวชนหมู่บ้าน ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ปัจจัยด้านความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสำคัญต่อการปลูกฝังทัศนคติที่ดีในการอนุรักษ์

ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่เยาวชนหมู่บ้าน รวมทั้งต่อการมีจิตสำนึกและการมีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยว

การพัฒนาพฤติกรรมการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับเยาวชนทั้ง 33 คนจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นหน้าที่โดยตรงที่จะคอยอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งเยาวชนสามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวได้สอดคล้องกับหลักของการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวของ เฟรแนว เดวิด (Fennell,David A. 2002: 82) ที่กำหนดหลักการวางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1)การศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อศึกษาว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นเหมาะสมกับเป้าหมาย และความต้องการของนักท่องเที่ยว 2)การออกแบบต้องมีการกำหนดโครงสร้างของกิจกรรมที่จัดกิจกรรมไว้ทั้งใน และนอกสถานที่ที่มีรูปแบบกิจกรรมแตกต่างกันไป 3)การออกแบบเน้นให้มีรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสม ทั้งในด้านอาหาร การเดินทาง สถานที่ท่องเที่ยว 4)การดำเนินกิจกรรมหรือปฏิบัติกิจกรรมต้องสอดคล้อง เหมาะสมกับแผนที่กำหนดไว้ 5)การประเมินผลที่ต้องดูผลสำเร็จของกิจกรรมได้จากการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ผู้จัดโปรแกรม พร้อมทั้งประเมินการจัดการโปรแกรมด้วย หรือสอดคล้องกับแผนงานการบริการการท่องเที่ยว จากการศึกษาพื้นที่หมู่เกาะเภตราตอนใต้ จังหวัดสตูล ของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2541: 5-47) มีวิธีดำเนินงาน คือ 1)กำหนดเขตกิจกรรมและควบคุมกิจกรรมบริการ 2)จัดเตรียมอุปกรณ์พักแรม 3)จัดกิจกรรมและการสื่อความหมายธรรมชาติในพื้นที่ ที่จัดทำเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวที่กำหนดเวลาและปริมาณคนสูงสุดให้ชัดเจนตามที่ขีดความสามารถรองรับ

ส่วนในด้านการนำเที่ยวของเยาวชนจำนวน 33 คน ที่รับการฝึกการนำเที่ยว และมีจำนวน 8 คน ได้ฝึกนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวจริง ซึ่งเยาวชนทุกคนมีพฤติกรรมการนำเที่ยวที่สอดคล้องกับที่นิศา ชัชกุล (2550: 249-253) กล่าวถึงคุณสมบัติที่ควรจะมีในผู้นำเที่ยว คือ 1)มีศิลปะในการพูด พูดชัดถ้อยชัดคำ ไม่พูดจาห้วน เน้นเสียงหนักเบา รู้จังหวะและเวลาที่ควรพูด ควรอธิบายอะไรก่อนหลัง 2)มีมนุษยสัมพันธ์ดี รู้จักยิ้ม รู้จักทักทาย มีความจริงใจ ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สดชื่นร่าเริง และห่วงใยผู้อื่น 3)มีความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่จะอธิบายกับนักท่องเที่ยว 4)มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมทั้ง เช่น การแต่งกายที่เหมาะกับกาลเทศะ หน้าตา ผม เล็บ เสื้อผ้าที่สะอาด นอกจากนั้นยังสนับสนุนแนวคิดของฉันทัช วรรณถนอม (2547: 254-246)การเป็นผู้นำเที่ยวที่ดีควรต้องมีการวางแผนการทำงาน และดำเนินกิจกรรมระหว่างการนำเที่ยวเป็นไปตามแผน คือ 1)ศึกษารายละเอียด และให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องนำเที่ยวตลอดเส้นทางการท่องเที่ยว 2)ผู้นำเที่ยวต้องเตรียมวางแผนเวลาในการเดินทาง และควบคุมเวลาตลอดการเดินทาง 3)การทำกิจกรรมสันทนาการระหว่างเดินทางเพื่อสร้างความสามัคคี ผ่อนคลายความเครียด และกระตุ้นให้เห็น

ประโยชน์ของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดต้องเหมาะสมกับเพศ วัย อาชีพ เป็นต้น

จากผลการศึกษาพบว่าในระหว่างช่วงการจัดกิจกรรมการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวจริง ผู้ร่วมวิจัยคัดเลือกเยาวชนจำนวน 8 คน นำเที่ยวจริงกับนักท่องเที่ยวจริง และเยาวชน 25 คนจะปฏิบัติงานในหน้าที่อื่น เช่น ฝ่ายจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม ฝ่ายติดต่อประสานงาน ฝ่ายนำทาง เป็นต้น เยาวชนทั้ง 8 คนแสดงความรู้สึกภาคภูมิใจมีความพยายามที่จะพัฒนาตนเองต่อ แต่เยาวชนบางคนในจำนวน 25 คนมีพฤติกรรมที่ใส่ใจในกิจกรรมลดลง สาเหตุหนึ่งที่น่าสนใจคือเยาวชนคิดว่าตนเองโดนลดความสำคัญในการทำงานลง ความพยายามหรือแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ในกิจกรรมจึงลดลงเหมือนตนเองโดนลงโทษ สอดคล้องกับการเรียนรู้ของสกินเนอร์ เป็นการเรียนรู้ที่กล่าวถึงบุคคลใดที่กระทำพฤติกรรมใดแล้วได้ผลการตอบสนองเป็นที่น่าพอใจจะเกิดกำลังใจและกระทำพฤติกรรมนั้นอีก การตอบสนองที่น่าพอใจเป็นการเสริมแรงทางบวก แต่ถ้าการกระทำพฤติกรรมใดที่ไม่น่าพึงพอใจก็จะได้รับการลงโทษ เป็นการเสริมแรงทางลบให้บุคคลนั้น ซึ่งเมื่อผู้ร่วมวิจัยอธิบายความสำคัญของการทำงานในทุกตำแหน่งให้เยาวชนเข้าใจ เยาวชนจึงมีความรู้สึกในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดีขึ้น และเมื่อเยาวชนทั้ง 8 คนนำเที่ยวให้กับนักท่อเที่ยว เยาวชนที่มีบทบาทหน้าที่อื่นเห็นเพื่อนนำเที่ยวกับนักท่องเที่ยว จึงเกิดความกระตือรือร้นเข้าไปแนะนำให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว และ ตอบข้อซักถามให้กับนักท่องเที่ยวเสริมเพิ่มเติมจึงสร้างให้บรรยากาศการท่องเที่ยวมีความเป็นกันเอง จนนักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในการดูแลของเยาวชน ปรากฏการณ์ที่เกิดเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ในกลุ่ม ซึ่งสิทธิโชค วรานุสันติกูล (2546: 234,256) กล่าวว่าเพียงแต่เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเท่านั้น คนเราก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงตนเองยิ่งสมาชิกมีความคล้ายคลึงกัน คิดคล้ายกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจะมีพฤติกรรมความเป็นกลุ่มมากขึ้น

สรุปได้ว่า หลักของการฝึกทักษะการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวเน้นให้เกิดการลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้เยาวชนได้คิด สร้าง และเผชิญกับปัญหาพร้อมค้นหาแนวทางแก้ไขจากสภาพความเป็นจริง ซึ่งหลักการฝึกทักษะนี้เป็นการเรียนรู้แบบชาวบ้าน ดังที่ศูนย์ศึกษาพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (2548: 40-41) ได้เรียนรู้ขั้นตอนการทำงานแบบชาวบ้านจนเกิดเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้านด้วยวิธีการค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันตามสภาพความเป็นจริง ชาวบ้านดำเนินกิจกรรมใดขึ้นอยู่กับทรัพยากรในท้องถิ่น ความรู้ภูมิปัญญาที่มี พร้อมติดตามประเมินผล หากผลไม่ได้ตามที่คาดหมายจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขและลงมือทำใหม่ สิ่งเหล่านี้คือความรู้ที่ชาวบ้านสร้างขึ้นมาไม่ได้เรียนในห้องเรียนหรือเรียนรู้จากต่างประเทศ เป็นความรู้ และทักษะที่เข้าใจและถ่ายทอดไปยังบุคคลต่างๆ ได้

4. รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกระบวนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยแบ่งกระบวนการเป็น 3 ส่วนคือ 1)ปัจจัยป้อนการเตรียมกลุ่มผู้ร่วมวิจัย เยาวชน และการเตรียมกรณีศึกษา 2)กระบวนการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3)ผลของการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยว เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนที่มุ่งให้สมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยมีรูปแบบของการศึกษา คือ 1)ปัจจัยป้อน ของภาครัฐบาล ชุมชน 2)กระบวนการ ที่มีการสร้างกระบวนการตัดสินใจของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กำหนดวิธีการและเป้าหมายจากคนในชุมชน ศึกษาสภาพปัจจุบันพร้อมวิเคราะห์ความต้องการด้านสังคม เศรษฐกิจ นิเวศวิทยา ร่วมกันสร้างภาพที่คาดหวัง ร่วมกันทำโครงการ กิจกรรม 3)ศึกษาผลกระทบและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมภายหลังการค้นหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งผลสำเร็จจากการพัฒนาในการวิจัยนี้ส่งผลให้เกิดการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้อย่างประสบความเร็จ (อนุรักษ์ ปัญญา-นุวัฒน์. 2548: 118-121) รวมทั้งรูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ร่วมวิจัยและเยาวชนในลักษณะการถ่ายทอดประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งด้วยความสมัครใจ พร้อมสร้างสรรค์งานใหม่ร่วมกัน ลักษณะการวิจัย ผู้ร่วมวิจัยจึงมีรูปแบบ เป็นทั้ง “ผู้ถ่ายทอด” ความรู้ในแต่ละกิจกรรม และเป็น “พี่เลี้ยง" คอยดูแลให้การสนับสนุนเมื่อเยาวชนพัฒนาขึ้นมาเป็นผู้นำเที่ยว จนเยาวชนเกิดการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของทิศนา แขมมณี (2551: 7-8) ที่กล่าวถึงหลักการสอนแบบกำกับชี้แนะ (Coaching)ที่ผู้สอนทำหน้าที่สอน สาธิตและกำกับการปฏิบัติของผู้เรียน ให้คำชี้แนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติของผู้เรียนจนกระทั้งผู้เรียนประสบความสำเร็จ นอกจากนั้นยังส่งผลให้ผู้ร่วมวิจัยเกิดการเรียนรู้กระบวนการพัฒนาตนเอง ทั้งด้านความคิด กระบวนการทำงาน และวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน ซึ่งก่อให้เกิดการเผยแพร่ความรู้ไปพัฒนาการทำงานในงานด้านอื่นๆ ของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการถ่ายโยงการเรียนรู้ ที่เกิดการนำผลการเรียนรู้จากสถานการณ์หนึ่งไปใช้ให้เกิดผลกับอีกสถานการณ์หนึ่ง ที่ผู้เรียนรู้มีกระบวนการคิดที่ดี มีเหตุผลและเชื่อถือในสิ่งที่ต้องการพัฒนา จึงส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการแผ่ขยายความรู้ต่อไปในอนาคต (สงวน สุทธิเลิศอรุณ. 2545: 66-67) และสอดคล้องกับโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนเมืองและชนบท : กรณีจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร ที่ใช้ระบบพี่เลี้ยงที่มาจาก พัฒนากร เกษตรตำบล นักพัฒนาจากองค์กรเอกชนร่วมกันพัฒนากลุ่ม และเครือข่ายการทำงานโดยบทบาทของพี่เลี้ยง คือ การให้ความช่วยเหลือวางแผนการประชุม การกระตุ้นให้ทำงานการติดต่อประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานภายนอก (นันทิยา หุตานุวัตร; และณรงค์ หุตานุวัตร. 2546: 92-95)

รูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ร่วมวิจัยและเยาวชน ทำให้ผู้ร่วมวิจัย เกิดความตั้งใจร่วมมือร่วมใจในการสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ให้กับชุมชน จนสามารถพัฒนาเยาชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่นั้นมาจากปัจจัยเสริมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในชุมชนที่จะร่วมกันทำงานเพื่อประโยชน์ของเยาวชน ยอมเสียสละเวลา ทุ่มเทกำลังกาย ใจ ร่วมกันรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนนำมากำหนดเป็นรูปแบบในการพัฒนาเยาวชน โดยองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน วัฒนธรรมประเพณีของชาวกะเหรี่ยง การประกอบอาชีพที่ควบคู่ไปกับการรักษาระบบนิเวศ ขั้นตอนการทอผ้า การเลี้ยงโคนม การเลี้ยงสุกร การปลูกผักและผลไม้ องค์ความรู้ที่รวบรวมจึงเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเยาวชนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ความร่วมมือ ร่วมใจในการทำงานครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของชาวญี่ปุ่นที่Ikujiro Nonaka (ชาตรี เจริญศิริ; และคณะ. 2547: 33) กล่าวว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้จากการทำงานภายใต้สถานการณ์หรือวัฒนธรรมเดียวกัน เมื่อรวบรวมองค์ความรู้ได้สำเร็จผู้ร่วมวิจัยเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานการท่องเที่ยวกับชุมชุนจริง นำเที่ยวจริง ซึ่งเป็นการฝึกฝนและสร้างประสบการณ์ให้เยาวชนเกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตามหลักพื้นฐานที่สำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีองค์ประกอบที่ครอบคลุมทั้งการดูแลพื้นที่ การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีหรือทรัพยากรธรรมชาติ การจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดการในทุกๆ เรื่อง สิ่งสำคัญของความสำเร็จต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น เพราะเป็นความร่วมมือที่เกิดการพัฒนาอย่างเข้าใจลักษณะการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง ที่สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2546: 165-166) คือกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว เริ่มจากความร่วมมือของชุมชนที่ร่วมกันสำรวจความพร้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อรวบรวมข้อมูลทรัพยากรท่องเที่ยวบุคลากรและงบประมาณเพื่อนำไปประกอบการวางแผนการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว รวมทั้งกำหนดเส้นทางศึกษาธรรมชาติ สร้างคู่มือในการให้ความรู้แก่ประชาชน (อุไรวรรณ วินะพันธ์; และคณะ. 2546: 24) หรือสอดคล้องกับงานวิจัยของยอดขวัญ บุญซ้อนและคณะ (2548) ได้วิจัยเรื่องการจัดแหล่งเรียนรู้ป่าห้วยป้อม สู่หลักสูตรสถานศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่นในพื้นที่ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เป็นงานวิจัยพัฒนาแบบมีส่วนร่วมให้คณะครูและครูภูมิปัญญาร่วมการวิจัย ผลจากการศึกษาพบว่า ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมสำรวจแหล่งเรียนรู้ป่าห้วยป้อมเป็นอย่างดี ซึ่งพื้นที่แห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการบรรจุในหลักสูตรสถานศึกษาเชิงบูรณาการในสาระกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูในโรงเรียน ครูภูมิปัญญา ได้ประสานสัมพันธ์กับบุคลากรขององค์กร และเกิดชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่พร้อมจะเป็นแกนหลักรองรับการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ ให้กับสถานศึกษาและนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าห้วยป้อม

2. คุณลักษณะของผู้นำชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ที่มีความมุ่งมั่น ใส่ใจ และตั้งใจอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เยาวชนได้รับการพัฒนาจนสามารถทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ตลอด

กระบวนการวิจัยและหลังจากเสร็จสิ้นการวิจัย ผู้นำชุมชนมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวจนกระทั้งได้รับการรับรองมาตรฐานการจัดทำ Home stay จากกระทรวงท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนเป็นผู้นำเที่ยวอย่างถูกต้องตามกฎหมายของการเป็นมัคคุเทศก์ สาเหตุของการไม่หยุดพัฒนาเกิดจาก การมีผู้นำชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำกิจกรรมจนประสบความสำเร็จ ซึ่งกลยุทธ์หลักในการสนับสนุนให้กระบวนการพัฒนาชุมชนดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ปาริชาต สถาปิตานนท์; และคณะ. 2549: 17) และสอดคล้องกับลักษณะของภาวะผู้นำที่ใช้ลักษณะการทำงานร่วมกับสมาชิกในทีมงาน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1)เป็นผู้ออกแบบ ที่มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ วิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นอยู่จริงเพื่อกำหนดแนวทางการทำงานของทีม 2)เป็นผู้สอน ที่ถ่ายทอดทักษะและองค์ความรู้โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการกระทำ ที่เน้นการเป็นแบบอย่างที่ดี 3)เป็นผู้ค่อยช่วยเหลือสนับสนุนให้งานทุกอย่างเดินไปอย่างถูกต้อง และพบกับความสำเร็จ ไม่ทอดทิ้งกลุ่ม (ชาตรี เจริญศิริ; และคณะ. 2547 : 36)

3. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้ร่วมวิจัยแสดงความคิดเห็น และลงมือปฏิบัติ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวอย่างเป็นขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติ การประเมินผลและการสะท้อนผลการพัฒนา ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่จะสร้างให้เยาวชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องกลายเป็นรูปแบบของกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นการศึกษาค้นคว้าที่มีระบบถึงการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานเองเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่มาจากความร่วมมือ การสะท้อนตนเอง และการใช้วิจารณญาณประกอบภายใต้กรอบจรรยาบรรณที่ยอมรับกัน กิตติพร ปัญญาภิญโญผล (2549: 15) หรือการศึกษาของชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมชุมชนตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสร้างคนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรในชุมชนให้มีความสามารถ โดยเริ่มต้นการศึกษาจากการประชุมระดมความคิดผู้ที่สนใจ และเยาวชนเข้าร่วมเรียนรู้จากการอบรมถอดบทเรียน และสรุปปัญหาจากการท่องเที่ยว แล้วจึงร่วมกันวางแผน ตัดสินใจ กำหนดแนวทางดำเนินงาน ประเมินผลงานและรับผลประโยชน์ที่อยู่ในกรอบแนวคิดธรรมมาภิบาล (สินธุ์ สโรบล. 2546: 95)

4. การสอนที่บูรณาการกับชีวิตความเป็นจริงของเยาวชนจากวิถีชีวิต สภาพสิ่งแวดล้อมที่เยาวชนสัมผัสได้อย่างเป็นรูปธรรม เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ไม่ยึดติดรูปแบบหรือสูตรสำเร็จตายตัว เป็นหลักการที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดเองโดยอาศัยทรัพยากรทางธรรมชาติ และวิถีชีวิตของคนในชุมชน สอดคล้องกับอมรวิชช์ นาครทรรพ; และคณะ ได้สังเคราะห์ประสบการณ์ในชุดโครงการวิจัยด้านการศึกษากับชุมชน (2551: 111-112) ที่กล่าวว่ากุญแจสำคัญของความสำเร็จของชุมชนและโรงเรียน คือ การบูรณาการวิชาความรู้เข้ากับสภาพการดำรงชีวิตของท้องถิ่น ตลอดจนเชื่อมโยงองค์ความรู้สากลเข้าองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนที่ให้กลุ่มแม่บ้านมาสอนเกี่ยวกับ การปลูกผัก การปรุงอาหาร การถนอมอาหาร เรียนรู้เรื่องระบบตลาดในระบบสหกรณ์ ที่เกิดจากแนวทางของกลุ่มแม่บ้านกำหนดขึ้นมาใช้ภายในชุมชน

โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ แต่เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน นักเรียน และชุมชนได้เป็นอย่างดี

5. ความแตกต่างของภูมิลำเนาบ้านเกิด และเชื้อชาติวัฒนธรรมของเยาวชนทำให้เยาวชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตระหว่างกัน ส่งผลให้เยาวชนกระตือรือร้นที่จะเดินทางไปสัมผัสหมู่บ้านต่างๆ ภายในชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ด้วยความสนุกที่จะเรียนรู้ และพร้อมที่จะถ่ายทอดเรื่องราวภายในชุมชนของตนเองให้บุคคลอื่นได้รู้จัก การจัดกิจกรรมจึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล เพราะคนแต่ละบุคคลมีความรู้ ความสามารถ ความถนัดและความสนใจที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นการกำหนดรูปแบบการพัฒนาต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม ไม่ง่าย ไม่ยากจนเกินไป (พรเทพ เสถียรนพเก้า. 2543: 28) และควรคำนึงระดับอายุของเยาวชนที่จะได้รับการพัฒนาด้วย ลิขิต กาญจนาภรณ์ (2546: 33) กล่าวว่าเยาวชนในวัย 13-15 ปี หรือในช่วงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา ความคิดที่คิดเชิงนามธรรมได้ มีความสนใจในสภาพแวดล้อมรอบตัว สนใจการเมือง เศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ดังนั้นในการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนควรเน้นให้คิด ให้ลงมือปฏิบัติ ทำงานที่ท้าทายความสามารถ เช่น การพูด การแสดง กิจกรรมสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น การสอนอย่างเข้มงวดเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง

ข้อจำกัดของการวิจัย

การพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยอาศัยความร่วมมือจากผู้นำและสมาชิกของชุมชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยในครั้งนี้ นับว่าได้รับความร่วมมือและการยอมรับจากทุกฝ่ายเป็นอย่างดี แต่มีข้อจำกัดในบางส่วนที่ทำให้การพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. อาณาเขตของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์อยู่ในพื้นที่เขตภาคใต้ทำให้มีฝนตกชุกส่งผลให้การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เยาวชนกำหนดต้องปรับเปลี่ยนโปรแกรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา เช่น ตามโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เยาวชนกำหนดให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมในพื้นที่น้ำตกป่าละอูน้อยในช่วงเวลาดังกล่าว เกิดฝนตกหนัก ผู้ร่วมวิจัยจึงปรับเปลี่ยนโปรแกรมการท่องเที่ยว

2. สภาพพื้นที่โดยรอบตำบลห้วยสัตว์ใหญ่เต็มไปด้วยทิวเขา ย่อมเกิดข้อจำกัดของเครื่องมือติดต่อสื่อสารระหว่างหมู่บ้าน เมื่อเปลี่ยนแปลงโปรแกรมการท่องเที่ยวจึงไม่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ ทำให้เกิดความผิดพลาดได้ง่าย

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. สถาบันการศึกษาในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ควรนำเรื่องการท่องเที่ยวมาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นประจำโรงเรียน หรือ ให้ครูสอดแทรกความรู้ ความคิด ความรู้สึกและลงมือปฏิบัติด้านการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว เข้าไปในรายละเอียดของรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้แหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนให้เยาวชนเรียนรู้อย่างเข้าใจ และเล็งเห็นว่าความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างไร

2. สร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนความรู้ไปยังโรงเรียนในตำบล อำเภอหรือจังหวัดอื่นที่มีสภาพพื้นที่เหมือนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ และขยายแกนนำด้านการท่องเที่ยวภาคประชาชน เพื่อเผยแพร่ความคิดให้เกิดกับชุมชนอื่นที่มีศักยภาพเพียงพอในการจัดการด้านการท่องเที่ยว ร่วมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและเยาวชนของตนให้เข้าใจการทำงานด้านการท่องเที่ยวและรัก หวงแหนภูมิลำเนาของตน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การนำรูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ไปพัฒนาในชุมชนอื่น ควรคำนึงถึงเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ สภาพของพื้นที่ สภาพแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะของเยาวชนหรือสมาชิกของชุมชน และวิธีการคัดเลือกเยาวชนให้เป็นผู้นำเที่ยว ที่ผู้ศึกษาพึงปรับให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

2. การนำเยาวชนเข้าร่วมการพัฒนาการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรให้ความสำคัญกับเยาวชนอย่างเท่าเทียมกันตั้งแต่เริ่มกิจกรรมจนสิ้นสุดกิจกรรม และเปิดโอกาสให้เสริมกิจกรรมการพัฒนาความสามารถเฉพาะบุคคลในแต่ละขั้นตอนที่เยาวชนต้องการพัฒนา

3. แสวงหาวิธีการพัฒนาเยาวชนด้วยกระบวนวิจัยเชิงทดลอง เพื่อพัฒนาให้เยาวชนนำพรสวรรค์ หรือสิ่งที่ตนเองมีความถนัดมาพัฒนาจนเกิดความชำนาญในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างมืออาชีพจนนักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ

4. ควรมีการถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบที่ผู้ร่วมวิจัยได้เดินทางไปศึกษาดูงานจากด้วยตนเอง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กชกร ชิณะวงศ์; และเกศสุดา สิทธิสันติกุล. (2546). *คนวังอ้อ เติมไฟการท่องเที่ยวเปิดตำนานทุกชีวิตผืนป่าและสายน้ำ โครงการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี.* เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. (2541). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism)*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.

กากลิอาร์ดี ราอูล. (2542). *การฝึกอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม : นโยบายและข้อปฏิบัติสำหรับการพัฒนาแบบยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). *รายงานขั้นสุดท้าย การดำเนินงานเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ.* กรุงเทพฯ: มปพ.

การท่องเที่ยวเยาวชน. (2544). *คู่มือการจัดทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน.* กรุงเทพฯ: กองท่องเที่ยวเยาวชน กองท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

กิตติพร ปัญญาภิญโญผล. (2549). *วิจัยเชิงปฏิบัติการ : แนวทางสำหรับครู.* กรุงเทพฯ: นันทพันธ์พริ้นติ้ง.

คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2547). *คู่มือการจำแนกเขตท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เสนอต่อ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: บริษัทเท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.

งามตา วนินทานนท์. (มปป). *เอกสารประกอบการสอน การถ่ายทอดทางสังคมกับการพัฒนาของมนุษย์* สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

จิตรา พรหมชุติมา. (2539). *ทัศนคติของผู้นำเยาวชนหมู่บ้านต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

จารุภัทร วิมุตเศรษฐ์. (2550). *เที่ยวลานนาตามหาภูมิปัญญาไทย.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2549). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พริ้นท์.

ฉันทนา สกลเกตุรุ่งเรือง. (2547). *การพัฒนาครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดมุกดาหาร.* การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (บริหารการศึกษา) มหาสารคาม:บัญฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

ฉันทัช วรรณถนอม. (2547).*การวางแผนและการจัดรายการนำเที่ยว.* กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้าพริ้นติ้ง.

ชมชื่น สมประเสริฐ. (2542). *รูปแบบการเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานของพยาบาล.* ปริญญานิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ชนัญ วงษ์วิภาค. (2548). *การจัดโครงการ : การให้ความรู้เชิงปฏิบัติการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน.* นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชาตรี เจริญศิริ. (2547). *ประชาคมน่านกับการจัดการความรู้.* กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.(สคส.).

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ. (2531). *ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการเสริมสร้างทัศนคติ ค่านิยมและจริยธรรมของข้าราชการ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานข้าราชการพลเรือน.

ดุษฎี เจริญสุข. (2546, กันยายน – ธันวาคม). The AIC Process : แนวคิดการทำงานยุคโลกาภิวัฒน์เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม. *วารสารสถาบันราชประชาสมาสัย.* ปีที่ 1 ฉบับที่ 3.

ตรศักดิ์ นิภานันท์. (2546). *การสร้างคู่มือศึกษาธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วนอุทยานเขานางพันธุรัต จังหวัดเพชรบุรี.* วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา). นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

ทิศนา แขมมณี. (2551). *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* พิมพ์ครั้งที่ 7 , กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.

นภาพรรณ ทั่งบุญ. (2546). *การศึกษารูปแบบองค์กรชุมชนเพื่อบริหารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านดอนมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน.* วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การจัดการทรัพยากร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

นพมาศ อุ้งพระ. (2551). ทฤษฎีบุคลิกภาพและการปรับตัว, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สามลดา.

นลินี กังศิริกุล. (2547). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและเรียนรู้จากวังน้ำเขียว.* กรุงเทพฯ : โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.

นิศา ชัชกุล. (2550). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.* กรุงเทพฯ: บริษัท ทวี.พริ้นท์ จำกัด.

นันทิยา หุตานุวัตร; และณรงค์ หุตานุวัตร. (2546). *การพัฒนาองค์กรชุมชน.* กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

นันทิยา หุตานุวัตร; และณรงค์ หุตานุวัตร. (2551). *SWOT*. พิมพ์ครั้งที่ 7. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

เนาวรัตน์ อินทรเดช. (2546). *การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเรื่องการจัดการน้ำเสียในท้องถิ่นสำหรับเยาวชนอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อม เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี.* วิทยานิพนธ์ วท.ม. (วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

บุญนาค ตีวกุล. (2546). *ชนบทไทยการพัฒนาสู่ประชาสังคม.* พิมพ์ครั้งที่ 3. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2546, มิถุนายน). การประยุกต์เทคนิคการบริหารเพื่อลดความขัดแย้งในองค์กร : เทคนิคกระบวนการมีส่วนร่วมแบบ AIC. *วารสารวิชาการ.* กรมวิชาการ ปีที่ 6 ฉบับที่ 6.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.

ประกอบศิริ ภักดีพินิจ. (2550). *การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวทางน้ำชุมชนริมคลองเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา). นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

ปราณี รามสูต; และจำรัส ด้วงสุวรรร์. (2545). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ธนะการพิมพ์.

ปราริชาต วลัยเสถียร; และคณะ. (2548). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.*พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อุษาการพิมพ์.

ปราริชาต สถาปิตานนท์; และคณะ. (2549). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน.* พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ปัญญา บุษราคำ และคณะ. (2549). *บทบาทองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ในการจัดการการท่องเที่ยวพื้นที่ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่.* ปริญญานิพนธ์ ศศบ. (การจัดการชุมชน) เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี.

พจนา สวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.* กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2542). *จิตวิทยาการศึกษา.* กรุงเทพฯ: บริษัทวิสิทธิ์พัฒนา จำกัด.

พรทิพย์ เธียรธีรวิทย์. (2548). *อุตสาหกรรมนำเที่ยวในกรุงเทพฯ.เอกสารภายใต้ชุดโครงการมูลค่าเพิ่มในประเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย.* เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (การจัดการนันทนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

พรเทพ เสถียรนพเก้า. (2543). *ผลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์น้ำของนักเรียนประถมศึกษา.* วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์. (2551). สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2552 ,จาก http://www.tourism.go.th/mfiles/images_cleandept/1204167893.pdf

เพ็ญศรี กองสัมฤทธิ์.(2548). *รูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการวิจัยของพยาบาลวิชาชีพในสถาบันราชประชาสมาสัย กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.* วิทยานิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เพลินใจ เลิศลักขณวงศ์. (2550). *ปาฐกถา ดร.อุทัย ดุลยเกษม ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2550 ภูมิพลังคนท้องถิ่นชายแดน:การจัดการความรู้ร่วมสร้างสุขภาวะและดุลยภาพท้องถิ่นโลกาภิวัฒน์ บทเรียนประชาคมแม่สอด จังหวัดตาก.* กรุงเทพฯ: เจ.เอ็น.ที.

พัทธ์ธีรา ลภัสเศรษฐศิริ. (2549). *การวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน.* วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร.

พันธุ์ทิพย์ รามสูต. (2540). *การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม.* กรุงเทพฯ: พี. เอ. ลิฟวิ่ง.

พันธ์ทิพย์ อธิปัญจพงษ์. (2543). *บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ กรณีศึกษาสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย.* วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล ถ่ายสำเนา.

ไพวัลย์ นรสิงห์. (2546). *การประยุกต์ใช้แนวคิดเทคนิค AIC ในการส่งเสริมการดูแลตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ : กรณีศึกษา 3 หมู่บ้าน ตำบลเขารวก อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี.* ปริญญานิพนธ์ สม. (ชีวสถิติ) ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

ภคนนท์ เอี่ยมเศรษฐี. (2544). *รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาสวนหินผางาม ตำบลปวนพุ จังหวัดเลย .* วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). เลย : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเลย. ถ่ายเอกสาร.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2533). *หลักการเรียนรู้และเทคนิคการฝึกอบรมหน่วยที่ 9-15.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

----------. (2545). *การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

มธุรส ปราบไพรี; และคณะ. (2550). *โครงการการปรับโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปเพื่อตอบสนองความต้องการพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสำหรับประเทศไทย กรณีศึกษา 5 จังหวัดภาคตะวันตก.* สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

มะลิ วิมาโน. (2547). *การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการปฏิบัติงานเพื่อปฏิรูประบบสุขภาพ ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล จังหวัดสระบุรี.* วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

มัลลิกา ต้นสอน. (2544). *พฤติกรรมองค์การ.* กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.

รสิกา อังกูร. (2542, กันยายน–ธันวาคม). *การท่องเที่ยว : อนุรักษ์หรือทำลายศิลปวัฒนธรรมไทย.* วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช ปีที่ 12 ฉบับที่ 3.

ลิขิต กาญจนาภรณ์. (2546). *เอกสารประกอบการบรรยาย จิตวิทยาการศึกษา.* คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545). รายงานขั้นสุดท้าย โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติตะรุเตา กรุงเทพ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ยศ สันตสมบัติ; และคณะ. (2544). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร.* กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย.

เยาวนุช เวศร์ภาดา; และจีรภา อุดมมงคล. (2543). *งานเขียน บุคคล ชุมชน กลุ่มเยาวชน.* กรุงเทพฯ: การปิโตเลียมแห่งประเทศไทย.

ยอดขวัญ บุญซ้อน; และคณะ. (2548). *โครงการวิจัยการจัดการแหล่งเรียนรู้ป่าห้วยป้อมสู่หลักสูตร สถานศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอสอง จังหวัดแพร่.* สนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว).

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2545). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน.* กรุงเทพฯ : อักษราพิพัฒน์.

สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน.* พิมพ์ครั้งที่ 5,กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สมดิษดี พิศาลก่อสกุล. (2549). *คุณลักษณะของมัคคุเทศก์ตามความคาดหวังของผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในกรุงเทพฯ.* วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การจัดการนันทนาการ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2541). *การศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล ส่วนที่ 3 พื้นที่หมู่เกาะเภตราตอนใต้ จังหวัดสตูล.* กรุงเทพฯ: กองบริการที่ปรึกษา ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2547). *โครงการจัดทำรูปแบบกลไกการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดทำนโยบาย แผนมาตรการ หลักเกณฑ์ และแนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.* สำนักงานนโยบาย และแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2546). *เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.

สิทธิโชค วรานุสันติกูล. (2546). จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์. กรุงเทพฯ: บริษัทซีเอ็ดเคชั่นจำกัด.

สิทธิณัฐ ประพุทธนิติสาร. (2545). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : แนวคิดและแนวปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

..... (2545). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : แนวคิดและแนวปฏิบัติ.* พิมพ์ครั้งที่2, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สินธุ์ สโรบล. การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ. (2546). เชียงใหม่: วนิดาเพรส.

สิราณี สังคะพัฒน์. (2548). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร.* วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การจัดการทรัพยากร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

สุชา จันทร์เอม. (2544). จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 13, กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพาณิชย์.

สุภวรรณ สิงห์คะ. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี***.** วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.(หลักสูตรและการนิเทศ). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ. (2545). *20 วิธีจัดการเรียนรู้.* กรุงเทพฯ: ภาคพิมพ์.

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์; และดารณี คำวัจนัง. (2545). *แหล่งการเรียนรู้ เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้และหลักสูตรสถานศึกษา.* กรุงเทพฯ: เมธีทิปส์.

ศิริกุล ทรัพย์จันทร์. (2548) . *การพัฒนาหลักสูตรท่องถิ่น เรื่อง มัคคุเทศก์น้อยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านโปง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.* วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (อาชีวศึกษา) เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

ศูนย์ศึกษาพัฒนาเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. (2548). *คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ชุมชน.* พิมพ์ ครั้งที่ 2, กรุงเทพ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

วาสนา ประวาลพฤกษ์. (2538). *นักวางแผนวิจัยปฏิบัติการ (The action research planner).* กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.

วิภาพร มาพบสุข. (2545) *จิตวิทยาทั่วไป.* กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

วิมล จิโรจพันธุ์และคณะ. (2548). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.* กรุงเทพฯ: แสงดาว.

วิรัติ ปานศิลา. (2542). *การถ่ายทอดทางสังคมในการทำงาน จิตลักษณ์ และการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรสาธารณสุขระดับตำบล ในภาคเหนือของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วัชรี หิรัญพันธุ์. (2549) *รายงานวิจัย โครงการแนวทางพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปการส่งเสริมการตลาด และจิตวิทยาการบริการผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่.* กรุงเทพ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). ถ่ายเอกสาร.

วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. (2536). *เอกสารประกอบการสอนการถ่ายทอดทางสังคมกับการพัฒนาของมนุษย์.* สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

องค์การบริหารส่วนตำบล. (มปป). เอกสารประกอบการประชุมองค์การบริหารส่วนตำบล.

องอาจ นัยพัฒน์. (2549). *วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สามลดา.

อมรรัตน์ วัฒนาธร. (2547). *การวิจัยแบบร่วมมือที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร.* วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

อรพินท์ สพโชคชัย. (2537). *คู่มือการจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน.* กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

อมรวิชช์ นาครทรรพ. (2551). *การศึกษาในวิถีชุมชน : การสังเคราะห์ประสบการณ์ในชุดโครงการวิจัยด้านการศึกษากับชุมชน.* กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

อนุรักษ์ ปัญญานุวัฒน์. (2548). *การศึกษาชุมชนเชิงพหุลักษณ์ : บทเรียนจากวิจัยภาคสนาม.* กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)

อ้อมเดือน สดมณี; และคณะ (2537). *รายงานการวิจัยฉบับที่ 78 เรื่องค่านิยมเกี่ยวกับการทำงาน การถ่ายทอดการทำงาน และลักษณะทางจิตใจของประชาชน.* กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

อิสรียา สดมณี. (2546). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานของตำรวจท่องเที่ยวในประเทศไทย.* วิทยานิพนธ์ บธ.ม. (การจัดการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อุทยานแห่งชาติ.สถิติข้อมูลนักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติและวนอุทยาน. (2550). สืบค้นเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2553 , จาก www.dnp.go.th/nprd/develop/data/stat50/n_m_50.pdf

อุทัยรัตน์ เนียรเจริญสุข. (2544). *ปัจจัยทางชีวสังคม ลักษณะทางพุทธ และจิตลักษณะที่มีต่อพฤติกรรมการทำงานของพนักงาน ในโรงงานอุสาหกรรมผลิตเครื่องประดับ.* วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.

อุไรวรรณ วินะพันธ์; และคณะ. (2546). *การวิจัยปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่องการจัดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในท้องถิ่นชุมชนบ้านดาวดึงส์ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี.* ได้รับทุนจากคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ.

อัญชนา พันธุ์อรุณ. (2546). *ปัจจัยที่ส่งผลกับพฤติกรรมการทำงานของมัคคุเทศก์ ที่จดทะเบียนในเขตกรุงเทพมหานคร ณ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.* ปริญญานิพนธ์ บธ.ม. (การจัดการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

Adhikary, M. (1995). *Proceeding Eco-Tourism Concept,Design and Stretegy*.Bangkok : Srinakharinwirot University.

Buckley, R. (1994). *A framework for ecotourism* , Annals of Tourism Research,21.

Eiser, Richard J. (1995). *Attitudes,Chaos and the Connectionist Mind*. UK&USA: Blackwell.

Fennell,David A. (2002). *Ecotourism Programme Planning*. UK: CABI.

Fennell ,David A.; & Dowling,Ross K. (2003). *Ecotourism Policy and Planning*. UK: CABI.

Insko,Chester A.. (1967). *Theories of Attitude Change*. New York : Meredith publishing

Kemmis, Stephen; & Wilkinson, Mervyn. (1998). *Action Research in Practice.* London: Routledge.

Kemmis, Stephen; & McTaggaret,Robin. (1988). *Action Research Planner.* Deakin University.

McGuire, William J. (1985). *Handbook of Social Psychology Volume II.* New York: Lawrence Erlbaum Associates.

Oskamp, Stuart. (1977). *Attitudes and Opinions* . America : Prentic-Hall

Scheyvens, Regina. (2002). *Tourism for Development*. Singapore : Pearson Education Asia.

Sharma,R.C.; & Tan, Merle C. (1990). *Sourcebook in Environmental Education for Secondary School Teachers.* Thailand : UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific.

Stringer,Ernest T. (1996). *Action Research a handbook for Practitioners*. London : SAGE.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ร่วมวิจัย

1.ชื่อ .....นามสกุล ..... หน่วยงาน/กลุ่ม……

ที่อยู่ปัจจุบัน .....

2.ท่านต้องการเข้าร่วมการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....ต้องการ เพราะ.....

.....

.....ไม่ต้องการ เพราะ.....

.....

3.ท่านสะดวกเข้าร่วมกิจกรรมเองหรือมอบหมายให้ผู้ใดเข้าร่วมกิจกรรม

..... เข้าร่วมกิจกรรมเอง ชื่อของท่าน ..... หมายเลขโทรศัพท์.....

..... มอบหมายผู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรม ชื่อผู้ที่ได้รับมอบหมาย.....

4. ช่วงเวลาที่สะดวกเข้าร่วมกิจกรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

..... เสาร์ หรือ อาทิตย์

..... ช่วงเช้าวันจันทร์ – ศุกร์

..... ช่วงบ่ายวันจันทร์ – ศุกร์

..... อื่น ๆ โปรดระบุ .....

5. ท่านคิดว่าวิธีการ หรือรูปแบบใดที่จะช่วยพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ร่วมวิจัยเยาวชน

1.ชื่อ ..... นามสกุล ..... ชื่อเล่น……
ที่อยู่ปัจจุบัน .....
2.ท่านคิดว่ามีงานอะไรบ้างที่ท่านสามารถทำได้เมื่อมีนักท่องเที่ยว หรือเพื่อน หรือญาติเข้ามาท่องเที่ยวในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่

.....

.....

.....

.....

.....

3.จากการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมท่องเที่ยว ท่านคิดว่าท่านต้องการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานการท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร

.....ต้องการ เพราะ.....

.....

.....ไม่ต้องการ เพราะ.....

.....

4. ท่านสะดวกที่จะทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในช่วงใด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

แนวคำถามในการสัมภาษณ์สมาชิกของชุมชน

1. ท่านเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ตั้งแต่เมื่อไร
2. สภาพพื้นที่ตอนที่ท่านอาศัยอยู่มีสภาพธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่าเป็นอย่างไร
3. ในปัจจุบันสิ่งต่างๆ เหล่านั้นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เป็นอย่างไร
4. ที่นี้มีวัฒนธรรม ประเพณี การละเล่นของชุมชนอะไรบ้าง ในแต่ละกิจกรรมมีหลักคิดอย่างไร เยาวชนยุคปัจจุบันเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร
5. การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชนคืออาชีพใด มีรายละเอียดของแต่ละอาชีพอย่างไร
6. แหล่งท่องเที่ยวรอบๆ หมู่บ้านมีที่ใดบ้าง มีจุดเด่นในด้านใด อย่างไร
7. การมีส่วนรวมของสมาชิกในชุมชนกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างไร
8. เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของการท่องเที่ยวได้อย่างไร

แบบประเมินผลการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

	ประเด็น	คะแนน
	ความสามารถถ่ายทอดเนื้อหาได้อย่างเข้าใจ	
	น้ำเสียง ที่ดังฟังชัด	
	สีหน้าท่าทางเหมาะสม ยิ้มแย้มแจ่มใส	
	กิริยาท่าทางสุภาพ เช่น ไหว้ อ่อนน้อม	
	การแต่งกายสุภาพเรียบร้อย	
	กล้าแสดงออก ไม่เขินอาย	
	บรรยากาศในการนำเที่ยวสนุกสนาน ไม่เครียด	

ท่านคิดว่าเยาวชนมีความรู้สึกอย่างไรต่อการนำเที่ยวในครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบบันทึกกิจกรรมของเยาวชน

ชื่อกิจกรรม	วันเวลาที่บันทึก	สถานที่ศึกษา	ความรู้สึก / ความรู้ที่ได้รับ	สิ่งที่ท่านได้ปฏิบัติ
หมู่ 1 กิจกรรมที่1 …… กิจกรรมที่2 ..... หมู่ 2 กิจกรรมที่ 3 ..... หมู่ 3 กิจกรรมที่ 4 ..... กิจกรรมที่ 5 ..... กิจกรรมที่ 6 ..... หมู่ 6 กิจกรรมที่ 7 …… กิจกรรมที่ 8 ……				

ข้อสังเกตอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว

1.ชื่อนักท่องเที่ยว .....

2.นักท่องเที่ยวเคยเข้ามาท่องเที่ยวที่นี้หรือไม่ ตั้งแต่เมื่อไร .....

3. โปรแกรมการท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ท่านได้เข้าร่วมในวันนี้เป็นเช่นไร มีข้อดีของกิจกรรม หรือจุดที่ควรปรับปรุงกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

4. เยาวชนที่นำเที่ยววันนี้เป็นเช่นไร ทั้งบุคลิกภาพ การนำเที่ยว ข้อมูลการท่องเที่ยว

เยาวชนคนที่ 1 .....

.....

.....

.....

เยาวชนคนที่ 2 .....

.....

.....

.....

เยาวชนคนที่ 3 .....

.....

.....

.....

5. ความรู้สึกในภาพรวมของการท่องเที่ยวในครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

.....

แบบบันทึกผลการสังเกตการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน

ชื่อ กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	วันเวลา/ สถานที่/ การ ดำเนิน	จำนวน ผู้เข้าร่วม	สีหน้า ท่าทาง บุคลิกภาพ	สัมพันธ์ เยาวชน / ผู้ร่วม วิจัย	ปัญหา อุปสรรค	การ ปรับปรุง
หมู่ 1 กิจกรรม1 …… กิจกรรม2								
หมู่ 2 กิจกรรม3 ……								
หมู่ 3 กิจกรรม4 …… กิจกรรม5 ..... กิจกรรม6								
หมู่ 6 กิจกรรม7								
กิจกรรม8								

ภาคผนวก ข
ภาพบรรยากาศตลอดกระบวนการวิจัย

สภาพพื้นและทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สภาพธรรมชาติ

การดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มกะเหรี่ยง

การประกอบอาชีพของกลุ่มต่าง ๆ

ความต้องการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน

กระบวนการแสวงหากิจกรรม และค้นหาความรู้ในการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้มาจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของผู้ร่วมวิจัย

ผลการพัฒนาเจตคติต่อการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ภาคผนวก ค
กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบ

1. ชุมชนต้นแบบแม่กลางหลวง หน้า 163 -170
   จังหวัดเชียงใหม่ ท่องเที่ยวตามวิถีปกาเกอะญอ
2. ชุมชนต้นแบบแม่คำปอง หน้า 171 -176
   กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่
3. ชุมชนต้นแบบชุมชนบ้านพุเข็ม หน้า 177 -183
   อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
4. ชุมชนต้นแบบตลาด 100 ปี สามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี หน้า 184 -189

ชุมชนต้นแบบแม่กลางหลวง จังหวัดเชียงใหม่
ท่องเที่ยวตามวิถีปกาเกอะญอ

ยอดดอยอินทนนท์ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีชื่อเสียงโด่งดังมายาวนาน มีหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งที่ซ้อนตัวเองอยู่ในหุบเขาท่ามกลางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ส่งผลให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากพากันเดินทางมาชื่นชมความงามของธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากพากันเดินทางมาชื่นชมความงามของธรรมชาติ และเรียนรู้จักวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น ชาวเขาเผ่าปกาเกอะญอ ชาวเผ่าม้ง เป็นต้น

ในอดีตพื้นที่ของแม่กลางหลวงเป็นพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้และสัตว์ป่าหลากหลายชนิด แต่ด้วยประกอบอาชีพแบบทำไร่เลื่อนลอย และการปลูกฝิ่น จึงเกิดการตัดไม้ทำลายป่าจำนวนมาก ต่อมาโครงการหลวงจึงมีการส่งเสริมอาชีพการปลูกพืช ผัก ผลไม้และดอกไม้เมืองหนาวหลากหลายพันธ์ จึงทำให้สมาชิกของชุมชนแม่กลางหลวงหันมาประกอบอาชีพเหล่านี้มากขึ้น พร้อมกับได้ตระหนักถึงความสำคัญของผืนป่า จึงร่วมมือกันฟื้นฟูสภาพป่าให้เขียวขึ้นมาได้ดังเดิม ดังคำพูดของผู้นำชาวปกาเกอะญอท่านหนึ่งเล่าให้เราฟังว่า

" ชาวกะเหรี่ยงอยู่ที่นี้ตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ มาราวกว่า 30 ปี เราอยู่ที่นี้ ชาวกะเหรี่ยงที่นี้เป็น ประปากะยอ พื้นที่เราดูแลกันเองรวมกับประปากะยอ เมื่อก่อนป่าไม้ไล่จับเราเพราะไม่เข้าใจกัน ยิ่งโดนจับป่ายิ่งลดลงกว่าเดิม ต่อมาจึงมีการพูดคุยกัน ร่วมมือกัน ชาวบ้านบอกว่าจะดูแลเองดีกว่าจึงจะเหมาะสม ต้นไม้ขึ้นเอง ป่าเหล่านี้จะขึ้นเอง แผ่ขยายพืชจากนก จากสัตว์ป่า "

แล้วการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวปกาเกอะญอได้อย่างไร ด้วยความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับภาครัฐบาล ที่เกิดความไม่เข้าใจกันในเรื่องวิธีการทำมาหากินของชาวเขา กับการตัดไม้ทำลายป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ สมาชิกในชุมชนจึงใช้รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาเป็นรูปแบบของการพัฒนาสภาพพื้นที่นี้ให้ดียิ่งขึ้น พร้อมกับในช่วงนั้นมีหน่วยงานของ สกว.เข้าไปร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในแม่กลางหลวงมามากกว่า 10 ปี นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน **จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาว่า แล้วชาวเขาปกาเกอะญอใช้วิธีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ประสบความสำเร็จได้ มีกระบวนการทำงานอย่างไร**

ชุมชนแม่กลางหลวงเป็นชุมชนหนึ่งที่พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาจากความร่วมมือของสมาชิกในชุมชนอย่างแท้จริง โดยลักษณะนิสัยของชาวปกาเกอะญอที่เรียบง่ายชอบอยู่อย่างสงบมีวัฒนธรรมประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มตนจึงเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามา

เรียนรู้จักการดำรงชีวิตของพวกเขา ยกตัวอย่างเช่น ทำไมต้องมีการฝั่งรกของเด็กที่เกิดใหม่ไว้ที่ใต้ต้นไม้ หรือทำไมไม่ให้ใครเข้าไปใช้น้ำที่ต้นน้ำ หรือทำไมจึงไม่จับนกบางชนิดเอามาบริโภค เป็นต้น ความสนใจของนักท่องเที่ยว จึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกในชุมชนบางกลุ่มที่รักสงบ หรือกลัวว่าจะมีคนมาทำลายวัฒนธรรมประเพณีของพวกเขา ดังนั้นการที่ชุมชนจะนำการท่องเที่ยวมาเพื่อพัฒนาชุมชน จึงต้องใช้ความตั้งใจ ความร่วมมือกัน การศึกษาหาความรู้ และมีความพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหาขึ้น สมาชิกในชุมชนจึง**กำหนดรูปแบบการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่น่าสนใจ ไว้ดังต่อไปนี้**

1. มีการวางแผนการทำงาน โดยการสร้างความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวให้กับชุมชนของตน โดยผู้นำชุมชนเล่าให้ฟังว่า

“ แต่ก่อนที่จะมาทำ มีการต่อต้านเยอะนะครับ ถ้าทำตรงนี้กลัววัฒนธรรมจะเสียไป กลัวจะปลุกสร้างบ้านเรือนไม่ได้ ซึ่งมีการต่อต้านที่คนๆหนึ่งต้องรับให้ได้ แต่เราก็มีเหตุผลของเราว่า เราอยู่ในพื้นที่อุทยาน ถ้าภาครัฐมาเห็นเราอยู่ไม่ได้อยู่แล้ว โดนจับอยู่แล้ว แต่ถ้าเรามีรายได้จากส่วนนี้ มันถูกต้องตามกฎหมาย มันไม่ดีกว่าหรือ แล้วเรื่องประเพณีวัฒนธรรมเนี่ย บางหมู่บ้านที่ไม่ทำการท่องเที่ยวเนี่ย อาจจะมีการเสื่อมโทรม เกี่ยวกับสังคมแวดล้อมภายนอกสิ่งต่างๆเนี่ย แต่คนที่เข้าใจก็เข้าใจและยังมีคนที่ไม่เข้าใจก็ยังมีอยู่ เราต้องใช้การประชุมทุกๆเดือน”

การประชุมอย่างต่อเนื่อง เป็นเรื่องสำคัญที่จะสร้างความเข้าใจในชุมชนได้และสามารถเตรียมแผนในการพัฒนาชุมชนได้ ยกตัวอย่างเช่น การให้ความช่วยเหลือหมู่บ้านอื่นที่ไม่ได้ไม่ได้อยู่ในจุดของการต้อนรับนักท่องเที่ยว แต่ผู้นำชุมชนต้องแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวไปให้หมู่บ้านอื่น จึงต้องมีประชุมชี้แจงว่า

“เราก็ต้องชี้แจงให้เขารู้ว่า ที่เราให้เขานั้น ไม่ใช่แค่เพราะการให้ความร่วมมือ แต่ให้เพราะเขาดูแลผืนป่า เขามีจิตสำนึกว่า ลูกหลานเขามีผลประโยชน์ตรงนี้ แต่เขาดูแลป่าช่วยเรา นักท่องเที่ยวไม่ได้สนใจป่าที่เดียว เขาสนใจป่ากว้าง ถ้าป่ากว้างไม่มีแล้วแม่กลางหลวงไม่มีใครมา เขาเป็นเจ้าของ ”

2. กำหนดคณะกรรมการที่มาจากตั้งแทนของแต่ละหมู่บ้านมาร่วมมือกันทำงาน โดยไม่มีการจัดตั้งเป็นประธาน แต่จะให้ทุกคนร่วมกันคิดว่าจะพัฒนาชุมชนไปในทางไหน โดยกำหนดเป็นฝ่ายงานต่าง ๆ คือ ฝ่ายจัดทำบัญชี บริหาร แล้วก็ฝ่ายประชาสัมพันธ์ แล้วก็มีคณะกรรมการที่ดูแลตรวจสอบ ซึ่งมีวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการทำได้จาก

“เรานัดหมายโดยการที่ดึงคนที่เข้าใจมาก่อน หมู่บ้านนี้ 2-3 คน หมู่บ้านนี้ 2-3 คน ดึงมาก่อน แล้วคุยกันตลอด แล้วคนพวกนี้ประชุมกัน ว่าควรจะไปในแนวไหน แล้วก็ทำในรูปคณะกรรมการเนอะ”

โดยมีหลักการทำงานที่สำคัญที่จะให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ คือ การประชุมกันบ่อย ๆ เพื่อคลีคลายปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ผู้นำชุมชนมีวิธีคิดที่น่าสนใจ คือ

" ปัญหามีไว้สำหรับแก้ มีปัญหาอย่าให้แก้คนเดียว ทุกปัญหาต้องมีการประชุมกัน สรุปกัน ในแต่ละปัญหาเกิดจากปัญหาอะไร มันต้องมีต้นและเหตุ ถ้าหากคุยกันได้มันต้องเคลียได้ บางอย่างนี่ไม่รู้เรื่องคือ ไม่ยอมคุยกันมากกว่า ตัวอย่าง ต้นเหตุคือ ชาวบ้านกับอุทยานมีความคิดสวนกัน ทำยังไงให้ความคิดเข้ากันได้ หันหน้าคุยกันก็เคลียได้ "

3. กำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งกำหนดไว้ 5 ประการคือ 1) สร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับทุกหน่วยงาน 2) เป็นส่วนของความรู้ด้านวิชาการ 3) เรื่องการท่องเที่ยวมีผลกระทบใดบ้าง 4) เรียนรู้กับชุมชนนี้กับชุมชนอื่น และ 5) คือเป็นอาชีพเสริม

4. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน ร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติ ด้วยการเดินศึกษาเส้นทางธรรมชาติ ที่ได้รู้จัก และสัมผัสกับพันธ์ไม้หายาก นกนาน ๆ ชนิด และยังสร้างจิตสำนึกในการรักษาธรรมชาติให้กับนักท่องเที่ยว ด้วยการเล่าวัฒนธรรมและเพณี ความเชื่อของการรักษาธรรมชาติของชุมชน ยกตัวอย่างเช่น นกนกเงือกเราจะไม่ฆ่ามันเพราะถ้ายิ่งมันตัวผู้ ตัวเมียจะอดตาย เราก็เลยไม่ฆ่ามันก็มีนกหลายอย่างที่ไม่กิน นกสะแกหางม่วง นกสาลิกาเขียว จะไม่กินมัน ถ้าใครกินนกสะแกหางม่วงจะมีแต่เรื่อง ต้องขึ้นโรงขึ้นศาล เป็นต้น

5. มีการประเมินและติดตามผลทุกสิ้นปี เพื่อประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวและนำไปปรับปรุงแก้ไขให้การจัดการเกิดประโยชน์สูงสุด คณะกรรมการของชุมชนนำสถิติที่เก็บไว้ตลอดปีมาสรุปผลว่า ปีนี้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวด้วยสาเหตุจากอะไร นักท่องเที่ยวมาเท่าไหร่ ถึงนักท่องเที่ยวมาน้อย แต่นักท่องเที่ยวมีคุณภาพก็ถือว่าวกระทำตามที่วัตถุประสงค์ตั้งไว้ คือ เน้นท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เชิงวิถีชีวิตของในหมู่บ้าน มาแม่กลางหลวง ต้องรู้จักการทำนาขั้นบันได การดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายและการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด

รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำเที่ยว

1. ประชุมเชิญชวนผู้ที่สนใจทำงานการท่องเที่ยว พยายามดึงคนที่มีความรู้ในเรื่องนั้นเป็นอย่างดี มาช่วยกันนำเที่ยว ตัวอย่างการปฏิบัติของทีมงานของสกว.

" สกว.เนี่ยเขาจะถามว่าถนัดอะไร เค้าถามว่าทำวิถีชีวิตประจำวันทำอะไร เขาบอกล่าสัตว์ เขาก็ถามอีกว่ารู้จักสัตว์ชนิดไหนบ้าง แล้วให้เอาตรงนี้มาพูด "

นำคณะกรรมชุมชนที่มีความถนัดในด้านต่าง ๆ มาพัฒนาให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในการทำงานการท่องเที่ยว เช่น

"เรียกประชุมคนที่สนใจนะ มีหลายๆส่วน คุณจะสนใจด้านไหนอย่างลุงทองคำสนใจเป็นนักสื่อความ หรือย่างด้านอาหาร สนใจเรื่องการบริหาร การจัดการของกลุ่ม แล้วก็จัดคนที่สนใจรวมๆกันมาทำด้านนี้ ทองคำเป็นบุคคลตัวอย่างเหมือนกันนะ ดีที่สุดเลยนะ ไม่ผิดหวัง ขอเล่านะ ทองคำกับผมอาจจะมองหน้าไม่ติดด้วยกัน ไม่ซ้ำไป แกเคยบอกว่าเวลาแกกลับบ้านแกไม่อยากกลับด้วยซ้ำ แกจะนอนป่าล่าสัตว์ คือยิงเสือ ไปไม่รู้กี่ตัว พอแกมาอยู่ตรงนี้ แกทิ้งปืนเลยนะ พอแกทิ้งปืน คนในชุมชนทิ้งปืนหมด แล้วถามว่ามันดีไหม แกก็เลยอยู่ตรงนี้ตั้งแต่ก่อตั้ง การไปเข้าป่า การไปล่าสัตว์เนี่ย ไม่ใช่ว่าไปวันนี้ได้วันนี้ ไปตอนไหนได้ตอนนั้น ถ้ากะจังหวะได้ก็จะได้ ฝรั่งชอบมาก เพราะอะไร ฝรั่งที่ชอบดูนก ดูสัตว์ ทองคำจะทราบว่า คูห้วยไหนที่มีต้นไม้ที่สัตว์ป่าชอบกิน สัตว์ป่าชนิดไหนแล้วกินเวลาไหน เขาอยู่ทั้งวันทั้งคืนในป่า ชีวิตเขายังงั้น แล้วที่นี้สัตว์ป่ามันกิน สัตว์ป่ามันเกิดลูกตรงไหน มีที่นอนตรงไหน มีวงจรชีวิตอย่างไร "

2. ชาวบ้านที่สนใจฝึกเป็นผู้นำเที่ยวจะเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานอุทยานดอยอินทนน์ หรือ สกว. เพื่อพัฒนาหลักการพูด และความเข้าใจพื้นฐานของการเป็นมัคคุเทศก์ เช่น หลักการพูด วิธีการปฏิบัติตนกับนักท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนบอกเคล็ดลับให้เราฟังว่า

" การทำให้กล้าพูด คือ พูดความจริงก็เราพูดในความจริง พูดให้เป็นตัวแทนของหมู่บ้านนี้ แล้วก็สิ่งที่เราพูดนั้น เรารู้อยู่แล้ว แรก ๆ ก็เดินไปพูดไปก็ได้ (เดิมเคยเป็นพรานอยู่ในป่า) แล้วเขาก็ส่งไปอบรมที่อุทยาน จะมีการอบรมปีละ 1 ครั้ง ไปอบรมที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้ความรู้เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวว่านักท่องเที่ยวเป็นอย่างไร อยู่อย่างไร เวลาจะพูด พูดอย่างไร ไปแล้วก็ได้ความรู้กลับมาใช้ "

3. มีการปลูกฝังเยาวชนเริ่มจากโรงเรียนสร้างให้เยาวชนรักษาสิ่งแวดล้อม ศึกษาธรรมชาติ จากน้ำตก สังเกตต้นไม้ และดูนก โดยให้ผู้รู้ในชุมชนเป็นผู้บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ และหากเยาวชนสนใจที่จะนำเที่ยวจะเข้าไปอบรมพื้นฐานกับอุทยาน แล้วจึงฝึกภาคปฏิบัติ โดยเดินตามผู้ใหญ่ที่เป็นผู้นำเที่ยวไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อเรียนรู้จักต้นไม้ตรงไหน อะไรอยู่ที่ไหน แล้วก็เริ่มให้เขาฝึกพูด นอกจากเยาวชนจะทำให้เยาวชนนำเที่ยวได้แล้วยังเกิดประโยชน์กับผู้ปกครองได้ ยกตัวอย่างเช่น

" มัคคุเทศก์น้อยส่วนมากไปอบรมที่อุทยานแล้วแต่ความสมัครใจของเด็ก ๆ ที่มาทำจะได้การเรียนรู้ และไปบอกพ่อแม่ให้ทำลายป่าน้อยลงบางทีก็ได้บางทีก็ไม่ได้ ไม่มีอัตราที่แน่นอน ในหมู่บ้านมีเยาวชนนำนักท่องเที่ยวประมาณ 5 คน อายุประมาณ 20 ปี ส่วนมากเป็นเด็กผู้ชายที่เขาสนใจอยากได้ความรู้ก็จะตามแล้วเขาก็จะพูดได้ "

กล่าวโดยสรุป ความสำเร็จในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชาวเขาปกาเกอะญแห่งแม่กลางหลวงต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย ทั้งภายในชุมชน ที่จะร่วมมือกันอนุรักษณ์ธรรมชาติ และวัฒนธรรมให้คงอยู่ ด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาให้ชัดเจน การ

จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสื่อสารให้กับนักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติ วิถีชีวิตของชุมชน และการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ พร้อมกับไม่ลืมที่จะประเมินและติดตามผลการดำเนินงานของชุมชนอยู่เป็นประจำ ตลอด 10 ปีที่ผ่านมา ชุมชนแม่กลางหลวงยังพัฒนาเยาวชนในชุมชนให้รู้จักการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปด้วยอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ทั้งจากการให้ความรู้จากหน่วยงานภายนอก โรงเรียนของชุมชน และการพัฒนาเยาวชนจากผู้รู้ของชุมชนเอง จึงไม่น่าแปลกใจว่าไม่ว่านักท่องเที่ยวคนใดได้เข้ามาท่องเที่ยวบนยอดดอยแห่งนี้ได้เกิดความประทับใจและอยากที่จะกลับมาเยี่ยมเยือนอีกในครั้งต่อๆ ไป

บ้านแม่กลางหลวง
ดินแดนแห่งธรรมชาติขุนเขา
การดำรงรักษาวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง

พาเราเยี่ยมชมพื้นที่ของแม่กลางหลวง

ตลอดทางที่พี่
พาพวกเราเดินเท้าไปน้ำตก
จะพาเราทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้รู้จักชื่อต้นไม้
สมุนไพรในป่า และนกหายากของที่นี้ เช่น
ลูกมะขามป้อม ลูกเกาลัด เถาวัลย์ที่เราดื่มน้ำได้ เป็นต้น

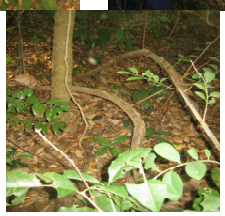

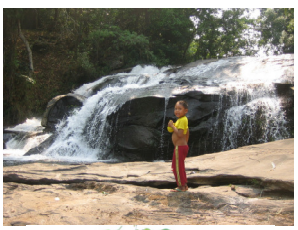

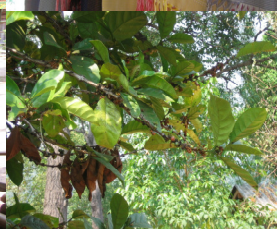

โชคดีมาก ที่ได้เห็นพลังของเยาวชนรุ่นใหม่

จัดกิจกรรมการอนุลักษณ์ธรรมชาติ และต่อต้านยาเสพติด

ให้เยาวชนกันเองภายในหมู่บ้าน

วิเคราะห์รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
และการพัฒนาผู้นำเที่ยว ของบ้านแม่กลางหลวงจากการ
สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

ชุมชนต้นแบบ
บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

" ดอกแม่กำปอง " เป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านเล็ก ๆท่ามกลางหุบเขา บ้านแม่กำปอง อยู่ห่างจากตัวเมือง เชียงใหม่ ประมาณ 50 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางธรรมชาติ อากาศที่เย็นสบายตลอดทั้งปี และ ยังมีแหล่งน้ำที่ใช้ผลิตกระแส ใช้เองภายในหมู่บ้าน ชาวแม่กำปอง ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านจากดอยสเก็ต จังหวัดเชียงใหม่ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ จึงมีวัฒนธรรม ประเพณี และการประกอบอาชีพเป็นเหมือนคนเชียงใหม่ หนึ่งในสมาชิกชุมชนเล่าให้ฟังถึงสภาพแม่กำปองในอดีตว่า

" เดิมถนนเป็นโคลน รถไปมานี่ลำบาก สะพานนี้ยังไม่มีถนนใหญ่ก็ยังไม่มีก็เดินเอา ถ้ามีรถก็ข้ามห้วยไม่ได้ มันจะลงห้วยขึ้นดอยไปเอง เดินลำบาก ถ้าเวลาฝนตก หน้าฝนจะต้องรีบมา ครึ้มฟ้าครึ้มฝน ต้องรีบมา น้ำป่าเยอะ ข้ามมาไม่ได้ อาชีพที่ทำคือ เก็บเมี่ยง เอามานึ่ง ใส่หลุมขี้ดิน ใส่ใบตอง แล้วเอาไปขายเจ๊กตีนดอยสะเก็ดมาเอาบนดอย "

ซึ่งในปัจจุบันก็ยังคงอนุรักษณ์อาชีพเดิมไว้ ด้วยการการปลูกใบชา เพื่อนำไปทำเมี่ยง ส่งขายไปตามที่ต่าง ๆทั่วจังหวัดเชียงใหม่ พร้อมกับมีอาชีพเสริม คือ การทำงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเน้น รูปแบบของ โฮมสเตย์ **แล้วสาเหตุใดที่การท่องเที่ยวจึงเข้ามาในพื้นที่แม่กำปองได้**

การท่องเที่ยวเริ่มเข้าไปในชุมชนตั้งแต่ ปี 2539 โดยพ่อหลวงพรหมมินทร์ ที่มุ่งหาอาชีพเสริมให้กับคนในชุมชน ด้วยสภาพธรรมชาติที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยว จึงประชุมสมาชิกในชุมชน และพัฒนาการท่องเที่ยวให้อยู่บนพื้นฐานการอนุรักษ์ธรรมชาติและวถีชีวิตของชาวบ้านไว้ โดยพ่อหลวงพรหมมินทร์ เล่าให้เราฟังว่า

" เป็นความคิดริเริ่มของ ผมเมื่อปี 2539 ตอนผมเข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้าน บ้านแม่กำปองสมัยก่อนยังไม่มีอาชีพเสริม มีองค์กรเดียว คือ สหกรณ์ หมู่บ้าน ผมคิดว่าเมื่อมาเป็นผู้นำต้องพัฒนาทุกอย่างตั้งแต่พื้นฐาน จนถึงรายได้ คิดว่าที่นี่มีศักยภาพพอที่จะพัฒนาในการท่องเที่ยวได้ จึงเริ่มจากพัฒนาคนก่อน ต่อมาขึงแก้ปัญหาเรื่องโครงสร้าง และคอยอธิบายให้เกิดความเข้าใจในเรื่องท่องเที่ยว ซึ่งผมอธิบายตามความเข้าใจของผมเอง เนื่องจากตอนนั้นทางภาคเหนือ Home Stay ยังไม่มี ทำไปตามที่ตนเองเข้าใจ เรามี อากาศ มีน้ำตก ซึ่งต้องไปให้ถึงเป้าหมาย ในบ้านนั้นแบ่งเป็น 6 หมวด ใช้ 6 ปาง ปางหรือหมวด ซึ่งแต่ละปางนั้นตั้งหัวหน้าหมวด ขอความร่วมมือในการสร้างเส้นทาง สร้างถนน ทำควบคู่ไปกับกลุ่ม เป็นออมทรัพย์ให้ชาวบ้านมารวมกัน การท่องเที่ยวนั้นต้องมีการบริการ ต้องมีการอบรม เช่น การนวด ทำอาหาร แปรรูป การทำชา บางกิจกรรมก็ให้คนตาบอดมาสอนคนตาดี บางครั้งก็ประสานกับหน่วยงาน 3 องค์กรให้อบรม 2 เดือน พอมีกลุ่มที่พอสมควรแล้ว มีบ้านพัก Home stay ผมคิดว่า Home stay คือ การที่นักท่องเที่ยวมาพักที่บ้านเราเอง ซึ่งเมื่อก่อนรู้จักกันก็พักได้"

ในปัจจุบัน นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านแม่กำปองจึงได้สัมผัสกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนจัดขึ้นในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การศึกษาเส้นทางธรรมชาติ การให้ความรู้เรื่องสมุนไพร และการพักผ่อนแบบ Home stay เป็นต้น ซึ่งทุกกิจกรรมที่จัดยังคงไม่ทิ้งแนวคิดการอนุรักษ์ธรรมชาติ วิถีชีวิต และการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนไว้อย่างต่อเนื่อง ตลอด 11 ปีที่ผ่านมาชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมี**กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** ที่น่าสนใจได้ ควรศึกษาเรียนรู้กันต่อไป

แม่กำปองจัดรูปแบบการท่องเที่ยวได้ประสบความสำเร็จ ปัจจัยสำคัญอยู่ที่สภาพธรรมชาติที่สภาพธรรมชาติ และการมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่เข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของแม่กำปองและการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนให้เกิดความเข้าใจในการทำงานตลอดเวลา จึงทำให้แม่กำปองมีเสน่ห์และสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ตลอดเวลา ซึ่งพ่อหลวงพรหมมินทร์ เล่าให้ฟังถึงหัวใจสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ คือ

“ หัวใจในการท่องเที่ยวนั้น ต้องมีสิ่งที่ดูเด่นให้คนสนใจ ต้องมีกิจกรรมที่เอื้อต้องมีความหลากหลายผสมผสานกันไป ไม่ลงทุนมาก ได้ ทั้งบุคคลและชุมชน อีกทั้งต้องให้เห็นผลชาวบ้านจึงจะยอมร่วมมือ การท่องเที่ยวทำให้มีพลังในการต่อรองไม่ให้เกิดการทำลายได้มากขึ้น. ”

นอกจากนั้นยังมี**รูปแบบการทำงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่น่าสนใจ** ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. การวางแผนการทำงาน มีการเตรียมพัฒนาคนให้มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยว โดยใช้เวทีการประชุม เป็นเวทีการให้ความรู้ด้วย พร้อมกับชี้แจงกระบวนการทำงานเพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์ให้เกิดความชัดเจน พ่อหลวงพรหมมินทร์ บอกเคล็ดลับของประชุมให้เกิดความสำเร็จ ว่า

“โดยก่อนการประชุม จะเข้าไปพูดคุยเจาะทุกปาง เพราะว่าถ้าประชุมรวมกันหมดเลยชาวบ้านจะไม่พูด แต่ถ้าแยกมาเป็นกลุ่มๆจะยอมพูด และสามารถงอธิบายให้เข้าใจ ว่าท่องเที่ยวเป็นอย่างไร ทำอย่างไร มีปัญหาอย่างไร”

ซึ่งวิธีการของพ่อหลวงที่ใช้กับชุมชนได้ผลจริงๆ ทำให้หนึ่งในสมาชิกของชุมชนสามารถอธิบายหลักของการท่องเที่ยวให้เราฟังได้อย่างเข้าใจว่า

“ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ก็เฮาอนุรักษ์ธรรมชาติ ไม่ตัดไม้ทำลายป่า เฮาขายธรรมชาติทุกวัน ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ขายวัฒนธรรม ธรรมชาติที่มีอยู่ คนในหมู่บ้านมีจิตสำนึกว่า ถ้าอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ลูกหลาน ให้มีทรัพยากรต่อไป ถ้าเฮาไปตัด ต่างคนต่างทำลาย ต่างคนต่างปกป้องไว้ ถ้าต่างคนต่างทำลายก็ล่ม พอดีถ้าเราอนุรักษ์การ

ท่องเที่ยวเราจะได้เก็บอาชีพ อาชีพหลักคือเก็บใบเมี่ยง อาชีพเสริมคือบ้านพักโฮมสเตย์แล้วผลิตภัณฑ์แล้วก็เอามาแปรรูป อย่าในเมี่ยงแก่ก็เอามาทำหมอ เป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ "

เมื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแล้ว พ่อหลวงจึงเดินหน้าวางแผนงานในด้าน อื่น ๆ ต่อไป เช่น

1.1 จัดทำการตลาด เพื่อดึงนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

" มีการดึงตลาดเข้ามา คือการดึงคนเข้ามา อย่างเมื่อก่อนนั้นหากแต่ผลิตอย่างเดียวไม่หาตลาดให้ ทำให้ไม่สามารถทำต่อได้ เกิดการค้าขายร้านค้า แล้วก็มีของที่ระลึก ทำให้สามารถดึงนักท่องเที่ยวมาได้ สุดท้ายผลเป็นไปตามคาด สามารถดึงนักท่องเที่ยวได้ "

1.2 สร้างการมีส่วนร่วมตามรูปแบบที่ชุมชนกำหนด และจัดหางบประมาณในการพัฒนาชาวบ้านในแต่ละด้าน โดยเชิญหน่วยงานของ สกว. เข้ามาร่วมสร้างกระบวนการพัฒนา

2. กำหนดคณะกรรมการที่มาจากตั้งแทนของแต่ละหมู่บ้านมาร่วมมือกันทำงาน และจัดแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้เกิดความชัดเจน ตัวอย่างเช่น

" ตั้งคณะกรรมการ มีทั้งหมด 9 คน มีวิธีการจัดการเงิน คือ รับมา จ่ายไป เป็นเดือน ส่วนที่เหลือนำเข้าสหกรณ์ สิ้นปีสหกรณ์จะให้เงินปันผล แบ่งเงินเข้าบัญชีกลางหมู่บ้าน แบ่งให้ผู้ประสานงาน และตอบแทนคณะกรรมการ ที่ทำงานให้ เพราะจะมีประชุมกันทุกเดือน ในอนาคตเงินหมู่บ้านเกินแสนจะทำเงินสนับสนุนเฟ้าไข้ หลักการในการทำงาน คือ คิดแล้วเสนอที่ประชุม ให้เกิดมติเห็นด้วย แล้วจึงเริ่มดำเนินโครงการ

3. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติ ด้วยการเดินศึกษาเส้นทางธรรมชาติ น้ำตก ซึ่งจะได้สัมผัสกับธรรมชาติ วิธีการอนุรักษ์ต้นน้ำที่เป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้ของคนทั้งตำบล มัคคุเทศก์น้อยของชุมชนแม่กำปองกล่าวกันเราถึงวิธีการสร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยว ตระหนักความสำคัญของธรรมชาติ ว่า

" การบอกวิธีให้นักท่องเที่ยวร่วมกันอนุรักษ์ป่า จะเล่าว่าในแต่ละปีจะมีชาวบ้านรวมกันปลูกต้นไม้และพัฒนาที่น้ำตกเก็บกวาดใบไม้ ถ้านักท่องเที่ยวมาช่วงนั้นก็จะพามาทำกิจกรม เงินที่ได้มาจากนักท่องเที่ยวก็จะนำมาพัฒนาหมู่บ้านปรับสภาพบ้านให้สวยงาม ชาวบ้านทุดคนให้ความร่วมมือดี จะไม่ไปทำงาน หยุดการทำงานเพื่อจะมาทำงานให้ส่วนร่วม และลูกหลานก็จะตามมาด้วย เด็ก ๆ ชอบ "

4.มีการประเมินและติดตามผลจะมีการตรวจสอบภายในหมู่บ้านโดยคณะกรรมการของหมู่บ้านดำเนินการกันเอง ประกอบกับข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวที่สามารถสะท้อนความคิดเห็นของตนเองในในสมุดบันทึกที่แต่ละบ้านจัดเตรียมไว้ให้

รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำเที่ยว

รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำเที่ยว ทำโดยจัดอบรมให้กับเยาวชนที่สนใจ มีการจัดการอบรมภายนอกสถานที่ ในเรื่องของ การเป็นเจ้าของบ้านที่ดี และการอบรมภายในเรื่องการนำเที่ยว การฟ้อน การเล่นดนตรี การพูด พร้อมกับให้ผู้ใหญ่ทำให้ดู เช่น สอนให้เป็นไกด์ เยาวชน ต้องเข้าไปเห็นการทำงานจริงของมัคคุเทศก์ เพื่อให้เห็นภาพจริง จะติดตามมัคคุเทศก์ไป 2-3 รอบ เพื่อจะได้รู้จักชื่อของต้นไม้ และเส้นทางเดินป่า มัคคุเทศก์น้อยเล่าประสบการณ์จากที่ได้รับการฝึกจากผู้ใหญ่ให้ฟังว่า

“เริ่มต้นของการฝึกเป็นมัคคุเทศก์จาก มาตามพี่ถาวร พี่เค้าเป็นไกด์มาก่อน ไปสังเกตดูเขาสักรอบสองรอบแล้วเขาก็ให้เราทำเอง พี่เขาจะแนะนำต้นไม้ แล้วก็จะไปเดินป่า เคยมีครั้งหนึ่งเมื่อปีก่อน พ่อหลวงมินทร์ เขาทำโครงการให้แม่บ้าน พ่อบ้านที่ทำโฮมสเตย์รวมที่ทำงานท่องเที่ยวในชุมชน ให้ไปอบรมที่เชียงราย 3 คืน เขาพาไปชมพี่ ๆ เผ่าอาขา และกะเหรี่ยงแล้วมาทำเป็นโครงสร้างใหม่ปรับปรุงบ้านเรา เขาให้แสดงความคิดเห็น แบ่งกลุ่มกัน ผู้ใหญ่จะมีความคิดดี แต่พูดไม่เก่ง ถ้าไม่มีไกด์จะให้ลูกไปด้วยให้ลูกไปกับนักท่องเที่ยว ค่อย ๆ เรียนรู้ถ้าเค้าอยากไปก็ให้ไปเลย อยากให้เขารู้ว่าแต้วพูดอะไร ทำอย่างไรบ้าง วิธีพูดเป็นอย่างไร เรียนรู้ไปจากประสบการณ์ ”

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวของแม่กำปองเกิดจาก วิสัยทัศน์ของผู้นำที่มุ่งหาอาชีพเสริมให้กับชุมชน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง โดยหลักการทำงานจะมุ่งที่การพัฒนาคนในชุมชน ด้วยการประชุมและเข้าไปอธิบายงานการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการทำงานอย่างแท้จริง พร้อมกับใช้เวทีการประชุมเป็นเวทีสร้างการมีส่วนร่วมให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความคิดความเห็นอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา ยังมีการพัฒนาเยาวชนของชุมชนให้สามารถเป็นมัคคุเทศก์น้อยที่นำนักท่องเที่ยวไปตามกิจกรรมที่ชุมชนกำหนดไว้ได้อย่างประทับใจตลอดการท่องเที่ยว

แม่กำปอง

ธรรมชาติมากล้น ผู้คนน้ำใจดี
มากมีดอกเอื้องดิน สู่ถิ่นเมี่ยงชาและกาแฟ
มียาแก้สมุนไพร ชื่นฉ่ำใจน้ำตกเย็น
เห็นวิวทิวเขาสวย ร่มรื่นด้วยสวนสนบนม่อนล้าน

ป่าไม้ และธรรมชาติของแม่กำปอง

ดอกเอื้องหลวง

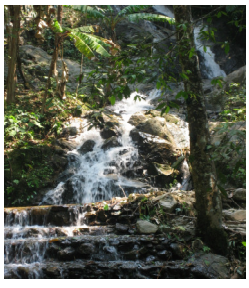
น้องแต้ว ผู้นำเที่ยวที่แสนน่ารัก สุภาพ
และมากด้วยความสามารถ

ดื่มยาต้มสมุนไพร และเล่าประวัติวัดประจำหมู่บ้าน

พาไปที่น้ำตกแม่กำปอง เล่าถึงธรรมชาติ
โดยรวมของน้ำตก นก และต้นไม้ที่พบ
และประเพณีการบวชต้นไม้

สัมผัสธรรมชาติรอบแม่กำปอง และศึกษาสมุนไพร

ตาน้ำธรรมชาติ

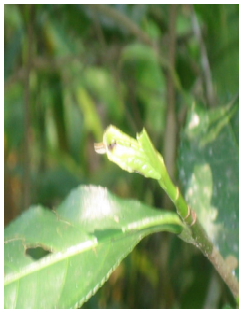

ต้นกฤษณา

ประโยชน์จากใบชา

การจัดบ้านพักแบบ Homestay

ชุมชนต้นแบบ
ชุมชนบ้านพุเข็ม อำเภอแกงกระจาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บริเวณภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยมีเทือกเขาตะนาวศรี ซึ่งมีผืนป่าดิบชื้นที่สำคัญและเต็มไปด้วยพันธ์ไม้และสัตว์ป่าหลากหลายชนิด พร้อมกับเป็นต้นน้ำสายสำคัญของจังหวัดเพชรบุรี แม่น้ำเพชรบุรี แม่น้ำเพชรบุรีเป็นแม่น้ำสายสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย เพราะมีการน้ำจากแม่น้ำไปประกอบพิธีสำคัญ ๆ ของประเทศไทย

บ้านพุเข็มเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ในผืนป่าแห่งนี้ ในอดีตบ้านพุเข็มมีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาก่อน ต่อมารัฐบาลมีนโยบายสร้างเขื่อนเพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรและการผลิตกระแสไฟฟ้า จึงต้องปล่อยน้ำเข้าเขื่อนส่งผลให้ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงย้ายครอบครัวขึ้นไปอยู่บนภูเขาในที่สูงขึ้น และพื้นที่รอบเชิงเข้าที่น้ำท่วมไม่ถึงจึงเริ่มมีคนไทยเข้ามาอาศัย ต่อมาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานประกาศเป็นเขตพื้นที่ป่าสงวนและให้อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานเป็นผู้ดูแล และในพื้นนี้บางส่วนยังคงมีชาวบ้านที่อาศัยมาก่อนประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ได้มีชาวบ้านอาศัยอยู่ในปัจจุบันชุมชนบ้านพุเข็ญประกอบอาชีพประมง ปลูกข้าวโพด มะเขือเทศและมีอาชีพเสริม คือการทำงานการท่องเที่ยว **แล้วการทำงานการท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ของพุเข็มได้อย่างไร**

ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติแกงกระจาน ตระหนักถึงการรักษาผืนป่าแห่งนี้จึงร่วมมือกันอนุรักษ์ต้นไม้ สัตว์ป่า แต่ความพยายามของชาวบ้านยังไม่มีความคืบหน้ามากนัก เพราะไม่มีรายได้อื่นมาสนับสนุน ชาวบ้านจึงเกิดคำถามว่า แล้วเราจะ**ทำอย่างไรจึงจะหาทางอนุรักษ์ธรรมชาติไปพร้อม ๆ กับการสร้างรายได้ให้กับชุมชน** สมาชิกในชุมชนจึงประชุมร่วมกัน นำหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ธรรมชาติ พร้อมสร้างอาชีพเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้จากการทำการท่องเที่ยว จึงเกิดเป็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นภายในบ้านพุเข็ม และจัดการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจมาโดยตลอด จึงเป็นเรื่องที่ทีมผู้วิจัยสนใจว่ามี **กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้ประสบความสำเร็จได้อย่างไร**

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้ประสบความสำเร็จ

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพุเข็มที่ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน มีแนวคิดว่าทำงานการท่องเที่ยวเป็นเพียงอาชีพหลักที่ตนทำอยู่ และมีความพอเพียงในการดำรงชีวิต จึงทำให้ชุมชนนี้สามารถพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของตนมาอย่างต่อเนื่อง

"ทำอาชีพนี้เป็นอาชีพเสริม อยู่ได้เรื่อย ๆ ไป อาชีพหลักคือหาปลารับจ้างอยู่แล้ว ถ้าเศรษฐกิจทรุดตัวเราก็ไม่เดือดร้อน เราอยู่ได้แต่พวกรีสอร์ทเขาทำงานอย่างนั้นอย่างเดียว เขาอยู่ไม่ได้"

ซึ่งชุมชนได้สร้างรูปแบบการทำงานการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. การวางแผนการทำงาน การทำงานของพุเข็ม ทำงานในรูปแบบของคณะกรรมที่ใช้การประชุม เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนางานในด้านต่าง ๆ ของชุมชน คือ

1.1 เริ่มจากการไปศึกษาดูงานพื้นที่ต่าง ๆ ที่จัดการท่องเที่ยวได้ประสบความสำเร็จ เช่น ที่คีรีวงค์ ปลายพงพาง แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ออกเป็นขั้นตอนการทำงาน พร้อมกับนำวิธีการดำเนินงานตามสภาพความเป็นจริงและตามธรรมชาติของพื้นที่มาผสมผสานกัน แล้วกำหนดเป็นวิธีการดำเนินงานของพุเข็ม

1.2 สร้างความร่วมมือขึ้นภายในพุเข็ม เริ่มจากการจัดตั้งกลุ่มผู้สนใจเข้ามาทำงานร่วมกัน โดยใช้การประชุมกันบ่อย ๆ เพื่อกำหนดกฎกติกาต่าง ๆ โดยในปัจจุบันมีคณะกรรมการร่วมจัดทำโฮมสเตย์อยู่ 14 ครัวเรือน

1.3 กำหนดกฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยว หลักการเข้าพักโฮมสเตย์ การจองที่พัก เส้นทางการนำเที่ยวและวิธีการนำเที่ยว ดังตัวอย่างที่คณะกรรมการของชุมชนกำหนดไว้

"กำหนดกฎระเบียบขึ้นมา ในการพัก Home stay เป็นกฎระเบียบเลย คือถ้าเกิน 20 คนไปแย่เป็น 30 คน แม้กระทั่งที่จะอยู่ตรงนี้ ลำบากตรงนี้ คือเขารู้แล้วว่าห้องน้ำมี 2 ห้อง คุณรับได้นะ แต่ผมก็ต้องให้คนอื่นมาช่วยในด้านใดก็แล้วแต่ อาจจะจ้างคนมาช่วยเป็นรายวันอะไรก็แล้วแต่ หรือเอาครัวอื่นมาช่วย เจ้าของบ้านต้องจัดการ"

" การจองที่พัก คนที่จะมาพักบ้านผมติดต่อนี้ต้องติดต่อล่วงหน้าอย่างน้อย 3-4 อาทิตย์ ผมจะได้คอนเฟิร์มดูว่าแขกที่จองไว้แล้วหรือยัง รับได้ก็ประมาณ 150-200 คน ใน 14 ครัวเรือน จะมีบ้านอยู่ประมาณ 40 หลัง"

2. จัดทำโครงสร้างคณะกรรมการในการทำงานฝ่ายต่าง เช่น ประธาน รองประธาน เลขานุการณ์ เหรัญญิก ฝ่ายรักษาความสงบ เป็นต้น และในอนาคตเตรียมจัดทำศูนย์ให้บริการนักท่องเที่ยว เพื่อค่อยให้ข้อมูลและประสานการจองที่พักให้กับนักท่องเที่ยว

3. มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับคณะกรรมการ ทั้งในลักษณะ ติดต่อหน่วยงานภายนอกเข้ามาให้ความรู้ในเรื่อง การเป็นเจ้าของบ้านที่ดี หรือการถ่ายทอดความจากประสบการณ์ของผู้นำชุมชนเอง เช่น การฝึกนำเที่ยวให้กับเยาวชนที่สนใจ

4. มีการประเมินและติดตามผลจากหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก ด้วยเกณฑ์การประเมินผลที่อิงจากหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ

4.1 มีการตรวจประเมินความพร้อมในการจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ จากหน่วยงานของ สกว. และกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวประเมินการจัดที่พักที่ไม่ทำลายธรรมชาติ ซึ่งคณะกรรมการยกตัวอย่างเกณฑ์หนึ่งที่ได้รับการประเมินจนได้รับรางวัลอันดับ 8 ของประเทศไทย ไว้ว่า

"ต้องเป็นแบบธรรมชาติหลังคาไม่ใช่กระเบื้อง มันไม่ใช่เที่ยวแบบชุมมชน ถ้าไม่อย่างงั้นก็เป็นรีสอทอย่างนั้นเขาจะมานอนข้างนอกไม่ดีกว่าหรอ"

4.2 การประเมินกันเองภายในชุมชนเพื่อตรวจสอบศักยภาพของแต่ละครอบครับ จุดอ่อน จุดแข็ง เพื่อสร้างให้กลุ่มครอบครัวทั้ง 14 ครอบครัวมีความเข็มแข็งและพร้อมเพิ่มจำนวนสมาชิกที่สนใจเข้าไปอีก

รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำเที่ยว

การพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำเที่ยวของพุเข็มเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากผู้นำการท่องเที่ยวของชุมชน และความสนใจและตั้งใจอย่างจริงจังของเยาวชนผู้นั้นจึงทำให้สามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ ผู้นำเที่ยวแห่งพุเข็มกล่าวกับพวกเราว่า

" ทำงานด้วยประสบการณ์ล้วน ๆ เลย ผมทำด้วยใจ ส่วนตัวผม ผมได้รู้จักคนอีกเยอะ เพราะถ้าหาปลาทำไร่ เราก็รู้จักไม่มากส่วนตัวผม ผมได้รู้จักคนอีกเยอะ เพราะถ้าหาปลาทำไร่ เราก็รู้จักไม่มาก ในโรงเรียนไม่มีการฝึก เพราะต้องใช้ความสามารถในการพูด แหย่ ถ้าพูดไม่ได้ก็เหมือนถามคำตอบคำ และโดยพื้นฐานน่าจะเป็นคนชอบพูดคุยด้วย การนำเที่ยวไม่ยาก ขึ้นอยู่กับตัวเราที่จะกล้าตอบคำถามหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่ากล้าแสดงออกอย่างไร ส่วนใหญ่ จะไม่กล้าแสดงออก อยากทำแต่อาย"

ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามขึ้นมาแล้วทำอย่างไรจึงจะสร้าง หรือพัฒนาเยาวชนให้คิดได้ ทำได้อย่างที่เยาวชนของพุเข็มทำอยู่ จึงได้ร่วมเรียนรู้ ซักถาม จากผู้นำการท่องเที่ยวของชุมชม พร้อมกับสังเกตวิธีการนำเที่ยว ซึ่งได้สามารถสรุปรูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำเที่ยวได้ดังนี้

1. การคัดเลือก หรือพิจารณาเยาวชนที่มีความสนใจการทำงานนี้ด้วยใจรัก สนุกที่จะทำงานนี้ ถึงแม้จะได้รับค่าจ้าง ส่วนใหญ่เยาวชนที่จะทำงานท่องเที่ยวจะเป็นสมาชิกของกลุ่มเยาวชนลุ่มแม่น้ำเพชร หรือเยาวชนรักต้นน้ำ

2. การฝึก หรือการพัฒนา เริ่มจากการให้ความรู้ เรื่อง การสร้างมนุษยสัมพันธ์ การปฏิบัติกับนักท่องเที่ยว แล้วจึงให้ติดตามผู้นำชุมชนในขณะที่นำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้เห็นของจริง แล้วค่อยแนะนำเพิ่มเติมความรู้ต่างๆ บางครั้งการส่งไปอบรมกับหน่วยงานภายนอกแล้วไม่นำกลับมาปรับใช้ก็จะไม่เกิดประโยชน์ แต่ถ้าผู้สอนเป็นคนในชุมชนแล้วรู้จักเอาวิถีชีวิตของเยาวชนที่ทำอยู่เป็นประจำมาแนะนำว่าตรงนี้ดี ตรงนี้ไม่ดี แล้วให้เยาวชนปฏิบัติตามจะดีกว่า

3. สิ่งสำคัญของการพัฒนาเยาวชนให้ทำงานการท่องเที่ยวได้สำเร็จต้องขึ้นกับตัวเยาวชนที่ต้องมีความตั้งใจ มุ่งมั่นที่จะฝึกฝนตนเองทั้งในด้านการพูด ความใส่ใจในการให้บริการกับนักท่องเที่ยว และมีความรักในทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนตนเองด้วย

กล่าวโดยสรุป จากประสบการณ์การทำงานของชุมชนบ้านพุเข็มที่ร่วมมือร่วมใจกันรักษาผืนป่าแกงกระจานให้คงความอุดมสมบูรณ์ ด้วยการนำการท่องเที่ยวเข้ามาเป็นเครื่องมือของการพัฒนาชุมชน และสมาชิกของชุมชนให้มีความแข็งแกร่ง เพื่อรองรับปัญหาที่เกิดขึ้น และปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้น โดยลักษณะการทำงานจะเน้นการทำงานที่ยึดวิถีชีวิตของตนเองเป็นหลัก แล้วนำหลักการต่าง ๆ มาปรับเข้าให้เหมาะสม หรือเป็นวิถีแบบ บ้าน ๆ เริ่มตั้งแต่ ชักจูงกลุ่มผู้ที่สนใจการทำงานการท่องเที่ยว ไปศึกษาดูงานตามที่ต่าง ๆ นำความรู้ที่ได้มาปรับใช้แบบลองผิดลองถูก เมื่อได้รูปแบบที่เหมาะสมในเบื้องต้น มีประชุมกำหนดกฎ กติกาที่ใช้ดูแลนักท่องเที่ยว และหลักการปฏิบัติภายในชุมชน พร้อมกับไม่ลืมที่จะมีการประเมินและติดตามการทำงานกันภายในกลุ่มของตนเอง สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ชุมชนพุเข็มปฏิบัติได้สำเร็จคือ การสร้างทายาทหรือพัฒนาเยาวชนคนรุ่นใหม่มาเพื่อรองรับการพัฒนางานการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย ด้วยการคัดเลือกเยาวชนที่มีความสนใจและมีความชอบงานนี้จริง ๆ นำมาเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนที่ไม่เป็นทางการ คือพาไปตามที่ต่าง ๆ ด้วยกัน คอยสอน หรือถ่ายทอดความรู้ไปพร้อม ๆ กับการลงมือปฏิบัติ เมื่อเยาวชนเริ่มพัฒนาตนเองได้ระดับหนึ่งจึงเริ่มปล่อยให้ทำงานด้วยตนเอง และผลักดันให้เข้ามาเป็นคณะกรรมการการท่องเที่ยวต่อไป

พุเช็ม

ลงจากรถมารอขึ้นเรือ พร้อมเดินทางแล้วค่ะ

พาลงเรือไปที่พุเช็ม
พี่ ๆ ออกแรงหน่อย

ไปละนะ ฝากรถด้วยนะ

พี่ ๆ ตามผมมา

ถึงบ้านผมแล้วครับ

พระเอกมา

ผู้นำเที่ยวที่ทำให้พวกเราหัวเราะได้ตลอดทาง

บ้านพักแบบธรรมชาติ

สมัยก่อนบริเวณนี้เป็นเขาหัวล้าน แต่ตอนนี้เขียวขจีด้วยมือของพวกเราครับ

สิ่งที่พบตลอดเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

สำนักวิปัสสนา และหมู่บ้านกะเหรี่ยง

บ้านนี้ใช้โซลาเซลแล้ว

ชุมชนต้นแบบ
ตลาด 100 ปี สามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

ตลาดสามชุก เป็นจุดศูนย์รวมของการซื้อขายสินค้าทางเรือในอดีต แต่เมื่อความเจริญเข้ามา มีถนนในหลายเส้นทางมากขึ้น การขนส่งทางเรือก็หมดไป สภาพเศรษฐกิจของคนในตลาดก็เปลี่ยนแปลงไป หนึ่งในคณะกรรมการชุมชนเล่าให้ฟังว่า

" ซอย 1และ2 เป็นของธนารักษ์ เขามีโครงการแปลงทรัพย์สินเป็นทุน ตั้งแต่มีถนน 340 สุพรรณบุรีมีถนนหมดเลย เมืองท่าแห่งการค้าขายทางเรือเพียงแห่งเดียวของสามชุกก็ หมดไป สินค้าจากปากน้ำโพธิ สินค้าที่มีการแลกเปลี่ยนกันก็มาทำที่ สามชุก ระบบแบบนี้มันหายไป จนเรือโดยสารหมดไป ปี 2510 ชาวบ้านพออยู่ได้ กินทุนดิม ลูกหลายก็ไปเรียนต่อเหลือแต่คนแก่ เศรษฐกิจก็ซบเทรา มีข้าวแกงเป็น 100 หม้อต่อวันก็ลดหมายไป "

สมาชิกในชุมชนจึงรวมตัวกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการจัดให้มีการซื้อขายสินค้าทุกวันพุธ และให้แต่ละบ้านทำสินค้าออกมาขาย สมาชิกในชุมชนจึงเริ่มมีความสนุกในโครงการดังกล่าว และพัฒนาสินค้าขึ้นมาเรื่อย ๆ ซึ่งต่อมาเริ่มมีการประชาสัมพันธ์ไปยังสถานที่ต่าง ๆ จึงส่งผลให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น หนึ่งในคณะกรรมการของชุมชนเล่าให้เราฟังถึงที่มาของการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ว่า

" รวมคนก่อน เมื่อรวมคนแล้วก็ได้ใจก็สามารถทำอะไรได้ แล้วก็ทำประชาคม ประชุมกัน 200 กว่าคนมาช่วยกันคิด ว่าเราจะทำอะไรกับสามชุกของเราให้คงอยู่ พบว่ามีปัญหาที่อยู่อาศัย คือซอย 1และ2 เป็นของธนารักษ์ เขามีโครงการแปลงทรัพย์สินเป็นทุน ตั้งแต่มีถนน 340 สุพรรณบุรีมีถนนหมดเลย เมืองท่าแห่งการค้าขายทางเรือเพียงแห่งเดียวของสามชุกก็ หมดไป สินค้าจากปากน้ำโพธิ สินค้าที่มีการแลกเปลี่ยนกันก็มาทำที่ สามชุก ระบบแบบนี้มันหายไป จนเรือโดยสารหมดไป ปี 2510 ชาวบ้านพออยู่ได้ กินทุนดิม ลูกหลายก็ไปเรียนต่อเหลือแต่คนแก่ เศรษฐกิจก็ซบเทรา มีข้าวแกงเป็น 100 หม้อต่อวันก็ลดหมายไป เราจึงฟื้นฟูที่อยู่อาศัยและเศรษฐกิจ ชวนลูกหลายคนที่ทำอาหารอร่อยมาขายกันวันพุธให้กินกันเอง แล้วเราก็ประชาสัมพันธ์ไปตามหน่วยงาน ที่ระยองให้คูปองเราไปกินข้าวในตลาดเราก็เลยเอาคูปองมาทำที่เราแล้วก็ไปขายที่ธนาคาร ที่อำเภอ โรงเรียน แล้วบอกว่าสัปดาห์หนึ่งของวันพุธให้ช่วยลงมาซื้ออาหารกลางวันที่ตลาดหน่อย พอเราขายคูปองแล้วเราก็ไปเฉยบ้านที่ทำอาหารอร่อยมาให้ทำอะไรมาขายเถอะวันพุธแต่ตลาดนัดที่อยู่รอบนอกทำให้เราขายไม่ได้ทุกวัน ช่วง 2 สัปดาห์แรกแจงว่าใครขายได้ไม่ถึงทุนที่เสียพวกเราจะไปซื้อของเขาเพื่อให้ได้ราคาทุน แล้วมาช่วยแจกจ่ายกันกิน อร่อยวันพุธถือเป็นเรื่องสนุก เพราะคนมีเงินที่ทำของมาขายเขาก็ไม่ได้แคร์ เรื่องเงินเอาเรื่องความสนุก เจ้าที่ไม่เคยยำหัวปลีมาเลย 10 กว่าปีก็มายัวปลีใหม่ บ้านนี้มีฝีมือเรื่องการทำสลัดก็ทำน้ำสลัดออกมา ถามว่ากำไรไม๊ไอ้พวกกำไรสูง ๆ ไม่กำไรหรอกแต่สนุกจริง พอแล้วสนุกแล้วก็เริ่มทำอะไรมาขายมากขึ้น เช่นหมูปิ้ง ขนมกล้วยหอเป็นกรวย แล้วมาเปิดกรวยนึงกันให้ดูเลยเนี้ยนะหยอดอย่างนี้ นึ่งอย่างงี้มันก็เริ่มมีสีสัน "

การฟื้นคืนกลับมาด้วยแนวคิดการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชุมชน สำเร็จได้เกิดจากความสามัคคีของคนในชุมชนที่ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตัวชุมชนเองมาอย่างต่อเนื่องและถูกต้อง

ตามสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เป็นผลให้สื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ ทั้งโทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ หรือวารสารต่าง ๆ ให้ความสนใจมาทำข่าว นับเป็นการประชาสัมพันธ์สามชุกไปตามแหล่งต่าง ๆ ไปโดยอัตโนมัติ นักท่องเที่ยวจึงเกิดความสนใจเข้ามาท่องเที่ยวในตลาดสามชุกมากขึ้นจนทุกวันนี้ จึงมีคำถามเกิดขึ้นว่า การทำงานการท่องเที่ยวของตลาดสามชุกมีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างไร ทำให้สมาชิกในชุมชนร่วมมือกันทำงานการท่องเที่ยวตนประสบความสำเร็จ ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. ประชุมวางแผน เพื่อกำหนดทิศทางของสามชุก หนึ่งในคณะกรรมการชุมชนท่านหนึ่งเล่าให้เราฟังว่า

" พวกเรารวมตัวกันอยู่ หลักการรวมตัวจะรวมตัวทั้งตลาด และเขตรอบนอกทั้ง 14 ชุมชน เรารวมตัวให้เข้าเห็นมาก่อน เราเริ่มทำกิจกรรมแล้ว เช่น ชวนชุมชนมาฟื้นฟูประเพณีสงกรานลอยกระทง ซึ่งหายจากสามชุกไป 3.-40 ปีแล้ว รวมคนก่อน เมื่อรวมคนแล้วก็ได้ใจก็สามารถทำอะไรได้ แล้วก็ทำประชาคม ประชุมกัน 200 กว่าคนมาช่วยกันคิด ว่าเราจะทำอะไรกับสามชุกของเราให้คงอยู่ "

2.ตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อบริหารงานในด้านต่าง ๆ เช่น ฝ่ายบัญชี การเงิน ฝ่ายพัฒนา/จัดการ ฝ่ายอาคารสถานที่ ฝ่ายจัดหากองทุน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายเสริมสร้างเอกลักษณ์ ฝ่ายประสานงานภายนอก เพื่อมากำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยความร่วมมือจากร้านค้าต่าง ๆ ในตลาดสนับสุนนนโยบายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น

" ขอให้มีโลโก้ "ตลาดสามชุก" ติดที่ตัวสินค้าให้แสดงว่าเป็นสินค้าของเรา "

" ชุมชนจะเสียสละเพื่อชุมชนนั้นร้านค้าจะมีกรรมการประจำมีการดูแลและถ้าจะบริจาคเงินเพื่อการดูแล อพบร. ดูแลนักท่องเที่ยว ตำรวจจราจร เราขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ เมื่อก่อนเราใช้เงินช่วยจากตู้บริจาค แต่เงินไม่พอจึงขอแม่ค้ามีส่วนร่วมบริจาคไม่ได้ทุกร้าน ร้านไหนพอใจให้ 5 บาท10 บาทเราก็ช่วยได้ "

3. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวการเดินชมรอบตลาด และชมพิพิธพันธ์ของสามชุก

4. มีการประชุมคณะกรรมการของสามชุก และสมาชิกของชุมชนทุกเดือน เพื่อพูดคุยปัญหาและแนวทางการพัฒนาชุมชนที่ลานโพธิ์ของชุมชน

รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำเที่ยว

ชุมชนสามชุกเป็นชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเยาวชน มาตลอด 8 ปี ซึ่งสามารถผลิตมัคคุเทศก์น้อย มาถึงรุ่นที่ 6 ซึ่งในการพัฒนาเยาวชน เริ่มต้นจากการฝึกอย่างไม่เป็นทางการ โดยเยาวชนที่เริ่มซึบซับจากการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ในตลาดมาโดยตลอด

" เยาวชนได้ เริ่มจากเด็ก ๆ ลูกหลานในตลาดมาทำงานกับเราด้วย เวลาผู้ใหญ่จะทำอะไรเด็กๆ จะมาช่วยทำเป็นพลังมด ช่วยยกเก้าอี้ จัดสถานที่ เสริฟน้ำ เด็ก ๆ มาเห็นมาทำมาช่วย เด็กในตลาดน่ารักมากไม่ว่าผู้ใหญ่จะทำอะไรก็เข้ามาช่วย พวกที่น่ารักจะเป็นมัคคุเทศก์รุ่นแรก "

ดังนั้นการที่เยาวชนเริ่มซึมซับการทำงานของผู้ใหญ่ จนเกิดความผูกพันธ์กับชุมชนอย่างไม่รู้ตัว จึงทำให้การฝึกฝนให้การทำงานการท่องเที่ยวไม่อยากเกินไปสำคัญเยาวชน คณะกรรมการชุมชนจึงเริ่มพัฒนาตามขั้นตอนต่อไปนี้

1.ฝึกเยาวชนที่มีความสนใจจะทำงานการท่องเที่ยว ให้เป็นผู้นำเยาวชนก่อน แล้วจึงพัฒนาเป็นผู้นำเที่ยวของชุมชน ดังคำกล่าวของคณะกรรมการชุมชนท่านหนึ่งกล่าวว่า

" ตอนอยู่ในโรงเรียนเราทำค่ายฝึกผู้นำเยาวชน มีพี่จากมหาวิทยาลัยมาสอนน้อง น้องชอบก็จะตามไปค่ายอาสากันพี่ ๆ ช่วงปิดเทอมพวกนี้จึงใช้ความรู้จากการไปค่ายผู้นำเยาวชนกลับมาทำงานให้เรา"

2.คณะกรรมการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเยาวชน ที่ใช้เวลาอบรม 3 วัน โดยเรื่องจากการสร้างจิตสำนึกให้รักบ้านเกิด สร้างกิจกรรม Walk Rally เพื่อศึกษาเส้นทางการเดินตลาด สำรวจความถนัดของตนเองทาถนัดหรือสนใจเรื่องใด พาไปศึกษาชุมชนอื่นที่มีมัคคุเทศก์ สอนการใช้ภาษาบุคลิกภาพ ให้เยาวชนมองว่าอย่างพัฒนาตลาดในแนวทางไหน โดยหนึ่งในคณะกรรมของตลาดสามชุก ให้ข้อคิดในการพัฒนาเยาวชน ไว้ว่า

" การให้ความรู้ เป็นการเล่นปนเรียน เรียนอย่างเดียวไม่ได้ พอเสร็จแล้วเด็กจะบอกว่าให้เด็กเข้ากลุ่มแล้วบอกว่าเขาต้องการทำอะไรได้บ้างใครมีความสามารถตรงไหนจะทำอะไรถนัดเรื่องอะไร ต้องการช่วยหรือไม่ที่อยากช่วยเพราะเหตุใด ให้เขาประชุมกลุ่มกันแล้วออกมานำเสนอ กิจกรรมทุกอย่างโปรงใส่ ประชุมทุกอย่างรู้หมด ให้มัคคุเทศก์เรียนรู้เรื่องราวของชุมชน เหมือนเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นลงไปในตัวเขา เพราะฉะนั้นเด็กชุดแรกและชุดที่ 2 เขาจะรักบ้านเกิดเหมือนเราปลูกจิตสำนึกไปใช้กับเขา "

" การอบรมพี่พามัคคุเทศก์รุ่นหนึ่งไปดูงานที่พิพิธภัณฑ์จันเสน ตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เขาพาเราไปให้เห็นกระบวนการนำอย่างไร การพูดอบรมและมีการอบรมกิริยามารยาท วิทยากรคนหนึ่งสอนบุคลิกภาพ อีกคนหนึ่งสอนการใช้ภาษา และสอนความรู้ เราจะสอนเป็นฐานกิจกรรมมีวิทยากรเป็นฐาน "

" มีจักรยานแรนลี่ ในหมู่บ้าน เราก็จัดกิจกรรมให้เด็กอยากให้เขาทำอะไรต้องเล่นปรนเรียนนั้นอันดับแรกคือเอาเด็กเล็ก ๆ เข้ามาทำบูธแล้ววาดการ์ตูน เราเอาเด็ก ๆ พวกนี้มาทำวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ พวกผู้ใหญ่ก็มาเต้นแอร์โรบิคลูกหลาน ๆ มาที่นี้ก็เอากระดาษให้เด็ก ๆ เล่นไปด้วย ตอนนั้นมีโครงการพี่ดูน้องมาช่วย รุ่นพี่มาดูรุ่นน้องตอนนั้นอาสาสมัครเยอะที่เข้ามาในตลาด เพราะตลาดยังไม่ดัง แล้วก็ทำตลาดในฝัน ก็เชิญนักเรียนมาสอนวาดภาพ อยากมองเห็นตลาดเป็นอย่างไรเราใช้เด็กเป็นแนวร่วมการพัฒนาตลาด โรงเรียนเอาเด็กเข้ามาเรียนเด็กเข้ามาเห็นอะไรก็จะกลับไปนำเสนอที่โรงเรียน แล้วผลก็สะท้อนกลับมาว่าเด็กมองตลาดอย่างไร เด็กจะเป็นกระบอกเสียงเชิญชวนให้รักษาสิ่งแวดล้อม ไม่อยากเห็นแม่น้ำมีขยะ ไม่ให้ใครทิ้งขยะ เมื่อก่อนมีส่วนร่วมแบบ one way ตอนเริ่มใหม่ 3-4 ปี เด็กจะรักแล้วพาผู้ใหญ่เยี่ยมชม "

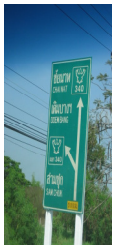
3. จากผลการพัฒนาผลว่า เยาวชนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปนำเที่ยวได้ มีวิธีการพูดกิริยาท่าทางและการแต่งกายที่เหมาะสม พร้อมกับเป็นต้นแบบของรุ่นพี่ที่ได้ถ่ายทอดความรู้จากการนำเที่ยวไปให้รุ่นน้องได้

" เด็กที่ทำไว้รุ่น 1 และ 2 เป็นเด็กในตลาดเห็นผู้ใหญ่ทำงานแล้วอยากช่วยก็มาด้วยจิตใจของเขาเอง 2 รุ่นเนี้ยเยี่ยมมาก รุ่นที่ 2 สามารถเป็นวิทยากรอบรมน้องรุ่น 3-6 ได้ด้วย "

กล่าวโดยสรุป จุดเด่นของตลาดสามชุก คือสมาชิกในชุมชนร่วมมือกันแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนด้วยตนเอง ด้วยการทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการ ที่ใช้การประชุมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อร่วมกันคิดร่วมกันกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาจนประสบความสำเร็จ และกลายเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเรียนรู้จักวิถีชีวิตเดิม ๆของชุมชน พร้อมกับมีการพัฒนาเยาวชนร่วมกันมาตลอด 8 ปี ซึ่งการพัฒนาเยาวชนให้มีความรักในตลาด รักบ้านเกิดของตนเอง ด้วยการจัดอบรมในลักษณะ เล่นบนเรียน ส่งผลให้มัคคุเทศก์ในรุ่นที่ 1 และ 2 สามารถเป็นผู้นำเยาวชนที่สามารถนำความรู้ต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตของตนเอง และที่สำคัญนำกลับมาพัฒนาเยาวชนรุ่นน้องได้จนถึงรุ่นปัจจุบัน ไม่ว่าในอนาคตมัคคุเทศก์ของสามชุก จะยังคงมีต่อไปหรือไม่ แต่สิ่งที่ผู้ใหญ่สร้างเยาวชนไว้ถึง 6 รุ่นให้รู้จักรักถิ่นฐานของตน จะเป็นเครื่องยืนยันอย่างหนึ่งว่า ตลาดสามชุกยังคงเป็นตลาดที่มีชีวิตที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมเยี่ยนอยู่ต่อไปอีกแน่นอน

เส้นทางไปสามชุก

ทางเข้าสามชุกตลาด 100 ปี

สัญลักษณ์ที่พบได้ในทุกที่

ลานโพธิ์ที่ว่าการอำเภอสามชุกในอดีต

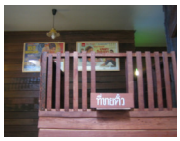

ตลาดมีชีวิต

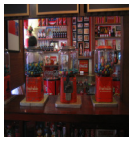

โรงหนัง แผนฟิล์ม และอุปกรณ์ฉายภาพยนต์

ของเล่น ของใช้ ในอดีต

บ้านขุนจำนงจีนารักษ์

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสามชุก

อาหาร ขนม มีชื่อของสามชุก

การมีส่วนร่วมของเยาวชนในชุมชน

มีมัคคุเทศก์นำชมพื้นที่ของสามชุกตลอดทั้งวัน

ภาคผนวก ง
ความรู้ของ 4 หมู่บ้านในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่

1. บ้านป่าละอู หน้า 191 – 208
2. พิธีไหว้พระจันทร์ หน้า 209 – 226
3. ทอผ้าเพื่อสุขภาพ หน้า 227 – 237
4. โคนมตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ หน้า 238 – 243
5. พี่หลวงนำเที่ยวหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หน้า 244 – 252

บ้านป่าละอู

เขียน คุณศักดิ์ดา ปัญญาหาร
ภาพและเรียบเรียง ฐิติมา เวชพงศ์

ประวัติความเป็นมาและอาณาเขตของบ้านป่าละอู

บ้านป่าละอูบนเป็นหมู่บ้านที่ตั้งมานานนับร้อยปี โดยนับย้อนหลังขึ้นไปจากบุคคลที่ยังมีชีวิตและญาติๆพี่น้องที่ทันได้พบเห็น ในอดีตก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ จะมีกลุ่มบ้านเล็ก ๆ กระจายอยู่ตามชายแดนเชิงเขาตะนาวศรี โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบ้านป่าละอู เริ่มจากต้นน้ำห้วยสัตว์ใหญ่ ห้วยสัตว์เล็ก บ้านฟ้าประทานแถววัดอานันท์ แถวบ้านป่าละอูบนปัจจุบัน บ้านป่าละอูน้อย บ้านสวนขนุนริมฝั่งห้วยสะตือ บ้านแพรกตะคร้อ บ้านสวนทุเรียน บ้านแพรกตะลุย(บ้านป่าหมาก) บ้านมะค่าสี่ซอง บ้านหนองพลับ บ้านสาระเห็ด จะมีกลุ่มบ้านเล็กๆ กลุ่มละ๔-๕หลัง

ต่อมาสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีปัญหาจากทหารต่างชาติในบางครั้ง ปัญหาจากความอดอยากยากแค้น ปัญหาโรคระบาดปัญหาโจรผู้ร้าย ปัญหาความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปัญหาการติดต่อกับทางราชการ ทำให้กลุ่มชาวบ้านเริ่มอพยพมารวมตัวกันจากบ้านมาเป็นกลุ่มบ้านและหมู่บ้าน ในที่สุดกลายมาเป็นหมู่บ้านป่าเด็ง ป่าละอู ป่าหมาก หลังจากนั้นก็มามีปัญหาการเมืองเกี่ยวกับผู้ก่อการรายคอมมิวนิสต์ มีการอพยพโยกย้ายชาวบ้านโดยมีการย้ายบ้านป่าละอูบนมาตั้งที่บ้านแม่น้ำปราณข้างวัดอานันท์ ต่อมามีโครงการสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ต่อมามีการย้ายชาวบ้านจากแม่น้ำปราณกลับไปอยู่ที่บ้านป่าละอู จนกระทั่งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยยุบตัวลง ชาวบ้านที่เคยหลบหนีภัยคอมมิวนิสต์ข้ามไปอยู่ฝั่งพม่าได้อพยพในลักษณะทยอยกลับไปเรื่อยๆ ในลักษณะกลับเข้ามาดูสถาน- การณ์ก่อน ต่อมาเกิดการแตกพ่ายของกองกำลัง knu บริเวณชายแดนไทยพม่าทำให้มีการหลั่งไหลกลับเข้ามาของชาวบ้านเก่าผสมชาวบ้านใหม่ จนกระทั่งกองกำลังสุรสีห์เข้ามาควบคุมคัดแยก โดยชาวบ้านเก่าได้อยู่อาศัยต่อไปคนใหม่ที่เป็นกระเหรี่ยงฝั่งพม่าแท้ ๆ ถูกนำส่งศูนย์อพยพ ที่ถ้ำหินราชบุรีและร้อคคะนี อ.สังขละ จ.กาญจนบุรี การปรับที่อยู่ใหม่ครั้งนี้ทำให้เกิดหมู่บ้านแพรกตะคร้อขึ้นมาอีก ๑ หมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าบริเวณเชิงเขาตะนาวศรีเป็นที่อยู่ของชาวกระเหรี่ยงมายาวนานพอสมควร ในขณะเดียวกันกระเหรี่ยงกลุ่มนี้มีการติดต่อกับกระเหรี่ยงลุ่มน้ำเพชรในลักษณะการท่องเที่ยวเยี่ยมเยียนกันมาโดยตลอด ส่วนกระเหรี่ยงฝั่งพม่าก็จะติดต่อท่องเที่ยว ซื้อขาย และหลบภัย นอกจากกระเหรี่ยงจะมีการติดต่อสื่อสารกันเองแล้ว ยังมีการติดต่อกับกลุ่มคนไทยที่เป็นที่นับหน้าถือตา เช่น นายสุดใจ ศรีสุวรรณคหบดีชาวไทยแห่งบ้านหนองพลับ นายใช้ ห้วงน้ำ แห่งบ้านหัวหิน หลวงพ่อจันทร์ เจ้าอาวาสวัดมฤคทายวันจนเป็นต้นกำเนิดต้นตระกูล “จันทร์อุปถัมภ์” หลวงพ่อแก้ว วัดนาห้วยแห่งปราณบุรีและเกิดนามสกุล “แก้วช่วยชุบ กับ แสงกล้า” ปัจจุบันคิดว่าน่าจะเป็นการลงตัวของหมู่บ้านกะเหรี่ยงกลุ่มนี้

ความหมายของคำว่า “กะเหรี่ยง”

ก่อนที่จะกล่าวถึงวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยง จะขอกล่าวถึงที่มาหรือชื่อของชนเผ่ากะเหรี่ยง ปัจจุบันชาวเขาเผ่านี้มีการเรียกกันหลายชื่อจนเกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นชนต่างเผ่ากัน ชนเผ่ากลุ่มนี้ชื่อที่รู้จักกันมากที่สุด คือ เผ่ากะเหรี่ยง นอกจากคำนี้แล้วก็จะมีชื่อ ยาง คะเรนนี่ กะหร่าง ปา กะญอ ชื่อกะเหรี่ยง น่าจะเป็นชื่อที่รู้จักกันเป็นสากลมากที่สุด ส่วนชื่อ คะเรนนี่ เป็นชื่อที่คนอังกฤษใช้เรียกเพื่อแบ่งแยกชาวกะเหรี่ยงออกจากกัน โดยใช้พื้นที่เป็นจุดแบ่งแยกในการใช้ชื่อนี้ และง่ายต่อการปกครองของอังกฤษ ส่วนการเรียก ยาง ไม่ทราบที่มาของการเรียกชื่อนี้ กะหร่าง สำหรับชื่อกะหร่างเป็นชื่อที่ทางชาวไทยในเขตเพชรบุรีและหัวหิน โดยแบ่งแยกกะเหรี่ยง โปว์ และกะเหรี่ยงสกอว์โดยเรียกกะเหรี่ยงโปว์ว่ากะเหรี่ยง และเรียกกะเหรี่ยงสกอว์ว่ากะหร่าง

ในส่วนของกะเหรี่ยงเองสาเหตุที่แบ่งแยกกลุ่มของตนนั้นมีเรื่องเล่าว่า ช่วงที่มีการอพยพชาวกะเหรี่ยงจากธิเบตลงมาทางใต้นั้นมีอยู่ช่วงหนึ่งที่ผัวเมียชาวกะเหรี่ยงมีความเห็นแตกแยกกัน โดยฝ่ายหนึ่งต้องการอพยพต่อไป แต่อีกฝ่ายต้องการหยุดเพียงเท่านั้นเมื่อความเห็นไม่ตรงกันการหย่าร้างจึงเกิดขึ้นและมีการแบ่งลูกๆกัน โดยคนที่อยู่กับแม่จะเรียกตัวเองว่า โม่ถิ แปลว่าใกล้แม่ หรือสายแม่หรือกลุ่มที่เราเรียกว่า กะเหรี่ยง, กะเหรี่ยงโปว์นั่นเอง ส่วนกลุ่มที่ไปกับพ่อ ก็เรียกตัวเองว่า ป้าถิ แปลว่าใกล้พ่อหรือสายพ่อ หรือที่เราเรียกว่ากะหร่างหรือกะเหรี่ยงสะกอว์นั่นเอง ส่วนคำว่า ปากะญอมาจากไหน? คำว่าปากะญอนั้นเป็นคำเรียกทับศัพท์ โดยกะเหรี่ยงเรียกคำว่ามนุษย์หรือคนว่า “เปอ เกอ ญอ” เรียกเผ่าตัวเองว่า “ปา เกอ ญ้อ” เรียก กะหร่างว่า ปา เกอ ญ้อ จอว์ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ป้าถิ แต่คำนี้ปัจจุบันไม่ค่อยนิยมใช้กัน เรียกกะเหรี่ยงโปว์ว่า “ปา เกอ ญ้อ โปว์” หรือ “โม่ถิ” นี่ก็เช่นกันไม่นิยมเรียกโม่ถิแล้วในปัจจุบัน

จึงสรุปได้ว่าคำว่าปากะญอก็คือการเรียกทับศัพท์นั่นเอง แล้วคำว่า ปากะญอแปลว่าอะไร? ปากะญอ แปลว่า คนง่าย ๆ ซึ่งตรงกับวิถีชีวิตของชาวปากะญอจริง ๆ ซึ่งข้อเขียนนี้กำลังจะนำเข้าสู่วัฒนธรรมของคนง่าย ๆ ที่รักความสงบรักสันโดษต่อไป

อาชีพและการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยง

วิถีชีวิตและการดำรงชีพของชาวกะเหรี่ยงในปัจจุบัน โดยรวมแล้วกะเหรี่ยงในพื้นที่ป่าละอู มีอาชีพทำไร่ข้าว ข้าวเหนียวนี่คืออาชีพด้านการเกษตร ปลูกใบยาสูบไว้ใช้เอง ปลูกเผือก มัน ผักต่าง ๆ ไว้กินเอง ปลูกงาแงไว้สกัดน้ำมันเอง ปลูกข้าวฟ่างข้าวโพดไว้กินเอง ปลูกฝ้ายไว้ปั่นด้ายทอผ้าไว้ใช้เอง ปลูกอ้อยไว้เคี่ยวน้ำตาลเอง สร้างบ้านด้วยวัสดุธรรมชาติร้อยเปอร์เซ็นต์ สร้างเครื่องมือดักปลาที่ไม่มีผลเสียต่อธรรมชาติ จะเห็นว่าชาวกะเหรี่ยงมีการดำรงชีพด้วยการพึ่งพิงธรรมชาติตลอด ถ้าดูให้ละเอียดต่อไปวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงมีลักษณะการดำรงชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกพืชหมุนเวียนการปลูกพืชแบบผสมผสานเกี่ยวข้องกับธรรมชาติมานาน

เจ้าของไร่ข้าวเจ้าและข้าวเหนียว

ข้าวจ้าว

ข้าวเหนียว

อาชีพหลักของคนกะเหรี่ยงในอดีต คือ ปลูกพืชไว้กิน ไว้ใช้ไว้เป็นยา จากที่ได้รับฟังจากการเล่าปากเปล่า นิทาน และในเพลงแล้ว นอกจากปลูกพืชแล้ว ก็คือ การทำไม้ (นำช้างไปลากไม้) คล้องช้าง ค้าขายก็มีบ้าง เราจะพูดถึงการปลูกพืช เช่น ข้าวกล้วย อ้อย งา แง แตงร้าน แตงไทย แตงเปรี้ยว แตงโม ยาสูบ ผักชี ผักกาดเขียว ฟักทอง ถั่ว บวบเหลี่ยม บวบกลม ฟัก บวบงู ข้าวโพด ข้าวฟ่าง เดือย ผักปลัง ขมิ้นขาว ขมิ้นอ้อย ขมิ้นชัน เผือกกลม เผือกยาว มันแดง มันขาว มันเถา มันสำปะหลัง มันสาคู พริก มะเขือ กระเจี๊ยบ มะแว้งเครือ มะแว้งเถา มันแกว ดอกสร้อยไก่ ดอกดาวเรือง ดอกกำมะหยี่ ฝ้าย เป็นต้น ด้านการเลี้ยงสัตว์ มีการเลี้ยงไก่ เป็ด หมู วัว ควาย ช้าง การเลี้ยงสัตว์เหล่านี้ไม่ใช่เลี้ยงเพื่อเป็นอาชีพค้าขาย แต่เลี้ยงเพื่อเป็นอาหารและเลี้ยงเพื่อใช้งาน มีบางคนที่ชอบล่าสัตว์ ก็จะกลายเป็นพรานไปโดยปริยายและจะกลายเป็นนักคล้องช้าง แล้วกลายเป็นคนค้าขายโดยเริ่มที่ล่าสัตว์เอามาขาย คล้องช้างเอามาเลี้ยงขาย กลายเป็นคนรับจ้างนำช้างไปลากไม้

ส่วนอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีพของกะเหรี่ยงในแถบป่าละอูมีหลายแบบ เช่น เครื่องมือในการถางป่าจะมีมีดง้าว มีดตรง ขวาน ในอดีตมีดง้าวที่กะเหรี่ยงใช้นิยมใช้รูปแบบมีดง้าวพม่า ส่วนมีดตรงก็คือมีดง้าวหัวตัดนั่นเอง ขวานก็ใช้ขวานทั่ว ๆ ไปที่ใช้ในปัจจุบัน ถ้าจะถามว่าจอบกับเสียมไม่ใช้หรือ ใช้ครับแต่ในส่วนของจอบสมัยก่อนหญ้าไม่หนาแน่นเท่าปัจจุบัน คนกะเหรี่ยงในอดีตใช้มีดในการถากและถางหญ้า ส่วนเสียมใช้ในการขุด โดยจะตัดไม้ไผ่มาเสี้ยมปลายให้แหลมหรือให้แบนที่เหมาะแก่งาน อุปกรณ์ในการล่าสัตว์ มีธนู หน้าไม้ ไม้ซางที่ใช้เป่าลูกดอก ปืนแกปคาบศิลา บ่วงดักสัตว์ที่ทำจากหวาย กรงดักสัตว์ทำจากไม้ไผ่และหวาย เบ๊อ (ชื่อกะเหรี่ยง)เอาไว้ดักปลาทวนน้ำ ก๊า (ชื่อกะเหรี่ยง) เอาไว้ดักปลาล่องน้ำ จั่นห้าว เอาไว้ดักสัตว์ตามเส้นทางด่านสัตว์ ทื๊อ (ชื่อกะเหรี่ยง) เอาไว้ดักสัตว์ตามด่านสัตว์ ถามว่าเครื่องมือที่ทำจากโลหะเอามาจากไหน ซื้อ แลก ขอมาจากคนในเมือง ไม่ว่าจะเป็นจากฝั่งไทยหรือพม่า ที่ตีขึ้นมาเองก็มีแต่วัตถุดิบอันดับต้นนำมาจากในเมือง

ข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือนนั้น จะผลิตขึ้นมาใช้เองจากวัสดุธรรมชาติ บ้านของกะเหรี่ยงผลิตจากวัสดุธรรมชาติทั้งหลัง หากเราเผาทิ้ง ไม่มีส่วนใดที่เผาไม่ได้สิ่งที่จะเหลือก็คือขี้เถ้า เริ่มจากห้องนอน เสื้อผ้าผลิตจากใยฝ้ายธรรมชาติ เสื่อปูนอนทำจากใบเตยป่าเอามาฉีกแบ่งเป็นตอกกว้างยาวเท่ากันจึงเอามาสานจะได้เสื่อที่อุ่นนุ่มนอนสบาย หมอนสิ่งที่ยัดหมอนนอกจากจะมีนุ่นหรือฝ้ายยัดอยู่แล้วยังจะมีใบไม้ชนิดหนึ่ง (ภาษากะเหรี่ยงป่าละอูเรียกว่า พ้อแบอู้) จะมีกลิ่นหอมอ่อน ๆ จะทำการตากใบไม้ชนิดที่ว่านี้ให้แห้งแล้วยัดหมอน ห้องครัวเริ่มจากภาชนะที่ใส่น้ำของกะเหรี่ยงใช้ไผ่ปล้องยาว จานข้าวใช้ไม้ไผ่ผ่าซีกซ้อนทำจากไม้ที่นำมาขุดให้มีแอ่งขังน้ำ บางท้องที่ใช้กันกะลามะพร้าวตัดมาให้มีหางนำมาใช้แทนช้อน หม้อไม่ว่าจะเป็นหม้อดินหรือหม้ออลูมิเนียมจะซื้ออย่างเดียว เตาหุงข้าว จะกำหนดจุดที่จะทำเตาหุงหาอาหารแล้วตีคอก ๔ เหลี่ยมปูด้วยใบตองเอาดินมาโรยทับให้หนาสัก ๑ ฝ่ามือ กว้างคูณ ยาว ๑ คูณ ๒ เมตร เวลาจะหุงข้าวบางแห่งนำหินมาตั้ง ๓ มุมเป็นที่หุงข้าว บางรายนำไม้ฟืนที่ค่อนข้างจะใหญ่สักหน่อย มาตั้งสองด้านเป็นเตาหุงข้าว เครื่องมือสำหรับทำข้าวเปลือกเป็นข้าวสารจะมี ครกตำข้าวจะประกอบไปด้วยครก สากตำข้าว สากตะลุมพุก กระด้งฝัดข้าวกระบุงใส่ข้าว โงใส่ข้าว จะตำตั้งแต่ข้าวเปลือกมาเป็นข้าวกล้อง แล้วฝัดเอาแกลบออกแล้วตำอีกครั้งหนึ่งจะเป็นข้าวสารแต่ยังมีรำปนจะต้องมาฝัดอีกครั้งหนึ่งจึงจะนำไปหุงหาได้ อีกแบบหนึ่งจะเป็นครกกระเดื่อง ในแบบนี้ในชุดของครกกระเดื่องจะประกอบด้วยครกฝังดินเสากระเดื่อง ๔ ต้น ตัวกระเดื่องใช้เหยียบและสากสั้นติดกระเดื่องเวลาตำข้าวจะใช้เท้าเหยียบจะเหนื่อยน้อยกว่าที่ตำด้วยมือ จะตำตั้งแต่เป็นข้าวเปลือกมาเป็นข้าวกล้องแล้วมาเป็นข้าวสาร อีกแบบหนึ่งเป็นครกสีข้าวเวลาทำงานก็จะผสมทั้งครกสีและครกตำหรือครกกระเดื่อง โดยจะเริ่มที่ครกสีโดยนำข้าวเปลือกใส่ลงไปในครกสีจะสีจนออกมาเป็นข้าวกล้องแล้วนำไปตำด้วยครกตำหรือครกกระเดื่องซึ่งจะเป็นวิธีที่เหนื่อยน้อยที่สุด วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในเครื่องมือเหล่านี้จะเป็นธรรมชาติทั้งหมด

การใช้ครกสีข้าว

ฝัดเอาแกลบออกด้วยกระด้ง

การตำข้าวด้วยครกกระเดื่อง

เครื่องครัว

ครกไม้ไผ่

ภาชนะใส่น้ำ

จานข้าว

ช้อนทานข้าว

อาหารของชาวกะเหรี่ยงเป็นอาหารง่าย ๆ ปกติแล้วในอาหารแต่ละมื้อจะไม่ขาดผักและน้ำพริก ส่วนรสชาตินั้นก็แล้วแต่ความชอบของแต่ละบุคคล บางคนชอบรสจัด บางคนก็อาจไม่ชอบ ชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่ป่าละอูและใกล้เคียงจะไม่ชอบรสมัน อาหารประเภทผัดจะไม่มี ประเภทแกงจะมี แกงเผ็ด แกงคั่ว แกงส้ม ประเภทต้มจะมีต้มจืด ต้มยำ แกงผัดเผ็ด ผัดแห้ง ประเภทน้ำพริกจะมีน้ำพริกแตงเปรี้ยว น้ำพริกมะแว้ง น้ำพริกกะปิ น้ำพริกกะปิปลา น้ำพริกเคี่ยว ประเภทยำยำแตง ยำถั่ว ประเภทขนมจะมีคล้ายขนมไทย ขนมจีน ลอดช่อง บัวลอย โกบิ แป้งทอด ข้าวปั้นปิ้ง

พันธุ์ข้าว และอาหารของชาวกะเหรี่ยง

อาหารการกินและความเชื่อทางด้านอาหารของบ้านป่าละอู อาหารหลักของชาวบ้านจะเป็นข้าวผักน้ำพริก อาหารหลักไม่มีกับข้าวอะไรก็ขอให้มีน้ำพริกไว้ก่อน บางคนจะพูดว่าถ้ากินข้าวไม่มีน้ำพริกกินข้าวไม่อยู่ท้องหรือทำงานแล้วไม่มีแรงไปเลย ผักนั้นจะประกอบไปด้วยทั้งผักดิบและผักสด ทั้งผักบ้านและผักป่า ตามแต่จะหาได้ทั้งดิบและสุกตามความชอบของแต่ละคน น้ำพริกนี้จะมีหลายแบบมีทั้งน้ำพริกกะปิ น้ำพริกกะปิปลา น้ำพริกเคี่ยว (ตารีเว) โดยน้ำพริกกะปิจะใส่พริกกะปิมะนาวไม่มีหอม ไม่มีกระเทียม อีกแบบหนึ่งจะมีพริก กะปิ แตงเปรี้ยว แบบที่ ๓ เอาลูกมะแว้งเถามาใส่แทนแตงเปรี้ยวเท่านั้นเอง ส่วนน้ำพริกกะปิปลาก็จะมีการใส่พริกกับกะปิปลา โดยกะปิปลาทำจากปลาหมักเกลือจนสลายตัวออกมาเป็นของเหลวข้น แล้วกรองเอากระดูกออก เคี่ยวให้สุกจะมีกลิ่นและรสชาติคล้ายน้ำปลาร้า นี่คือน้ำพริกกะปิปลา น้ำพริกอีกแบบที่กำลังเป็นที่กล่าวขวัญถึงคือน้ำพริกเคี่ยว หรือ ตารีเว จะมีการนำพริกกะปิหรือกะปิปลา เนื้อปลาสับละเอียด ตะไคร้หั่นฝอย ใบมะกรูด หรือใบผักชีฝรั่ง เกลือ ใช้ส่วนผสมที่เหมาะสมตามด้วยน้ำที่เหมาะสม เคี่ยวให้สุกจะมีรสชาดที่เผ็ดถึงใจหากเติมเกลือและกะปิที่กลมกล่อมจะลดความเผ็ดลงเล็กน้อย เติมเครื่องหอมพวกประเภทใบมะกรูดหรือใบผักชีฝรั่งกับตะไคร้หั่นฝอยจะมีกลิ่นหอมน่ากินอีกมาก น้ำพริกเคี่ยวจะมีหลายสูตร บางสูตรเนื้อปลาสับละเอียดเปลี่ยนเป็นปลาไหลสับเป็นแว่น ๆ ลงไป บางสูตรเอาเนื้อปลาออกใส่เนื้อแตงเปรี้ยวลงไปแทน สำหรับแกงจะมีแกงหลายอย่าง อาทิ แกงเลียง

แกงจืด แกงเผ็ด แกงตุ๋น แกงคั่ว แกงอ่อม แกงส้ม แกงเปรอะ ผัดก็จะมีผัดเผ็ด ผัดแห้ง ต้มยำ เป็นต้น

วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง

วัฒนธรรมของการตั้งบ้านเรือน

คนกะเหรี่ยงทุกกลุ่มชอบตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้น้ำแต่ไม่ใช่ริมน้ำ แม้จะไปตั้งบ้านเรือนบนเขาก็จะหาที่ปลูกบ้านที่ใกล้แหล่งน้ำเพื่อสะดวกในการใช้น้ำ โดยลักษณะบ้านจะเป็นบ้านแบบเรือนผูก โดยบ้านทั้งหลังจะไม่มีการตอกตะปู แต่จะใช้การผูกด้วยหวายและตอกไม้ไผ่ นอกจากนั้นบ้านของคนกะเหรี่ยงจะเป็นบ้านทรงสูงขนาดคนลอดได้ เพื่อสะดวกในการทำความสะอาดพื้น ฝาทำด้วยฟากไม้ไผ่ หลังคาจะแล้วแต่ละพื้นที่ว่าจะหาวัตถุดิบใดง่ายก็จะใช้สิ่งนั้น เช่น ใบตะคร้อ หญ้าคา ใบสัก ใบจาก ใบหวาย ลำไม้ไผ่ผ่าซีก

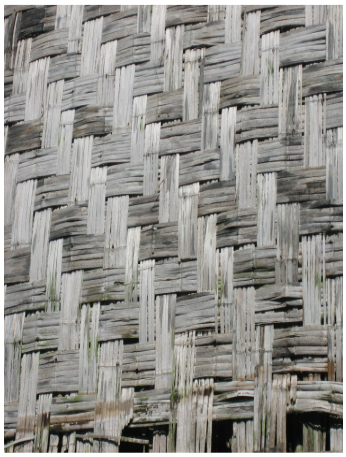
ลักษณะของบ้าน ภายในแบ่งเป็น ห้องนอน ที่พักแขก ที่ทำครัว นอกชาน โถงกลาง บันไดของชาวกะเหรี่ยงจะเป็นบันไดที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ โดยถ้ามีเจ้าของอยู่ในบ้านจะเข้านอนไม่รับแขกแล้วก็จะชักบันไดขึ้นบ้านแสดงว่าเข้านอนแล้วไม่รับแขกถ้าไม่มีเรื่องด่วนก็จะไม่รบกวนกัน ผลพลอยได้อีกอย่างคือหมาที่เข้ามาขโมยของกินในบ้านก็จะเข้ามาขโมยไม่ได้ กลุ่มบ้านก็จะอยู่กันแต่หมู่ญาติ ๆ กัน จะไม่นิยมอยู่เป็นกลุ่มใหญ่เพราะจะมีเรื่องกระทบกระทั่งกันง่าย

ใบตะคร้อสาน

ใบตะคร้อเป็นหลังคา

สานไม้ไผ่เป็นฝาบ้าน

วัฒนธรรมในการเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่

คนกะเหรี่ยงทั่วไปลูก ๆ จะเคารพพ่อแม่ จะไม่โต้เถียงผู้ใหญ่ น้องจะเคารพเชื่อฟังพี่เมียจะให้ความเคารพในสามี คนในกลุ่มบ้าน ในหมู่บ้านจะให้ความเคารพในผู้สุงอายุในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายจะเชื่อในคำสั่งสอนผู้สูงอายุ เชื่อในคำตักเตือน คำชี้แนะ

วัฒนธรรมในการรับแขก

คนกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า บ้านใดก็ตามถ้ามีแขกมามากบ้านนั้นจะเป็นบ้านที่รุ่งเรือง มีการเติบโตของหลักฐานบ้านเรือน เวลามีแขกไปบ้านจะมีการต้อนรับตามฐานะของเจ้าของบ้าน เวลามีแขกนั่งอยู่คนที่จะเดินผ่านด้านหลังจะต้องบอกให้แขกรู้ตัวด้วยการขออนุญาตผ่านข้างหลังเขา เจ้าของบ้านจะนำที่ใส่หมากพลู ยาเส้น หรือเครื่องสำอางออกมารับแขก

วัฒนธรรมการแต่งกาย

คนกะเหรี่ยงผู้หญิงจะนิยมแต่งกายมิดชิด โดยฉพาะจุดที่เพศตรงข้ามสนใจโดยผู้หญิงจะสวมเสื้อยาว นุ่งผ้าถุง โพกหัว เครื่องประดับจะมีสร้อยลูกปัดรอบคอเป็นสร้อยลูกปัดยาว ตุ้มหู กำไลข้อมือ ผู้ชายจะนุ่งโสร่งหรือโจงกระเบน สวมเสื้อสั้น โพกหัว เครื่องประดับก็เช่นเดียวกับของผู้หญิงในสมัยก่อนไม่ว่าผู้หญิงหรือผู้ชายจะมีย่ามใบเล็ก ๆ สะพายกันทุกคน โดยถ้าเป็นคนกินหมากก็จะมีหมาก พลู ปูนใส่ไว้ ถ้าเป็นคนที่สูบบุหรี่ก็จะมียาเส้น ใบตอง ไฟแช็กใส่ไว้ หรือบางคนก็อาจมีสิ่งของที่จำเป็นอย่างอื่นใส่ไว้

อย่างไรก็ตามแม้คนกระเหรี่ยงทุกท้องที่จะมีวัฒนธรรมที่ใกล้คียงกัน แต่จะมีจุดแตกต่างกันที่จะสามารถมองออกว่าเป็นคนที่ไม่ใช่ถิ่นเดียวกัน เช่น ผู้หญิงกะเหรี่ยงที่อยู่ฝั่งพม่าจะนุ่งผ้าถุงยาวกรอมเท้าหรือปล่อยชายเรี่ยพื้นเวลาเดินเร็ว ๆ จะมีเสียงดังผุบผับ ซึ่งผู้หญิงกะเหรี่ยงฝั่งไทยจะนุ่งสูงขึ้นมาเลยข้อเท้าขึ้นไปอาจถึงน่อง โดยมีเหตุผลที่ต่างกันคือ ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าการนุ่งกรอมเท้าเป็นการปิดบังร่างกายที่มิดชิด ขณะที่อีกฝ่ายเห็นว่าการนุ่งกรอมเท้าเวลาเดินชายผ้าจะเสียดสีและสะบัดที่แรงมากทำให้เกิดการฟุ้งกระจาย ถ้ามีแขกนั่งกินข้าวกับพื้นแล้วเราเดินผ่านเกิดการฟุ้งกระจาย ทำให้แขกเกิดการรังเกียจเรา ในอีกรูปแบบหนึ่งผู้หญิงกะเหรี่ยงฝั่งพม่าจะมีการนุ่งผ้าถุงนอกเสื้อทำให้เกิดการโชว์ส่วนสัดที่เน้นเอวและสะโพก เกิดความสวยงาม ส่วนผู้หญิงฝั่งไทยนุ่งผ้าถุงในเสื้อจะไม่เน้นการโชว์ส่วนสัดแต่เน้นความดีงามภายในและจิตใจ การโพกหัวผู้หญิงฝั่งไทยเน้นการห่อเส้นผมทั้งศรีษะเป็นการถนอมและรักษาเส้นผมซึ่งเป็นส่วนที่สูงสุดของร่างกาย ในขณะที่สาวฝั่งพม่าจะไม่โพกแต่จะคาดแล้วโชว์ความงามของเรือนผม ส่วนการแต่งกายของหนุ่มกะเหรี่ยงฝั่งไทยจะนุ่งผ้าโจงกระเบน อาจเพราะรับเอาวัฒนธรรมไทยก็ได้เหมือนทางฝั่งพม่าที่นุ่งโสร่งก็ได้ เรื่องการโพกหัวก็เช่นกันในแต่ละท้องที่มีการโพกที่ไม่เหมือนกัน โดยที่ทางฝั่งไทยใช้โพกทั้งหัว ส่วนทางฝั่งพม่าจะโพกในลักษณะคาด กระเหรี่ยง เลตองคุ แม้จะเป็นฝั่งไทยจะโพกลักษณะคาดเช่นเดียวกัน

วัฒนธรรมด้านการแสดง การละเล่น การกีฬา

กีฬาที่คนกะเหรี่ยงนิยมเล่นกันในพื้นที่บ้านป่าละอูและบริเวณใกัลเคียงก็จะมี การแข่งยิงสะบ้า การเล่นตะกร้อ มวยปล้ำ ในปัจจุบันมวยปล้ำหาดูไม่ได้แล้วไม่มีใครเล่นเป็นอีกแล้ว ส่วนการละเล่นหรือการแสดงอย่างอื่นเท่าที่มีในพื้นที่ปัจจุบัน การร้องเพลงลักษณะเกี้ยวพาราสีโต้ตอบว่ากล่าวกันในบทเพลง การร่ายรำในแบบการรำแคน การรำดง การรำลักษณะนี้น่าจะ

เรียกว่าระบำมากกว่า การร้องเพลงโดยใช้ดนตรีและทำนองสากล การละเล่นที่ยังพอหาดูได้ในปัจจุบัน การเดินขาหยั่ง การเล่นกระเหรี่ยงกระทบไม้

การแข่งยิงสะบ้า

การขับร้องเพลงของเด็กในหมู่บ้าน

การเดินขาหยั่ง

การเล่นกระเหรี่ยงกระทบไม้

วัฒนธรรมด้านความเชื่อ

ความเชื่อที่ก่อให้เกิดประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบกันมา เช่น ความเชื่อที่ถือการมาแต่โบราณ คนกะเหรี่ยงทั้งหญิงและชายต้องเจาะหูทุกคน เมื่อถึงเวลาที่พระที่เรานับถือกลับมานำเราสู่สวรรค์จะเลือกเฉพาะกะเหรี่ยงเราโดยดูที่มีรูหูว่าเป็นคนกะเหรี่ยงหรือไม่ คำสั่งสอนของคนโบราณที่สั่งสอนกันมา เช่น ไก่ป่าคู่กับป่า คนกะเหรี่ยงเหมือนไก่ป่าเลี้ยงไม่เชื่อง นกตระกูลนกเงือกเป็นนกราชาห้ามทำร้ายหรือทำลายมันหากยังเห็นมันอยู่ในพื้นที่ก็ย่อมแสดงว่ากะเหรี่ยงยังอยู่ได้ แต่หากมันอยู่ไม่ได้เราก็อยู่ไม่ได้ ห้ามเผาป่าเพราะทำลายที่อยู่เจ้าป่าเจ้าเขา เข้าป่าอย่าพูดอะไรที่เป็นลางไม่ดี พบอะไรที่แปลกๆ อย่าไปทักในลักษณะลบหลู่ เข้าป่ายามกินข้าวเช้าให้ถวายหัวข้าวแก่เจ้าป่าเจ้าเขาด้วย จะหลับจะนอนให้ขอความคุ้มครองจากเจ้าป่าเจ้าเขา และให้หมายตาต้นไม้ที่จะปีนขึ้นง่ายๆ ด้วย คนเราจะหาความเท่าเทียมกันนั้นไม่มี ทุกคนมีหน้าที่ไม่

เหมือนกัน ผู้หญิงมีหน้าที่เลี้ยงลูก อบรมลูก ดูแลภายในบ้านและคอยสนับสนุนพ่อบ้าน ส่วนผู้ชายมีหน้าที่ทำงานนอกบ้านที่ต้องหาอาหารและสิ่งจำเป็นให้คนในบ้านอย่าให้บกพร่อง โดยแต่ละวันต้องสำรวจตั้งแต่นิ้วเท้าขึ้นมาจนถึงศรีษะว่าบกพร่องตรงไหนแล้วให้แก้ไข

ประเพณีของชาวกะเหรี่ยง

ประเพณีของชาวกะเหรี่ยงใน 1 ปีประกอบด้วย พิธีไหว้พระจันทร์ พิธีเผากระดูกคนตายเทศกาลคริสต์มาสต์ การทำขัวญข้าว การกินข้าวห่อ

วัฒนธรรมก็จะมี การผูกข้อมือเด็ก การผูกข้อมือผู้ใหญ่ การล้างเท้าผู้ใหญ่ การบนบานศาลกล่าว การทำพิธีเคารพเจ้าป่าเจ้าเขา การแต่งงาน

เทศกาลปีใหม่

เทศกาลปีใหม่ของที่บ้านป่าละอูจัดขึ้นที่บ้านป่าละอูวันที่ ๒ มกราคมของทุกปี โดยในช่วงเช้าประมาณ ๗-๘ โมงเช้า จะมีการเป่าเขาสัตว์เป็นสัญญาณ บอกถึงงานปีใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้น ชาวบ้านจะเริ่มเดินทางเข้ามารวมตัวที่สนามกลางหมู่บ้านจัดรูปขบวนเดินสู่ลานพิธีที่กำหนดไว้ เมื่อถึงลานพิธีจะทำพิธีเคารพธงชาติ มีการอ่านสาส์นผู้นำที่มีมาถึงชาวกะเหรี่ยงทุกคน จากนั้นจะมีผู้หลักผู้ใหญ่ของท้องถิ่นถูกเชิญขึ้นให้โอวาทแนะนำตักเตือนการใช้ชีวิตของแต่ละคนในทางที่ดี จากนั้นจะปล่อยแถวเชิญแขกร่วมรับประทานอาหารเช้า แล้วจะมีการเล่นกีฬาร่วมกันของทุกหมู่บ้านจนกว่าจะหมดการละเล่น กิจกรรมเวลากลางคืนจะเริ่มที่ ๑๘.๓๐ น. จะเริ่มเปิดเวทีด้วยเสียงเป่าเขา เมื่อคนทะยอยเข้ามาจะมีการเชิญชวนร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงชาติไทย เชิญประธานในพิธีกล่าวเปิดงาน แจกรางวัลจนหมดพิธีการจะเริ่มมีการแสดงต่างๆ ของวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยงจนหมดชุดการแสดงต่างๆ จากทุกหมู่บ้านที่มาร่วมงาน ประเพณีนี้ไม่ได้มีความหมายอะไรนอกจากร่วมสนุกร่วมแสดงทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมมิให้สูญหายเท่านั้นเอง

ประเพณีการไหว้พระจันทร์หรือไหว้บุญ

ประเพณีการไหว้พระจันทร์หรือไหว้บุญ ให้ประกอบพิธีทุกวันพระ ให้ถือศีล ๕ หากเกิดผิดพลาดในการทำพิธีจะเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย หากแก้ไขได้ทันก็จะกลับเป็นปกติหากแก้ไขไม่ได้ก็อาจมีโรคส่วนตัวที่เป็นโรคเวรโรคกรรมตลอดไป ถ้าจะไปมีครอบครัวกับคนนอกลัทธิก็ให้ทำพิธีขอขมาแล้วลาออกจากลัทธิไปจะมี ๓ แบบ

<u>แบบที่ ๑</u> จะประกอบพิธีทุกวันขึ้นและแรม ๑๔-๑๕ค่ำประกอบพิธี ๒ วันวันเริ่มพิธีก่อน ๗ โมงเช้า บ้านพิธีจะต้องกินอาหารเช้าเรียบร้อยผู้ร่วมพิธีจะทยอยมาถึง ๗.๒๐ น. จะเริ่มทำการล้างที่ประกอบพิธีพิธีช่วงเช้าวันแรกจะมีเท่านี้ พิธีกรรมจะเริ่มอีกครั้งเมื่อประมาณบ่าย ๓ โมงโดยผู้หญิงที่ไม่มีรอบเดือนจะฟั่นเทียนเตรียมจานหมากพลูเตรียมข้าวสาร ๑๘.๓๐ น. ถวายข้าวสารสวด

จนหมดบทที่กำหนด ถวายจานหมากพูลสวดจนหมดบทที่ กำหนดอีกช่วงหนึ่งจึงไหว้แล้วสวดต่อจนหมดเป็นอันเสร็จพิธีวันแรก วันที่ ๒ ก็จะเป็นแบบเดียวกันเพียงแต่จะไม่มีพิธีช่วงเช้าเท่านั้นเอง ส่วนพิธีไหว้

แบบที่๒ เป็นการไหว้ช่วงต้นปีปลายปีเหมือนปีใหม่กลายๆ คล้ายพิธีแบบที่ ๑ แต่หลังจากล้างที่บูชาแล้วจะมีกาทำข้าวห่อเตรียมไว้ พิธีตอนบ่ายจะมีการนึ่งข้าวเหนียวถวายด้วย เมื่อเสร็จพิธีกลางคืนแล้วจะมีการร่วมกินข้าวเหนียวด้วยกัน คืนที่ ๒ จะเหมือนคืนแรกจะเพิ่มเข้ามาก็คือช่วง ๑๘.๓๐ น. หลังถวายข้าวสารแล้วจะต้องไปทำพิธีเลี้ยงเจ้าป่าเจ้าเขาโดยในคืนที่ ๒ นี้จะมีข้าวห่อ ข้าวหลาม ในช่วงไปเลี้ยงเจ้าป่าเจ้าเขานี้ห้ามคนที่อยู่ในบ้านพิธีลงมาใต้ถุน คนที่อยู่ใต้ถุนห้ามขึ้นบ้านต้องรอจนผู้ไปทำพิธีเลี้ยงเจ้าป่าเจ้าเขากลับมาก่อนจึงขึ้นบ้านได้ จากนั้นจะประกอบพิธีเหมือนคืนแรกทุกอย่างแล้วจะทำการผูกข้อมือกันในตอนรุ่งเช้าของวันที่ ๓ แล้วกลับบ้านได้ ส่วนพิธีไหว้แบบที่ ๓ จะเหมือนแบบที่ ๒ มากผิดก็แค่ในพิธีไม่มีข้าวเม่าด้วยเท่านั้นเอง

เทศกาลคริสมาสต์

เทศกาลคริสมาสต์ ซึ่งเทศกาลนี้เป็นงานที่ค่อนข้างจะเป็นเรื่องสากลเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปโดยเฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์จะนิยมแลองเทศกาลนี้กันมาก ซึ่งกะเหรี่ยงที่นับถือศาสนาคริสต์ก็มีไม่ใช่น้อยในบทความนี้จะขอผ่านไป

การผูกข้อมือเด็ก ผู้ใหญ่

การผูกข้อมือเด็กผู้ใหญ่ขออธิบายไว้ดังนี้ก่อนว่าการผูกข้อมือเด็กในโอกาสตั้งชื่อเด็กแรกเกิด เรียกขัวญเด็กยามป่วยไข้ สำหรับผู้ใหญ่ก็เช่นเดียวกันจะผูกข้อมือในโอกาสเรียกขวัญ หรือยามเจ็บไข้

การผูกข้อมือเด็กในโอกาสตั้งชื่อเด็ก หลังจากสะดือเด็กหลุดในวันรุ่งขึ้นพ่อแม่เด็กจะนำหัวข้าว ๓ ปั้นไข่ต้ม ๑ ฟองดอกไม้ ๓ ดอก น้ำเปล่า ๑ ถ้วย ด้ายสายสิญจน์ ๔ เส้นเครื่องประดับ ๑ ชุดประกอบด้วยสร้อย ๑ เส้น กำไล ๑ คู่ในตอนเช้าตรู่ของวันทำพิธีพ่อแม่เด็กจะเตรียมของดังกล่าวไว้ พ่อเด็กจะทำพิธีเชิญขัวญเด็กสู่ตัวโดยพ่อเด็กจะนำของทุกอย่างใส่จานแล้วนำจานดังกล่าวไปวนรอบบ้าน โดยที่ปากจะพูดกล่าวเชิญขัวญเด็กสู่ตัวตลอดเวลา เมื่อกลับมาถึงตัวเด็กเขาจะร้องถามไปที่แม่เด็กว่าขัญเด็กมาหรือยัง ทางแม่เด็กจะตอบว่ามาแล้วจากนั้นทั้งพ่อและแม่เด็กจะผูกข้อมือทั้งสองข้างให้ จากนั้นทั้งสองคนจะกินข้าวคนละปั้นแบ่งไข่กันกิน แบ่งน้ำกันกิน นำสร้อยใส่คอเด็กที่เหลือเก็บไว้ที่หัวนอนเด็กชื่อเด็กที่เตรียมไว้จะตั้งให้เด็กก็จะเริ่มเรียกเขาในตอนนี้ ส่วนการเรียกขัวญยามเจ็บป่วยก็จะเป็นแบบนี้หรืออีกแบบก็ได้ โดยอีกแบบของที่ต้องเตรียมก็จะมีข้าวห่อ ข้าวหลาม กล้วย อ้อย เครื่องประดับที่มากชิ้นขึ้น จะทำพิธีตอนกลางคืนแล้วจบเลย บางรายจะไปจบเอาตอนเช้าตามความต้องการของแต่ละคน ส่วนการผูกข้อมือผู้ใหญ่จะทำแบบที่ ๒, ๓ ของเด็ก

การกินข้าวห่อ

การกินข้าวห่อนั้นเป็นประเพณีของชาวกะเหรี่ยงโปว์แห่งลุ่มน้ำเพชรและราชบุรี ที่ปัจจุบันเริ่มแพร่หลายไปในอีกหลายท้องที่แล้ว

การทำขวัญข้าว

ในเรื่องการทำขวัญข้าวจะทำเมื่อนำข้าวเข้ายุ้งฉางเรียบร้อยแล้วเขาจะนำข้าวห่อ ข้าวหลาม เผือกต้ม มันต้ม อ้อย มะพร้าว น้ำตาลเคี่ยว รวมกันขึ้นไปไว้ในกะร่อมข้าว ได้เวลาเขาจะจุดเทียนบอกกล่าวเชิญชวนเจ้าป่าเจ้าเขาให้มาร่วมยินดีรับของถวายที่มนุษย์ถวายเพื่อแสดงความเคารพ เมื่อได้เวลาที่เขากำหนดเขาจะเชิญเจ้ากลับพร้อมขออนุญาตนำของเหลือมารับประทานด้วยกันจากนั้นจะเชิญผู้มาร่วมงานร่วมรับประทานอาหารด้วยกันแล้วจบพิธี

การบนบาน

การบนบานศาลกล่าว จะมีการตั้งศาลเพียงตาในศาลจะมีขนมที่ไม่ได้ทำจากน้ำมันหมู พลู ๗ มวนเทียน ๗ เล่ม บุหรี่ ๗ ตัว เหล้า ๑ ขวด หัวข้าว ๑ ถ้วย น้ำเปล่า ๑ แก้ว กระดาษเงิน กระดาษทอง พวงมาลัย โดยของทุกอย่างต้องเปิดขวด เปิดถุง เปิดซองทั้งหมด จากนั้นหัวหน้าพิธีจะจุดเทียนรินน้ำบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทางให้มารับของเสวย ของเซ่นไหว้แล้วหัวหน้าพิธีหลังกล่าวเชิญชวนแล้วไหว้แล้วเขาจะบอกความต้องการของเขาและจะนัดหมายเวลาว่า ถ้าได้ตามขอเขาจะจัดอะไรมาให้จากนั้นเขาจะเชิญเจ้ากลับพร้อมกับขอของเหลือ แล้วจบพิธีนี่คือการบนบานถ้าจะแก้บนก็จะทำแบบเดียวกัน

การล้างเท้าผู้ใหญ่

การล้างเท้าผู้ใหญ่ พิธีนี้ใช้ในการเคารพผู้สูงอายุกรณีกลับไปเยี่ยมเยียน หรือการลาจากไปไกลหรือการเชื้อเชิญไปในงานต่างๆ จะนิยมกระทำในวันข้างขึ้น จะทำกันในตอนเช้าโดยผู้ที่จะไปล้างเท้าผู้ใหญ่จะเตรียมน้ำเปล่าไปด้วย ๑ ขัน เมื่อไปถึงหลังแจ้งให้ผู้สูงอายุทราบแล้วก็จะทำพิธีโดยใช้น้ำเปล่าที่เตรียมมาล้างเท้าด้วยการลูบลงเสร็จแล้วจะใช้ขมิ้นผงลูบขึ้น โดยในการลูบลงก็จะอธิษฐานให้สิ่งอัปมงคลทั้งหลายออกไปจากตัวผู้สูงอายุ ส่วนในช่วงการลูบขึ้นด้วยผงขมิ้นนั้นจะกล่าวเชิญสิ่งที่เป็นมงคลขึ้นประจำยังตัวผู้สูงอายุ หลังผ่านการลูบขึ้นด้วยผงขมิ้นแล้วผู้สูงอายุก็จะให้พรจากนั้นจบพิธี

พิธีแต่งงาน

พิธีแต่งงาน เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในการที่ลูกผู้หญิงและลูกผู้ชายคู่หนึ่งที่จะตกลงใช้ชีวิตร่วมกัน ในกรณีที่หญิงชายรักกันไม่มีอุปสรรคเพื่อให้การใช้ชีวิตคู่สมบูรณ์เป็นมงคลก็ต้องมีพิธีแต่งงาน พิธีนี้เมื่อมีการตกลงนัดหมายวันแต่งงานกันแล้ว ก่อนถึงวันงานผู้เป็นเจ้าบ่าวจะต้องมาเตรียมงานเตรียมพื้นที่ที่บ้านเจ้าสาว เมื่อวันงานมาถึงทั้งเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะแต่งกายด้วยชุด

ประจำเผ่า ฝ่ายชายจะยกขบวนมาพร้อมเพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง เครื่องใช้ส่วนตัวเจ้าบ่าว ก่อนขึ้นบ้านเจ้าสาวเพื่อเข้าพิธีแต่งงานก็จะถูกญาติเจ้าสาวลองของ จะกั้นประตูไม่ยอมให้ฝ่ายเจ้าบ่าวผ่านเข้าไปง่ายๆ จะต้องผ่านด่านแรกที่เจ้าสาวเตรียมเอาไว้ให้เช่นการฝังไม้งามเอาไว้หน้าบันไดเจ้าบ่าวต้องถอนให้ได้ ถ้าถอนไม่ได้ไม่ให้ขึ้นถ้าจะขึ้นต้องเสียค่าไถ่หรือผ่านด่านแรกไปได้ ด่านที่สองเพื่อนเจ้าสาวจะคอยกั้นประตู เพื่อนเจ้าบ่าวต้องใช้กำลังพังด่านเข้าไป บางรายถึงขั้นเกิดอุบัติเหตุได้ เมื่อฝ่าด่านนี้ได้เจ้าสาวจะเข้ามาล้างเท้าให้แล้วผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจะพาพวกเขาทั้สองไปนั่งยังที่ที่จัดไว้ แล้วผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจะเข้ามาผูกข้อมืออวยพรให้ บางครั้งผู้ใหญ่จะแกล้งด้วยการมัดมือของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวติดกัน กว่าจะแก้ให้ทั้งคู่อาจถูกหยอกด้วยการให้แสดงความรักต่อกันแล้วผู้ใหญ่จึงจะแก้ให้ก็มี หลังจากแขกมาผูกข้อมือให้ครบแล้วทางผู้ใหญ่จะนำข้าวมาให้ทั้งสองคนกิน โดยต้องกินจานเดียวกันช้อนคันเดียวกัน เมื่อเรียบร้อยแล้วก็จะส่งตัวเข้าเรือนหอ จากนั้นทั้งสองจะถูกปล่อยให้อยู่กันตามลำพัง แต่บางรายก่อนแต่งงานอาจมีคนรักเก่าที่ต้องจากกันมาทั้งที่ยังรักกันอยู่ก็มีจะถือโอกาสนี้มาร้องเพลงกล่อมหอให้มีทั้งร้องสั่งเสีย ร้องอวยพร ร้องสั่งลา ร้องว่าให้เจ็บปวด ร้องให้นึกคิดถึงความหลัง หลังจากร้องจนพอใจก่อนกลับบ้านจะมีการสั่งลาด้วยการขอของที่ระลึกกลับบ้าน เช่น อาจบอกว่าขอฟากกลับบ้านเป็นที่ระลึกสักแผ่นแล้วก็รื้อเอาฟากปูนอนในห้อง บางคนอาจมีเรื่องเจ็บใจต้องการระบาย ก็อาจบอกว่าขอฝาบ้านเป็นที่ระลึกสักแถบ แล้วรื้อเอาทั้งแถบจริงๆ เป็นการแกล้งให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวลำบากใจในขณะอีกฝ่ายสนุกก็ได้ จากนั้นเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะอยู่ที่เรือนหอด้วยกัน โดยจะห่างกันไม่ได้ไปไหนต้องไปด้วยกันเป็นเวลาสามวันจากนั้นจึงจะแยกกันไปทำงานหรือเดินทางไปไหนโดยลำพังได้

ตามที่ได้เล่าบรรยายมาจะขอบอกว่าการไหว้พระจันทร์ เทศกาลปีใหม่ เทศกาลคริสต์มาสต์ พวกนี้เป็นประเพณีเคยทำอยู่วันเวลาใดก็จะยังทำเหมือนเดิม ส่วนการแต่งงาน การล้างเท้าผู้ใหญ่ การผูกข้อมือ พวกนี้น่าจะเป็นวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่สมควรทำแต่จะไม่ทำก็ได้ หรือทำแต่วันเวลาที่ผิดไปจากเดิมได้ ที่พูดถึงอยู่นี่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของที่นี่ที่ยังคงทำติดต่อกันมา ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันต่อมามีอะไรบ้าง การปลูกบ้านที่ไม่ต้องใช้ตะปูทั้งหลังนี่ก็น่าจะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานกันมาเรื่อยๆ การจักสาน การทอผ้าด้วยกี่เอว การย้อมผ้าด้วยสีจากธรรมชาติ การรักษาโรคด้วยยาสมุนไพร ด้วยไสยศาสตร์ การเพาะปลูกตามธรรมชาติ การตีผึ้ง การร้องเพลงทำนองดั้งเดิมที่คล้องจองกัน การร่ายรำที่มีลีลาที่อ่อนช้อย บทสวดต่างๆ ที่มีสืบทอดกันมา มีคำถามมาว่าภูมิปัญญาดั้งเดิมของกะเหรี่ยงมีลักษณะอย่างไร คงจะตอบได้ว่ามีลักษณะมี่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ โดยจะเป็นเรื่องที่ทำได้ง่ายๆ ไม่ทำลายธรรมชาติมากนัก บางอย่างต้องอาศัยธรรมชาติ บางอย่างถนอมธรรมชาติ

ภูมิปัญญาด้านการรักษาพยาบาล

การรักษาพยาบาลของกะเหรี่ยงสมัยก่อนทำอย่างไร มีคนสงสัย สมัยก่อนเวลาเป็นไข้จะถอนเอาสมุนไพรชนิดหนึ่ง ลักษณะเหมือนต้นยางนาเล็กๆ มีรสขมจัด ต้มกินน้ำกินเข้าไปสักยี่สิบนาทีจะร้อนเหงื่อแตกไข้ชาเป็นพักๆ แม้ไม่สามารถฆ่าเชื้อมาลาเรียได้ แต่ทำให้บรรเทามีภูมิต้านทานยืนหยัดสู้กับเชื้อมาลาเรียมาโดยตลอด มีการตรวจพบเชื้อมาลาเรียเรื้อรังมาในคนกะเหรี่ยง ถามกันว่าทนกันมาได้อย่างไร ก็จากกินสมุนไพรพวกนี้แหละบางคนนวดที่ศีรษะ บางคนผูกข้อมือเรียกขวัญบางคนคล้องสายสิญจน์

การคลอดลูกสมัยก่อนเมื่อคลอดออกมาแล้วช่วงการเสียเลือดเสียกำลัง ถ้าไปคลอดสมัยใหม่คลอดแล้วหมอจะฉีดแก้อักเสบตามทันทีคนคลอดจะไม่มีอาการหนาวสั่นให้เห็น ส่วนคนคลอดสมัย ก่อนพอคลอดแล้วจะต้องรีบเคี้ยวพริกไทยกับเกลือ เพื่อให้ร่างกายร้อนขึ้นมาสร้างความอบอุ่นไม่ให้เกิดการหนาวสั่นเกรงเป็นตะคริวหน้ามืด จากนั้นก็ก่อกองไฟให้ความอบอุ่น ต้มน้ำร้อนให้อาบ ในน้ำร้อนใส่ใบหนาดเข้าไป การอาบน้ำร้อนช่วยให้ไม่มีเชื้อโรคเข้าแผลทางช่องคลอดที่อาจฉีกขาดจากการคลอด น้ำสมุนไพรที่ใช้อาบลดอาการอักเสบสมานแผลด้วย ทำให้คนคลอดฟื้นตัวเร็ว มดลูกเข้าอู่เร็ว บางคนเป็นลมง่ายหน้ามืดเวียนหัวจากการคลอดลูก หากมีการอยู่ไฟที่ดีที่ถูกต้องจะช่วยอาการเหล่านั้นลดอาการตกขาวการคันจากเลือดเสียได้ ในส่วนของบาดแผลถ้าเล็กก็ใช้ยาสมานแผลพอกทับใช้ผ้าพันปิดแผลเปลี่ยนยาทุกวันก็เห็นหายได้ บาดแผลใหญ่ก็ห้ามเลือดด้วยคาถาห้ามเลือดผสมกับการห้ามเลือดภายนอกใช้สมุนไพรโปะเอาผ้าพันปิดแผลถ้าเป็นบาดแผล และมีวัตถุฝังในก็ใช้คาถาสะเดาะออกมาผลคือบางรายแผลจะเริ่มหายจากข้างในออกมา มันจะดันวัตถุฝังในออกมาบางรายจะหายจากข้างนอกเก็บเอาวัตถุฝังในไว้กับตัวจนตาย บางรายจะเป็นฝีแตกเน่าทีหลังแล้วของฝังในออกมาทีหลังก็มีที่เกิดการอักเสบติดเชื้อตายไปก็มี

ภูมิปัญญาเรื่องการหาน้ำผึ้งป่า

ในเรื่องการหาน้ำผึ้งก็นับเป็นภูมิปัญญาที่มีการสืบทอดกันมายาวนาน อีกเรื่องหนึ่งที่พูดได้ว่าในท้องถิ่นแถบนี้จะหาผู้ที่มีการเที่ยวหาตีผึ้งที่จะชำนาญเท่ากะเหรี่ยงคิดว่าไม่มีแล้ว แม้จะชำนาญด้านการตีผึ้ง แต่ก็ไม่มีความชำนาญด้านการเลี้ยงผึ้ง เขาจะชำนาญว่าป่านี้ในดงไม้ดงนั้นดงนี้จะมีผึ้งเกาะไหม มากแค่ไหนน้ำผึ้งจะเต็มรวงเมื่อใด ต้นไม้ต้นนี้จะต้องใช้ไม้พะองกี่ช่วง ใช้ลูกทอยกี่ร้อยตัว ใช้คบไฟกี่อัน ใช้เวลาตีนานแค่ไหนถึงจะหมด ผึ้งต้นนี้ดุหรือไม่ โดยการหาน้ำผึ้งในที่นี้จะพูดถึงผึ้งรวงแต่เพียงอย่างเดียว โดยนิสัยของผึ้งรวงจะเกาะไม้ทำรังบนต้นไม้สูงระดับตึก ๒-๓ ชั้น ปีหนึ่งจะมีการตีผึ้ง ๓ ครั้ง ครั้งแรกที่เรารู้จักกันดีนามน้ำผึ้งเดือน ๕ ครั้งต่อไปก็เดือน ๗-๘ บางคนเรียกน้ำผึ้งดอกข้าวโพด ต่อไปก็น้ำผึ้งดอกข้าวประมาณเดือน ๙-๑๐ ที่เรียกน้ำผึ้งดอกข้าว ดอกข้าวโพดเพราะเป็นช่วงหน้าข้าวโพดดอกบาน และช่วงดอกรวงข้าวบานการสำรวจรังผึ้งเพื่อคะเนว่าผึ้งจะมากเท่าใด โดยก่อนถึงหน้าตีผึ้งประมาณสักสองอาทิตย์ นักตีผึ้งจะออกสำรวจต้นผึ้งที่ตนรู้จักกันดูว่าแต่ละต้นหนาแน่นเพียงใด เพื่อจะได้กะวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้คะเนดูว่าน้ำผึ้งจะเต็ม

รวงเมื่อใด เมื่อถึงเวลานักตีผึ้งจะเตรียมอาหาร เช่น ข้าวสารกี่ลิตร ใช้เวลากี่วัน กี่คน ลูกทอยใช้กี่ลูก จะต้องใช้ไม้ไผ่หนาแก่แข็งนำมาตัดมาผ่ามาเหลาตากแห้งคบไฟสำหรับตีผึ้ง ค้อนตอกทอยต้องทำพิเศษเพื่อให้ง่ายในการตอกตอนกลางคืนโดยเฉพาะคืนเดือนมืด ภาชนะสำหรับใส่น้ำผึ้งในอดีตใช้กระบอกไม้ไผ่สด ปัจจุบันใช้แกลลอน ๑๐-๒๐ ลิตร ถ้าจุมากกว่านี้จะขนไม่ไหวเพราะน้ำผึ้งจะหนักกว่าน้ำเปล่า ก่อนจะมีการเข้าป่าไปตีผึ้งจะต้องทำพิธีไหว้ลูกทอยก่อนเป็นการเคารพบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทาง และในการประกอบอาชีพขอให้ได้น้ำผึ้งมาก ผึ้งเชื่องไม่ดุ ขายได้กำไรงาม เมื่อทำพิธีไหว้ลูกทอยแล้วก็จะนัดหมายวันเวลาไปตีผึ้งกันช่วยกันขนอุปกรณ์โดยในการไปตีผึ้งจะต้องไปตีในคืนเดือนมืด บางครั้งมาสามารถที่จะคอยหาคืนเดือนมืดจริงได้ก็จะหาคืนที่มีเวลามืดเป็นบางช่วง เช่นคืนนี้กว่าเดือนจะโผล่ออกมาก็ช่วง ๔-๕ ทุ่มก็จะใช้เวลาก่อน ๔-๕ ทุ่ม ขึ้นตีผึ้งก่อน เมื่อเดือนโผล่ก็จะหยุดการตีผึ้งถ้ายังขืนทำต่อผึ้งเห็นตัวก็จะรุมต่อยทันที และช่วงก่อนตีผึ้ง ๒๔ ชั่วโมงจะต้องดของที่มีกลิ่นคาว กลิ่นเหม็น กลิ่นแปลกๆ เพราะในช่วงตอกลูกทอยขึ้นที่ยังไม่ใกล้รังผึ้งมากนักปกติมันก็จะยังไม่ไล่ต่อย แต่มันจะขู่ทุกสิ่งที่เข้าใกล้ ผึ้งเป็นพันตัวจะสั่นปีกพร้อมกันเสียงดังหึ่งๆ น่ากลัวมาก ช่วงนี้หากคนขึ้นตอกลูกทอยมีกลิ่นแปลกๆ ติดตัวผึ้งจะได้กลิ่น และทิ้งตัวลงมารุมต่อยทันที โดยการตีผึ้งจะเริ่มตอนเย็นๆ โดยจะเริ่มเมื่อยังมีแสงสว่างจะตอกลูกทอยติดพะองขึ้นไปเมื่อใกล้จะถึงรังผึ้งในระยะที่ใกล้มากก็จะหยุดคอยเวลาเดือนมืดจะกลับลงมาคอยเวลาที่พื้นดิน เมื่อได้เวลาก็จะอาศัยความมืดตอกทอยเข้าประชิดรัง ผึ้งจะไม่ยอมทิ้งรังจะมีบินออกมาบ้างถ้าไม่ไปตบไปบี้ขยี้มันจะไม่ต่อยจากนั้นผู้ตีผึ้งจะกลับลงมานำปี๊บผูกเชือก เชือก คบไฟ มีดถ้าขึ้นไปเที่ยวเดียวไม่หมดก็ต้องหลายเที่ยวหรือใช้หลายคนช่วยกันขนขึ้นไปจนกว่าจะหมด โดยรอบสุดท้ายก็จะจุดคบไฟขึ้นไปด้วยโดยจะดับเปลวไฟเสียให้ติดแต่ถ่านมีควันแล้วจะนำไปเคาะใส่รังผึ้ง พร้อมกับเอาคบไฟกวาดตัวผึ้งออกจากรัง ผึ้งจะบินตามถ่านคบไฟที่เคาะใส่แล้วร่วงลงไปด้านล่างเมื่อกวาดเอาผึ้งออกจากรังหมดแล้วจะเอามีดปาดเอาหัวน้ำใส่ปีบนำกลับลงไปใต้ต้นไม้ ส่วนรังผึ้งส่วนอื่นก็อาจจะทิ้งลงมาแล้วไปเก็บเอาตอนเช้า สมัยก่อนช่วงที่น้ำผึ้งยังไม่มีราคา ในการตีผึ้งน้ำผึ้งจะคั้นทิ้งจะเอามาแต่รังผึ้ง จะคอยขึ้นไปเก็บผึ้งตอนที่ผึ้งทิ้งรังแล้วเพื่อเอารังไปหลอมเป็นขี้ผึ้งฟั่นเทียนจุดให้แสงสว่าง ส่วนในปัจจุบันน้ำผึ้งเอามากิน มาขายเอารังผึ้งไปหลอมเป็นขี้ผึ้งขายกิโลละใกล้เคียงพันบาททีเดียว ตัวอ่อนก็เอาไปกินและขายให้กับคนที่อยากกิน ในการตีผึ้งจะมีเกร็ดเล็กๆ น้อยๆ ให้ทราบว่า ในการตอกทอยลูกแรกจนถึงลูกที่ ๓ จะต้องกลั้นใจตอกลูกละ ๓ ที จะต้องไหว้ต้นผึ้ง ว่าคาถากันเจ้าที่เจ้าทางกลั่นแกล้งกันผึ้งดุไล่ต่อยการปล่อยของ

การจัดตั้งผู้นำของชาวกะเหรี่ยง

ลักษณะผู้นำ ใครเป็นหัวหน้าปกครองแต่งตั้งอย่างไร ถ้าถามว่าแต่งตั้งกันอย่างไร ก็ตอบว่าไม่มีการแต่งตั้ง ธรรมชาติจะแต่งตั้งให้เอง ใครทำดีจะมีคนเข้าไปสวามิภักดิ์เอง ยอมอยู่ใต้คำสั่งเอง ไม่จำเป็นต้องแต่งตั้ง คำร่ำลือต่างๆ จะเกิดขึ้น ทำให้เป็นที่รู้จักของคนทั้งหลายเอง ปกครองอย่างไรที่ผ่านมาการปกครองคนก็อาศัยความเชื่อที่มีมาแต่ก่อนเป็นกฎ ใครไม่ทำตามก็จะถูกฟ้าดิน

หรือธรรมชาติลงโทษเอง เช่น จมน้ำตาย ฟ้าผ่าตาย เสือกัดตาย ป่วยตาย การตายในลักษณะแปลกๆ เหล่านี้ถือว่าฟ้าดินลงโทษให้แล้วสำหรับคนนอกคำสั่ง

ถามว่าใครเป็นหัวหน้าที่ผ่านมา ผู้หญิงเป็นหัวหน้ามีน้อยมาก เด็กเป็นหัวหน้ามีน้อย ผู้สูงอายุจิตใจดีงามจะเป็นที่ยอมรับของพื้นที่และนอกพื้นที่ขยายออกไป โดยลักษณะผู้นำรูปร่างดีมีน้ำใจชอบช่วยเหลือคน ไม่ชอบพูดมาก ไม่สั่งสอนคนพร่ำเพรื่อ จะสั่งสอนเป็นบางโอกาส กล้าหาญกล้าออกหน้านำคนอื่นในเวลาและโอกาสที่เหมาะสม ใจเย็นจะทำอะไรก็จะคิดโดยถ้วนถี่ก่อน

การแบ่งหน้าที่ของพ่อบ้านและแม่บ้าน

ถามว่าใครเป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่อะไรบ้าง ขอตอบว่าถ้าในครอบครัวมีสมาชิกครบ พ่อบ้านจะเป็นหัวหน้าครอบครัว หน้าที่คือ หักร้างถางพง ปลูกบ้าน ซ่อมแซมบ้าน ล่าสัตว์มาทำอาหาร หาของไปขายแลกเงิน ช่วยงานแม่บ้านในบางส่วน รวมถึงการอบรมลูก พวกนี้คืองานหลัก ส่วนแม่บ้านคอยดูแลทำความสะอาดบ้าน รับแขกทำอาหารเลี้ยงสมาชิกครอบครัว เย็บปักถักทอ ดูแลเลี้ยงลูกคอยอบรมสั่งสอน เมื่อมีการหักร้างถางพงแล้วหากทางบ้านไม่ยุ่งแม่บ้านก็จะช่วยทำไร่หาพันธ์พืชเข้ามาปลูกในไร่ สิทธิ์ขาดการอนุญาตต่างๆ จะอยู่กับพ่อบ้านกรณียังมีชีวิต ถ้าเหลือแต่แม่บ้านแม่บ้านจะมีสิทธิ์ขาด หากพ่อแม่ไม่มีแล้วสิทธิ์พวกนี้จะอยู่กับพี่คนโต การหลับนอนจะนอนแต่หัวค่ำตื่นแต่มืด ทำให้ได้นอนเต็มอิ่ม ตื่นแต่มืดอารมณ์แจ่มใส ผู้คนในอดีตสุขภาพทั้งกายและใจจะดีและแข็งแรงผู้หญิงจะนอนด้านซ้ายของสามี มีการสั่งสอนการมาอย่างนี้เหตุผลยังหาไม่ได้ โดยจะนอนรวมกันทั้งลูกและพ่อแม่ เมื่อเด็กโตขึ้นจะเริ่มหาทางนอนแยกกับพ่อแม่ออกมาเอ็งด้วยความสำนึกว่าตนโตแล้ว ก็จะชอบที่จะทำอะไรเป็นการส่วนตัวมากขึ้นก็จะเริ่มแยกออกมานอนแยกจากพ่อแม่บางครั้งก็จะไปค้างบ้านเพื่อนที่สนิทกัน บางครั้งก็จะชวนเพื่อนที่สนิทนิสัยเข้ากันได้มานอนค้างด้วยกัน ซึ่งก็เป็นการสร้างความรักความคุ้นเคยต่อกัน รวมถึงสร้างความคุ้นที่ใหม่หากมีความจำเป็นที่จะต้องออกไปนอนค้างนอกบ้าน หากไม่ชินต่อการออกนอกบ้านจะเกิดความลำบากในการสร้างความคุ้นเคย แต่หากมีความชินตั้งแต่วัยเด็กแล้วเมื่อโตขึ้นจะไม่มีความลำบากในเรื่องสังคมภายนอก

ความเป็นมาของการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม ชาวไทย-ภูเขา

หลังจากหมู่บ้านป่าละอูได้รับการจัดตั้งตาม พรบ. ลักษณะปกครองท้องที่ อย่างถูกต้องแล้ว การพัฒนาต่างๆ เริ่มเข้ามา ผลกระทบจากการพัฒนาสมัยใหม่ ทำให้วิถีชีวิต วัฒนธรรมดั้งเดิมหมดความสำคัญไปด้วย ความเข้าใจผิดว่าเป็นเรื่องล้าสมัย หมดความสำคัญ หมดความจำเป็นจึงทำให้วัฒนธรรมต่างๆ เริ่มหดหายไป จนต่อมาในช่วง ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมานี้ มีเรื่องความสำคัญของวัฒนธรรมดั้งเดิมเริ่มปรากฏขึ้นในสื่อต่างๆ ความสำคัญของวัฒนธรรมทั้งหลายจึงถูกปลุกให้ตื่นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ในส่วนของบ้านป่าละอู หลายหน่วยงานของทางราชการมีความสนใจในวัฒนธรรมของชนเผ่านี้มาก มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมระดับจังหวัดขึ้น แต่ดูเหมือนหนึ่งจะ

เริ่มต้นไปไม่ค่อยจะดีนัก เพราะสภาวัฒนธรรมเข้ามามีบทบาทในท้องที่ โดยเฉพาะวัฒนธรรมกะเหรี่ยงค่อนข้างน้อยมาก หน่วยราชการที่จะมีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมกะเหรี่ยงมากที่สุดในปัจจุบัน คือ อบต. โดยเฉพาะหลังปี ๔๐ เป็นต้นมามีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมชาวไทยภูเขาขึ้น แต่การดำเนินงานเป็นไปไม่สู้จะดีนัก จะเริ่มมากระเตื้องขึ้นในปี ๕๐ เนื่องจากมีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมชาวไทยภูเขาขึ้นใน อบต. การดำเนินงานต่างๆ ถูกควบคุมโดยตรงจากทาง อบต.ทำให้ผลงานต่างๆ เริ่มปรากฏขึ้นตามสื่อโทรทัศน์ต่างๆ จากการทอผ้าลักษณะทอกี่เอวที่หาดูแทบไม่ได้ ปัจจุบันมีทอกัน ๕ รายในแบบที่ทอตามที่เขาสั่งรูปแบบของผลิตภันท์ไม่สามารถกำหนดตามความต้องการของลูกค้าได้ แต่จะกำหนดตามความสามารถของผู้ผลิต การแสดงต่าง ๆ ที่หาคนแสดงให้ดูไม่ค่อยได้ปัจจุบันเริ่มหาได้ง่ายขึ้น มีการจัดตั้งขึ้นเป็นกลุ่มเพื่อง่ายต่อการติดต่อ โดยจะมีกลุ่มเด็กๆ เริ่มสนใจมากขึ้นหากกิจกรรมต่างๆ ไม่ตรงกับช่วงเวลาเรียนก็จะสามารถนำมาแสดงให้ดูได้สะดวกขึ้น วัฒนธรรมต่างๆ เริ่มมีการพูดคุยกันมากขึ้นบ่อยขึ้น มีกิจกรรมให้ทำมากขึ้น แต่ปัญหาก็ยังไม่หมดไปสืบเนื่องมาจากแรงจูงใจด้านค่าตอบแทนยังไม่เพียงพอและต่อเนื่อง หากมีกิจกรรมต่อเนื่องตลอดเวลาค่าตอบแทนเหมาะสมต่อเนื่องตลอดเวลาและมีการปรับปรุงอีกสักเล็กน้อย คงจะเดินหน้าไปได้เรื่อยๆ สมความมุ่งหมายของทางการ

การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมชาวไทย-ภูเขาที่ อบต. ส่วนหนึ่งมาจากการที่หมู่บ้านได้เข้าร่วมโครงการประกวดหมู่บ้านท่องเที่ยว (ovc) และได้รับรางวัลมา ผู้ใหญ่บ้านป่าละอูบนเป็นท่านหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้ไปดูงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ประเทศญี่ปุ่น เพื่อนำมาแก้ไขดัดแปลงให้เข้ากับความเป็นอยู่ของพื้นที่ จึงได้มีการเร่งสร้างกิจกรรมของศูนย์วัฒนธรรมชาวไทยภูเขามาเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านผ่านทางสื่อสารมวลชนทุกรูปแบบ เอกสารใบปลิว สิ่งพิมพ์ต่างๆ การจัดงานต่างๆ การนำกลุ่มวัฒนธรรมไปออกงานตามที่ต่างๆ แล้วแต่โอกาส แม้กระทั่งกรณีการเกิดข่าวกลุ่มนายทุนบุกรุกพื้นที่ห้วยสัตว์ใหญ่ ๑,๗๐๐ ไร่ได้มีกลุ่มนักข่าวต่างๆ เข้ามาถ่ายทำสารคดี สกู๊ปข่าวต่างๆ ได้มีการถ่ายทำกิจกรรมต่างๆ ชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่ก็กลายมาเป็นสิ่งดีกับทางหมู่บ้านอีกทางหนึ่งโดยไม่คาดคิด จึงทำให้งานของวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวไทยภูเขาเป็นที่รู้จักกันกว้างขวางขึ้น

ในส่วนผลดีตั้งแต่งานของศูนย์วัฒนธรรมถูกจัดตั้งขึ้น ทำให้อาหารบางอย่างของชาวกะเหรี่ยงเริ่มเป็นที่รู้จักกล่าวขวัญอยากทดลองชิมของแขกต่าง ๆ พืชผักบางอย่างที่ไม่เคยขายได้เริ่มมีคนรู้จัก รู้จักกิน เริ่มขายได้ แม้จะยังเป็นส่วนน้อยก็ตาม เสื้อผ้าต่าง ๆ ที่ไม่เคยเป็นที่สนใจไม่เคยมีคนรู้จักก็เริ่มขายได้แม้จะยังเป็นส่วนน้อย วิถีชีวิตในการดำรงชีพของชาวกะเหรี่ยงเริ่มมีผู้สนใจสอบถามมากขึ้น ขณะนี้เริ่มมีกลุ่มผลิตย่ามกะเหรี่ยงขึ้นแต่ผลผลิตยังทำได้น้อยความคุ้มค่ายังไม่เป็นที่พอใจ สืบเนื่องมาจากการที่ผมได้รับคำถามมาจากผู้สนใจวิถีกระเหรี่ยงได้สอบถามเรื่องต่าง ๆ มาหลายเรื่องจึงขอรวบรวมมาไว้ใน ช่วงนี้ด้วยดังนี้ มีคำถามมาว่า การตั้งถิ่นฐานและพื้นที่ที่ดินมีเท่าไร สร้างบ้านด้วยอะไร หากได้อ่านบทความมาแต่ต้น คิดว่าคงจะทราบคำตอบแล้ว จะมีพิเศษคำถามที่ว่ามีที่ดินเท่าไร แต่ก่อนไม่มีการหวงที่ดินใครทำได้ทำเอา แต่ละคนที่ทำเอาไว้เท่าที่เห็นได้ไม่เกินคนละ ๕ ไร่ประกอบไปด้วยที่ดินปลูกบ้านหลังเล็กๆ ไม่เกิน ๒ งาน จากนั้นจะเป็น

สวนที่ปลูกไม้ยืนต้นไว้กินไม่เกิน ๒ ไร่ ไม้ยืนต้นที่ปลูกก็จะมี มะม่วง มะพร้าว ขนุน ตะคร้อ ฝรั่ง ทุเรียนแขก หมาก พลู ซึ่งจะปลูกเอาไว้กินรอบๆ บ้าน แค่เพียงพอกินไม่ได้มากมายอะไร ส่วนพืชล้มลุกอย่างอื่นเป็นการทำด้วยแรงกายทำได้อย่างมากไม่เกิน ๕ ไร่ ซ้ำที่ไม่เกิน ๓ ปี ถ้าเกินกว่านั้นจะมีหญ้ามากมายไม่สามารถกำจัดได้หมดแน่นอน

พิธีไหว้พระจันทร์

เขียน คุณศักดิ์ดา ปัญญาหาร
ภาพและเรียบเรียง ฐิติมา เวชพงศ์

ประวัติความเป็นมา

ด้วยความเชื่อและความศรัทธาในพระแม่โพสพที่ถือเป็นผู้มีบุญคุณกับชาวกะเหรี่ยง ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าชนชาวกะเหรี่ยงเป็นคนกำพร้าที่ไม่มีใครดูแล เมื่อทราบถึงพระแม่โพสพ ท่านจึงลงมาทดสอบความดี ว่าเป็นคนดีหรือไม่ จากการทดสอบท่านจึงทราบว่า ชนชาวกะเหรี่ยงเป็นคนดี ใจบุญ ชอบช่วยเหลือผู้อื่นมา ท่านจึงคอยดูแลและให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอด ชาวกะเหรี่ยงจึงจัดพิธีนี้ขึ้นมาเพื่อขอบพระคุณพระแม่โพสพ และขอพรให้ดูแลการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงสืบเนื่องกันมาโดยตลอด

ช่วงเวลาในการประกอบพิธี

พิธีไหว้พระจันทร์จะประกอบขึ้น ๒ ลักษณะใหญ่ๆ คือ

๑. การประกอบพิธีแบบเต็มรูปแบบ ที่จัดขึ้นปีละ ๒ ครั้ง คือ ช่วงที่ชาวกะเหรี่ยงเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ซึ่งอยู่ในช่วงเดือน พฤศจิกายน-มกราคม และช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน ในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำของทุกปี การดำเนินพิธีในแต่ละครั้งใช้เวลา ๓ วันติดต่อกัน

๒. การประกอบพิธี แบบสั้น ที่จัดขึ้นทุกเดือน ในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำของทุกเดือน

ขั้นตอนการประกอบพิธี

๑. พิธีไหว้พระจันทร์เริ่มต้นในช่วงเช้าก่อนวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ ผู้นำพิธีและชาวบ้านร่วมกันที่บ้านของผู้นำพิธี เพื่อทำความสะอาดและล้างแท่นพิธี จัดทำ พุ่มระกำ หรือ ภาษากะเหรี่ยงเรียกว่า “ปราสะ” พุ่มระกำ ทำมาจากไม้ระกำที่มีลักษณะเป็นไม้เนื้ออ่อนสีขาว นำไม้ระกำมาตัดเป็นชิ้น และใช้ไม้ไผ่ที่เหลาให้เป็นเล็ก และเสียบไม้ระกำ ตามมีสัญญาลักษณะที่แทนผู้หญิงและผู้ชาย เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า ตามธรรมชาติโลกมนุษย์ต้องประกอบด้วยผู้หญิงผู้ชาย และหญิงชายต้องอยู่คู่กัน ดังนั้นเวลาทำงานต้องทำคู่กันทั้งชาย และหญิง ต้องมีสัญลักษณ์ร่วมกัน จำนวนของที่ทำต้องมากกว่าหนึ่งเพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้ชีวิตไม่มีแค่หนึ่ง แต่จะมีเพื่อนฝูงอยู่มากมาย แม้การจุดเทียนก็ให้มากกว่าหนึ่ง

แท่นพิธีที่ใช้ในการประกอบพิธีไหว้พระจันทร์

ไม้ระกำ

ร่วมมือกันทำพุ่มระกำ

กำลังทำพุ่มระกำอย่างตั้งใจและประณีต

พุ่มระกำที่แทนสัญญาลักษณะของผู้หญิง

พุ่มระกำที่แทนสัญญาลักษณะของผู้ชาย

๒. นำผ้าขาวที่ทอขึ้นมาเพื่อใช้ในการประกอบพิธีไปซัก ในแหล่งน้ำที่สะอาดและให้เสร็จก่อนเที่ยง เพราะมีความเชื่อว่าถ้าทำเสร็จชีวิตจะราบรื่น ไม่ลำบาก

๓. ช่วงเย็นของ พิธีไหว้พระจันทร์ในวันที่ ๑ เริ่มต้นด้วยผู้นำพิธีจะนำถวายข้าวสาร ถวายข้าวสุก แล้วจะตีกังสดาลบอกเวลา ว่าเวลาแห่งพิธีการมาถึงแล้ว จากนั้นจะตีกลองเพื่อบอกกล่าวแม่โพสพ ว่าได้ทำการถวายหัวข้าวสุกแล้ว จากนั้นทั้งหญิงและชายจะร่วมกันสวด โดยฝ่ายหญิงจะเริ่มสวดบทแรกก่อน แล้วทั้งหญิงและชายจะสวดไปด้วยกัน

จะตีกลอง พร้อมจุดเทียนบนแท่นพิธี ถวายของ ประกอบด้วย ข้าวสาร และผู้นำพิธี ผู้ร่วมพิธีเริ่มสวดมนต์อย่างพร้อมเพียงกันทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ซึ่งการสวดในแต่ละครั้งมีเป้าหมายในการสวด คือ เพื่อบอกกล่าวกันว่าค่ำมืดลงแล้ว ลงมาสวดมนต์กัน โดยมีตัวอย่างของบทสวดดังนี้

ตัวอย่างบทสวด

มีคีมือฮ้ามือบะลี้	ด้าลอ คล่อซาวี่ท่อพี้
มีคีมือฮ้ามือบะมา	ด้าลอ คล่อซาวี่ท่อปรา
นาริตะรีคิบะลี้	ด้าลอ คล่อเจ้ลื้อบุที
นาริตะรีคิบะมา	ด้าลอ คล่อเจ้ลื้อบุซา
ซาวี่บุลื้อมีคือลอ	บุกือเน่ลื้อปอปื้อพ้อ
ซาวี่บุลื้อมีฮ้าค้า	บุกือเน่ลื้อปอปื้อพา ฯลฯ

คำแปล

แสงมืดแสงหมดได้เวลา	ปูเสื่อลงแล้วสวดให้ย่า
แสงมืดแสงหมดต้องเริ่มแล้ว	ปูเสื่อลงแล้วพร้อมกันสวด
เวลาหมุนไปถึงกำหนด	ปูเสื่อลงใต้ฐานของบุญ
เวลามาถึงต้องเริ่มงาน	ปูเสื่อลงที่แก่นกลางบุญ
สวดให้บุญเมื่อช่วงตอนเย็น	บุญจะได้เมื่อดอกไม้ตูม
สวดให้บุญเมื่อตอนเริ่มมืด	บุญจะได้เมื่อดอกไม้บาน

หมายเหตุ ความหมายของบทสวดบทที่ ๑ ๒ ๓ และ๔ ความหมายใกล้เคียงกัน ต่างกันคือ บทที่ ๑ ว่าเน้นให้เริ่มพิธีเมื่อแสงแห่งตะวันหมดลงด้วยกันปูเสื่อนั่งสวด บทที่ ๒ เน้นให้พร้อมใจกัน บทที่๑ และ ๒ เจาะจงให้ผู้หญิงสวดก่อน ส่วนบทที่ ๓ และ ๔ เจาะจงให้ผู้ชายสวดก่อน

การสวดมนต์ในครั้งนี้สวดทั้งหมด ๓ รอบใน การสวดในรอบที่ ๑ และ ๒ ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เมื่อจบในรอบที่ ๒ จะมีการเล่นดนตรีและร่ายรำ ตามท่าทางประจำ ของชนชาติกะเหรี่ยง เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบด้วย แคน ๑ เต้า กล่อง ๒ อัน และฉิ่ง ๑ อัน เมื่อเสร็จสิ้นการสวด ผู้นำพิธีจะนำหมากที่จัดไว้ทั้งหมด ๔ ชุด เพื่อถวาย พระแม่โพสพ โดยผู้ถวายในแต่ละชุดจะมาจาก

๑. ผู้ที่มีอายุสูงที่สุดในการประกอบพิธีในครั้งนี้
๒. ผู้ที่เจ็บป่วย หรือไม่สบาย
๓. ผู้ที่พึงคลอดบุตร ซึ่งถือเป็นการแจ้งเกิดให้พระแม่โพสกรับทราบว่ามีสมาชิกใหม่เกิดขึ้น
๔. ผู้ที่แต่งงานใหม่ไม่ว่าจะแต่งครั้งที่เท่าไรก็ตาม ซึ่งเปรียบเสมือนการจดทะเบียนสมรส ทางธรรม

ผู้นำพิธีจุดเทียน เพื่อเริ่มประกอบพิธี

ผู้ร่วมพิธีสวดมนต์

เมื่อจบการสวดมนต์ในรอบที่ ๒ มีการฟ้อนรำ และบรรเลงดนตรี เพื่อเป็นการแสดงความยินดีเบิกบานที่ได้มาร่วมงานบุญนี้ เพื่อเป็นการผ่อนคลายจากการนั่งพับเพียบมานานและเป็นการเปลี่ยนแปลงอิริยาบถให้หายเมื่อยขบ และเพื่อแก้ง่วงคลายเครียดจากการคร่ำเคร่งต่อบทสวด

เมื่อเสร็จสิ้นการสวดในรอบที่ ๓ ผู้ร่วมพิธี ส่งจานหมากพลูให้ผู้นำพิธีถวาย จำนวน ๔ ชุด

นำหญ้าสวรรค์จุ่มน้ำ และประพรมให้ผู้ร่วมพิธี

เมื่อเสร็จสิ้นการสวด ผู้นำพิธีจะขอลาจานข้าวเหนียว กล้วย และข้าวเมาจากแท่นพิธีลงมาเพื่อให้สมาชิกที่ร่วมพิธีได้รับประทานร่วมกัน ร่วมรับประทานอาหารกับย่า ของถวายแล้วถือเป็นมงคลทุกคนควรจะร่วมรับประทานด้วยกัน แม้ไม่มากก็ขอให้ได้กินสักคำก็ยังดี

๔. ช่วงใกล้รุ่งของวันที่ ๒ ก่อนพระอาทิตย์เริ่มพ้นขอบฟ้า ผู้นำพิธีจะเริ่มนำไหว้อธิษฐานขอพร เริ่มสวดในแต่ละบท ต่าง ๆ ดังนี้

<u>บทที่ 1</u> คำอธิษฐานขอพรมีว่า สาธุ สิบนิ้วพนมยกจบขึ้นไหว้ท่านผู้เป็นใหญ่ ขอท่านได้เห็น ขอท่านได้ยิน ขอท่านร้อนใจหันหน้ามาแล กัมหน้ามามอง มองดูลูกศิษย์ มองดูลูกหา ดูที่สิ่งชั่ว ดูที่สิ่งร้าย ขอท่านปกป้องด้วยมือซ้าย ปกป้องด้วยมือขวา ผลักไปทางตะวันตก ไสไปทางตะวันจม ผลักไปใต้โลก ไสไปใต้ธรณี ท่านผู้เป็นใหญ่ ท่านผู้มากบารีเห็นโลกกว้าง มองโลกไกล ปกป้องคนดี คุ้มครองคนดี ดูแลลูกศิษย์ ดูแลลูกหา ให้พ้นจากเรื่องร้ายทั้งหลาย ให้พ้นจากอริ พ้นจากศัตรู พ้นจากสิ่งล่อลำบาก พ้นจากความอด พ้นจากความยาก พ้นจากการฆ่า พ้นจากการทรมาน พ้นจากการหลบ พ้นจากการหนี พ้นทุกอย่าง พ้นจากสิ่งชั่ว พ้นจากสิ่งร้าย

<u>บทที่ 2</u> (บทนี้ยังเป็นการขอพรอยู่) สาธุขอความดี ความศักดิ์สิทธิ์จงมีขึ้น ขอนิ้วเงินนิ้วทองจงมีขึ้น ขอไม้ศักดิ์สิทธิ์เงินไม้ศักดิ์ทองจงมีขึ้น ขอการกินอิ่มนอนหลับจงมีขึ้น ขอมงคลสวมหัวลูกปัดใส่คอจงมีขึ้น ขอกำไลขอทองแดงจงมีขึ้น ขอกลองสะบัดชัยขอเงินขาวจงมีขึ้น ขอภูเขาสูงใหญ่จงบังเกิด ขอบุญขอบารมีจงเพิ่มขึ้น ขอความอัมฤทธิ์ขอความอมตะจงมีขึ้น ขอมีดกายสิทธิ์ขอดาบอาญาสิทธิ์จงบังเกิด ขอลูกศิษย์ลูกหาจงมีขึ้น ขอความเพียบพร้อมขอความสมบูรณ์พูนสุขจงมีขึ้นแก่ยานุศิษย์ทั้งหลายทั้งปวงด้วยเทอญ

<u>บทที่ 3</u> (เป็นลักษณะการแผ่เมตตา) สาธุขอแม่ธรณีจงนำศีรษะรับน้ำที่ข้าพเจ้ารดลงไปด้วย ทั้งเช้าทั้งเย็น ทั้งเย็นทั้งเช้า รดน้ำตอนเช้าให้เย็นถึงเย็น รดน้ำตอนเย็นให้เย็นถึงเช้า รดต้นน้ำให้เย็นถึงปลายน้ำ รดปลายน้ำให้เย็นถึงต้นน้ำ รดตะวันออกเย็นถึงตะวันตก รดตะวันตกเย็นถึงตะวันออก เย็นถึงสิ่งชั่วเย็นถึงสิ่งร้าย เย็นถึงคู่อริเย็นถึงคู่อาฆาต เย็นถึงสิ่งล่อเย็นถึงสิ่งลวง

เย็นถึงคมหอกเย็นถึงคมดาบ เย็นถึงเขี้ยวสัตว์บก เย็นถึงเขี้ยวสัตว์น้ำ เย็นถึงเสือสิงห์ เย็นถึงจระเข้ ยามข้าลงน้ำจระเข้ทั้งหลายข้าไม่เป็นศัตรูท่าน ท่านอย่าเป็นศัตรูเรา เสือสิงห์ทั้งหลายยามข้าขึ้นบก ข้าไม่เป็นศัตรูกับท่าน ท่านอย่าเป็นศัตรูกับเรา ไปถึงไหนขอมีมิตรถึงนั้น ไปถึงไหนขอมีเพื่อนถึงนั่น ผู้ชายพูดขอหญิงฟัง ผู้หญิงพูดขอชายฟัง ใจที่ชั่วร้ายขอให้กลับเป็นดี จิตที่ร้ายขอให้กลายมาเป็นใจที่ดี จิตที่ดำขอให้กลายมาเป็นใจที่ขาว นิ้วมือที่ไม่เท่ากันขอให้เหมือนนิ้วมือที่เท่ากัน นิ้วเท้าที่ไม่เท่ากันขอให้เป็นนิ้วเท้าที่เท่ากัน หน้าที่ไม่เหมือนกันขอให้เป็นหน้าที่เหมือนกัน เส้นผมไม่เท่ากันขอให้เท่ากัน แม่ธรณีเอ๋ยข้าพเจ้าทำบุญกรวดน้ำทุกครั้งขอท่านเอาศีรษะมารับเอาฝ่ามือมารอง ดลบันดาลให้ความปรารถนาของข้าพเจ้าทั้งหลายสมความปรารถนาด้วยเทอญ สาธุ

เมื่อเสร็จสิ้นการสวด ผู้ร่วมพิธีจะช่วยกันจัดเตรียมของที่จะใช้ถวายในพิธีตอนเย็น ซึ่งประกอบด้วย

๔.๑ ข้าวหลาม

เริ่มต้นจากไปตัดไม้ไผ่ เพื่อนำมาทำกระบอกข้าวหลาม แช่ข้าวเหนียว เมื่อแช่ข้าวเหนียวได้ที่แล้ว นำมากรอกใส่กระบอกข้าวหลาม ระหว่างนั้นอีกทีมหนึ่งจะเตรียมพื้นที่ในการเผาข้าวหลาม เป็นการเผาที่แปลกกว่าที่อื่น เตาที่เผาจะทำง่าย ๆ โดยเคลียร์พื้นที่ให้โล่ง แล้ววางฟืนห่างจาก รางวางกระบอกข้าวหลามประมาณ ๕ นิ้ว เพื่อให้ความร้อน หรือเปลวไฟเผาไปที่กระบอกข้าวหลาม อย่าวางใกล้จนเกินไป เพราะเดี๋ยวกระบอกข้าวหลามจะไหม้และข้าวไม่สุกซะก่อน เมื่อข้าวหลามเผ่าจนสุกแล้ว จึงปอกเอาเปลือกที่ไหม้ออกไปให้หมด

ตัดกระบอกข้าวหลาม

กรอกข้าวเหนียวที่แช่น้ำแล้วลงในกระบอกข้าวหลาม

กรอกน้ำสะอาดลงในกระบอกข้าวหลามเพื่อให้ข้าวหลามสุกกำลังดี

การจัดทำเตาเผาข้าวหลามแบบพื้นบ้าน ที่ทำขึ้นตามภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยง

ใช้เปลวไฟเพื่อให้ความร้อนกับกระบอกข้าวหลาม ไม่นำกระบอกข้าวหลาม เข้าไปใกล้กองไฟ เพื่อป้องกันไฟไหม้กระบอก เดี๋ยวข้าวจะไม่สุก แต่กระบอกข้าวหลามจะไหม้เสียก่อน

ความร้อนที่กำลังพอดี ในระยะเวลาการเผาไม่เกิน 2 ชั่วโมง

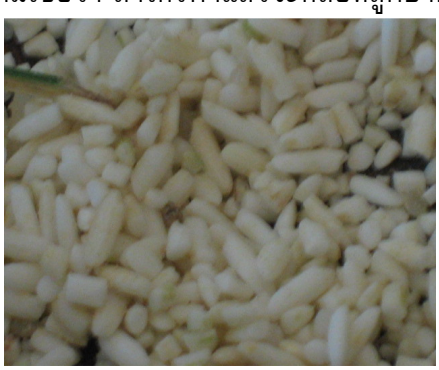
ข้าวหลามที่สุก

นำมาปลอกเปลือกด้านนอกออก

๔.๒ ข้าวต้มห่อ

เริ่มจากตัดใบตองและนำข้าวเหนียวกะเหรี่ยงที่ปลูกขึ้นมาเองมาใช้ในการห่อข้าวเหนียว ให้เป็นรูปสามเหลี่ยม และใช้ตอกมัดให้แน่น ห้ามเหน็บปลายตอกเข้ากับตัวข้าวต้ม เพราะมีความเชื่อว่า ถ้าใครทำแล้วจะคลอดลูกยาก

ข้าวเหนียวและข้าวสารพันธุ์พื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง ปลูกบนพื้นที่เขาสูง ไม่ต้องใช้น้ำหล่อเลี้ยง เหมือนข้าวในนาลุ่มของภาคกลาง

เหลาตอก

ห่อข้าวเหนียวและมัดตอกอย่างแน่น เพื่อไม่ให้ข้าวเหนียวหลุด

นั่งทำอย่างใจเย็นและประณีต

ตัวอย่างข้าวห่อที่ห่อเสร็จแล้ว

นำข้าวห่อไปต้มให้สุก

๔.๓ ตำข้าวเหนียวปุ๊ก

เตรียมข้าวเหนียวและงาพันธุ์พื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง นำข้าวเหนียวมาหุงให้สุก คั่วงาให้สุกและมีกลิ่นหอมแล้วนำข้าวเหนียวมาตำร่วมกับงา ในขณะที่ข้าวเหนียวกำลังร้อน ๆ เพื่อให้งาติดที่ตัวข้าวเหนียว

คั่วงาให้สุก และนำมาตำให้แหลก

ตำข้าวเหนียวและงาให้เข้ากัน

เมื่อตำข้าวเหนียวกับงาจนเข้ากันดีแล้ว นำมาพึ่งออก

นำข้าวบุกที่ทำเสร็จสิ้นแล้วผึ่งให้เย็น

๔.๔ มวนพูล

การมวนพูลเพื่อจัดจานหมากพลู ต้องเลือกใบพลูที่ไม่มีตำหนิ ใบต้องไม่มีรูทะลุ ไม่เว้าแหว่ง ปลายใบไม่ขาดใบพลูไม่หักยู่ยี่ งานมวนพลูนี้เป็นงานของผู้หญิง ผู้ชายห้ามทำ และผู้หญิงที่ทำงานนี้ต้องรู้ตัวเองอย่างหนึ่ง คือ ถ้ามีรอบเดือนจะทำงานนี้ไม่ได้เพราะการทำงานต้องการความบริสุทธิ์ทั้งกายและใจไม่มีความกังวลต่อเรื่องใด ๆ ในมวนพลูก็จะมีปูนทาใบพลูไว้ และมวนเนื้อหมากไว้ด้านในส่วนในจานหมากพลูจะมีเทียน 7 เล่ม ยอดหญ้าสวรรค์ 7 ยอด มวนพลู 7 มวน เวลาถวายจะจุดเทียนในจาน 3 เล่มคงเหลือในจาน 4 เล่มและจะจุดในตอนเช้าอีก 1 เล่ม

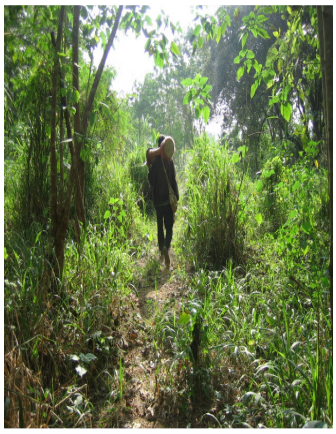

๔.๕ นำอาวุธของย่าหรือพระแม่โพสพไปสรงน้ำ

นำอาวุธของย่าหรือพระแม่โฆษกไปสรงน้ำ เป็นประจำทุก ๆ ครั้งที่ทำพิธีประกอบพิธีแบบเต็มรูปแบบ โดยผู้นำพิธีจะถืออาวุธของย่า และผู้ร่วมพิธีจะถือกลอง ไปที่แหล่งน้ำที่สะอาด เพื่อทำความสะอาดด้วยใช้เถาวัลย์เหล็ก และ ใบส้มป่อย ผสมกับน้ำขยำให้เข้ากันจนเกิดฟองเป็นเหมือนสบู่ นำมาถูที่อาวุธ และกลอง พร้อมล้างน้ำให้สะอาด ทั้งหมด ๓ ครั้ง

อาวุธของย่าไม่ได้มีอยู่ทุกบ้าน จะมีเฉพาะที่หมู่บ้านนี้เท่านั้น มีความเชื่อว่าอาวุธนี้มีไว้เพื่อป้องกันอันตรายหรือสิ่งชั่วร้ายที่จะเข้ามาในบ้านบริเวณชุมชน และในกลุ่มศิษยานุศิษย์

ผู้นำพิธีและผู้ร่วมพิธีเดินไปที่แม่น้ำปราณีบุรี พร้อมด้วยอาวุธ กลอง

การทำความสะอาดด้วยเถาวัลย์เหล็ก และ ใบส้มป่อย ผสมกับน้ำขยำให้เข้ากันจนเกิดฟอง เป็นภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยงที่ใช้แทนสบู่ และไม่ก่อให้น้ำเกิดผลกระทบกับสิ่งแวดล้อม

ถูน้ำยาทำความสะอาดอาวุธ และนำไปล้างน้ำ ทำทั้งหมด ๓ ครั้ง

ถูน้ำยาทำความสะอาดกลอง และนำไปล้างน้ำ ทำทั้งหมด ๓ ครั้ง หลังจากนั้นทำความสะอาดตนเอง ให้สะอาด

นำหมากพลูมามัดติดกับอาวุธ และนำขึ้นไปถวายบนแท่นบูชา

๔.๖ เตรียมของไปถวายเจ้าป่า

เตรียมของไปถวายเจ้าป่า ของที่ต้องจัดเตรียมใส่จาน ประกอบด้วย พลู ๗ มวน หญ้าสวรรค์ ๗ ยอด ข้าวห่อ ๗ ห่อ ข้ามหลามตัดแบ่ง ๗ ส่วน ข้าวปุ๊ก ๗ ชิ้น ข่าวเม่าทั้งเข้าจ้าว และข้าวเหนียวอย่างละ ๗ หยิบ กล้วยน้ำว้า ๗ ลูก อ้อยตัดเป็นท่อน ๆ ผ่า ๗ ชิ้น แต่ก่อนใช้น้ำ ๑ กระบอก ปัจจุบันใช้น้ำ ๑ แกลลอน ของทุกอย่างนี้ต้องจัดเตรียมโดยผู้ชาย งานนี้ถือเป็นงานของผู้ชายโดยเฉพาะห้ามผู้หญิงเข้าไปหยิบจับหรือช่วยทำ

๔.๖ เตรียมเทียนที่ใช้ในพิธี

เตรียมเทียนที่ใช้ในพิธี เทียนที่ใช้ต้องเลือกเทียนที่ทำจากขี้ผึ้ง ยิ่งถ้าเป็นเทียนที่เก็บจากรังผึ้งที่ผึ้งทิ้งรังไปแล้วไม่มีผึ้งอยู่แล้ว ยิ่งถือว่าบริสุทธิ์ ห้ามใช้เทียนสีขาวที่ทำจากไขมันสัตว์ ที่ต้องการฆ่าสัตว์ถือเป็นการทำบาป

เทียนเหลืองที่ใช้ในการประกอบพิธี

๕. ช่วงเย็นของวันที่ ๒ ถือเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดมีการทำพิธี 2 แห่ง คือในป่าเพื่อสักการะเจ้าป่า และภายในบ้านผู้นำพิธี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

<u>การสักการะเจ้าป่าในป่า</u>

ผู้นำพิธีจะต้องนำของที่จัดเตรียมไว้ไปบูชาเจ้าป่า ซึ่งขั้นตอนการประกอบพิธีสักการะเจ้าป่า โดยในเช้าวันที่ ๒ ของงาน ขณะที่ทีมหนึ่งเตรียมงานเผาข้าวหลามอยู่ที่บ้าน ผู้นำพิธีจะออกไปทำความสะอาดสถานที่ประกอบพิธีด้วยการล้างน้ำสะอาด พอสะอาดดีแล้วจึงเอาขมิ้นผงทาจนทั่วแล้วจึงกลับ สถานที่นี้ต้องอยู่ในป่า (ปัจจุบันไม่มีป่า แต่ต้องคงสภาพป่าเอาไว้ตรงจุดนั้นเล็กน้อย) เมื่อถึงตอนเย็นก่อนไปทำพิธีสักการะจะต้องจุดเทียน ๒ เล่ม ที่แท่นบูชาในบ้าน บอกกล่าวเจ้าป่าเจ้าเขาก่อนแล้วจึงไป เมื่อเข้าไปถึงในป่าจุดเทียน ๓ เล่มตั้งในจาน ส่วนอีก ๔ เล่มตั้งบนศาลที่ทำไว้ จากนั้นจะบอกกล่าวถวายของว่า สาธุท่านเจ้าป่าเจ้าเขาบัดนี้ถึงเวลาที่หมายปีละ ๑ ครั้งในวันเพ็ญเดือนเต็มดวงช่วงปีใหม่ พวกเราจะนำเครื่องเสวยมาถวายประกอบได้ด้วยหมาก ๗ คำ เทียน ๗ เล่ม หญ้าสวรรค์ ๗ ยอด ทั้งหัวข้าวด้วยข้าวใหม่ ทั้งกล้วยหวานน้ำตาล อ้อย ทั้งข้าวห่อและข้าวหลาม ทั้งข้าวเม่าพร้อมน้ำจืด ขอท่านทั้งหลายที่ทำหน้าที่เจ้าป่าเจ้าเขาคอยปกปักรักษา ดูแลพื้นที่ทั้งที่ข้าพเจ้ารู้จักและไม่รู้จัก ทั้งที่ข้าพเจ้าเอ่ยชื่อ และไม่เอ่ยชื่อ ทั้งที่ข้าพเจ้าได้เชิญและไม่ได้เชิญ ข้าพเจ้าขอเชิญท่านทั้งหลายมาร่วมรับของเสวยถ้วนทั่วทุกท่าน จากนั้นนำจานที่บรรจุสิ่งของนำขึ้นวางบนศาล แล้วกราบ ตักน้ำถ้วยเล็ก ๆ นำไปรินบนศาล พร้อมเชิญชวนท่านมาล้างมือล้างปาก จากนั้นรอเวลาจนเทียนใกล้หมดเล่ม แล้วตักน้ำขึ้นไปริน พร้อมเชิญท่านล้างมือล้างปาก จากนั้นก็ไหว้บอกกล่าวเจ้าป่าเจ้าเขาว่าจะขอนำส่วนที่เหลือลงมากิน เพื่อเป็นมงคล พร้อมขอพรให้ท่านช่วยคุ้มครองดูแลความปลอดภัย หากตั้งหน้าทำมาหากินอย่างสุจริตแล้วขอให้ประสบผลสำเร็จในการเลี้ยงชีพ โดยไม่มีอุปสรรคจะเดินทางไปถิ่นใดขอให้เต็มไปด้วยคนรักและเมตตา ยามเข้าป่าขอท่านช่วยดูแลอย่าให้สัตว์เลี้ยงท่านมาเข้าใกล้และแผ้วพาน ทำกินในไร่อย่ามีสิ่งใดรบกวน ขอท่านได้ดูแลความปลอดภัยให้พวกข้าพเจ้าทั้งหลายตลอดไป จากนั้นก็เชิญของทั้งหมดลงมากิน โดยในสมัยก่อนจะมีคนตามไปในพิธีนี้ไม่ต่ำกว่า ๑๐ คน จนต้องจำกัดของที่นำไปด้วยต้องนำไปให้ครบอย่างละเจ็ดชิ้น ซึ่งได้จานใหญ่พอสมควร ปัจจุบันมีคนตามไปไม่เกิน ๓ คน ของที่เอาไปจึงไม่ถึงอย่างละ ๗ ชิ้น ถ้านำไปขนาดนั้นจะกินไม่หมด มีการให้ข้อสังเกตเอาไว้ว่าถ้าของเหลือจะเกิดการอดอยากหรือการทำมาหากินฝืดเคือง ถ้าของหมดการทำมาหากินจะคล่องตัว เพราะฉะนั้นคนที่ไปต้องพยายามกินอย่าให้เหลือ ปัจจุบันนี้แม้จะพยายามเอาไปน้อยชิ้นและกินเต็มที่แล้ว สุดท้ายของก็จะเหลือ แม้จะพยายามเอาไปแต่น้อยแล้วก็ตาม

<u>ภายในบ้านผู้นำพิธี</u>

ผู้ร่วมพิธีที่รออยู่ที่บ้าน ต้องอยู่บนบ้าน ห้ามลงมาข้างล่าง ผู้ที่มาช้าหรือยังไม่ได้ขึ้นบ้านห้ามขึ้นบ้าน ในเรื่องการห้ามขึ้นบ้านลงบ้าน สืบเนื่องมาจากในสมัยก่อน บ้านอยู่ในป่า เมื่อใกล้จะถึงวันพิธีเชื่อกันว่า เจ้าป่าเจ้าเขาจะกลับมาร่วมพิธีพร้อมสัตว์เลี้ยง สัตว์ทรงของท่าน

ในการประกอบพิธีนี้ ไม่มีใครสอนหรือสั่งให้ไปตอนมืดตอนค่ำ มีแต่ให้ไปก่อนเริ่มพิธี คนที่มาช้าจะไม่ให้ขึ้นบ้าน เปรียบเสมือนการลงโทษ หรือประจานด้วยการให้คอยอยู่ใต้ถุนบ้านก่อน ต้องรอจนกว่าผู้ไปประกอบพิธีในป่ากลับมาแล้วจึงค่อยขึ้นบ้าน และในช่วงประกอบพิธีเจ้าป่าเจ้าเขาจะปล่อยสัตว์เลี้ยงของท่านเป็นอิสระชั่วคราว จึงเกิดการเพ่นพ่านของสัตว์เลี้ยง ผู้ที่ออกจากบ้านช่วงนี้อาจมีโอกาสพบสัตว์เลี้ยงของท่าน ซึ่งอาจน่ากลัวจนผู้พบเห็นสลบไปด้วยความตกใจได้จึงห้ามเข้ามาช่วงนี้ค่อยให้เลยเวลานี้แล้วมาใหม่ เมื่อเริ่มพิธีผู้นำพิธี และผู้ร่วมพิธีจะถวายของที่เตรียมไว้ และอธิษฐานขอพร

๖. ช่วงเช้าของวันที่ ๓ ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของการประกอบพิธี จะไหว้ตอนเช้ามืดแล้วนำจานพิธีที่มีข้าวห่อข้าวหลามลงมา จากนั้นนำด้ายแดงมาผูกข้อมือให้กันผู้ชายจะผูกด้ายแดงที่ข้อมือซ้าย ผู้หญิงผูกด้ายแดงที่ข้อมือขวา โดยผู้หญิงก็จะผูกกันเอง ผู้ชายก็จะผูกกันเอง คนแก่จะผูกให้คนอายุน้อยกว่าจนเสร็จทุกคนแล้วก็จะร่วมกันกินของที่ถวาย และแยกย้ายกันกลับบ้าน จะมีการบอกกล่าวให้ทราบกันว่าห้ามกินสัตว์ตระกูลกบ เก้ง กวาง เต่า ตะพาบ เหี้ย ตะกวด ยอดผักกรูด ปลาไหล ปลากระทิง ทั้งหมด ๑๕ วัน

ขั้นตอนการทอผ้ากี่เอวของชาวกะเหรี่ยง

การท่อผ้าแบบกี่เอว

ลายผ้าที่ทอเสร็จแล้ว

การแต่งกายของชาวกะเหรี่ยง

ทอผ้าเพื่อสุขภาพ

ประวัติความเป็นมา

บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา เป็นหมู่บ้านใกล้น้ำตกป่าละอูที่มีความสวยงามแห่งหนึ่งในอำเภอหัวหิน ท่ามกลางหุบเขาที่ร่มรื่น ประชาชนในพื้นที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากในหลวงจัดที่ทำกินให้ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาประชาชนส่วนใหญ่อพยพมาจากต่างถิ่น อาชีพหลักก็คือ การทำเกษตรกรรม ได้แก่ สัปปะรด มะนาว กล้วย เป็นต้น เมื่อมีเวลาว่างจากการทำไร่หรือพื้นที่ใดได้รับผลกระทบจากช้างป่าที่เข้ามากินผลไม้ทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย จึงแก้ปัญหาโดยเหล่าบรรดาแม่บ้านรวมตัวกันทำกิจกรรมเพื่อหารายเสริม

การทอผ้ากี่กระตุกเป็นอาชีพที่แม่บ้านเลือกทำ โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๘ ศูนย์ส่งเสริม อุตสาหกรรมภาคที่ ๘ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้เข้ามาฝึกอบรมการทอผ้าให้ พร้อมคำได้แนะนำด้านรูปแบบการตลาด และพัฒนาผู้ประกอบการ โดยสร้างกี่ไว้ให้ ๕ ตัว ในครั้งนั้นมีสมาชิกเพียง ๖ คน เท่านั้น แต่ละคนจะได้ค่าแรงกันคนละ ๒๐ บาท ในปีนั้นทอได้ ๑๐๐ ผืน ขายได้ ๖,๐๐๐ บาท นำไปซื้อเส้นด้ายเพื่อนำมาทอผ้าทั้งหมด

ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ให้เงินสนับสนุนมาจำนวน ๓๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ ๒๕๔๔ กรมพัฒนาชุมชนให้เงินสนับสนุนมาอีก ๖๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ.๒๕๔๕ มูลนิธิหม่อมงามจิตต์ บุรฉัตร ให้เงินสนับสนุนมา ๓๐,๐๐๐ บาท โดยให้เป็นเงินยืมไม่เสียดอกเวลา ๓ ปี

ในปัจจุบัน กลุ่มทอผ้ามีกี่จำนวน ๒๕ ตัว มีเงินทุนหมุนเวียน ๕๐,๐๐๐ บาท มีสมาชิก ๒๐ คน ผลัดเปลี่ยนกันมาทอผ้า โดยผ้าของกลุ่มเป็นที่ต้องการของตลาดมากโดยเฉพาะผ้าฝ้าย เนื่องจากกลุ่มสามารถทอผ้าได้ตรงตามความต้องการของตลาด ช่วยสร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิกได้คนละ ๑,๐๐๐ – ๓,๐๐๐ บาทต่อเดือน

ปัจจุบัน กลุ่มอนุรักษ์ทอผ้ามือมีผลิตภัณฑ์ ด้วยกัน ๓ ประเภท คือ

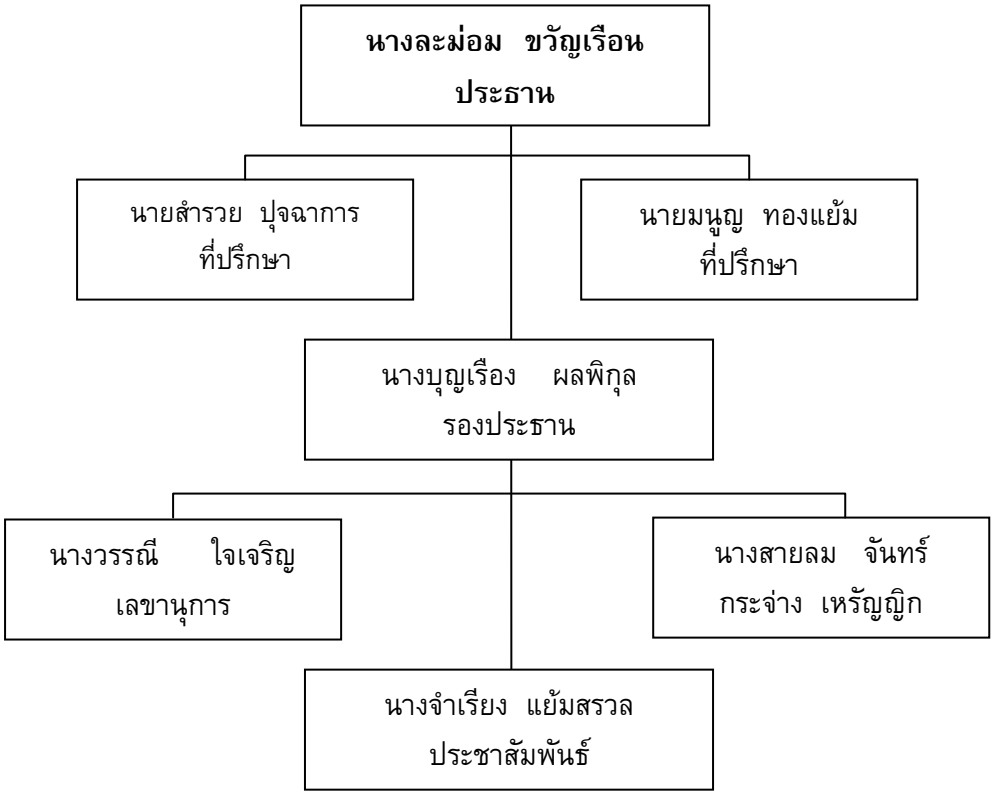
๑. ผ้าขาวม้า ทอด้วยด้ายฝ้าย ใส่สบาย และมีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ ของกลุ่มมีความยาวถึง๒.๒ เมตร ความกว้าง ๓๓ ครึ่ง นอกจากจะใช้เป็นผ้าขาวม้าแล้วยังสามารถนำมาตัดเสื้อใส่ได้เพราะมีสวดลายสวยงาม

๒. ผ้าตัดเสื้อ ทอด้วยไหมประดิษฐ์ หน้ากว้าง ๔๐ เป็นงานทอตามที่ลูกค้าสั่งทำ

๓. ผ้าพันคอ ทอด้วยด้ายฝ้าย ซึ่งจะให้ความอบอุ่นในหน้าหนาวมากว่าและมีลวดลายสวยงามไม่ซ้ำกับที่อื่น

โดยกลุ่มจะเน้นการทอผ้าด้วยความประณีต ลวดลายที่สวยงาม มีคุณภาพที่ใช้ทนทานและคุ้มค่ากับเงินที่เสียไป โดยมีรางวัลจากที่ต่าง ๆ รับประกัน เช่น ได้รับคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ปี ๒๕๓๘ ระดับ ๓ ดาว ตามโครงการคัดสรรสุดยอดแห่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ได้รับมาตรฐาน ม.ผ.ช. และได้รับการรับรองเป็นผลิตภัณฑ์ของดีจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

โครงสร้างของคณะกรรมการทอผ้า

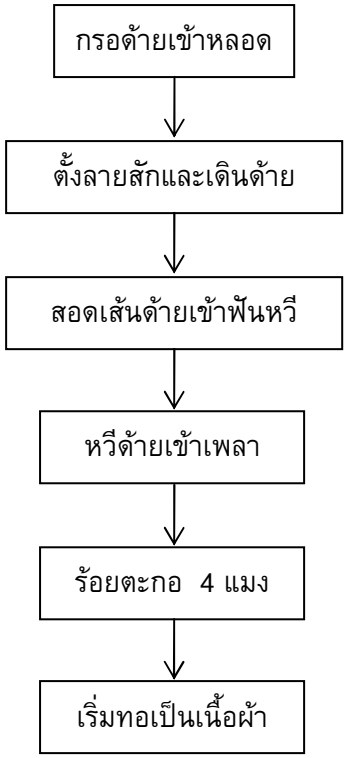

อุปกรณ์สำหรับการทอผ้า

- ด้ายฝ้าย
- มอเตอร์ทอด้าย
- หลอดด้าย
- ฟันหวี
- กระสวย
- หลอดกระสวย
- กี่กระตุก
- แต่ลเดินด้าย
- แต่ลหวีด้าย

ขั้นตอนการผลิต

หลักในการทอผ้าขาวม้า ให้มีความละเอียดอ่อน และมีรวดลายที่สวยงาม สามารถดำเนินตามขั้นตอนได้ดังนี้

โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑. กอด้ายใส่หลอดตามจำนวนช่องฟันหวี คือ เลือกสีด้ายเพื่อทำลายผ้า กรอด้ายจากโคนใหญ่ ใส่หลอดด้ายเล็ก เพื่อความสะดวก ในการนำหลอดด้าย ขึ้นวางเรียงบนแคล่เดินด้าย

๒. การตั้งลายผ้าและเดินด้าย ขึ้นอยู่กับผู้เดินด้าย ขึ้นอยู่กับผู้เดินด้าย โดยจะกำหนดจากหลอดด้าย กี่กรอด้ายไว้แต่ละสี ว่าจะตั้งตาเล็กหรือใหญ่

การรวมหางเส้นด้ายจากหลอดด้ายนำมาผูกไว้กับหลักแรก

วิธีการจัดไม้จูงด้าย เพื่อจูงเส้นด้ายด้วยไม้จูงด้าย

นำด้ายผูกที่หัว หลักตามความยาวของผ้า ภาพหัวหลัก

จูงด้ายแล้วนำไปคล้องหลัก โดยแต่ละหลักจะมีความยาว ๕ เมตร

การจับไจผ้าโดยการตวัดเส้นด้าย มาคล้องที่นิ้วแม่โป้งที่ละเส้นจนครบทุกเส้น

ถอดใจผ้าออกจากนิ้วโป้ง มาใส่ที่ไม้จูงด้ายแทน

จากนั้นลากใจผ้าที่หัวขนัด ทำจนครบจำนวนที่มีกำหนดไว้

๓. หลังจากเดินด้ายเสร็จจะเป็นขั้นตอนการสอดฟันหวี โดยนำเส้นด้ายที่ละเส้นมาสอดเข้าช่องฟันหวีจนครบทุกเส้น

๔. ขั้นตอนการหวีด้าย ขั้นตอนนี้ต้องขอแรงสมาชิกหลามๆคนช่วยกันอย่างน้อย ๕-๖ คนเพื่อนำด้ายที่สอดเข้าฟันหวีแล้วหวีด้ายม้วนเข้ากับเพลา

นำด้ายที่ม้วนเข้าเพลาแล้วยกขึ้นใส่ไว้บนกี่

ขึงด้ายให้ตึง เพื่อเช็คเส้นด้ายว่าสอดฟันหวีผิดหรือไม่ แก้ไขให้ถูกต้องก่อนที่จะลงมือร้อยตะกอ

๕. ขั้นตอนการร้อยตะกอ นำเชือกตะกอมาร้อยเข้ากับเส้นด้ายที่ละเส้นจนครบทุกเส้น ร้อยด้านบน ๒ แผง ด้านล่าง ๒ แผง

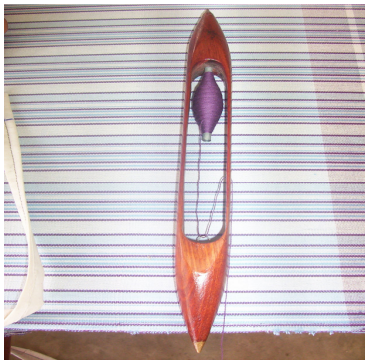

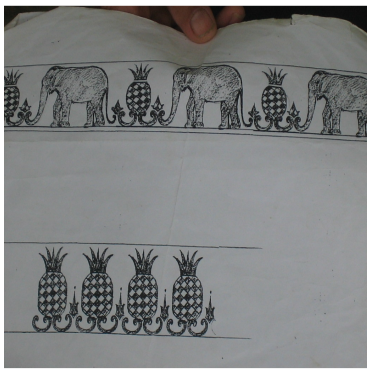
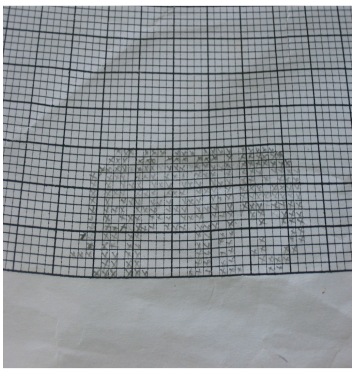
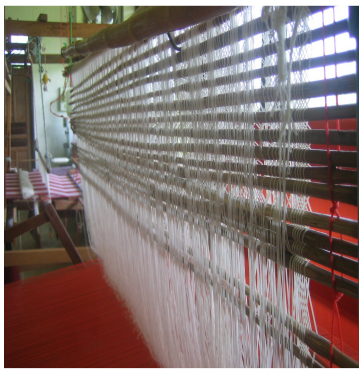

๖. ขั้นตอนสุดท้าย เริ่มการทอเป็นเนื้อผ้า เอาด้ายมากอใส่หลอดกระสวยอย่างน้อย ๒ สี แล้วนำกระสวยมาใส่ไว้ในราง แล้วเริ่มการทอ โดยผู้ทอจะเป็นผู้กำหนดลายผ้าเอง

การทำลายผ้า

กำหนดลายผ้าขึ้นมา ลอกรายลงในกระดาษ และมาร้อยตะกอตามรายผ้าที่กำหนด

โคนม ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่

ประวัติความเป็นมา

การเลี้ยงโคนมของภาคใต้ เกิดขึ้นเมื่อ ปี 2523 เมื่อรัฐบาลมีนโยบายให้มีการส่งเสริมให้พื้นที่จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้มีการเลี้ยงวัวนมขึ้น โดยในช่วงเริ่มต้น อ.ส.ค. หรือองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย จัดส่งวัวนมมาให้ชุดแรก 400 ตัว และนักเรียนฟาร์มจำนวน 50 คน เข้ามาประจำในพื้นที่นี้ และในปี 2534 ได้จัดตั้งเป็นระบบสหกรณ์โคนมห้วยสัตว์ใหญ่ โดยตั้งชื่อว่า สหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค ห้วยสัตว์ใหญ่ ซึ่งห้วหน้าทีมที่บุกเบิกและเป็นผู้บริหารงานคนสำคัญของสหกรณ์ฯ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ คุณชลอ พีระณรงค์ มีเจ้าหน้าที่และลูกจ้างทั้งสิ้น 21 คน ลักษณะการดำเนินงานของสหกรณ์มีทั้งหมด 6 ประเภท คือ การรวบรวมน้ำนมดิบ การจำหน่ายปัจจัยการผลิตและสินค้าอุปโภค-บริโภค ธุรกิจรับฝากเงิน ธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจบริการทั่วไป

สภาพการเลี้ยงโคนม

การเลี้ยงโคนมีอยู่ด้วยกัน 2 ชนิด คือ 1. การปล่อยแปลงแทะเล็มหญ้าทั้งแปลงที่ปลูกเองหรือแปลงหญ้าธรรมชาติ 2. การเลี้ยงแบบปล่อยลานและจัดหาอาหารหยาบ หรือตัดหญ้ามาให้กิน ซึ่งหญ้าที่นิยมปลูกให้วัวกินมีหลายประเภท เช่น หญ้าเนเปียร์ธรรมดา หญ้าเนเปียร์ลูกผสม หญ้าเนเปียร์แคระ และหญ้าเนเปียร์ยักษ์ เป็นต้น หญ้าเนเปียร์แคระเป็นพันธ์ที่นิยมปลูกกันมาก ดังนั้นเราควรมาศึกษาลักษณะของหญ้าประเภทนี้ว่ามีลักษณะอย่างไร หญ้าเนเปียร์แคระ เป็นหญ้าที่มีอายุหลายปี ทรงต้นเป็นกอพุ่มตั้งลำต้นอวบและเตี้ยกว่าหญ้าเนเปียร์ธรรมดา เจริญเติบโตได้ดีในสภาพดินร่วน ดินร่วมปนทรายถึงดินเหนียว

หญ้าแห้งที่เก็บให้วัวกิน

หญ้าสดที่ปลูกให้วัวกิน

นอกจากการปลูกหญ้าที่มีสายพันธุ์ที่ดีไว้ให้วัวกินแล้ว สิ่งสำคัญที่ต้องไม่ลืมที่จะนึกถึง คือ ขั้นตอนการเลี้ยง การรีดโคนมที่ถูกต้องตามกระบวนของการเลี้ยงโคนที่สะอาด และวัวให้น้ำนมวัวที่มีคุณภาพสูงสุด ซึ่งมีข้อควรปฏิบัติดังนี้

ทำความสะอาดคอกวัวเป็นประจำทุกวัน

ความสะอาดถังนมและอุปกรณ์รีดน้ำนมวัวเป็นประจำ

ขั้นตอนการรีดนมวัว

เตรียมอาหารของวัว ได้แก่ หญ้าบดละเอียด กากเบียร์ เปลือกสับประรด

จัดเตรียมอาหารลงในรางให้วัวกิน
ในขณะรีดนมวัว

เตรียมที่รีดนมวัว และถังนม

นำวัวจากคอกเลี้ยงวัว นำเข้าคอกรีดน้ำนมวัว

วัวกินอาหารอย่างอร่อย

ขั้นเริ่มแรกของการรีดนมวัว คือ เช็ดเต้านมวัว ใช้มือจับเต้านม รีดน้ำนมวัวออกก่อน

แล้วจึงเอาเครื่องรีดนมวัวใส่ที่เต้า เพื่อรีดนมวัว

ตรวจเช็คน้ำนมวัวว่าหมดหรือไม่
ถ้าหมดแล้วเอาเครื่องรีดนมวัวออก การรีดนมวัวต้องไม่ให้มีน้ำนมวัวตกค้าง

คุณประโยชน์ของการดื่มนมวัว

นมมีคุณค่า และประโยชน์กับร่างกายในทุกเพศทุกวัย ซึ่งคุณค่าที่ได้รับ เช่น ให้โปรตีน วิตามิน คาร์โบไฮเดรต ไขมัน ฟอสฟอรัสและแคลเซียม เป็นต้น เราควรดื่มนมเป็นประจำทุกวัน ควบคู่ไปกับการออกกำลังกาย เพื่อชะลอการเสื่อมของกระดูก การดื่มนม 1 แก้ว (200 มล.) จะให้ไขมันประมาณ 7.5 - 8 กรัม ไขมันจากนมเป็นเพียงส่วนน้อย ถ้าเปรียบเทียบกับการบริโภคอาหารประเภททอด ๆ หรือเนื้อสัตว์ติดมัน หรือในส่วนของแคลเซียม ที่มีในนมมาก นม 1 แก้ว (200 มล.) จะให้แคลเซียม ประมาณ 236 มิลลิกรัม ซึ่งเราสามารถรับประทานนมได้แทนการรับประทานกุ้งแห้ง งา ถั่วเมล็ดแห้ง ปลาตัวเล็กตัวน้อย ผักใบเขียวเข็ม

<u>เอกสารอ้างอิง</u>

วารสารโคนม 25,3(เมษายน – มิถุนายน 2551) : 6, 19, 67

ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน เยาวชน . หมู่ 6 บ้านโคนมพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2552.

พี่หลวงพานำเที่ยว ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

เริ่มต้น ผู้นำเที่ยวต้องแนะนำตนเอง แหล่งท่องเที่ยวที่จะพาไปเที่ยว และเจ้าของบ้านหรือผู้ใหญ่ในบ้าน ก่อนออกเดินชมในพื้นที่สอบถามว่ามีใครต้องการเข้าห้องน้ำหรือไม่

เศรษฐกิจพอเพียง คืออะไร

- เลี้ยงไก่แล้วต้องซื้ออาหารให้เป็นเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่
- เลี้ยงหมูซื้ออาหารให้หมูกินเป็นเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่
- เลี้ยงปลาซื้ออาหารให้หมูกินเป็นเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่
- ต้นกฤษณา จำเป็นต้องซื้อสารเคมีมาทำให้เกิดแก่นที่เป็นสีดำหรือไม่

ฐานคิดของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การคิดให้มาก คิดโดยให้อยู่ภายใต้ความไม่ประมาท ความรัดกลุ่มในการดำรงชีวิต ชีวิตต้องไม่เสี่ยงในการดำรงชีวิตเลย ถ้าชีวิตในภาคเกษตรต้องรู้ทุกเรื่องตั้งแต่เริ่มต้นปลูกไปจนขายของตามตลาด ถ้าพอเพียงจริง ๆ เราต้องใช้วัตถุดิบที่ปลูก หรือหาได้หมุนเวียนอยู่ในบ้าน แล้วนำมาเลี้ยงสัตว์ทั้งหลายอย่างไม่มีต้นทุนให้เพิ่มรายจ่าย ภายในบ้านพี่หลวงมีสถานที่ต่างๆ ที่สอนให้เรามีความรู้ตั้งแต่ เรื่อง

1. บ้านดิน
2. การปลูกพืชปลอดสารพิษ
3. การเลี้ยงไก่ เป็ด และหมูหลุม อย่างไม่ต้องเสียต้นทุนใดเลย
4. น้ำส้มควันไม้ กับโรคของลองกอง
5. ต้นกฤษณา
6. การปลูกพืชสมุนไพร
7. ความมั่นคงในอาชีพเกษตร
8. เกร็ดความรู้ต่างๆ

1. บ้านดิน

ทำไมเราต้องสร้าง หรืออยู่บ้านดิน เพราะ

- ราคาถูก ไม่ต้องวิ่งหาเงินมาแล้วนอนก่ายหน้าผากไม่มีเงินมาใช้หนี้
- ทั่วไปปลูกบ้านไม้ต้องทำลายทรัพยากร แต่ดินไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ
- เวลาร่วมมือกันสร้างบ้านยังเกิดความร่วมมือร่วมใจ รู้จักนิสัยใจคอกันมากขึ้น
- รู้จัดการบำบัดตัวเองเพราะบ้านดินไม่มีสารเคมี ทำให้สุขภาพของคนอยู่แข็งแรง

2. การปลูกพืชปลอดสารพิษ

คนปัจจุบันเลือกกินผักปลอดสารพิษ เพราะมีสารเคมีตกค้างอยู่ในผักจำนวนมาก ผักกูดที่เห็นนี้เป็นผักปลอดสารพิษจริงๆ ซึ่งเป็นผักที่ปลูกขึ้นในประเทศไทย ผักที่ปลูกตามสภาพอากาศของบ้านเราผักก็ไม่ต้องใช้ยาฆ่าแมลง ปัจจุบันพวกเราชอบกินผักคะน้า ผักกวางตุ้ง กะหล่ำปลี พืชพวกนี้เป็นพืชของประเทศจีน ชอบอากาศหนาว มาปลูกในประเทศไทยที่มีอากาศร้อนอุณหภูมิสูงกว่า ผักจึงเป็นโรคมากกว่า จึงต้องใช้ยาฆ่าแมลง หรือสารเคมีมากว่าในการควบคุมไม่ให้ผักเป็นโรค ดังนั้นคนที่จะเลือกปลูกพืชปลอดสารพิษของบ้านเรา เช่น ผักกูด ใบเหลียง ผักแพ้ว

3. การเลี้ยงไก่ เป็ด และหมูหลุม อย่างไม่ต้องเสียต้นทุนใดเลย

พอเดินเข้ามาถึงที่เลี้ยงไก่ เป็ด และหมูหลุม ก็มีความรู้ต่างๆ คือ การเลี้ยงเป็ด ไก่ หมูหลุมต้องไม่มีต้นทุนเลย เราให้มันกินของที่อยู่ในไร่ เราก็จะได้กินไข่ของมัน นักวิชาการทั่วไปแนะนำให้เลี้ยงเป็ด ไก่ เอามาให้เราพร้อมบอกว่านี้คือการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ถามว่าถ้าเรายังคงต้องเอาเงินที่ได้มาไปซื้ออาหารก็เหมือนเราไปซื้อไข่ไก่มากินนั้นแหละ ใครเคยพบโครงการเลี้ยงปลาดุกที่ใส่บ่อซีเมนต์ เขาจะแจกปลาดุกเราก็ต้องไปซื้ออาหารมาให้ เหมือนเงินที่ได้ก็วนเวียนอยู่อย่างงี้ถ้าคิดไม่ทันก็เหมือนเป็นทาสกับโครงการต่างๆ

แต่ถ้าเปลี่ยนใหม่ <u>เลี้ยงไก่</u> เราเอาลำจากที่เหลือจากการสีข้าวมาให้กินเราก็ไม่ต้องซื้ออาหาร แล้วเราก็ได้กินไข่ไก่ จะไม่มีต้นทุนเลยจึงจะเรียกว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง ไก่ตัวหนึ่งออกไข่วันละ 4 – 10 ฟอง เราไม่ได้เร่งให้ต้องออกครบให้ได้ทั้ง 10 ฟอง อย่างไงเราก็พอกิน

ถ้ามีแมลงเม่ามาก ๆ ในหน้าฝน จะทำอย่างไง ให้เกิดประโยชน์ ก็จะเอาไฟล่อมาให้ลงสระเพื่อให้เป็น<u>อาหารของปลา</u> ถ้าแมลงฝูงใหญ่ๆ เราไม่ต้องให้อาหารไปเลยถึง 3 วันเลยนะ

<u>หมูหลุม</u> คอกนี้เคยเลี้ยงหมูหลุม 10 ตัว ขนเอาขี้หมูไปขายได้หลายบาท หรือนำเอาขี้หมูไปเป็นปุ๋ยใช้ในแปลงเกษตรไม่ต้องเสียฆ่าปุ๋ย วิธีการสร้างคอกหมู คือ

- ขั้นที่ 1 เทปูนตีเป็นคอกเพื่อทำเป็นหลุม แล้วเราจะโรยเกลือไว้ประมาณ ครึ่งกิโล โรยเกลือเพื่อกระตุ้นสัญชาติญาณสัตว์ เพราะสัตว์ชอบกินโปง หรือกินเค็ม หมูก็จะได้กลิ่น

- ขั้นที่ 2 ใส่แกลบประมาณ 30 เซนติเมตรใส่ลำ กากน้ำตาลและจุลินทรีย์ที่เราทำเอง กากน้ำตาลและลำจะทำให้เกิดจุลินทรีย์ ทิ้งไว้ 7 วันให้จุลินทรีย์ขยายให้เต็มคอก แล้วจึงปล่อยหมูเข้าไปในคอกแล้วก็เลี้ยงไว้เป็นปกติประมาณ 1 เดือน เมื่อของพวกนี้ยุบลงไปแล้วจะใส่แกลบลงไปคือพยายามให้แกลบเต็มอยู่ในระดับเดียวกับพื้นปูน หลังจากนั้น 4 เดือนจับหมูขายเราก็จะได้ปุ๋ยไปใช้ หมู 1 ตัวขายได้ประมาณ 5000 บาท กำไรที่หักค่าแรง ค่าอาหาร จะเหลือกำไรตัวละ 500-700 บาท แต่ได้ประโยชน์จากขี้หมู เอาไปทำปุ๋ย หรือขายได้ ที่จังหวัดราชบุรีขายได้กิโลละ 5 บาทยิ่งมี

ขี้หมูมากก็จะได้เงินมาก ที่สำคัญแม่หมูที่เห็นตอนนี้มี 7 ตัว กำลังท้องทั้ง 7 ตัวถ้า 1 ตัวออกลูก 10 ตัว อีกไม่กี่เดือนก็จะมีหมูเพิ่มเป็น 70 ตัว ก็จะขายได้

4. น้ำส้มควันไม้ กับโรคของลองกอง

จากเตาเผาถ่านนี้ จะได้น้ำส้มควันไม้ เมื่อเผาถ่านจะเกิดควัน นำที่สกัดควันมาดักไว้จะกลั่นตัวเป็นหยดน้ำก็จะได้นำส้มควันไม้ที่มีกลิ่นเหม็นควันไฟมาก นำไปฉีดที่ต้นลองกอง

ต้นลองกองไม่เหมือนต้นไม้ทั่วไป เก็บมารสชาติอย่างไงก็จะเป็นอย่างนั้น หลายคนคิดว่าพอเก็บผลมาบ่มไว้ให้ลืมต้นแล้วจะหวาน จริงๆ ไม่ใช่ มันไม่เหมือนมะม่วงที่เปลี่ยนแป้งเป็นน้ำตาลบ่มแล้วจึงจะหวาน

โรคของลองกองที่มักจะเกิดขึ้นคือ โรคขี้กลาก ขึ้นที่ต้น ลักษณะเหมือนผิวคางคกจะเป็นตะปุ่มตะป่ำตามต้น เป็นเกล็ดตลอดต้น สาเหตุ คือ มีหนอนที่ชอบไต่ต้นลองกอง มันจะหยิบเปลือกไม้ลองกองมาไว้ที่หลังตัวมัน แล้วอาศัยอยู่ที่ผิวของเปลือกไม้ พอช่อดอกออกผลมันก็จะไปกิน ต้นเลยไม่มีลูก ชาวบ้านก็จะเอายาฆ่าแมลงมาฉีดมันก็ไม่ตาย เพราะไม่โดนตัวมัน **แต่ถ้าใช้น้ำส้มควันไม้จะเหมือนไล่แม่ของแมลงชนิดนี้ไม่ให้มาไข่ เพราะกลิ่นมันเหม็นมาก แม่แมลงเห็นว่าไม่ปลอดภัยกับลูกแน่นอนจึงไม่มาไข่ไว้ที่นี้ แสดงว่าน้ำส้มนี้ไม่ได้ฆ่าแมลง แต่ละไล่ไม่ให้แมลงมาไข่ส่วนแมลงที่อยู่เดิมก็จะเจริญเติบโตและกลายเป็นผีเสื้อบินไป**

5. ต้นกฤษณา

ต้นกฤษณาเป็นไม้เนื้อหอมราคาแพงมาก ต้นที่ขายได้ต้องมีแกนเป็นสีดำเท่านั้นจึงจะมีราคาแพง วิธีการที่ทำให้แกนดำ คือ เราปลูกเถาวัลย์ชนิดนี้ไว้ที่ต้น หลังจากเถาวัลย์ใหญ่ขึ้นก็จะพันขึ้นต้นไม้ไปเรื่อยๆ จนสูง สาเหตุเพื่อให้เถาวัลย์ล่อแมลงให้มาเจาะ จริงๆ แมลงมากินเถาวัลย์แล้วเจาะเข้าไปในต้นกฤษณาเพื่อใช้เป็นที่อาศัย พอตอนกลางคืนก็จะออกมากินเถาวัลย์ ต้นกฤษณาก็จะเป็นรู พอ 45 วันผ่านไปแมลงพวกนี้ก็บินหนีไป (ถ้าต้นกฤษณามีขนาดเล็กเกินไปแมลงอาจเจาะจนลำต้นหักได้) มดก็จะเข้ามาอยู่มาฉี่และขี้ใส่ถือเป็นการเร่งการเจริญเติบโตให้กับต้นกฤษณาอีกวิธีหนึ่ง นี้เป็นวิธีของชาวบ้าน และพวกกะเหรี่ยงจะบอกวิธีการทำแก่นกฤษณา

แต่ถ้านักวิชาการที่มาส่งเสริมให้ปลูกจะปลูกต้นกฤษณาไว้ 3 – 5 ปี แล้วเขาจะเอาสว่านเจาะที่ต้นแล้วเอาสารเคมีใส่ ลิตรละ 5,000 บาท ดังนั้นแค่ลงทุนครั้งแรกก็ 5,000 บาทแล้วยังไม่รู้เลยแก่นไม้จะเป็นสีดำหรือเปล่า พวกขายน้ำยาก็รวยไป เวลาเราทำงานเราต้องเข้าใจและคิดถึงระบบของธรรมชาติว่าธรรมชาติให้ประโยชน์อย่างไรมากกว่าใช้สารเคมี หรือคำบอกของคนอื่น

เราต้องนำธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการเกษตร ถ้าเกษตรกรรู้จักการนำฝนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เราจะไม่ต้องรดน้ำต้นไม้ ความชุมชื่นจากสภาพพื้นที่จะสามารถเก็บน้ำไว้ได้ จะทำให้เราประหยัดพลังงานจากน้ำมันที่ต้องปั้มน้ำได้อีกมาก (ฝนตก 1 ห่า เท่ากับ 1 บาทพระ)

6. การปลูกพืชสมุนไพร

ที่บ้านนี้ปลูกกระชายไว้ขายเพื่อทำเป็นสมุนไพร ขายให้ลุงนิลราคากิโลละ 30 – 40 บาท ธรรมชาติของต้นสมุนไพรต้องขึ้นอยู่ในป่าที่มีสภาพธรรมชาติที่ดี มีอาหารครบ มีจุลินทรีย์ในธรรมชาติที่หมักอยู่อย่างยาวนานจึงทำให้ได้สมุนไพรที่มีคุณภาพดี 100 % แต่ถ้าคนที่ไม่เข้าใจตัดสมุนไพรแล้วนำมาปลูกคุณภาพก็จะไม่ดี แต่บ้านนี้ไม่ฉีดยามา 10 ปีแล้วดินที่นี้ก็จะดีมาก ๆ สมุนไพรก็จะดีตาม

7. ความมั่นคงในอาชีพเกษตร

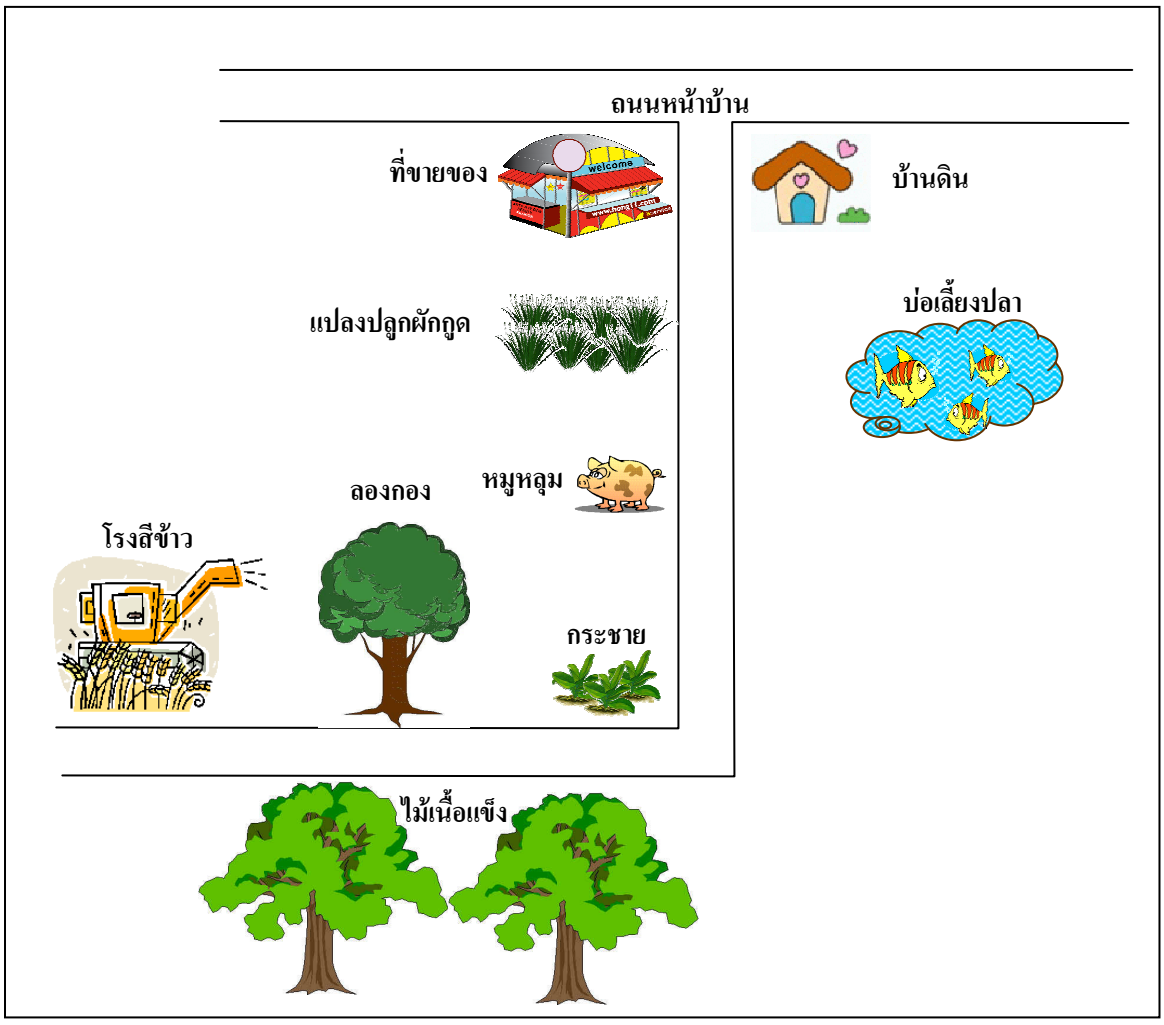
นี้คือต้นมะฮอกกานี ต้นยมหอม สร้างความมั่งคงให้กับอาชีพเกษตรกรอย่างไร ถ้าเราแบ่งพื้นที่ ไว้ปลูกต้นไม้ที่ไว้เก็บกิน แล้วแบ่งพื้นที่จำนวนหนึ่งไว้ปลูกต้นไม้เปลือกแข็งซัก 1,000 ต้น อีก 10 ปีข้างหน้า เราจะตัดขายเดือนละ 2 ต้น ต้นละ 2,500 บาท 12 เดือนก็ตัดไป 24 ต้น เงินก็ได้ ประมาณ 50,000 บาท โดยปกติถ้าตัดก็จะปลูกใหม่ แล้วต้นที่ยังเหลืออยู่ราคาก็จะมาขึ้นด้วย ไม่ต้องไปรับจ้างหรือทำงานข้างนอกเราก็มีกิน ถ้าทำงาน office หรืองานราชการหยุดก็ไม่ได้เงินหรือพักผ่อนสบาย ๆ

8. เกร็ดความรู้ต่าง ๆ

- **การปลูกต้นไม้ที่หลากหลาย มีประโยชน์อย่างไร** จะเป็นวิธีการควบคุมแมลง เพราะแมลงที่ชอบกินผลไม้ต้นมังคุดก็จะอาศัยอยู่ต้นนั้น แล้วก็เตรียมกระจายเผ่าพันธุ์ ดังนั้นถ้าปลูกลองกอง หรือทุเรียน หรือผลไม้ชนิดอื่นก็จะเป็นการจำกัดการเจริญเติบโตของแมลงไปด้วย
- **การปลูกต้นมังคุดสลับกับการปลูกต้นกฤษณา** จะทำให้ต้นมังคุดที่ชอบร่มรื่นได้ร่มเงาจากต้นกฤษณาที่ชอบแดด ก็จะสูงใหญ่และแผ่กิ่งใบให้ร่มเงาต้นมังคุด
- **ที่ล่อแมลง** จะเอาดอกกระเพรามาล่อไว้แล้วมันก็จะหล่นลงไปในเครื่องดักแมลง
- **ช้าง**ท้อง 24 เดือน กินนม 4 – 5 ปี อายุของช้างที่พร้อมสืบพันธุ์ตอนอายุ 8 – 10 ปี อายุช้างเฉลี่ย 80 ปี
- **นก**เข้ามาในประเทศไทยมากที่สุดในฤดูหนาวมาจากจีนแล้วมาวางไข่ที่สามร้อยยอด
- **ผีเสื้อ** มีมากที่สุดในฤดูร้อน ช่วงเดือนมีนาคม ช่วงที่ดอกไม้ออก ในป่าละอูน้อยมีผีเสื้อมากที่สุด ผีเสื้อที่มีชนิดเดียวในประเทศไทย คือผีเสื้อกลางคืน

เมื่อจบการนำเที่ยวกล่าวขอบพระคุณ พร้อมเชิญชวนให้กลับมาอีก

เส้นทางท่องเที่ยวในบ้านพี่หลวง

นำเที่ยวหมู่ 3 หมู่บ้านกะเหรี่ยง
โดย คุณศักดิ์ดา ปัญญหาร

แนะนำตนเอง และผู้อาวุโส หรือเพื่อนที่มาด้วย พร้อมกับบอกว่า เราจะพาไปนี้ไหนไป อย่างไร มีใครต้องการเข้าห้องน้ำหรือไม่

เริ่มจากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ เดิมบริเวณนี้เป็นพื้นที่ว่าง เมื่อรพช. เข้ามาก็มาเปิดพื้นที่ตรงนี้ แล้วสร้างเป็นอาคารไม้ชั่วคราวจนพัฒนาเป็นอาคารตึก ต่อมากรมการปกครอง ดูแลก็จัดตั้งหมู่บ้าน ตำบลขึ้นมา เกิดมีสภาตำบลและเปลี่ยนเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลในที่สุด ในส่วนของอาคารตึกก็ใช้ต่อจาก รพช. พร้อมพัฒนามาถึงปัจจุบัน

ด้านหน้าที่เห็นจะเป็นสหกรณ์โคนม ซึ่งเดิมเปิดตัวมาพร้อมกับ รพช. เดิมจะสร้างเป็นที่รับซื้อน้ำนมดิบที่รับได้จำนวน 1 ตัน- 1 ตันครึ่ง คนเลี้ยงวัวประมาณ 50 ครอบครัว แล้วจะส่งไปที่โรงงานรับนมที่ปราณบุรีทุกวัน จนวันหนึ่งเมื่อจึงพัฒนามาเป็นองค์การสหกรณ์โคนมของห้วยสัตว์ใหญ่ และเริ่มพัฒนาดีขึ้นเรื่อย มีอาคารเพิ่มขึ้นทั้งอาคารเก็บน้ำนมดิบ อาคารเก็บสินค้า อาคารสำนักงาน ที่พักของสตว์แพทย์ เป็นต้น

พื้นที่ข้างหน้าที่เราจะผ่านไปเป็นอาคารเก็บสินค้าทางการเกษตรของห้วยสัตว์ใหญ่ที่ชาวบ้านขายพืชผลให้สหกรณ์ทางการเกษตร เช่น ข้าวโพด ฝ้าย นุ่น ซึ่งอาคารนี้มีอายุมา 20 ปี แล้วเริ่มมีตั้งแต่เปิดตัวโครงการ ปัจจุบัน ตัวอาคารสำนักงานอยู่ที่ด่านทางเข้ามาตรงปั้มน้ำมัน

ด้านซ้ายคือโรงเรียนอานันท์ สร้างขึ้นมาทีหลังที่มีเปิดโครงการมา 4-5 ปี เดิมสร้างโรงเรียนอยู่ที่ค่ายฤทธิฤาชัยได้รับพระราชทานจากสมเด็จย่า แล้วย้ายมาอยู่ที่ฐาน 712 ตอนนั้นสอนเด็กตั้งแต่อนุบาล ถึง ป. 4 ได้งบจากโครงการเงินผันของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ปราโมทย์มาสร้าง เป็นโรงเรียนเต็มรูปแบบ แล้วเมื่อเปลี่ยนการบริหารเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ระบบการศึกษาในพื้นที่ก็อยู่ภายให้การดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ทางตำรวจตระเวนชายแดนจึงยกการดูแลมาให้กระทรวง ศึกษาธิการดูแล ปัจจุบันมีนักเรียนประมาณ 400 คน

ด้านขวาเป็น อนามัยห้วยสัตว์ใหญ่ ที่สร้างมาพร้อม ๆ กับการเปิดโครงการ หมอคนแรกเข้ามาตั้งแต่อายุ 22 ปี มาอยู่จนปัจจุบันมีครอบครัวและตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี้ กำลังจะเกษียรณอยู่อีกไม่กี่ปี

ด้านขวาเป็น ฐาน 712 ที่สร้างขึ้นมาเพื่อพัฒนาชาวกะเหรี่ยง ให้อยู่เป็นหลักแหล่ง มีการปลูกบ้านให้ มีการพัฒนาในฐาน 712 อยู่ 3 ปี ช่วงแรกเลี้ยงชาวบ้านฟรี เลย ปลูกบ้านและพัฒนาให้อยู่ฟรีกินฟรี แจกข้าวสาร เกลือ พริกให้ ตอนนั้นมีชาวกระเหรี่ยงพุทธที่เป็นเจ้าของพื้นที่เดิมทั้งหมด 40 ครอบครัวอาศัยอยู่เดียวกัน พร้อมเป็นการแย้งชิงมวลชนระหว่างผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ด้วย เส้นทางนี้จากค่ายฤทธิ์ฤาชัยมาถึง 712 จะมีตำรวจพลร่มจากค่ายนเรศวรล้มตาย

เป็นเจ้ามาก เพราะมีการดักซุ่มโจมตีจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์อยู่ตลอด บริเวณค่ายฝึกฤทธิ์ฤาชัยเคยโดยโจมตีหลายครั้ง ต่อมาพื้นที่สงบก็มีการมาถ่ายหนัง เรื่อง พักรบพบรัก และเก็บแผ่นดิน

เส้นทางที่เรากำลังจะผ่านไปจะผ่านภูเขาลูกหนึ่ง และมีศาลเจ้าอยู่ ในอดีตศาลเจ้าไม่เคยมี แต่พอเปิดเป็นที่ฝึกของตำรวจ ซึ่งพบความผิดพลาดหลายครั้งหาสาเหตุไม่ได้ ประสบอุบัติเหตุหลายครั้ง จึงมีการสร้างศาลนี้ขึ้น เพื่อบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทางบริเวณนี้ ปัจจุบันทางตำรวจเวลาจะมีการฝึกก็จะมาทำพิธีบอกกล่าวที่ศาลเจ้านี้ทุกครั้ง

พื้นที่ด้านขวาเปิดเป็นที่ทำกินของชาวบ้าน พื้นที่ด้านซ้ายมือตำรวจกันเอาไว้เป็นฐานที่ฝึก ซึ่งยังมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ มีกวาง และพันธ์ไม้เก่า ๆ อยู่ในบริเวณเอาไปปลูกไว้ที่โครงการห้วยทรายเพื่อศึกษาพันธ์ไม้ ด้านขวาเปิดเป็นที่ทำกินของชาวบ้าน และต่อมาด้านซ้ายเป็นที่ฝังศพของคนคริสต์บริเวณนี้ เวลาคนตายจึงเปิดทางเข้าไป จะไม่เปิดทางไว้ก่อนเพราะมีความเชื่อว่า จะเหมือนเปิดทางให้ศพไปอยู่ถือเป็นลางไม่ดี

เข้าสู่หมู่บ้านป่าละอูเต็มตัว จุดแรกที่จะผ่านด้านซ้ายมือ คือพื้นที่เก่าที่คนกระเหรี่ยงเคยอยู่ก่อนที่จะย้ายไปที่ค่าย 712 มีต้นตะค้อต้นใหญ่ปลูกอยู่เท่านั้น

ด้านขวาเป็นรีสอร์ทของนักท่องเที่ยง มาจากเอกชน

ด้านซ้ายที่เห็นเป็นหน้าผา เรียกว่า ผาแดง ด้านล่างของหน้าผาตำรวจจะใช้เป็นที่ฝึกโรยตัวจากหน้าผา ในอดีตจะเป็นแอ่งน้ำเป็นสระเขียวมากอยู่ด้านล่าง เวลาถึงวันเด็กครูไม่รู้จะพาไปไหนก็จะพากันห่อข้าว ไปนั่งกินที่นั้น ไปจับปลาแล้วเอามาปิ้งกินกันที่นั้นเลย ปัจจุบันแอ่งน้ำมีอยู่แต่น้ำตื่นแล้ว ถ้าเข้าไปในป่าลึก ๆ จะเจอเลียงผาอาศัยอยู่

เข้าถึงหมู่บ้านแล้ว ชาวกะเหรี่ยงบางคนขายพื้นที่ให้คนอื่น แล้วก็ต้องมารับจ้างพวกเขาทำงานต่าง ๆ น่าเสียดายมาก

ร้านค้า ที่ทำเกี่ยวกับการจักรสานของชาวกะเหรี่ยง มีคนทำคนเดียว ของที่ทำออกมาไม่พอขายเลย

ด้านขวาเป็นหอประชุม

เมื่อจบการนำเที่ยวกล่าวขอบพระคุณ พร้อมเชิญชวนให้กลับมาอีก

พี่หลวงพานำเที่ยว ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง (ครั้งที่ 2 เกี่ยวกับต้นไม้)

1. ข้าวเมล็ดดำ เป็นข้าวปีพันธุ์นี้ได้มาจาก จังหวัดกาญจนบุรี ข้าวที่ดีที่สุดที่เจอในพื้นที่นี้ คือ ข้าวพันธุ์สั่งหยด ข้าวเมล็ดพันธุ์ 1 รวงจะขายได้ไม่ต่ำกว่า 50 เมล็ด

2. ต้นขี้เหล็ก มีประโยชน์อย่างไรบ้าง

- เป็นอาหาร
- เป็นยาสมุนไพร ใบของมันต้มกินแทนน้ำ กินแล้วจะทำให้หลับได้ดี วิธีการต้ม คือ รูดใบขี่เหล็ก 3 กำมือ ต้มต่อน้ำ 1 หม้อ (ต้มเหมือนน้ำชา) แล้วดื่ม ในส่วนของยอดอ่อนของขี้เหล็กสามารถนำมาปรุงเป็นอาหารและเป็นยาระบายช่วยในการขับถ่าย
- ปลูกเพื่อเป็นไม้ประดับ ดอกมีความสวยงาม
- ปลูกไว้สร้างบ้าน

<u>ตัวอย่างของเรื่องเล่าจากประสบการณ์ของพ่อคำเดื่อง</u>

ผู้มาดูงาน ถามพ่อคำเดื่องว่า “ทำไมพ่อไม่ปลูกไม้ดอกไม้ประดับบ้างละทำไมปลูกแต่ไม้ใหญ่ ”

พ่อคำเดื่องตอบว่า “พ่อปลูกต้นขี้เหล็กดอกขี้เหล็กเวลามันออกพร้อมกันมันสวยมาก”

ผู้มาดูงาน ถามพ่อคำเดื่องว่า “พ่อทำไมไม่ปลูกไม้ที่เป็นอนาคตละ”

พ่อคำเดื่องตอบว่า “พ่อปลูกต้นขี้เหล็กเพราะอีก 10 ปี ต้นจะมาทำเสาได้แล้ว แปรรูปทำบ้านได้”

ผู้มาดูงาน ถามพ่อคำเดื่องว่า “ทำไมพ่อไม่ปลูกไม้สมุนไพร”

พ่อคำเดื่องจับต้นขี้เหล็กขึ้นมาแล้ว ตอบว่า “ใบขี้เหล็กเป็นสมุนไพร เวลาพ่อนอนไม่หลับก็รูดใบขี้เหล็ก 3 กำมาต้นดื่มเป็นน้ำชา ”

3. ต้นพยุง เป็นไม้เศรษฐกิจอันดับต้น ๆ เนื้อไม้มีคุณภาพที่ดีเทียบเท่าไม้สัก ไม้ประดู่ เป็นไม้โตเร็ว แข็งแรง ถ้าจะใช้เนื้อไม้ทำบ้านต้องใช้เวลา 15 ปี ขึ้นไป ปัจจุบันจัดเป็นไม้มงคล เพราะชื่อเป็นมงคล

4. ต้นตาลเดี่ยว ปลูกด้วยเหง้า ประโยชน์ของต้นนี้คือ ขุดเอาหัวเล็กของมันมาฝนผสมกับน้ำมะนาว เอาไปทาแก้ฝ้า พืชพวกนี้ไม่ชอบอยู่กลางแจ้ง จะอยู่ในที่ร่ม เหมือนต้นกระชาย ดังนั้นถ้าปลูกพืชใหญ่ทั่วไป เราจะสามารถปลูกพืชพวกนี้ไว้ด้านล่างได้ จะไม่แย่งอาหารกันจะกินอาหารแบบพึ่งพากัน ประมาณ 3-5 ปีจะขุดเหง้าออกมาใช้งานได้

วิธีการปลูกต้นไม้ เราจะมองว่าอีก 50 ปี ลูกหลานเราต้องใช้ต้นไม้อะไรอีก 50 ปี มะค่าโมงใช้ได้ อีก 30 ปีไม้สักกำลังสวย อีก 15 ปีมะฮอก ไม้จำปี อีก 10 ปี กะถิ่นณรงค์เราปลูกปลูกสลับสลับกันไป

5. ต้นตราเสือ อายุ 20 ปีให้งานได้ ลักษณะพิเศษแต่ให้โทษ คือ ถ้าใครเอาไปเผาทำฝืน ควันที่เข้าจมูกจะทำให้คัดจมูก เป็นหวัดหายใจไม่ออก

6. ต้นแตรนางฟ้า หรือดอกลำโพง เป็นไม่เมืองหนาว

7. ต้นขนาย เป็นต้นไม้ใหญ่ใช้ทำฟืน เนื้อไม้จะแข็ง เหนียว อายุใช้งาน 3-4 ปี

8. ผักหวานบ้าน ขึ้นเหมือนชะอม ต้องตัดจึงจะแตก นิยมรับประทานที่ยอดอ่อนและก้านอ่อน

9. ต้นไม้แดง เดิมอยู่ในป่าไม้ประเภทเต็งรัง เป็นไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจเทียบเท่ากับไม้สัก ไม้ยาง อีก 40 ปีจะใช้ได้ ไม้แดงไม่มีแกนไม้ จะเป็นเนื้อไม้ทั้งต้น

10. ต้นยางนา ปัจจุบันเริ่มมีการนำน้ำยางมาใส่ในเครื่องจัก เพื่อทดแทนน้ำมันรถยนต์ เนื้อไม้จะใช้ได้ในอีก 50-60 ปีข้างหน้า ลำต้นใหญ่

11. ต้นกระถิ่นเทพา ใช้งานได้เมื่ออายุ 5-10 ปี ไม้ชนิดนี้โตเร็ว

12. ต้นมะเกลือ ผลของต้นมะเกลือนำมาใช้เป็นยาระบาย วิธีการต้มกินของคนสมัยก่อน คือ จะนำไปต้มกับน้ำกระทิ โดยใช้ผลมะเกลือเท่ากับจำนวนอายุของลูก เช่น ลูกอายุ 3 ขวบก็ใช้ 3 เมล็ด

13. ต้นสะเดาเทียม หรือสะเดาช้างเป็นไม้โตเร็ว พันธุ์ต่างประเทศ อายุ 10-15 ปีโค่นขายได้

14. ต้นตะเคียง เป็นไม้เนื้อแข็งดีมาก คนไทยสมัยก่อนจึงนำไปสร้างวัดเพราะมีความเชื่อว่าของดี ๆ ต้องนำไปให้ที่วัด วัดก็เลยแข็งแรงทนทานกว่าไม้ตะเคียน

15. ต้นมะตูม นำผลมาต้มดื่มแก้กระหาย นำมาทำเป็นขนมหวาน

16. ต้นเหลี่ยง นำใบมากินเป็นอาหาร เป็นพืชปลอดสารพิษ

17. ในพื้นที่ที่ปลูกทุเรียน ลองกอง มังคุด จะต้องสร้างความชุ่มชื่นให้กับต้นไม้ด้วยการปลูกพืชจำพวก ขิงแดง สะเลเต กระชาย ดาหลา

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวฐิติมา เวชพงศ์
วันเดือนปีเกิด	3 มกราคม 2514
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	19/1 ซอยจันทรเกษม ถนนกรุงเทพ-นนทบุรี แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ
ตำแหน่งหน้าที่การทำงานในปัจจุบัน	อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2536	ระดับปริญญาตรี จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
พ.ศ.2539	ระดับปริญญาโท จากสาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ.2553	ระดับปริญญาเอกจากสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2539 -2545	ตำแหน่งสุดท้าย ผู้จัดการส่วนฝึกอบรม บริษัทเดอะมอลล์ กรุ๊ป จำกัด